Frank Furedi

Çeviren: A. Erkan Koca

Nereye Gitti Bu Entelektüeller?

BİRLEŞİK

NEREYE GİTTİ BU ENTELEKTÜELLER?

21. Yüzyılda Philistinizmle Yüzleşmek

Frank Furedi

Çeviren

A. Erkan Koca

Birleşik Yayınevi
ISBN: 978-9944-722-72-1

© Frank Furedi 2004
Where Have All The Intellectals Gone?

© Birleşik Yayınevi
Bu kitabın Türkçe yayın hakları Birleşik Kitabevi'ne aittir. Tanıtım için kısa alıntılar dışındaki her türlü çoğaltma yasal sorumluluk doğurur.

Nereye Gitti Bu Entelektüeller?

Çeviren:
Erkan Koca

Kapak Tasarımı
M. Erdem & M. Erbay

Baskı Notları
2010, Ankara
Cantekin Matbaası

Genel Dağıtım
Birleşik Dağıtım Kitabevi
Bayındır Sokak 6 / 33 Kızılay / ANKARA
Tel: 0(312) 431 02 80 Faks: 0(312) 432 19 65

İçindekiler

Çevirmenin Önsözü 5
Önsöz 11
Giriş:
*Philistin*lerin Ülkesinde Kişisel Bir Gezinti 13
1. ■ Aklın Değer Kaybı 43
2. ■ Önemsiz Görülen Arayışlar 73
3. ■ İçeriğin Yokolması 99
4. ■ Sosyal Mühendislik 125
5. ■ Pohpohlama Kültürü 153
6. ■ İnsanlara Çocuk Muamelesi Yapmak 183
Kaynakça 208
Dizin 214

Çevirmenin Önsözü

Furedi bu kitapta, içinde yaşadığımız çağda düşünceye, kültüre, kitaba ve üniversiteye verilen anlam ve değerin hiç bir dönemde olmadığı kadar sıradanlaştığını ve hatta tüm bunların, asıl anlamlarını kaybederek ekonomik birer araca dönüştüklerini ileri sürer. Ona göre asıl korkutucu olan bu sıradanlaşma ve peşinden gelen maddileşmeden de öte bu durumun, açıkça istenen ve hatta kutlanan bir süreç olmasıdır. İnsanlar artık düşünceyi, düşünmenin getirdiği sırları çözmekten kaynaklanan ferahlık ve gerçeğe ulaşma çabasının verdiği ruhsal tatmin ya da sanatı ve kültürü daha iyiye, güzele ve son kertede mükemmele olan yakınlıkta duyulan o büyülü duygulanım için değil ancak bir başka amaca ulaşma aracı olarak sevebilmektedirler.

Entelektüel yaşam, düşünceyi pratik bir amaca kurban eden işlevselciliğin ve üniversiteler, gerçek sevgisiyle dolu öğrenciler yetiştirmekten çok kârlılığı yüksek birer işletme olma pragmatizminin egemenliği altına girmişlerdir. Sonucun içeriğin önüne geçtiği, kârlılığın, her türlü düşünce faaliyetini belirlediği bir çağdır bu çağ. Gerçeğin arayışında olma, bütün bir ömür tek bir düşüncenin peşinden gitme ve ya da sanata, adı konulamayan içsel bir tutkuyla bağlanma,

bu çağın insanlarında aranılmaması gereken özelliklerdendir. Einstein, "gerçeğin arayışında olma, ona sahip olmadan daha değerlidir" der, oysa Furedi'ye göre artık herşeye –düşünceye, sanata, kültüre ve de eğitime- sahip olmak isteyen; arayıştan yorulmuş, uğraş vermekten güçsüz düşmüş, düşünmek için hiç enerjisi kalmamış bir insan tipi, bütün entelektüel hayatın asıl hakimidir. Sonuçta hiçbir kazanım olmasa bile bizatihi sürecin kendisinin kurtarıcı ve arayışın, aranandan bağımsız bir biçimde sayısız bulmalarla ilerleyen bir keşif serüveni olduğu, söyleyeninin horgörülebileceği, arkaiklik çağrışımı yapan fikirlerdir.

Bugün artık, salt düşüncenin peşinde olan bir entelektüel ya da toplumda derin bir şekilde hissedilen sorunların baskısını üzerinde taşıyan, soruşturma konusu yaptığı meseleleri olan ve bu uğurda büyük bir çaba harcayan bir üniversite hocası veya okulu bitirdiğinde hangi şirkette ne tür bir pozisyon edinebileceği hayallerine tutulmamış bir öğrenci, yüceltilen tipler olmaktan çıkmıştır. Her türlü eylem ve çabanın, ekonomik bir amaç doğrultusuna uygun şekilde tasarlanması, nihai hedefin mutlaka elde edilecek başarıyla ve bunun doğal sonucu olan kazançla sonlanması gerekmektedir. Bunun dışında kalan uğraşlar, çabalar ve eylemler, işlevsiz ve dolayısıyla gereksiz görülerek, 'çılgınlık', 'anlamsızlık', 'kahramanlık' ve ya da 'şövalyecilik' olarak nitelendirilmektedir. Gerçek, gerçek olduğu için, kültür kültür olarak, sanat sanat dolayısıyla ve eğitim de eğitim adına istenen ve önemsenen olma otoritesini kaybetmiştir.

Yazar, tüm bu sorunları *philistinizm* kavramı etrafında ve bu kavramın ifade ettiği anlam dünyasında gezinerek ele alır. *Philistinizm*, entelektüel harekete geçiriciliğin

kalmadığı, duyu organları ile algılanan dünyanın dar sınırları içerisine sıkışmanın verdiği bunalmanın, kaçınılmaz olarak içeriksizleşme ve maddileşmeyle son bulduğu bir kültürel yaşantıyı ve bu yaşantıya mahkum insanların zihinsel hallerini ifade eder. Bu durumun adı bayağılaşmadır. Furedi, *philistin*'i, "açık bir kültürden mahrum, ilgileri maddi ve sıradan olan kişi" olarak alır ve kavram üzerinde çok fazla çözümlemeye girişmeksizin asıl mesele alanındaki konuları masaya yatırır. Buna karşın, kitabın tam olarak anlaşılabilmesi için bu kavramın irdelenmesi ve inceliklerine girilerek açımlanmasında yarar vardır ve bu noktada Schopenhauer'in konuyla ilgili söyledikleri sanırım oldukça açıklayıcıdır.

Schopenhauer, *philistin*'i, "zihinsel ihtiyaçları olmayan kişi" olarak tanımlar. Bir zamanlar Alman üniversitelerinde, üniversiteli olmayanlar için kullanılan bir tür argo olan bu tabir, gündelik sıradanlığın ötesinde bir düşünce hayatına sahip olmayanları ifade edecek şekle dönüşmüştür. O, "bana kalsa, ben gerçek olmayan gerçekliklerle uğraşanlar için bu tabiri kullanmak isterim –bu daha doğru olur" diye ekler. Ona göre *Philistinizm,* bayağılaşmadır ve bayağılıkta yegâne faal unsurlar duyu organlarıdır ve akıl, ancak bu duyu organlarının verilerini kavramak için gerekli olduğu kadar, otomatik bir kullanıma sahiptir. İradi bir akıl kullanımı söz konusu değildir. Bayağı insan her türlü izlenime sürekli olarak açıktır ve çevresinde olup biten her türlü küçük, önemsiz şeyleri anında algılar: en hafif fısıltı, en önemsiz bir durum onun dikkatini uyandırmak için yeterlidir; o tıpkı bir hayvan gibidir" Oysa düşünmek, *homo sapiens*'e özgü, iradi bir eylemdir. Schopenhauer, *Philistin*'i ise şöyle anlatır:

Onun yegâne gerçek zevkleri duyumsal türden olanlardır ve diğerlerinin kaybının zararını bunların telafi edeceğini düşünür. Onun için havyar ve şampanya hayatın doruk noktasıdır; hayatının hedefi, bedensel gönencine katkıda bulunacak ne varsa onu elde etmektir ve eğer bu onu biraz sıkıntıya sokar, zahmet verirse haddizatında o bundan mutluluk duyar. Eğer hayatın lüksleri gökten başına yağacak olsa, o kaçınılmaz olarak bundan sıkılacaktır ve can sıkıntısına karşı çok çeşitli ilaçları vardır –danslar, tiyatrolar, partiler, kağıt oyunları, bahis ve kumar, atlar, kadınlar, içki, seyahat ve daha bir yığın benzeri; bunların hiçbiri onu, can sıkıntısına karşı koruyamaz çünkü zihinsel ihtiyaçların olmadığı durumda, zihinsel zevkler mümkün değildir.

Philistin'in kendine özgü ayırt edici özellikleri hayvanlarınkine benzer küt, sönük, kuru bir ağırbaşlılıktır. Hiçbir şey gerçekten zevk vermez, heyecanlandırmaz yahut ilgilendirmez onu, çünkü duyusal zevkler çok çabuk tükenir ve *philistin*ler topluluğu çok geçmeden bıktırıcı ve yorucu hale gelir ve hatta kağıt oynamaktan bile sıkılmak mümkündür. Doğrudur, ona kendince eğlenip tadını çıkaracağı büyüklenmenin zevkleri kalır yine de. Bunlar ya servet, makam mevki yahut güç ve nüfuz bakımından kendisini diğer insanlardan –ki onlar bu üstünlüklerinden dolayı kendisine saygı gösterirler- üstün hissetmeye; ya da bu üstünlükler bakımından zengin durumda olan kimseler arasında dolaşıp onların ihtişamının aksinde güneşlenmeye –ki İngilizlerin *snob* dediği kimsedir- dayanır.

...

Onun dostlarından bekleyeceği son şey, hangi türden olursa olsun, zihinsel bir yeteneğe sahip olmaktır; hatta eğer onunla hasbelkader karşılaşacak olsa, ondan derhal uzaklaşacak hatta nefret edecektir; ve sırf nahoş bir aşağılık duygusuna ilaveten yüreğinin derinliklerinde, dikkatli bir şekilde kendisinden bile gizlemek zorunda olduğu küt bir kıskançlık duygusu hissedecektir. Bununla beraber kimi zaman bu gizli bir hınç ya da garez duygusuna dönüşür. Fakat bütün bunlara karşın değerli ya da kıymetli bulduğu fikirlerini bu tür nitelikleri haiz ölçüt ile uyumlu hale getirmek, dolayısıyla kendisini başkalarından üstün görmekten

vazgeçmek hiçbir zaman aklına gelmeyecektir; gözünde bu dünyadaki yegâne hakiki üstünlükler olarak görünen makam mevkiye, şan ve şöhrete, nüfuz ve iktidara öncelik vermeyi sürdürecektir; ve bunlarla kendisini üstün hale getirmeyi ve temayüz etmeyi arzu edecektir. Bütün bunlar onun *zihinsel ihtiyaçları olmayan* bir insan olmasının sonucudur.

Bütün budalaların başına gelen en büyük bela fikirlerle ilgilenmemeleridir ve can sıkıntısından kurtulmak için sürekli olarak gerçekliklere ihtiyaç duymalarıdır. Fakat gerçeklikler ya tatmin edicilikten uzak ya da tehlikelerle doludur; üstelik ilginç olmaktan çıktıklarında yorucu hale gelirler. Fakat düşünce dünyası sınırsız, zararsız ve sakindir, something afar from the sphere of our sorrow (elemler dünyasından çok uzaklarda birşey).

Furedi, *philistinizm*'in etkisindeki dünyanın bunaltıcılığına, sıradanlığına ve bayağılığına karşı isyankâr bir duruşla, buna karşı koyacak olanların; düşünce, kültür ve sanat adamlarının nerede olduklarını ya da 'nereye kaybolduklarını', neden seslerinin çıkmadığını sorar. Biraz da hesap sorar gibidir sanki işlerin bu noktaya gelmesine kayıtsız kalmış olanlardan -aşırı postmoderncilik, aşırı rölativistçilik ve aşırı Aydınlanma-karşıtçılığı yapanlardan.

Philistinizm, artık gündelik hayatımızın, zihinsel dünyamızın ve bir kelimeyle bütün yaşam alanımızın içine sinmiştir. Hemen her gün etrafımızda yaptığımız 'ciddi' ve 'düşünsel' işlerimize bir karşı çıkış olarak, 'peki ama bu yaptıkların ne işe yarayacak' ya da 'bunu niye yapıyorsun?' türü anlamsızlaştırmacı yaklaşımlar getiren insanlarla karşı karşıyayız. Düşüncenin salt düşünce olarak kendi başına bir amaç olduğu, gerçeğin peşinde olmanın yeter anlamı barındırdığı bir dünyadan giderek uzaklaşmaktayız. Bütün bunlardan hareketle denebilir ki, içinde yaşadığımız yüzyılın belki de en önemli entelektüel uğraşı, bizza-

tihi entelektüel uğraşın kendisini sorgulamak; ve entelektüellerin en önemli analiz konusu yine entelektüelleri odağa almak olmalıdır. Bir *philistin* ile entelektüelin ayırdedilmesi ve maskelerin düşmesi acil bir gerekliliktir ve belki de bu yüzden Furedi'nin alt başlık olarak kullandığı cümle yakıcı bir şekilde kendini hissettirmektedir. Evet, bu yüzyılın en önemli düşünsel uğraşı belki de bu sözünü ettiğimiz 'philistinizm'le yüzleşmek' olmalıdır.

A.Erkan Koca

Mart 2010

Önsöz

Bir süreden beri, pek çok kültür kurumuna, üniversitelere ve okullara musallat olan derin bir entelektüel yönünü kaybetmişlik duygusunun rahatsızlığını çekmekteyim. Halkın, kültür kurumlarından daha nitelikli bir entelektüel tartışma ortamı sağlanmasını beklemeye hakkı var ve sonsuz potansiyele sahip bir alıcı kitlesi olarak da hiç şüphesiz daha fazla saygı görmeye. Bu kitap, daha zihin açıcı bir entelektüel ve kültürel yaşam özlemi çeken aklı başında pek çok kadın ve erkek için yazılmıştır.

Nereye Gitti Bu Entelektüeller?'de öne sürülen fikirler, pek çok dost ve meslektaşla yaptığımız uzun sohbetlerde ortaya çıktı. *The Times*'ın, Yüksek Öğretim Eki'nde üniversite üzerine yazmış olduğum yazılarıma cevap olarak aldığım sayısız mektup, başka pek çok kişinin de benimle aynı duyguları paylaştığına inanmamda etkili oldu. Birleşik Devletler'deki dostlarla yaptığımız tartışmalar, kurumların içinin boşalmasının salt Britanya'ya özgü bir sorun olmadığını görmemi sağladı. 2003 yazında Londra'da, *Ideas Enstitüsü* tarafından, *Halk Entelektüeli* üzerine düzenlenen önemli bir konferans, bu çalışmanın kültür siyaseti bağlamında daha geniş bir alana doğru yönünü bulmasına yardımcı oldu.

Bu kitabı yazdığım süre boyunca Josie Appleton'dan sürekli geri-dönüşler ve eleştiriler aldım. Kendisi, iyisiyle kötüsüyle burada ileri sürülen pek çok savın tuttuğu yolun sorumlusudur. Bunun yanı sıra Ideas Enstitüsü'nün önde gelen iki ismi, Tiffany Jenkins ve Claire Fox'dan da pek çok içgörü edindim. O sıralarda *Death of the University* adlı kitabını tamamlamaya çalışan meslektaşım Profesör Mary Evans, ızdırabımı paylaştı. Jenny Bristow, elyazmasını daha okunabilir bir metin haline getirdi. Son olarak, bu proje boyunca cömertçe verdiği destekten ötürü *Continuum*'dan editörüm Anthony Haynes'e minnet borçluyum.

Giriş

*Philistin*lerin Ülkesinde Kişisel Bir Gezinti

Philistin: Açık bir kültürden mahrum; ilgileri maddi ve sıradan olan kişi.[1]

Beni bu kitabı yazmaya bazı beklenmedik durumlar sevketti, diyebilirim. 2001 yılı Mayıs'ında, *The Sunday Times* için 'Üniversiteler Ne İşe Yarar?' başlığıyla, İngiliz üniversitelerinin gidişatı hakkındaki bazı kaygılarımı dile getirdiğim bir makale yazmıştım. Makalenin odağında, bugünkü üniversite kampüslerinde karşı karşıya olunan bir risk olarak, entelektüel harekete geçiriciliğin, giderek ortadan kalkması yer alıyordu. Bu görüşlerimi, pek çok lisans öğrencisinin, üniversite yıllarının oldukça sıkıcı geçtiğine dair bana anlattığı bazı hikayelerle bağlamış ve çoğu zaman öğrencilerin, bütün bir yılı, tek bir kitap okumadan geçirebildiklerine işaret etmiştim.

Bu makalenin yayınlanmasından bir gün sonra, tecrübeli bir üniversite yöneticisinden, oldukça kızgın bir e-posta aldım. Belli ki bu kişi yorumlarımdan hiç hoşlan-

1 The Shorter Oxford Dictionary (1963), s.1487.

mamıştı ve beni, konuları 'bilerek' saptırmakla suçluyordu. Ben aslında onun bir kaç kızgın cümleden sonra öğrencilerin hiç kitap okumadıkları yönündeki iddiamı temelsizlikle suçlamasını bekliyordum ancak karşı çıkmasının asıl nedeni o değildi. Onun, öğrencilerin kitapların dünyasından uzaklaşmasıyla herhangi bir problemi yoktu esasında; ondansa, benim yüksek öğretimde kitapların ayrıcalıklı bir konumu olması yönündeki küstah varsayımıma kızmıştı. Makalenin yazılış biçiminin, "öğrencilerin 'bütün kitapları' okumadıkları sürece tüm eğitim programlarının gereksiz olduğu gerekçesiyle reddedilebileceği" şeklinde olduğundan şikayet ediyordu. Tıpkı onun bu kaygısında olduğu gibi günümüz lisans eğitimi için de kitap, seçmeli bir yardımcı kaynak halini almıştır.

Bu yazışmamızdan sonraki aylarda 'bütün kitaplar' tabiri etrafındaki görüşleri, düşüncelerimde yer etmeye devam etti. Makaleye karşı belirli bir dereceye kadar hasmâne bir tutum hissetmiştim ama önde gelen bir akademik yöneticinin kitaplar konusunda böylesine şövalyece bir tutum takınmasını doğrusu beklememiştim. Bu yazışmaya kadar, pedagoji ve bilim üzerinde bazı görüş ayrılıklan olmasına rağmen yüksek öğretimin, üniversite yaşamındaki bu açık bayağılaşmadan utanmıyorsa bile en azından rahatsızlık duyduğuna ve benim bazı endişelerimi paylaştığına inanmaktaydım. Bunun üzerine yüksek eğitimdeki entelektüel tutkunun marjinalleşmesinin, entelektüel ve kültürel yaşamda baskın hale gelen işletmeciliğe dair yeni anlayışın, öngörülmemiş bir sonucu olduğu düşüncesine kapıldım ve yazıştığım kişinin gözünde, kitap okumanın yaşadığı küçülmede görüldüğü şekliyle, *philistinizm*'in açıkça kutlanmasını beklememiştim.

Bu durumun, fevri bir üniversite yöneticisinin acaip bir cevabından ibaret olmadığını görmek için çok fazla uğraşmam gerekmedi. Herhangi bir savunmaya gerek duymaktan oldukça uzak görünen günümüz kültürel seçkinleri, entelektüel yaşamın rutinleşmesini sorun etmeyi bir horgörü aracı olarak görmektedir. Bu arada bu seçkin kesimin davranışları, işlevselciliğin – yani sanatı, kültürü ve eğitimi daha geniş anlamda pratik bir amaca hizmet ettikleri sürece değerli görme anlayışının- etkisi altındadır.

Bireysel olarak entelektüel tutkularının peşinden gitmeyi sürdüren bilimciler, giderek daha fazla olarak 'alakasız', 'seçkinci', 'konusundan uzak' ve 'marjinal' gibi tabirlerle damgalanma riskiyle yüzyüze gelmektedirler. Gerçeğin ve mükemmelin arayışı demek olan akademik etkinlik, sık sık tuhaf, kendiyle meşgul ve alakasız bir uğraş olarak gösterilmektedir. Nitekim bizatihi İngiltere'nin Eğitim Bakanı Charles Clark, eğitimi tanımlarken 'biraz zor bir iş' dedikten sonra, hükümetinin, "ortaçağdan kalma, hakikatin peşinde koşan bir bilim topluluğunu" desteklemek gibi bir niyetinin olmadığını dile getirmiştir. Clarke'ın bilgi özlemine dair ortaçağdan kalma geçersiz bir biçim olarak yaptığı bu tanımlama, günümüz eğitim ve kültür politikalarına dair *philistin*i anlayışa delil niteliğindedir.

Bu tür tutumlar, İngiliz toplumuyla veya sadece belirli bir partiden olan politikacılarla sınırlı değildir. Nitekim Clarke'ın Muhafazakar partiden olan selefinin de eğitimin başlıca amacının ekonomik kalkınmanın motoru olmak olduğu konusunda ondan kalır yanı olduğunu söylemek zordur. En iyi zamanlarında bile düşünceye, sırf düşünceye ulaşmak adına uğraş verme ideali, pratikte nadiren gerçek-

leşmiş bir şeydir. Fakat geçmiş zamanlarda, bu hiç değilse bir ideal olarak toplumun önemli kesimleri tarafından değerli addedilen bir şeydi. Bugün ise bu ideal, günümüz küresel kültürünün işlevselci dünya görüşüyle giderek artan biçimde, ayrı düşmektedir. Hindistan'daki Mumbai Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü Eski Başkanı Vrinda Nabar, "günümüzde hem öğrenciler arasında ve hem de üniversitelerde insan bilimleri ile dil ve edebiyat fakültelerinin gereksiz uğraşlar olduğuna dair artan bir algı olduğunu," gözlediğini dile getirmektedir.[2] Durum, Birleşik Devletler'de de bundan farklı değildir. 1970 ile 1995 yılları arasında yabancı dil ders sayısı, %37 oranında düşmüştür.

Kuşkusuz eğitime, sanata ve kültüre yönelik bu tür *philistin*i tutumlar, bugüne has, yeni bir gelişme değildir. On dokuzuncu yüzyılın bazı büyük düşünürleri –Mathew Arnold, Nietzsche, Goethe, Marx- piyasanın kişilerden bağımsız olarak sahip olduğu gücün, sanatın ve kültürün gelişmesi üzerine musallat olmasına kayıtsız kalmamışlardır. Bununla birlikte bugün, *philistinizm* etkisi, ekonomik gerçeklerin talep ettiği pragmatik rutinlerle sınırlı da değildir. *Philistin*i etkiler, dışardan bir şekilde sadece eğitime ve kültüre yönelmekle sınırlı olmayıp en üst düzey politika-yapma aşamalarında kurumsallaşmıştır. Artık, kültürün içeriğini ve düşünceyi umursamayan yeni nesil üniversite yöneticileri, müze ve galeri direktörleri ve 'bilgi' girişimcileri söz konusudur. Bu insanların kaygısı, kültürü, kendi iç yapısından oldukça farklı bir amaca ulaşabilmek için kullanmaktır.

---

2 Bkz. Shabnam Minwalla 'Commerce is the mantra of the moment in city colleges', *Education Times*, September 2003. www.educationtimes.com/arts.htm

'Gerçeği arayan bilimciler'e yönelik olarak Charles Clarke'ın göstermiş olduğu küçük görme hali aslında içinde yaşadığımız zamanın ruhunu yansıtmaktadır. Bu tür alaycı tutumlar, gerçeğin ancak şüphecilik sayesinde keşfedilebileceği yönündeki fikir birliği ile de desteklenmiş olmaktadır. Geçmiş zamanlarda, gerçeğin peşinden koşma çabalarının çeşitli yanılgılarla sonuçlandığı olmuştur. Kimi zaman gerçekmiş gibi görünen bazı şeyler, zaman zaman kişisel çıkarlara hizmet eden birer ideoloji olarak tasarlanmıştır. Ancak ne olursa olsun hiç değilse gerçek, gerçek olduğu için değerli görülmüştür. Aristo için bilimin amacı gerçeğe ulaşmaktır: 'felsefe, gerçekle meşgul olan bilimdir'. Albert Einstein'a göre, 'gerçeğin arayışında olma, ona sahip olmadan daha değerlidir'. Gerçeğin arayışında olma konusunda Rosa Luxemburg'un onlardan kalır yanı yoktur. Bir yerde dinleyicilerine, "daha çok şey bildikçe, gerçeği bütünüyle öğretmek veya hiç bir şekilde öğretmemek arasında, onu tüm çıplaklığıyla ve açıklığıyla, yaftalamadan, kayıt koymadan, ondan aldığımız gücün verdiği tam bir güvenle, yani gerçeği olduğu gibi öğretmek artık bizim için bir görev olmuştur" der. Modern dönemde, nesiller boyunca düşünürlere gerçeğin arayışında olmaları ilhamını veren işte bu tutkulu arayıştır.

Ne yazık ki çağdaş kültür, gerçeği, entelektüel bir arayıştan çok kurguya değer bir konu olarak görmektedir. Gerçek diye birşeyin olmadığı sık sık ileri sürülmektedir. Gerçek yerine insanların pek çok gerçeği yansıtan farklı fikirleri benimsemeleri öğüdü, verilmektedir. Michel Foucault'un "gerçek anlamda evrensel bir gerçek yoktur" iddiası, akademik çevrelerde yaygın bir etki alanı bulmuş-

tur. Gerçek, nadiren nesnel bir gerçeklik olarak yansıtılır; aynı derecede geçerli başka bakış açılarıyla bir rekabet içerisinde sıklıkla öznel bir içgörünün ürünü olarak resmedilir. Rölativizm –gerçek ve ahlaki değerler gibi kavramların kesin olmadıklarını, bu kavramlara sahip olan kişi ve gruplara özgü olduklarını ileri süren bakış açısı- kültürel yaşam üzerinde belirleyici bir etki alanı kazanmıştır. Gerçeğin algılayana göre olduğu görüşü, eğitim ve kültür kurumlarının çalışmaları üzerinde önemli bir etkide bulunmuştur. Eğer gerçek, öznel görünüşe ve yorumlamaya dair konuma havale edilecekse, o takdirde temel önemsenen şey olma halini kaybedecektir. Kuşkusuz bu bir ölüm kalım meselesi değildir. Ne de onun keşfi, herhangi önemli bir kurumun temel meşrulaştırılmasını sağlar. Gerçek, bir defa rekabet halindeki pek çok başkası arasından ikircikli bir iddia olarak ortaya çıktığında, toplumun kültürel hayatında oynadığı kilit rol son bulur.

Gerçekle ilgili yaşanan bu statü kaybı, çağdaş kültürel yaşam üzerinde önemli bir etkide bulunmuştur. Sanatın statüsüne dair klasik içgörüler –gerçek, güzelliktir; güzellik, gerçektir– gerçeğin ancak çoğul haliyle varolabileceğine dair olan dünya görüşüyle tutarsızdır. Buna bağlı olarak entelektüel yaşamın da gözden geçirilmesi gerekmektedir. -Üniversite üzerine yapılan önemli bir çalışmanın ortaya koyduğu gibi felsefedeki, rölativizm, eleştirel teori ve post-yapısalcılık gibi modern gelişmelerden önce, özgürlükçü yüksek eğitim, 'nesnel bilgi ve gerçeğin elde edilebilir olduğu' varsayımına dayanmaktadır. Bu çalışmayı kaleme alan Ron Barnett'e göre, "bu, yüksek eğitimin epistemolojik açıdan zayıflamasına karşılık gelmektedir".[3] Ne olur-

3 Barnett (1990), s.X.

sa olsun denebilir ki, yüksek eğitimin, bir zamanlar gerçeğe ulaşma adına bir patika açma şeklindeki anlamı, dönüşüme uğramaktadır.

Gerçeğe yönelik şövalyece tutum da ayrıca kültürel yaşama dair daha geniş görünüş biçimleriyle olan ilişkisinde açıkça kendini göstermektedir. Büyük K ile yazılan kültür, pek çok kültüre yol vermiştir ve bunlar arasında herhangi bir otorite iddiasına veya özel statüye alaycı bir şekilde yaklaşılmaktadır. Gerçeğin böylesine ele avuca gelmez bir konumda olduğu bir ortamda, yüksek kültür ile düşük kültür arasında yapılagelmekte olan geleneksel ayrımın da pek bir anlamı kalmamaktadır. İngiltere'nin Eski Kültür Bakanı Chris Smith, "yüksek kültür-düşük kültür ayrımı yanlış yönlendiricidir; George Benjamin ve Noel Gallagher'ın her ikisi de birinci sınıf müzisyenlerdir" derken bu duyguyu dile getirmektedir.

İnsanlık tecrübesi boyunca kültürel otorite, gerçeği yansıttığı iddiasına dayanmıştır. Bugün, bu tür düşüncelere şüpheyle yaklaşılmaktadır. Gerçekten de bu tür iddialar, sıklıkla seçkinci olarak paylanmakta ve mükemmellik arzusu ve yüksek standartlar, ancak altın bir çağda ulaşılabilecek budalalıklar olarak görülmektedir. Bir zamanlar, bilinçli bir şekilde insanları güçsüzleştirerek, siyasal, ekonomik ve kültürel gücü tekeline almayı meşrulaştırmak anlamına gelen seçkincilik, kültürün belirli yönlerini diğerlerinden üstün tutma eylemi olarak yeniden tanımlanmıştır. Bu tür görüşlerin, neredeyse bütün bir düşünce yelpazesini etkisi altına alır görünmesi oldukça çarpıcıdır. Bugün nesnel bilginin olabileceğini reddedenler sadece kültürel sol olarak adlandırılanlar değildir kültürel seçkinlerin kendileri herhangi bir aşkın kül-

türel değerin veya gerçeğin olabileceğini kabul etme konusunda isteksiz görünmektedirler. Kültürel seçkinler, bunların otoritesini onamaktansa popüler görüşlere uygun, ulaşılabilir ve onlara yakın görünmekle ilgilenir gözükmektedirler.

Anlamdan Yoksun Bilgi

Nesnel bilgi hakkında varolan sinikliğin, sık sık 'bilgi güçtür' sloganıyla dile getirilen ve yaygın olarak varolan Bilgi Toplumunda yaşıyoruz fikriyle birarada varolması çelişkili bir durumdur. Yüksek eğitimin yayılması ve diğer kültürel adımlar gibi tüm çabalar, Bilgi Toplumunun gelişmesi için gerekli olduğu temelinde meşrulaştırılırken bu konuda yorum yapanlar sık sık Bilgi Ekonomisinin taleplerinin karşılanması gereğini beyan ederler. Üniversiteler ve diğer eğitim kurumları, düzenli olarak ekonomik ilerlemenin vazgeçilmezleri oldukları şeklinde pohpohlanırlar. 2003'te, England Bankası'nın para politikası komitesi, Cambridge ve Oxford üniversitelerinin, 'Birleşik Krallığın ekonomisi için hayati bir rol oynadıkları' beyanında bulunmuştu.[4] ABD'de ise peşpeşe gelen idareciler, bilgiye, ulusal güvenlik için hayati bir silah gözüyle bakmaktadırlar.

Tam da bilgiye dair entelektüel otoritenin sorgulandığı bir zamanda, eğitime ve öğrenmeye görülmemiş bir önem atfedilir olmuştur. Halka, sürekli olarak 'yaşam boyu öğrenicileri' olmaları ve yeni bilgiler öğrenmeleri salık verilmektedir. Kamu ve özel sektör kuruluşları, devamlı bir şekilde giderek daha fazla bilgi temelli olarak hareket ettikleri açıklamasında bulunmaktadır. Bilgi, neredeyse her

4 Bkz. 'Oxbridge told to modernise', BBC News: 15 July 2003.

önemli kurumun kucak açtığı bir simge halini almıştır. Fakat ne yazık ki, çağdaş tahayyül, bilgiyi yüzeysel ve neredeyse bayağı bir karaktere irca etmiştir. Bilgi, sıklıkla, 'aktarılabilen', 'taşınabilen', 'piyasası yapılabilen' ve 'tüketilebilen', kolayca sindirilebilir bir hazır ürün olarak kavramsallaştırılmaktadır. Mary Evans akademik kurumları, öğrencilere yeterli 'porsiyonu' vermeye çalışan *catering* endüstrisine benzetmektir. Bilginin ürüne dönüşmüş olması, onu içeriğinden gelen değerinden veya anlamından yoksun kılmıştır ve Bilgi Ekonomisi'nin tüccarlarınca perakendeciliği yapılmakta olan bilgi, gerçekte bayağı bir karikatür haline gelmiştir. Bu neden böyle olmuştur peki? Çünkü gerçekle ilişkisi kesilmiş olan bilgiye dair içkin bir anlamdan söz edilemez. O artık, değer atfedilmekten çok aktarılan ve en bayağı haliyle yeniden dönüştürülebilir olan soyut bir içgörü halini almıştır.

Bilgi bir ürün olarak algılandığında, onun kendi kültürel ve entelektüel kökeniyle olan ilişkisi belirsiz bir hale gelir. Bilgi, giderek insani bir entelektüel çalışmadan çok teknik bir sürecin ürünüymüş gibi görülmektedir. Bu nedenledir ki post-modernist olan Jean-François Lyotard, 'profesörün ölmekte olduğunu' dile getirmektedir. Lyotard, profesörün, 'bir takım yerleşik bilgileri aktaran hafıza bankaları ağından daha yetkin olmadıklarını' kaydeder.[5] Sık sık 'yazarın ölümü'nden, 'kitabın ölümü'nden veya 'konunun ölümü'nden bahsetmenin oldukça moda olduğu bir zamanda, bilgi ile onun entelektüel kökeni arasındaki ilişki, giderek daha silik bir hal almaktadır.

---

5 Lyotard (1984), s.53.

Bayağılık Kültü

Geçtiğimiz iki yüzyıl boyunca, bilginin ve gerçeğin arayışında olmanın toplumca değerli addedildiğine olan inanç, entelektüellerin otoritesini sağlama bağlamıştı. Bu inanç, entelektüel çalışmaya özgün bir önem bahşetmiş ve entelektüellerin, yaptıkları işe büyük bir iştiyakla sarılmalarını sağlamıştı. Gerçekten de hümanist gelenek içerisinde entelektüel ve düşünsel faaliyet, insani uğraşların en yüksek biçimi olarak gösterilirdi ve insanı hayvandan ayıranın da bu uğraş olduğu sık sık dile getirilirdi.

Bugün ise entelektüelin mağrur görüntüsü, toplumun bilginin arayışında olma uğraşına bakışıyla tutarsızlık göstermektedir. Nesnel bilginin olabileceği hakkındaki şüphecilik sadece yüksek eğitimi etkilemekle kalmamış, aynı zamanda genel anlamda entelektüel yaşam üzerinde de önemli bir etkide bulunmuştur. Eğer bilgiye dair özel olan birşey yoksa o takdirde onun arayışında olmak da anlamsız bir ritüel halini alacaktır. Bilgiye atfedilen önemin kaybolması, sırasıyla hem entelektüellerin nasıl algılandıklarına ve hem de onların kendilerini nasıl gördüklerine dair önemli çıkarımlar sağlamaktadır. Entelektüele dair geçmiş zamanlarda varolan kahramanvari imajın hovardaca tüketilmesi, gayet yerinde bir şekilde, alayla ve eleştiriyle karşılandı –George Orwell mesela, yaşadığı dönemin entelektüellerine dair son derece keskin bir eleştiri getirmiştir. Entelektüel tembelliğe ilişkin getirdiği eleştiriye karşın Orwell, düşüncelerin daha iyi bir dünya yaratma gücüne sahip olduğu inancını da korumuştur. Çoğunlukla entelektüellere yöneltilen eleştirilerin asıl kaynağında, düşüncenin gücünün kabul edilme-

si vardır. Bunun tersine olarak yirmi-birinci yüzyılda klasik entelektüelin kahramanvari imajı yerini, yaptığı işin o kadar önemli olmadığı, soyut işlerden uzak ve pragmatik bir kişi görüntüsüne bırakmıştır. Entelektüelin rolünde yaşanan bu değer kaybı, bugün bilgiye gösterilen tavırla yakından ilişkilidir. Eğer bilginin arayışında olma, daha fazla, kültürel hayal gücünü heyecanlandırmayacaksa, o takdirde entelektüellik statüsü, sahip olduğu özel ve özgün nitelikleri artık koruyamayacak demektir.

Bu konuda yapılan tartışmalarda, sürekli olarak entelektüel yaşama dair bir yolda kalmış yaya hikayesi anlatılır durur. Klasik olarak varolan, gerçeğin arayışında olma idealinin entelektüelle ilişkilendirilmiş olması, yeni düşünceler peşinde olan bir kimseyi herhangi bir mağrur tavır içerisinde olmaktan alıkoymuştu. Entelektüelin rolüne dair şüpheci bir tutum, hiçbirşey bilmeyen popülist bir *philistin* olmakla sınırlı değildir. Pek çok entelektüel, faaliyet alanıyla ilişkili bir pragmatizmi içselleştirmiştir ve kendilerini tanımlayan ayırdedici bir özelliğin olmadığında ısrarcı bir çizgidedir. Entelektüelin rolüne dair varolan bu kayıtsız tavır, bu konu üzerindeki akademik yazını da etkilemektedir. Cambridge Üniversitesi'nden tarihçi Stefan Collini, "belki de artık 'Entelektüeller Sıradan Kimselerdir' başlıklı bir makale yazmanın vakti geldi" gözleminde bulunur. Collini'nin, entelektüelin gerçek rolünü açıklığa kavuşturma arzusu aslında büyük ölçüde düşüncelerin peşinden koşmakta pek bir anlam bulamayan bir kültürü yansıtmaktadır. Collini, 'sıradan' demekle neyi kastettiğini şöyle açıklar:

'Sıradanlık', bütün karmaşık toplumlardaki kültürel manzaranın gerçek bir parçası olma; 'entelektüel' kelimesinin zaman zaman kişinin etrafındaki dostları, meslektaşları ve bazı durumlarda da kendisi için kullanılabilmesinin düşünülmez ve şok edici olmaması; ve hepsinden ötesi, entelektüellerin karakteristiğinden olan etkinlikleri sürdürmenin istisnai bir biçimde kahramanlık, istisnai bir biçimde zor, istisnai bir biçimde büyüleyici ve hatta istisnai bir biçimde önemli olmaması anlamında sıradanlık. Önemli evet ama istisnai olacak kadar önemli değil. [6]

Entelektüel çalışmanın etrafını sarmış olan kutsal alanın açıklığa kavuşturulmasının her zaman için bir mesele teşkil ettiği ileri sürülebilir. Bununla birlikte, bugünlerde böylesi bir proje belki açık bir kapıyı tekmelemekten biraz fazla birşeye karşılık gelmektedir. Günümüz entelektüelinin çalışması, nadiren 'istisnai bir kahramanlık' olarak gösterilmektedir ve entelektüel bir çalışmayı bayağı saymak sadece, entelektüel ve kültürel yaşamı kuşatan düşük beklentileri daha da güçlü kılmaktadır.

Entelektüellerin, azametli, mağrur ve ateşli kimseler oldukları kuşku götürmez bir şey değildir. Onların hal ve hareketlerinin insanlar arasında espri ve hor görme konusu haline gelmesinin sebebi de böyle olmasıdır. Fakat bütün bu karakter zaaflarına rağmen entelektüelin çalışması çok önemlidir. Entelektüeller, herhangi bir göreve, bir projeye veya büyük B ile yazılan bilgiyi artırmak ve ona destek vermek gibi bir çabaya sahip olmasalar da pek tabi ki kendilerini huzursuz ve baskı altında hissederler; ve bu tür durumlarda gerçeğin peşine düşme işine yönelmiş olma ile sağlamlaştırılmış otorite kaybının entelektüel yaşam

[6] Bkz. Stefan Collini "Every fruit juice drinker, nudist, sandal weater...Intellectuals as Other People" içinde Small (2002), s.221.

üzerinde temel bir etkisi olmak zorundadır. Ancak ne yazık ki bu tür durumlar sadece gönül rahatlığını ve konformizmi beslemeye yaramaktadır.

İçeriksizleşmenin Sosyolojisi

Yüzlerce sıradan Avrupa kentinin ve taşra kasabasının 'kültür şehri' ünvanını kazanabilmek için birbirileriyle kıyasıya yarış içerisinde oldukları bir zamanda, *philistinizmin* yükselişi hakkında birşeyler yazmak anlamsız gözükebilir. ABD genelinde ve geri kalan Batılı dünyada, kültürel etkinlikler ve festivaller mantar gibi çoğalmış haldedir ve tüm uyuşuk şehirler birer müzeye veya hiç değilse antik kalıntıları olan bir merkeze sahip görünmektedir. Toplumun içeriksizleştiği iddiası, bir çeşit bilgi ekolojisi oluşturmuş olan kültürel statüko savunucularınca kızgın bir şekilde reddedilecektir. Kaçınılmaz olarak önünüze, basılmakta olan kitap sayısındaki artışı, çoğalan kitabevlerini, oldukça iyi giden kitap kulüpleri ağını veya geniş kitlelerin konserlere, sanat galerilerine ve müzelere gitmelerini koyacaklardır. Amerikalı bir gözlemci şöyle demektedir:

> Ne de olsa dışardan bakıldığında Amerika'daki zihinsel yaşam bugüne kadar, şu an olduğundan nadiren daha sağlıklı olmuştur. Bilimcilerin, yayıncıların ve yazarların çalışmalarına ayrılmış olan dergiler, gazete ekleri ve web siteleri son on yıl veya o kadar bir zamanda hızla çoğalmıştır. Amerika'nın her yerindeki üniversite ve yüksek eğitim şehirlerinde kültürel yaşama dair geleneksel ve en yenilikçi biçimler yanyana gelişim göstermektedir. Okumalar, tartışmalar ve şiir yarışmaları yüzlerce kişiyi ağırlamaktadır. Üniversiteyi bitirdikten sonra bile entelektüel yaşam devam etmektedir.[7]

---

7 Anthony Grafton, 'The Public Intellectual and the American University', American Scholar, Autumn 2001.

Eğitimin, toplum üzerindeki müthiş etkisi elbette ki yadsınamaz bir gerçektir. Giderek daha fazla insan, yüksek eğitimden geçmektedir. Ve öyle görünüyor ki insanların eğitimle olan ilişkisi hiç bitmeyecektir. Herkes bir şekilde sürekli bir hizmet-içi eğitime dahil olmakta veya bir eğitimden ötekine geçmektedir. Kırklı yaşlardaki insanlar üniversiteye geri dönmekte veya sıfırdan eğitime başlamaktadır. Öyle gözüküyor ki hepimiz birer yaşam boyu öğrenicileriyiz ve her birimizin bilgi ihtiyacını doyurmak için de binlerce kurum mevcut. Eğitimi ve kültürü ciddiye aldığımız konusunda fazla bir şüphe de yok. Ayrıca, harekete geçiren ve meydan okuyan yazın eserlerine ulaşmanın imkansız olduğu Karanlık Bir Çağ'da da değiliz. Sürekli olarak yeni birşeyler üretmekteyiz –bazen tek bir sanatçı muazzam bir sanat üretmekte ve bazı entelektüeller insan, sosyal ve doğa bilimlerinde önemli düşünceler geliştirmeye devam etmekteler.

Kültürel karamsarlar çoğunlukla, gittikçe serpilen bir bilgi toplumunda yaşadığımıza dair varolan yerleşik düşünceyi çürütememekteler. Bu kimseler, nitelikli drama ve gerçekliğe dayalı programlar yerine realiti-şov programlarının, düşünceye dayalı haber analizleri yerine kendini eğlendiren köşe yazılarının yükselişte olduğuna ve eğitimin bütün düzeylerinde sürekli bir erezyonun yaşandığına işaret ederler. Tüm bu eleştiriler elbetteki temelsiz değildir. Ancak her yeni projeyi Milenyum'un -kültürel cehaletinin- bir ürünü saymamak da gerekir. Zira, Wallace koleksiyonu veya Bilbao'daki Guggenheim Müzesi de bu dönemin eserleridir. Mükemmelliğin standartlarını daha ileriye taşıyan yenilikler ve kurumlar her zaman için nadir olmuştur. O halde değişen nedir?

İçin boşalması mecazının, zamanımızın ruhunu yansıtır nitelikte olmasının kültürel, sanatsal veya eğitimsel standartların şu anki seviyesiyle bir ilgisi yoktur. İçin boşalması, bilgiyi ve kültürü salt daha geniş ve daha yüksek bir amaca ulaşma aracı olarak gören güçlü kuvvetlerce körüklenmektedir. Bu durum, işlevselciliğe olan bağnaz bir bağlılıkla tanımlanan bir yönelimdir. Bu türden bir yönelim de yeni birşey değildir –piyasanın talepleri ve ekonomik hesaplarla düşüncenin peşinde olma veya sanat için sanat iki yüzyıldır süregelen kültürel tartışmaların içerisinde hep olmuştur. Bu süre zarfında, sanatsal ve entelektüel uğraş, doğrudan doğruya piyasanın işlevselcilik üzerine kurulu dünya görüşüyle tezat teşkil eden bir takım ilgilerin güdümünde olarak görülmüştür. Bu ikisi arasındaki gerilimi yirminci-yüzyılın belki de en etkili Amerikalı sosyoloğu Talcott Parsons gayet açık bir biçimde ortaya koyar: "Profesyonel insan, kendi kişisel kârının peşinde olarak düşünülmez; ya müşterilerine hizmet veriyordur veya bilimin ilerlemesi gibi bir takım kişiselliği olmayan değerler peşindedir". [8]

Ekonomik hesapçılık ile bilginin ve bilimin ilerletilmesi gibi kişisel ve işlevsel olmayan bir takım değerler arasındaki oldukça eski gerilim aslında, entelektüelin ve sanatçının, tarihsel olarak toplumun geri kalanı ile yaratıcı bir uyuşmazlık hali içerisinde olması demektir. Gerçekten de, sanatsal ve entelektüel faaliyete dair ayırdedici ve değerli olan tam da doğrudan doğruya işlevselci dünya görüşünün boyunduruğu altında kalmamayla mümkün olmuştur. Sanatçılar ve entelektüeller, müşteriler ne istiyorsa onu üretmeye

8 Parsons (1954), s.186.

koyulmamışlar, daha yüce bir amacın peşinde olmuşlardır. Uygulamada, kişisel-çıkar ile çıkarsız bir şekilde bilginin peşinde olmayı birbirinden ayıran çizgi sık sık ihlal edilir ama hiç değilse düşüncenin sırf düşünce için arayışında olmak bize entelektüel uğraşın ne olduğunu bildirir.

Örneğin ABD ve İngiltere'deki gibi piyasanın önemine bütün kalbiyle inanan toplumların bile, entelektüel ve sanatsal uğraşla ilişkili değerlere olan bağlılıklarının devam ettiği kayda değer. Bu toplumlar, bu türden çabaların, maddi getirisinden çok kendi başına değerli olduğunun farkındadırlar. Sanatçılar ve entelektüeller de zaten kendi adlarına yaptıklarının bizatihi değerli olduğundan –değişen oranlarda olmakla birlikte- emindirler.

Toplumun, kendi içinden çıkan entelektüel ve sanatsal faaliyetleri algılayış biçimi üzerinde işlevci dünya görüşünün baskın hale gelmesi oldukça yakın zamanlarda olmuştur. Bu gelişmeyi karşılıklı olarak tetikleyen ve birbirleriyle bağlantılı kılan, bazıları sonraki bölümlerde daha derinine işlenecek bir dizi etken söz konusudur. Bunlardan biri, Batı toplumunun Aydınlanma'nın mirasına olan sadakatini kaybetmiş olmasıyla zaman içerisinde birikmiş olan etkinin sonucudur. Daha önce de belirtildiği gibi, eğer bilgi ve gerçeğin arayışı, daha fazla büyük bir fark oluşturamazsa entelektüelin otoritesi değerini yitirecek demektir. Bu gibi durumlarda, entelektüel özerklik, sanatsal bütünlük veya çıkarsız profesyonellik iddiaları hayli kuşkulu olur. Bir kere Aydınlanma geleneğinin bilgiye atfettiği özel statü geçerliliğini yitirdiğinde, entelektüel ve sanatsal faaliyete herhangi bir özellik ve içerik yüklemek zorlaşacaktır. Böyle zamanlarda bu türden faaliyetler, nitelik olarak diğer mesleklerden farklı olmayan birer kariyer haline gelir.

Bilgi ve sanatın içsel bir anlamı kalmadığında bu iki değerin sadece kendi başlarına değer görmesi özel bir çabayı gerektirir. Belirli entelektüel ve sanatsal standartları yukarı çıkarma talebi de ayrıca bunun ne zaman başarılmış olacağını ölçecek, üzerinde uzlaşılmış bir ölçüte sahip olunamayacağından, tutarsız gözükecektir. Dolayısıyla her iki durumda da değerli olan, düşüncenin ve sanatın, içeriği değil sağladığı faydadır. Bunun bir sonucu olarak bilginin ve sanatın nasıl algılanacağı, bu ikisinin kendi içerisinden süzülüp gelen ölçütlerle değil bazı başka amaçlar için sağladığı faydaya göre belirlenecektir. Bu tür durumlarda, bilgi ve sanat, ekonomik ilerleme, sosyal mühendislik, kitlelere bir kimlik edindirme veya kişilere terapi sağlama gibi amaçlara hizmet eden birer araç halini alır. Bu işlevselci yaklaşımın kazanmış olduğu zafer, günümüz toplumunun entelektüel ve sanatsal çalışmalara anlam kazandıramaması ile perçinlenir. O nedenle, belki hala güzel kitaplar ve sanat eserleri üretiyoruz ama artık bütün bunları kendi kavramları içerisinde değerli bulmakta oldukça zorlanıyoruz.

İşlevselciliğin zaferi bizi illa içeriksizleşmeye götürmek zorunda mıdır peki? Eğer biz, entelektüel ve kültürel kazanımları kendi kavramlarıyla değerli bulmuyorsak, bunlar arasında bir ayrıma gitmemiz de zorlaşacaktır. Mükemmellik iddiaları, uyduruk değilse bile kerameti kendinden menkul olacaktır ve sık sık seçkinlerin kendi ayrıcalıklarını korumak için başvurdukları, adice bir teşebbüs olarak reddedilecektir. 'Standartlar' kavramının ayrıcalık ve seçkincilik çağrıştıracak bir anlam kazanmış olması da bu yüzdendir –belli bir dereceye kadar pek çok durumda, belli bir standartı yukarıya çekme ısrarı, bir tür kurumsallaşmış ayrımcılık olarak gösterilir.

Eğitim standartları konusundaki tartışmalar, değişmez bir şekilde, geçmiş uygulamayı daha yukarı çıkarmayı talep edenlerin bugünkü öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamaya kayıtsız kaldıkları savı ile sonlanır. Kültürel seçkinler, mükemmellik standartının askıya alınmasından o kadar memnun olmazlar. Ondansa, bu tür standartların sürdürülmesini, yarar sağlaması zorunluluğuna ikincil kılarlar. Sürekli olarak içeriksizleşme eğilimini tetikleyen, içsel içerik yerine sanatın ve eğitimin yarar sağlamasına öncelik verilmesidir. Sanatın ve bilginin içsel içeriği bir kere sosyal olarak kabul gören bir anlama kavuşursa, standartlar görüşülebilir bir hale gelir ve bu taktirde kolaylıkla pragmatik ve işlevselci kaygılara kıyasla ikincil bir konum alır. Baroness Tessa Blackstone, sanat'tan sorumlu Devlet Bakanı olarak Cheltenham Edebiyat Festivali'nde yaptığı ilk konuşmasında şöyle sorar: "Sanat denen şey, anlamsız, saçma ve yersiz olmaktan öteye geçemez mi?" Onun cevabı, estetiğin dışında bir takım amaçlar benimsenmesi şartıyla, evettir. Blackstone için sanat önemlidir çünkü açıkça görüldüğü gibi işsizliği azaltmakta, eşitsizliği ortadan kaldırmakta ve suça yönelimi önleyici olmaktadır. Ve bu düşüncelerini, "Hiç kuşkum yok ki sanat, sağlığımızın yükselmesine katkı yapacaktır." diye tamamlar.

Geçmiş zamanlarda, kültürün içinin boşaltılması, klasik bir şekilde piyasanın entelektüel yaşama baskın gelmesinin bir sonucu olurdu. 1930'larda F.R. Leavis, kültürün kitleselleşmesinin, ticari zorunluluğun bir sonucu olduğuna işaret etmişti. Ticari zorunlulukların, günümüzde, geçmişte olduğundan daha az önemli olduğunu söylemek zor. Fakat bugün içeriksizleşme sürecinin başlıca sorumlu-

su piyasa güçleri değil. Daha çok, ne pahasına olursa olsun bu alanlara katılım siyasetini özendiren kamu politikalarının doğal bir sonucudur. Bunun neden böyle olduğu 5. Bölüm'de ele alınacaktır.

Standartların Görüşülmesi

İster eğitim, sanat veya konuşma isterse de siyasal yaşamla ilgili olsun, standartların etrafını saran sayısız çelişkiler söz konusu olduğunda en kaba kültür girişimcisi bile mükemmellik standartının askıya alınmasını istemez. Onun yerine, 'standartlar' kelimesini küçümseyenler, mükemmelliği tanımlamanın ve içini doldurmanın pek çok farklı biçimi olduğuna inanırlar. ABD'deki kültür savaşları denen şey ve İngiltere'de eğitim üzerine dinmek bilmeyen tartışma, birbiriyle rekabet halindeki iddiaların ve standartların yansıyış biçimini etkilediği bir iklimin belirtileridir. Büyük S harfiyle yazılan standart, çağdaş kültürün ruh haliyle tutarsızlık gösterir. Belirli bir sanat türünü veya konuşma biçimini ayrıcalıklı kılan her iddia ya da eğitimsel kazanım, başka insanlarca, başka kültürlerdeki başka koşullardakinin üzerinde özel bir yetkinliğe sahip olmadığı temelinde reddedilir. Dahası, değer yargısında bulunmak için standartların yukarıya çekilmesi eylemi bazen farklı bir kültürel geçmişten gelen insanların aleyhine sembolik bir şiddet eylemi olarak resmedilir. Bu türden bir açıklamaya göre: 'mükemmellik, sadece dönüşlü uygulamalar ile sosyal eşitsizliği gösteren birşey değil fakat ayrıca karakteristiğindeki keyfiliğe bağlı olarak oluşan entelektüel, kültürel ve sosyal bir inşadır.[9]

---

9 Romero, A. (1998), 'Educational change and discourse communities: representing change in post modern times', *Curriculum Studies* 6, s. 53.

Gerçek ve bilgiye dair rölativist eleştirilerin artışı, çağdaş kültürel seçkinlerin, standartları açıkça tanımlamak ve yukarıya çıkarmak konusundaki isteksizlikleri ile daha da kolaylaşmıştır. Mükemmelliği oluşturan şeyin ne olduğuna dair bir takım temel ilkeler ve bu konudaki bir uzlaşmanın sorumluluğunu alacak yoktur. Standart, bir kavram olarak seçkinci olarak resmedildiğinden, açıkça tanımlanmış bir takım ideallerin özendirilmesi huzursuzluk doğurmaktadır. BBC gibi bir kurumun her amaca hizmet eder nitelikte bir yayın aracına dönüştürülmesinin sevinçle karşılanması bu konudaki esnekliğin bir itirafıdır. Kültürel seçkinler arasındaki bireyler, toplumun hangi standartlara ulaşması gerektiğine dair bazı net görüşlere sahip olabilirler ancak hep birlikte, standartların potansiyel bir çatışma ve uyuşmazlık kaynağı olduğunu yaşayarak anlarlar. Bunun sonucunda, kültürel seçkinler, standartların sürdürülmesini en iyi ihtimalle iyisiyle kötüsüyle bir karışım ve en kötü ihtimalle de kaçınılması gereken bir engel olarak görürler.

Standartlara dönük olarak artan şüphecilik, en çok, kazanımların değerlendirilmesi üzerine yapılan tartışmalarda kendini gösterir. İngiltere'nin eğitim kurulu üyelerinin, sınav sisteminin seçkinci olduğunu ve alt-sınıftan aileden gelenlerin entelektüel yeteneklerine karşı bir ayrımcılığa sebep olduğundan yakındıklarını duymak sıradışı birşey değildir. Aynı şekilde, müzeler, galeriler ve hatta kütüphaneler, farklı geçmişlerden gelen insanların yeteneklerini değerli görmedikleri için eleştirilmişlerdir. Rölativist bir açıdan bakıldığında, kazanımların ortak standartlara göre ölçülmesi baskıcı değilse bile ayrımcı gibi gözükmektedir.

Farklı kültür ve tecrübelerin, uygarlığın gelişimine yapacağı katkı büyüktür. Fakat standartları amaç edinmenin insan kültürüne değer vermekle bir ilgisi yoktur. Büyük S ile yazılan Standart'a dönük bir düşmanlık çoğunlukla buna ulaşmayı sağlayacak çabanın ve bu yöndeki beklentilerin çoğunluk insanların kapasitesini aştığı inancıyla hararetlenmektedir. Bu duygu en çok, insanların belirli türde bir nitelik kazanmasını sağlayan ümitsiz girişimlerin olduğu eğitim alanında kendini gösterir. Bunun bir sonucu olarak standartlar, öğrencilerin başarılı olmalarını sağlamak için sürekli olarak yeniden düzenlenir. Not enflasyonu, diplomaların ve notların değer kaybı, değerlendirme biçimiyle ilgili istekleri daha da arttırmaktadır. Politika-yapıcılar daha fazla standartları, nesnel şeylermiş gibi göstermeye çalışmamaktadırlar –bunlar sadece sosyal politikalar için kullanılan birer araçtır. Hatta, bu yaklaşımın bazı savunucuları, daha da ileri giderek 'dahil edici' politikaları bir tür en iyi uygulama biçimi olarak görürler. 'Dahil edici' eğitim savunucularından biri bu durumu "dahil edicilik seviyesi, eğitimdeki mükemmelliğe dair bir ölçüttür." diye ifade eder.[10]

Standartlara yönelik olarak günümüzde varolan maniple edici tavır kısmen eğitim, kültür ve sosyal politika alanlarında yaşanan hayal kırıklığının bir ürünüdür. Toplumun her kesimi için eşit fırsatlar sağlama girişimleri, başarının pasaportu olarak işlev gören ayrıcalıkları ortadan kaldıramamıştır. Buna bağlı olarak, çaba ve kazanım arasındaki ilişkiye dair yaygın bir huzursuzluk vardır. Genel eği-

[10] Nunan, T., Rigmor, Goerge ve McCausland, H. (2000), 'Inclusive education in universities: why it is important and how it might be achieved', *International Journal of Inclusive Education* 4(1), s.70.

lim, meziyetlere bağlı olarak yaşanan hareketliliğin neden sınırlı bir başarı sağladığını ortaya koymaktansa bir bütün olarak liyakat idealini sıfırlamaktır. Bir zamanlar, birileri kaybederken birilerinin sahip oldukları imtiyazlara bağlı olarak başarılar elde etmelerini itham eden liyakat idealine dair şimdilerde yaygın olan düşüncenin ana karakteri, karamsarlıktır.

Liyakattan Vasatlığa

Mükemmel standartlara ulaşma arzusuna dönük kahramanca yaklaşımlara dair en çarpıcı görüntü, liyakat idealine ulaşmanın imkansız olduğunu kabul etme eğilimidir. Liyakat ideali, eşit fırsatlar yaratıldığı takdirde en yetenekli bireylerin toplumun en üst kesimini oluşturacağı savına dayanır. Burada, sosyal ilerlemenin başlıca aracı, doğuştan getirilen özellikler ya da aile bağları gibi etkiler değil, layık olma ilkesidir. Liyakat ideali, sadece bireysel çaba ile başarıyı birbirine bağlamakla kalmayarak bunun yanı sıra, en yüksek standartlara ulaşmanın fırsat eşitliği ilkesine koşulmuş bir gelişmeyle mümkün olabileceği düşüncesini de barındırır. Buradan, en yüksek kültürel standartlara ulaşma girişiminin, meziyetleri geliştirecek şekilde ipleri salıverdiği de anlaşılabilir.

Farklı geçmişlerden gelen insanların yeteneklerini kullanmaları ve potansiyellerini hayata geçirmelerinin önünde çok ciddi engeller vardır. Ayrıcalıklar ve zenginlik buna sahip olan yeni kuşaklar lehine adil olmayan avantajlar sağlamakta ve diğerlerinin yukarıya çıkmalarını zorlaştırmaktadır. Fakat hayata geçirmenin önünde duran tüm bu engellere rağmen liyakat ideali hep, uğrunda mücadele et-

meye değer bulunmuştur. Oysa bugün, bunun tersine olarak meziyetlere bağlı bir kazanımı özendirme istekliliğinde sert bir azalma söz konusudur. Tıpkı standartta olduğu gibi layık olma ideali de sık sık dürüst olmayan bir seçkin grubunun, halkı kandırmak için tasarladıkları bir aldatma biçimi olarak resmedilir.

Bir zamanlar güçlü düşünce okullarından biri, eğitimin ve kültürün demokratikleştirilmesi halinde standartların sürdürülmesi ve gerçekten yükseltilmesinin mümkün olduğunu düşünürdü. Oysa yakın zamanlarda bu düşünce de büyük darbe aldı. Geleneksel seçkinci ideallere meyilli olanlar, her zaman için eğitimin ve kültürün demokratikleştirilmesinin, entelektüel yaşamda mükemmellik düşüncesinin sürdürülebilmesiyle uyuşmadığı düşüncesinde olagelmişlerdir. Bugün bu düşünce hala geçerliliğini korumakta fakat nadiren açıkça ifade edilmektedir. Neredeyse her kurum, temel amaçlarından birinin, katılımı artırmak olduğunu idafe ettiği bir misyon belgesi oluşturmaktadır. Bugün sorgulanan, kültürün demokratikleştirilmesi değil eğitimsel ya da kültürel uğraşları korumak ve yükseltmek girişimleridir. Standartları yukarıya çekme arzusu, katılımı arttırma savunucularında soru işaretiyle karşılanmaktadır çünkü onlar tıpkı geleneksel seçkinciler gibi kültürel yaşamın demokratikleşmesi ile mükemmel standartların bir arada bulunabileceğine gerçek manasıyla inanmamaktadırlar.

Dolambaçlı bir şekilde söylersek, bugünün kültürel liderleri, geleneksel seçkinci tespitleri kabul etmekte fakat bundan, radikal bir biçimde farklı sonuçlar çıkarmaktadırlar. Demokrasiyi istemekte ancak standartların sürdürülmesi konusunda esnek olmaya hazır görünmemektedirler.

Her ne kadar ortaya çıkıp bunu dillendirmeseler de kültürel liderler, yüksek standartların sürdürülmesi projesinin, seçkinci ve doğası gereği anti-demokratik olduğunu ileri sürmektedirler. Bu durum, sanatta, eğitimde ve kültürde mükemmele ulaşma arayışı yönündeki savların sık sık küçük bir azınlığın, kültürel sermayeyi elinde tuttukları geçmiş zamanlara duydukları bir özlemden başka birşey olmadığı temelinde reddedilmektedir.

İşte bu kitabın amacı, popüler katılımı ve yüksek standartlar ile uyuşmaz gibi gösteren bu karamsar varsayımı sorgulamaktır. Bana göre, bu bakış açısının günümüz kültürel seçkinlerince benimsenmiş olması, *philistinizm*in artmasına ve entelektüel yaşama karşı sağlıksız bir işlevselci bakış oluşmasına yol açmıştır; ve dahası, standartlar olmaksızın yapılan katılım, toplumu, önümüzdeki yüzyılda potansiyelini ortaya koymaktan alıkoyacak şekilde milyonlarca insanın başına musallat olan bir hileli durum oluşturur. Bu kitap, yetişmiş bir halkın desteklenmesiyle, toplumun entelektüel ve kültürel yaşamını geliştirme projesine adanmıştır.

Layık Olmanın Liyakati

Mükemmellik standartlarını sürdürmeye karşı ileri sürülen temel savlardan biri, bunun geniş kitleleri, kültür kurumlarına katılmaktan alıkoyan seçkinci bir proje olduğudur. Bu kötümser çıkarım, halkın ihtiyaç duyulan kültürel ve eğitimsel tecrübeden faydalanma kaynaklarından yoksun olduğu öncülüne dayanmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, katılımın yaygınlaştırılması için standartların ve beklentilerin değişmesi gerekecektir. İnsanların kabiliyetlerine dair şüpheci değerlendirme, insanları sahip oldukla-

rı meziyetlere göre ödüllendirme fikrine karşı hasmane bir tavır takınılmasını cesaretlendirici olmaktadır.

Standartlara duyulanla liyakata duyulan kuşku, yanyana ilerler. Burada kaydetmek gereken, liyakat idealine dair klasik bir hücum olan, Michael Young'ın *The Rise of the Meritocracy* (1958) adlı eserinde, liyakatla ilgili karikatürize bir ifade yer alır: 'daha düşük sınıfın çocuklarını, daha yüksek bir uygarlığa kavuşturmaya çalışmak için bir takım standartlar tesis etmek artık o kadar da gerekli değildir'. Seçkinciliğe karşı olan ile standartları koyan bu insanlara karşı gösterilen tepkinin ilişkili oluşu, kültürel seçkinlerin ortak vicdanlarının bir parçası haline gelmiştir. Bu, insanları liyakata göre seçmeye ve çocukları ve gençleri test etmeye veya sanat hakkında değer yargısında bulunmaya dönük önerilerin sıklıkla adaletsiz ve seçkinci olarak eleştirilmesinin nedenidir.

Ekonomik yaşamda, liyakat-karşıtlığı uzlaşısı özellikle, 'kazanan herşeyi alır' tavrıyla hararetlenen ekonomik eşitsizliğin yaygınlaşması ile ilgilidir. Daha geniş kültürel yaşamla olan ilişkide, liyakat-karşıtı duygu, başarısızlık ve insanların kendi kendilerini başarısız görmelerine karşı dayanıklı kılınması kaygısına odaklanır. Michael Young'ın karşıt-kahramanı, 'Bir kişiye dair yapılan her seçim, pek çok başkasını dışarıda bırakmadır' uyarısında bulunur.[11] Liyakat-karşıtı hareketin misyon belgesinin sağ-üst köşesinde, halkın, kendisini reddedilmişlik içerisinde hissetmemesini sağlamak yer alır.

Elbetteki liyakat ideali, uygulamada nadiren gerçekleşir. Entelektüel ve kültürel yaşam pek çok ayrımcılıkla ve

11 Bkz Young (1961), s.15.

eşitsizlikle delik deşik haldedir. Her ne kadar görünüşte, pek çok ayrımcılık biçimi ortadan kaldırılmış ise de bireylerin aynı oyun kurallarına tabi olduğu bir dünyaya ulaşmanın henüz çok uzağında olduğumuz bir gerçektir. Doğuştan getirilen özellikler hala insanların yaşamlarında elde edecekleri şanslar üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Fakat liyakat idealini gerçekleştirmekteki başarısızlık buna karşı çıkılması savının doğruluğunu mu göstermektedir? Veya benim de inandığım gibi bu durumda, bireysel kabiliyetlerin uygulanmasına karşı koyan engelleri ortadan kaldıracak politikaların formüle edilebilmesi için yanlışlığın nerede olduğuna dönük bir düşünce süreci içerisine girilmesi mi daha doğrudur? Entelektüel ve kültürel yaşamda eleştiren konumundakiler, bu soruyla ciddi şekilde ilgilenmemektedirler. Onların başlıca uğraşı, insanların kendilerini başarısız olarak görmelerini engellemektir ve bu durum, politika-yapıcılar ve günümüzün eğitim ve kültür kuruluşları üzerine büyük bir etki yapmaktadır. Daha sonra ileri süreceğim gibi, liyakata karşı günümüzdeki reddedişi hararetlendiren şey, demokratik bir itki değil geniş kitlelerde reddedilmişlik hissinden kaçınmayı sağlayan terapi kültürüdür.

Dolandırmadan söylemek gerekirse liyakatı eleştiren pek çok kişi, liyakatın, zihinsel hastalığa yol açtığına inanır. Teste tabi olma ve seçimin, insanların özgüvenlerini azaltmaktan sorumlu olan başarısızlık ve reddedilişi beslediği söylenir. Amerikalı sosyal eleştirmen Christopher Lasch, liyakatın özgüvenle ilgili 'takıntılı bir kaygı' yarattığı görüşündedir. Ona göre yeni terapi yöntemleri, varolan yapı içerisinde seçkinlik getirici bir işe sahip olsa –yani

böylesi bir iş için gerekli eğitim donanımı almış olsa- bile zaman içerisinde eğitim merdivenini tırmanmakta başarısız olmaktan kaynaklanan baskının oluşturduğu başarısızlık duygusunu karşılamaktadır.[12] Başarısızlık duygusunun, yeni terapileri beraberinde getirdiğine dair fazla bir kuşku yoktur. Bununla birlikte, bireylerin kendilerini nasıl hissettikleri, hayal kırıklıkları ve gündelik hayatın baskılarıyla nasıl başettikleri, liyakat alanına indirgenebilir şeyler değildir. Bu türden duygular, daha geniş sosyal ve kültürel etkilerin bir ürünüdür. Eğer insanlar reddedilmişlik duygusuna kapılır veya kendilerine olan saygılarını yitirirlerse bunun nedeni muhtemelen nereye ait olduklarını veya daha geniş bağlamda, yerlerinin neresi olduğunu kaybetmeleriyle ilgilidir. İnsanlar, dünyayı anlamlandırmalarına imkan veren kültürel kaynaklara sahip olduklarında hayal kırıklığıyla birlikte yaşayabilmektedirler. Bu takdirde, ihtiyaç duydukları şey, başarısızlık duygusundan korunmak değil içinde yaşadıkları kültürün imkanlarından faydalanarak kendi yaşamlarına dair içgörüler edinebilme fırsatına sahip olmaktır. Ödüllendirilen meziyetlerin sonucunda insanlara birer yetişkin olarak davranılır, oysa başarısızlık duygusunu uzaklaştırma sırasında, bu insanlara çocuk gibi muamele edilir.

Kitabın Amacı

Bu kitap, insanların daha zeki, halkın daha yüksek standartta bir eğitime ve yaratıcılığa sahip ve hakim olan kültürün de daha dinamik olduğu entelektüel yaşantının

---

12 Christopher Lasch, 'Revolt of the Elites'. Harper's Magazine. November 1994.

altın çağına dair bir hayıflanma değildir. Elbette budalalığın anlamı yok. Sanatta ve bilimde bugüne kadar sayısız etkileyici eser gördük ve hatırı sayılır keşifler yapmaya da devam etmekteyiz. Fakat ne olursa olsun, geçmişte yaşananların bugün karşı karşıya olduğumuz açmazları çözmede fazlaca bir yardımı olamamaktadır. Her dönemde toplum yeni problemler ve fırsatlarla karşı karşıyadır. Bu kitabın amacı, şimdilerde düşüncenin gelişimi, insanların eğitimi ve yeni bir halk oluşturma adına neler yaptığımızı sorgulamaktır.

Ne yazık ki eğitim, kültür ve sanat hakkındaki tartışmalar, her ikisi de insan unsuruna karşı demokratik olmayan duyguları himaye eden iki tarafın hakimiyetindedir. Entelektüel ve kültürel yaşamın demokratikleşmesinin kaçınılmaz olarak standartların aşağı düşmesine götüreceğini ileri sürmeye devam eden küçük bir azınlık vardır. Yüksek kültürün oligarşik savunusu açısından bakıldığında, halkı katmaya çalışan her girişim, daha düşük bir kitle kültürü biçiminin zaferiyle sonuçlanmak zorundadır. Bugün çok az insan böylesi bir seçkinci bakışın iddiasız ve açıkça savunusunu yapmaktadır. Bu tartışmanın baskın tarafı, açıkça ve bilinçli bir şekilde seçkincilik-karşıtlarıdır. Kitlelerin katılımı, halkın diyaloğu ve tüm seslerin kendini duyurabilmesi, sürekli olarak alkışlanmaktadır. Buna karşın, halkın, kültürün sunması gerekenlerden en iyi şekilde faydalanacağına olan inanç çok düşüktür. Tıpkı geleneksel seçkinci bakışta olduğu gibi insanların mükemmel standartlardan faydalanma kapasitesine sahip olmadıklarına inanılmaktadır. Fakat yeni muhafazakar bakış, geçmişin muhafazakar seçkinlerinin yolundan gitmektense kimseyi dışarda bı-

rakmayan bir anlayıştadır. Bunun amacı, en iyiye ulaşması beklenemeyecek olan halkı kucaklayan bir entelektüel ve kültürel yaşam oluşturmaktır. *Philistin*i gündem, halkı etkisi altında tutmakta ve zarar verici entelektüel ve kültürel risklerden korunması gereken nazarıyla baktığı insanlara çocuk muamelesi yapmaktadır.

O halde bu kitabın amacı, çağdaş eğitimin ve kültür siyasetinin hem antidemoktarik ve hem de baskı altında tutucu ayaklarını sorgulamaktır. Bu tür bir siyaset, sadece entelektüel ve kültürel yaratıcılığı kısıtlamamakta fakat ayrıca halkı da çocuklaştırmakta ve beklenti düzeyini düşürmektedir. Ben, halka entelektüel keşiflere çıkma fırsatı sağlayan her girişime kucak açmaktan yanayım. Fakat halkı, sindirimi kolay bilgi ve kültür porsiyonları ile beslemeye dayalı baskıcılığa tamamen karşıyım. Dahil etme ve katılım, kendi başına pek az bir yeterliliğe sahiptir. İnsanları pohpohlamak –ki bu insanlar ister okul çağındaki çocuklar, üniversite öğrencileri veya bir müze kitlesi olabilir- ancak tepeden inme bir sosyal mühendisliğe hizmet eder. Bu kitap, halkın katılımının gerçek manasıyla yaygınlaştırılmasının ön şartının, toplumun sunabileceğine eşdeğer standart hükümler olduğunu ileri sürmektedir.

İçeriksizleşme, sadece akademisyenlere, sanatçılara veya entelektüellere özgü, ezoterik bir konu değildir. Eğitim, kültür ve entelektüel tartışmanın yayılma düzeyi, demokratik bir dünya görüşünün gelişmesi için önemlidir. Farklı görünümlerdeki entelektüeller, diyaloga kucak açma ve halkta merak ve heyecan uyandırmayı başlatma adına kritik bir role sahiptirler. Bugün bu tür bir katılım, farkedilir derecede takatsizdir. Hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde kültü-

rel seçkinlerin bilgiye ve gerçeğe karşı gösterdikleri sinik tavır, eğitim, kültür kurumları ve medya aracılığıyla halka da geçmiştir. Bu tartışmayı, bir takım teknik görüşlerin bayağı bir şekilde değiş tokuş edilmesi olarak görme eğilimindeki bir kültürün belirtileri olarak, kayıtsızlık ve sosyal kopuşlar yaşanmaktadır. Bütün bunlar gerçekten önemli olduğu için *philistinlere* karşı bir kültür savaşına girişmeye oldukça geç kalınmıştır.

Aklın Değer Kaybı

Kültürel yaşamın tekdüzeliğine dair getirilen en çarpıcı açıklamalardan biri, entelektüelin, son derece önemsiz bir simaya dönüşmüş olmasıdır. Artık entelektüellerin, vatanları olarak kabul edilen Fransa'da bile, kültürel yaşamdan çekildikleri görülmektedir. Amerika'lı bir köşe yazarının gözlemlediği gibi, Jean-Paul Sartre'a kıyasla 'Bugünkü Fransız entelektüelleri, cılız birer teknotrat gibidirler'.[13]

Entelektüeller, kendi kültürlerini ve yaşadıkları çağın ruhunu yansıtırlar. Oynadıkları rol ve hissettirebildikleri etki, geçtiğimiz üç yüzyıl boyunca hep dalgalanmalar yaşamıştır. Entelektüelin toplum içerisindeki konumunun gücünü yitirmesi ilk defa olan birşey de değildir. Soğuk Savaş'ın zirvede olduğu 1950'lerde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndekiler başta olmak üzere, önde gelen pek çok Batılı düşünür, entelektüel yaşamın takatsiz kalmasından dolayı kaygı duymuşlardır. Kayıtsızlık ve zihinsel dermansızlık hali, entelektüel çalışmaları sekteye uğratmıştır. Hatta medya da tartışmaya katılmış ve uzun bir süredir kış uykusunda olan entelektüelleri canlandırmaya kalkışmıştır. Bir anlatıda şöyle denilmektedir:

---

13 Jim Holt, 'Jean-Paul Sartre: Brilliant Philosopher or Totalitarian Apologist?', *Slate*: 22 Temmuz 2003.

1950'lerin gazete ve dergileri, 'sessiz bir kuşağın' genç üyelerini horlayıcı –siyasal açıdan umursamaz, entelektüel olarak pasif, sosyal konulardan çok ekonomik güvenceyi önemseyen ve özel yaşama takmış oldukları gerekçesiyle– bir üslup takınmışlardır.[14]

Her ne kadar bu tür bir betimleme, yaşadığımız çağı anlatmada yüzeysel kalsa da 1950'lerin 'sessiz kuşağına' mensup entelektüellerin etkisinin bile içinde bulunduğumuz dönemdekilere kıyasla daha büyük olduğunu kaydetmemiz gerekir. Bu türden bir etkiyi ölçmek veya bu anlamda bir karşılaştırma yapmak zor ise de bu iki dönem arasında varolan bir dizi önemli farklılıklara işaret etmek mümkündür. O dönemde, entelektüellerin genel anlamda siyaset ve özelde de siyasetin sol kanadı üzerindeki etkisi, bugünküne nazaran tam bir zıtlık teşkil eder. Ve entelektüellerin seslerinin nispeten çıkmayışından duyulan kaygı, 1950'lerde ona verilen önemi sergiler. Oysa bugün gelinen noktada gösterilen tavır, 'Bu gerçekten önemli mi?' halini almıştır. Entelektüelin bugünkü konumuna gösterilen ilgisizlik, onların geçmiş zamanlardaki rolleri etrafında yapılan hararetli tartışmalar düşünüldüğünde, oldukça keskin bir tezat oluşturur.

İçinde yaşadığımız çağda, *Son Entelektüel* gibi başlıklarda yazıların yazıldığı kitap ve gazeteler, entelektüel çözülmeyi yakalamaya çalışmaktadır. Bazı sıradan düşünürleri 'son entelektüeller' olarak anmak sadece kültürel bir yapmacık tavırdan ibaret değildir; bu, aynı zamanda ortalıkta pek fazla göze çarpan çok fazla entelektüel sesin duyulmayışından ve hep birlikte toplum üzerindeki etkilerinin pek anlaşılmamasından kaynaklanmaktadır. Gerçekten de kendisini özgün fikirlerin geniş halk kitlelerine yayıl-

14 Pells (1985), s.201.

masına adamış hiçbir önemli entelektüel hareketin olmayışı, yaşanan çözülmeyi gözler önüne sermektedir.

Güçlü Bir Başrolden Kaybolan Ruha

Entelektüellerin statüsünde yaşanan bu önemli değişme aslında, tarihsel bir perspektiften bakıldığında hemen anlaşılabilir. Geçtiğimiz üç yüzyılın çoğunluğunda entelektüel, müthiş bir kültürel otorite ve etki kazanmıştır. Bu konuda yorum yapanlar, entelektüellerin statüsünü daha da abartmış ve onları, olaylar üzerinde muazzam bir etkiye sahip gibi görmüşlerdir. Entelektüeller sık sık geleneksel düzene bir saldırı teşkil eden ve radikal yıkıma dair karanlık güçleri ortaya çıkarmayı başaran tehlikeli ve yıkıcı kimseler olarak resmedilmişlerdir. Aydınlanmacı entelektüeller sıkça, kendi akıl temelli ideolojilerini toplumun geri kalanına dayatmakla suçlanmışlardır. Burke'ın, 'kendilerini ayrı tutmaya düşkün' ve bu nedenle 'nadiren yeniliğe karşı çıkan' ve 'doğasını tamamen unutarak insanın sadece hakları hakkındaki teorilerle' büyülenmiş olan kelimelerin esiri şeklindeki ithamları, kendine göre yaşayan, yıkıcı entelektüele dair bir prototip çizmiştir. Entelektüeller genellikle sevilmemiş fakat çok ama çok ciddiye alınmışlardır.

Amerikan kültüründe, entelektüelizm-karşıtlığı günümüzde oldukça güçlü bir görüşü yansıtır. Richard Hofstadter'in *Anti-Intellectualism in America*'sı bu eğilimin etkilerine dair grafiksel bir açıklama getirir. [15] New England'lı püriten yazar John Cotton 1642'de, 'daha çok şey öğrenip daha espirili biri oldukça, şeytan'ın istediği kişiye daha çok yaklaşmış olursunuz' uyarısında bulunmuş-

15

tur. Zeki insanları sevmemeye yönelik bu tür duygular, entelektüelin geleneksel kuralları ihlal etme tehlikesi taşımasından beslenmiştir.

Burke'dan bu yana entelektüeller, neredeyse toplumu etkileyen her hastalıklı durum nedeniyle suçlanagelmişlerdir. Fransa'da, sağ-cenahtan pek çok eleştirmen Marcel Proust'u, kendi elleriyle Üçüncü Cumhuriyet'in ahlaki çöküntüye uğramasına sebep olduğu gerekçesiyle suçlamışlardır. İngiltere'de Bloomsbury grubu, geleneksel imgelem dünyasının kötü adamları olarak gösterilmiş ve İngiltere'nin emperyal misyonuna karşı şüphe tohumları ekmekle suçlanmışlardır. İngiltere'nin büyüklüğünden ahlaksızca faydalanan ama ulusun kimliğini oluşturan değerleri sistematik olarak tahrip etmekte beis görmeyenler olarak resmedilmişlerdir. ABD'de de New York'lu entelektüeller sıkça ülkeye Amerikan-karşıtı düşünceleri ithal etmekle suçlanırlar. Ve altmışlar ve yetmişlerde, Amerika'nın ahlaki çöküntüsünden, üniversitelerdeki radikaller sorumlu tutulmuşlardır.

Entelektüeller sık sık ihanette bulunan parazitler veya daha merhametli olarak, işe yarayan aptallar şeklinde hor görülürler. Bu haksız eleştirilerin altında sosyal düzensizlik ve ahlaki çöküntünün, müthiş bir etki gücüne sahip olan entelektüel demagogların, saf halkın üzerindeki etkilerinin bir sonucu olduğuna olan inanç vardır. Siyasi etki altında toplumun zararına bir kamuoyu oluşmasına etki eden entelektüele dair en sistematik açıklama, Julien Benda'nın *The Betrayal of the Intellectual* adlı eserinde bulunabilir. 1920'lerde basılan bu kitap, entelektüelleri, siyasal ilişkileri nedeniyle gerçeğin bekçileri olma rolünden vazgeçtikleri

gerekçesiyle yermektedir. O, entelektüelleri, siyaseti 'tanrısallaştırmakla' ve siyasal heyecanları boşa akıtmakla suçlamıştır. Benda, entelektüellerin siyasal hareketlere dahil olmalarıyla türlü heyecanlara kapıldıklarını ve bu heyecanları, yıkıcı ideolojilere dönüştürdüklerini iddia etmiştir. Benda, 'yaşadığımız çağ, gerçek manasıyla *siyasal nefretlerin entelektüellerce kurumsallaştırılmasıdır*' diye yazar.[16] Entelektüellerle ideolojiler arasındaki bağlantı, yirminci yüzyılda patlak veren sayısız kitlesel hareketin ana dayanaklarını oluşturmuştur.

Soğuk savaş döneminde, entelektüelleri bir de siyasal aşırılık ve yıkıcılıkla suçlama dönemi başlamıştır. Arthur Koestler'in 1944 tarihli 'The Intelligentsia' başlıklı makalesinde, entelektüelin, totaliterliğin yükselişinde önemli bir sorumluluğu olduğu düşüncesi baskındır. Koestler, 'entelektüelin, kamu hizmetleri içerisinde özel bir sektör haline gelmek üzere olan, yönetici bir süper-devletler çağında yaşadıkları' öngörüsünde bulunur.[17] Joseph Schumpeter entelektüeli, kapitalizmin varlığını korumasına bir tehdit olarak görür. 1940'lardaki başlıca eseri *Capitalism, Socialism and Democracy* adlı çalışmasında, 'kapitalizme karşı düşmanca bir atmosfer oluşmasından' entelektüelin sorumlu olduğunu ileri sürer. Benzer savlar, yaygın bir düzensizlik hali ve ahlaki bozulmanın yaşandığı altmışlarda da tekrarlanmış ve bu durumların sebebi olarak siyasetin güdümünde hareket eden radikal entelektüel suçlanmıştır.

---

16 Benda (1959), s.21.

17 Koestler (1983), s.84.

Entelektüellerin yıkıcı mirasına dair yapılan suçlamalar çok geçmeden neredeyse güçlü bir grubun veya yeni bir sınıf da denebilecek olan bir kesimin doğmasına sebep olmuştur. Bertrand de Jouvenel'in entelektüele karşı Soğuk Savaş polemiği, topluma en büyük tehdit unsurunun entelektüelden geldiğini ileri sürer: 'yirminci yüzyılın en büyük probleminin uzun süre sanayide ücret karşılığı çalışan kesimin toplumdaki yeri olduğuna ve toplum için belki de bundan daha büyük bir soru olan geniş entelektüel sınıfın yükselişine yeterli dikkat gösterilmemiştir'.[18] On yıl içerisinde bu sav, genel kabul gören bir bilgelik halini almıştır. Hiç kuşkusuz 1960'larda, entelektüelin rolüne dair yeterli dikkatin gösterilmediğini söylemekten kimse kendini alıkoyamamıştır. Hemen peşinden de gerçek bir devrimci sınıf olarak, entelijansiya'nın nasıl da proleteryanın yerine geçtiğine dair sonu gelmez tartışmalar yaşanmıştır.

1970'lerde ve 80'lerin başında belki de entelektüel üzerine en etkili metin Alvin Gouldner'in *The Future of Intellectuals and the Rise of the New Class* adlı çalışmasıdır. Gouldner, bu yeni sınıfın 'modern toplumun en ilerletici gücü ve öngörülebilir bir gelecekteki insanın zincirlerinden kurtulmasının merkezindeki etken' olduğunu ileri sürmüştür.[19] Entelektüellerin iyi huylu, ilerlemeci bir seçkin kesim oluşturduğu fikri, aslında, bu yeni sınıfın yıkıcı bir parazit kuvvet olduğu küçümsemesinde bulunan sağ kesimin aynadaki yansımasıdır. Bununla birlikte, her iki duruş noktası da entelektüelin, olayların gidişatı üzerinde önemli bir güce sahip olduğunu teslim eder.

---

18 B. De Jouvenel, 'Treatment of Capitalism by Intellectuals', Hayek içinde (1954), s.122.

19 Gouldner (1979), s.83.

Geçmişe bakıldığında, entelektüelin rolüne atfedilen önemin artış hızının çok çarpıcı olduğu görülür. Gouldner'in yükselen yeni sınıf entelektüellere dair çizdiği karikatür, bugün anlaşılmaz bir anakronizm şeklinde gözükmektedir. Aynı şey, Aydınlanmanın Entelektüeli için de geçerlidir. Sık sık dünyayı değiştirmeye kalkışma amacında olunmaması tavsiyeleri verilir. Günümüzün aydınlanma-karşıtı düşünürlerinden biri, 'buna karşın, teorinin ışığında siyaseti, sosyal ve ekonomik ilişkileri yeniden düzenlemek için son bir coşkuya şahit olmuşuzdur' uyarısında bulunur.[20]

Bugün çok az insan, entelektüele toplumun ahlaki dokusunu tehdit eden tehlikeli bir fanatik gözüyle bakmaktadır. Kesin olarak belirtmek gerekirse, sol-kesimden akademisyenlere karşı çıkan, Kültür Savaşlarını kaybetmiş bir avuç muhafazakar düşünür olsa da, onların odak noktası entelektüelden çok üniversitedeki siyasettir. Gerçekten de burada hedef, çoğu zaman entelektüelden çok uyduruk bir üniversite yöneticisi veya bir bürokrat olmaktadır. Her halükarda bugün entelektüel-karşıtı bir duygunun olduğu söylenebilir ancak bunun net bir odağının bulunduğunu ve herhangi ciddi bir tartışmayı ateşleyici olduğunu söylemek zordur. Şu ana kadar entelektüel hakkındaki her çağdaş tartışma, bu simaya ne olduğu üzerine olmuştur. Geçmişte sorulan, 'bu entelektüeller nerede?' sorusunu, entelektüel bir mayalanma yeri olarak çeşitli coğrafi merkezlere –Paris, Berlin, Viyana, St. Petersburg, Bloomsbury, Greenwich Kasabası gibi- işaret ederek cevaplandırabilmek mümkündü. Oysa bugün, böylesi bir yer üzerin-

---

[20] Paul A. Rahe, 'The Idea of the Public Intellectual in the Age of the Enlightenment', Melzer, Weinberger ve Zinman(eds) içinde (2003), s.46.

de mutabık kalmak zordur ve öyle görünüyor ki üniversite şehirleri, entelektüel alanda uğraş verenlerden çok zeki ve iyi-eğitimli profesyonel akademisyenlerce tutulmuştur.

Entelektüeller günümüzde, çok şey yapabilme gücüne nadiren sahip kimseler olarak gösterilirler. Yakın zamanlarda entelektüel meselesi üzerine en çelişkili metin belki de Russell Jacoby'nin *The Last Intellectuals*'ıdır. Bu kitap, entelektüelin toplumsal yaşamdan çekilmesini ortaya koymakta ve entelektüelin topluma etki edemez hale gelmesini analize tabi tutmaya çalışmaktadır. Bugün pek çok monografinin meşgul olduğu, 'halk entelektüeli ne demektir?' sorusu, aslında konumu tehlikede olan entelektüele dair bir betimlemeye karşılık gelir. 'Bunlar kimdir?' ve 'Nerededirler' şeklinde yöneltilen sorular karşısında, kendi kendimize, entelektüel kavramıyla ne kastettiğimizi hatırlatmamızda fayda vardır.

Entelektüel Nasıl Oluşur?

Entelektüeller, genellikle mesleklerine göre tanımlanırlar. Bazen beyin gücüyle çalışan insanların entelektüel çalışma yapanlar oldukları söylenir, bu nedenle beden-gücüyle çalışan insan sayısının sürekli olarak azaldığı batı toplumlarında milyonlarca kişinin entelektüel çalışma yaptığı söylenebilir. Öğretmenler, avukatlar ve bilim insanları gibi buna açıkça aday olanlara ilaveten bütün işi, zihinsel çalışmalar yapmak olan çok sayıda kamu ve özel sektör çalışanından da sözetmek mümkündür. Bununla birlikte, kas-gücü gerektirmeyen işler, illa entelektüel çalışmalardır diye birşey de yoktur. Ron Eyerman'ın ileri sürdüğü gibi entelektüel uğraş ile entelektüeli birbirinden ayır-

mak önem arzeder çünkü entelektüellerin kimliği, 'sosyal konumla ilişkili olanların dışında kalan çıkar türleri etrafında biçimlenir'.[21] Entelektüeller, yaptıkları mesleğe göre değil hareket tarzlarına, kendilerini nasıl gördüklerine ve öne çıkardıkları değerlere göre tanımlanırlar.

Entelektüel olmak, kişinin hayatını nasıl kazandığı demek değildir. Coser, entelektüellerin, 'düşüncelerle değil, düşünceler için yaşadıklarını' ileri sürer. Eyerman da 'entelektüellerin, düşünceler ile yaşadıklarını ancak aynı zamanda düşünce için de yaşamak zorunda olduklarına' değinirken aynı konuyu dile getirir.[22] Her ne kadar düşünce için yaşama fikri, ümitsiz bir ideal olarak okuyucuya çarpıcı görünebilmekteyse de geçtiğimiz asırlarda milyonlarca insanı harekete geçirici motivasyon olmuştur. Gerçekten de, bu türlü bir idealizme dair kimin ne gibi bir çekincesi olursa olsun, bu, pek çok insana, gündelik yaşamın ağır havasının ötesine geçen yaratıcılık için esin kaynağı olmuştur. Bir alanda uzman bir akademisyen olmak bile doğruca entelektüel olmaya yetmez. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nun yorumladığı gibi, 'entelektüel bir etikete sahip olunduğunun iddia edilebilmesi için' kültür üreticilerinin, 'özel uzmanlıklarını ve otoritelerini, daha dıştaki siyasi bir faaliyet alanı içerisindeki özel kültürel alanlara yaymaları gerekir'.[23] Bourdieu'nun bu duruş açısından bakarsak, Einstein gibi biri, kendi özel uzmanlık alanının (fiziğin) dışına çıkarak mesela küresel politika üzerinde görüş bildirdiğinde entelektüel bir otorite uygulayacaktır. Entelektüelin kimlik hissi, kıs-

21 Eyerman (1994), s.6.

22 Coser (1965), s.viii ve Eyerman (1994), s.13.

23 Bourdieu (1989), s.99.

men belirli bir mesleği veya ilgiyi aşan bir projenin içerisinde yer almadan gelir. Bauman, "'Entelektüel olmakla' kastedilen anlamın, bir kimsenin kendi mesleğiyle veya sanat anlayışıyla (genre) kurduğu yanlı ilişkinin üstüne çıkılarak gerçek, hüküm verme ve zamanın zevki gibi küresel konulara dahil olma" olduğu görüşündedir.[24] Dolayısıyla entelektüellerce en çok kabul gören değerlerden birinin bağımsızlığa ve özerkliğe ulaşabilme kabiliyeti olması hiç de şaşırtıcı değildir. Gouldner, "entelektüellerin kültür ve ideolojilerinin en derin yapısında *özerk* olmaktan duydukları gurur vardır" gözleminde bulunarak özerkliğin, entelektüeller için kilit önemde bir arzuyu yansıttığına inanır.[25] Entelektüelin davranışını, inancına göre yaşayabilmek için özgürlüğe sahip olma arzusu belirler. Bu durum, entelektüellerin sık sık, gündelik hayatı belirleyen kurumlarca dayatılan kurallar ve kısıtlamalarla yaratıcı bir gerilim içerisinde olmalarının da nedenidir.

Bir entelektüel gibi hissetmek ve davranmak, en azından zihinsel olarak gündelik işlerin bağlarından ve baskılarından uzaklaşmayı gerekli kılar. Eyerman, "dış güçler tarafından kontrol edilen entelektüel emek, kurallar, prosedürler, gözetmenler vb. arttıkça bir kimse kendisini daha az entelektüel hisseder" der.[26] Özerkliğe duyulan arzu, düşüncenin belirli bir kurumun programına veya dikte ettiklerine uygunluk aranarak gelişemeyeceğinin anlaşılmış olmasından hareket alır. Genel olarak belirli bir bakış açısının ve yaratıcılığın kazanılabilmesi için bir dereceye kadar mesafeli olunmasının elzem olduğu bilinir. Entelektüeller, kurumlarca tu-

24 Bauman (1987), s.2.

25 Gouldner (1979), s.33.

26 Eyerman (1994), s.12.

tulabilirler ancak hayalgüçleri ve çalışmaları bu kurumlarla sınırlanmış bir hale geldiği takdirde, salt bir uzman ve teknokrat haline geleceklerdir. Amerika'da 1960'larda basılmış önemli bir çalışma, entelektüellerin bütünüyle 'kuruluşların' içerisine çekilmeleri halinde bunun 'yakın tarihin gösterdiği gibi, entelektüelin sonu demek olacağını' ileri sürer. Yazar, bu türden bir gelişmenin Amerika'nın çıkarına olmayacağını çünkü 'entelektüellerin ancak eleştirel zihinlerini korudukları takdirde gündelik işlerden uzak kalacaklarını ve böylece tereddütsüz bir şekilde tam anlamıyla topluma hizmet edeceklerini' dile getirir.[27]

Kültürel gelişimin en çok desteklendiği dönemlerde bile entelektüeller, statükoyla huzursuz bir ilişki içinde olma eğilimi göstermişlerdir. Elbette baskın olan oligarşinin çıkarına hizmet eden, emre amade entelektüeller de olmuştur. Fakat bu tür emirerleri, hızlıca ideologlara ve yandaşlara dönüşmüş ve entelektüel uğraşlara yabancılaşmışlardır. Hızla, entelektüel otoritelerinden taviz vermişlerdir. Bütünüyle konformist bir yolla entelektüel çalışmanın nasıl ilerletilebileceğini tasarlamak zordur. Hem muhafazakar ve hem de radikal entelektüeller dünyayı, toplumun pratik işleriyle sürekli bir gerginlik hali içerisindeki ilkeler prizması aracılığıyla yorumlarlar. Bir grup, toplumu geçmiş haline çevirmek için baskın olan bu durumu eleştirirken diğer bir grup, onun belirli yönlerini dönüştürecektir.

Entelektüelin yaratıcı rolü, herhangi özel bir kimlik veya çıkara mesafeli durmayı gerektirir. Modernizmin başlangıcından beri entelektüelin otoritesi bütün toplum adına konuştukları iddiasına dayandırılmıştır. Entelektüel, Aydın-

27 Coser içinde (1965), ss.358-9.

lanma mirasının kişiselleşmiş hali olarak görülebilir ve geleneksel olarak evrensel bakış açısını yansıtma arayışındadır. Pierre Bourdieu, modern entelektüellerin, evrenselciliğe kucak açmak suretiyle 'kendilerini yandaşlığın hem içerisinde ve hem de karşısında olarak inşa ettikleri' gözleminde bulunur. [28] Entelektüeller, belirli bir tecrübeyi aşan değerlerden –akıl, akılcılık, bilim, özgürlük gibi- bahsederek Aydınlanma projesinin ayakta olduğunu yeniden teyit etmiş olurlar.

Bireysel yaratılışları ne olursa olsun entelektüeller, sık sık kendilerini günümüz değer sistemine meydan okuma baskısı altında hissederler. Gelenek ve göreneklerin, pragmatik olarak belirli grupların yaşamlarına rehberlik etmesi için inşa edildiğiyle çelişen evrensel bakış açısı içerisinde, potansiyel olarak bu türden bir uyuşmazlık mevcuttur. Edward Said'in kaydettiği gibi, evrenselcilik ilkeleri üzerinde hareket etmek riskli bir iştir. Said, "Evrenselcilik, bizi çoğunlukla başkalarının realitesini görmekten alıkoyan geçmişimiz, dilimiz ve milliyetimizin önümüze koyduğu hazır kesinliklerin ötesine geçmek için risk almak demektir" der.[29] Evrenselci görüşe bağlı entelektüeller sık sık hakim olan gelenek ve varsayımlar hakkında rahatsız edici sorular sorduklarından, sık sık vatansever olmayan, dışardan kozmopolitler olarak görülürler. Orwell'ın, entelektüellere dair 'milliyetlerinden utanırlar' eleştirisi, bu anlamda paradigmatiktir.[30] Hakim normlara o kadar uymayarak mesafeli duran birey, yirminci-yüzyıl entelektüeline dair varolan önyargının bir parçasıdır.

---

28 Bourdieu (1989), s.110.

29 Said (1994), ss.46-8.

30 Bkz Orwell (1941), ss.46-8).

Bütün entelektüeller, Aydınlanma ile gelen felsefi ve siyasal bakış açısına bağlıdırlar diye birşey yoktur. Yıllar içinde, muhafazakar entelektüeller, Aydınlanmanın getirdiği değerlerden memnuniyetsizliklerini ortaya koymuşlardır. Aydınlanmanın savlarına karşılık, geleneklerini yukarı çıkarma arayışında olduklarında, onlar da kendi tecrübelerinin ötesine geçerek daha kozmopolit bir bakış açısı benimserler. Her ne kadar onlar Aydınlanmayı öfkelerini yönelttikleri şey olarak kullansalar da getirdikleri eleştiri de aslında Aydınlanma'nın bir sonucudur. Muhafazakar entelektüeller de en az radikal karşılıkları kadar Aydınlanmanın bir ürünü durumundadırlar.

Entelektüel olmak, sosyal bir katılım iması taşır. Düşünce için yaşayıp, topluma etki etmeye kalkışmamak zordur. Bu durum sadece yaratıcı bir etkinliğe dahil olmayı değil aynı zamanda sosyal bir sorumluluk varsayımını ve siyasal bir duruş takınmayı da barındırır. Her entelektüel sosyal katılıma uygun bir yaratılışa sahip olmayabilir fakat bir grup olarak entelektüeller, siyasal yaşama kayıtsız kalamazlar. Fransız entelektüellerine dair yaptığı çalışmasında Regis Debray, entelektüeli tanımlayan şeyin onun eğitimi değil 'halkı etkileme projesi' olduğu görüşünü dile getirir. Debray, bu yönelimi özünde siyasal olan ahlaki bir proje olarak nitelendirir.[31] Bu projenin mutlaka parti siyasetiyle ilgili olması gerekmez, fakat entelektüellik iddiası taşıyan bir kimsenin halkın duygu ve düşünceleri için mücadele etmeye hazır olması gerekir.

Entelektüelin sayısız tanımı vardır. Zaman zaman, kültürel standartların savunucuları, sürekli muhalif ve

31 Debray (1981), s.127.

eleştiriciler ya da toplumun vicdanı olarak resmedildikleri olur. Lewis Coser, entelektüelleri, "herşeyin olduğu gibi olmasıyla asla tatmin olur gözükmeyen" bir insan kitlesi olarak tanımlar. Fakat onun anlayışına göre entelektüelleri anlamanın en verimli yolu, onların düşünce evreniyle ilişkiye geçmektir.[32] Pek çok gözlemci, entelektüelin ayırdedici vasıflarından birinin, zamanın geniş anlamda her olayıyla ilgilenebilme kabiliyeti olduğuna inanmaktadır. "Entelektüel olmak' ile kastedilen anlamın, bir kimsenin kendi mesleğiyle veya sanat anlayışıyla kurduğu yanlı ilişkinin üstüne çıkarak gerçek, yargılama ve zamanın zevki gibi küresel konulara dahil olması" olduğunu ileri sürer. [33] Edward Said'e göre entelektüeller, daha geniş bir halk kitlesini temsil ettikleri bir role sahip olduklarını varsayarlar: "Benim görüşüme göre, entelektüel, ister yazarak, konuşarak, öğreterek veya isterse de televizyonda görünerek olsun, birşeyleri temsil etme sanatını meslek edinmiş kimsedir".[34] Entelektüele dair en yalın fakat belki de en kullanışlı tanımlamalardan biri, Seymour Lipset'ten gelmiştir. Lipset'e göre entelektüeller, "sanat, bilim ve din de dahil olmak üzere insanlığın sembolik düzeni olan *kültür*ü yaratan, bölüşen ve *uygulayan* kimselerdir".[35] Hangi tanımı benimsersek benimseyelim, entelektüel olmanın, doğası gereği düşüncenin ve gerçeğin peşinde olmayı barındırdığını kabul etmemiz gerekir.

---

32 Coser (1965), s.viii.

33 Bauman (1987), s.2.

34 Said (1994), s.10.

35 Lipset (1960), s.311.

Elbette entelektüellerin hepsi aynı felsefeyi ve siyasal bakışı paylaşmazlar. Değişik düşünceler için yaşarlar. Fakat, zaman zaman keskin ve geniş-kapsamlı olan tüm farklılıklara rağmen, entelektüeller ortak bir dünyayı etkileme arzusu taşıyan kimselerdir. Daha özelde, gördükleri gerçeğin eleştirel sesi olma konusunda ortak bir bağlılığa sahiptirler. Amerikalı etkili bir sosyal eleştirmen olan C. Wright Mills, "entelektüellere dair siyasetin ilk planda 'gerçeğin siyaseti' olduğunu" ileri sürer. Ona göre, entelektüel, gerçeğin peşinde olarak ihtiyaç duyduğu gücü devşirir. Mills, "Entelektüeller ne olurlarsa olsunlar, kesin olan, ciddi sorular soran kimseler olduklarıdır ve eğer söz konusu olan siyaset üzerine kafa yoran bir entelektüelse, bu sorularını güç'le ilgili soracaktır" der.[36]

Yukarıda çizilen entelektüel resminin, bu gruptaki insanların çalışmalarına dair ideal bir yansıtım olduğuna pek kuşku yoktur. Geçen üç yüzyıl boyunca çoğunluk entelektüellerin, gerçeğin yolcusu olan Haçlılar oldukları söylenemez. Herkes gibi entelektüellerin de sık sık tavizler verdiği, baskı altında kalmaktan kaçınmaya çalıştıkları ve hakim olan kültürel iklime uyma davranışı gösterdikleri olur. Bazen daha rahat bir yaşam için bağımsızlıklarını ticaret konusu yapabilirler ve bazen de idealizmleri sadece kaba kişisel-çıkarlarının peşinden gitmelerinin bir maskelenmesi olabilir. Fakat birey olarak entelektüellerin tuttukları yol ve karakteristikleri ne olursa olsun bir grup olarak, geleneklerin sorgulanmasında toplumun ve insanlığın ilerlemesine yardım eden ideal ve değerlere karşı duyarlı hale getirilmesinde önemli bir rol oynamışlardır.

---

[36] C. Wright Mills, 'On Knowledge and Power', ss.611-12 Horowitz içinde (1963).

Bugün ise düşüncelere eleştirel yaklaşma rolü sık sık kimi zaman 'geleneksel entelektüel' diye yapılan betimlemeyle ilişkilendirilir. Aslında burada bir nitelik belirticisi olarak geleneksel kelimesinin kullanılması, doğrudan doğruya bu insan tipinin sorgulanması anlamına gelir. Tıpkı gerçeğin sıklıkla otoriteden yoksun olarak yansıtılması gibi bunun peşinde olan insanlar da alakasız anakronikler olarak yüzgeri edilirler. 'Geleneksel eleştirel entelektüelin' bugünün şartlarındaki rolünün, sık sık soruşturma konusu yapılmasının sebebi budur. Entelektüel otoritenin kendini hissettirmesine sempati besleyen yorumcular bile 'onun geleneksel rolünün' artık kalmadığına inanırlar. Bu konu üzerinde kavrayışlı yorumları olan Katrin Fridjonsdottir, "belki de değişen şartları analiz konusu yapmanın yanı sıra geleneksel entelektüel kategorisinin anlamı ve önemini yeniden değerlendirmemiz gerekmektedir" görüşünü dile getirir.[37] O halde, entelektüelin, geleneksel entelektüel diye adlandırılan kişilerin yaşamını sürdürmesi için pek de konuksever olduğu söylenemeyecek olan çağdaş toplum üzerine yaptığı etki nedir?

Çağdaş Toplum ve Entelektüel

Geleneksel entelektüelin düşüşüyle ilgili bazı yapısal değişiklikler, piyasanın entelektüel yaşam üzerinde giderek artan etkisi, entelektüel yaşamda görülen kurumsallaşma ve profesyonelleşme, medyanın giderek artan gücü ve özerkliğin sürdürülebileceği kamusal alanın ortadan kalkması olarak sıralanabilir. Bu konuda çalışan pek çok yazar,

[37] Katrin Fridjonsdottir (1987), 'The Modern Intellectual: Power or Disarmed? Reflections on the Sociology of Intellectuals and Intellectual Work' içinde, Eyerman, Svensson ve Soderquist (1987), s.113.

entelektüel manzaranın dönüşmesinin arkasındaki ana itici gücün, akademinin önlenemez yayılması olduğunu ileri sürmektedirler. Bu bakış açısına göre, akademik kariyerizm, entelektüel yaşamın hayatiyetini sürdürmesine ciddi darbeler vurmuştur.[38]

Uzmanın ve profesyonelin yükselişi, bir dönem kapitalist toplumlarının önemli bir özelliği olmuştur. 1950'lerden itibaren bu eğilim oldukça görünür bir hal almıştır ve şimdilerde de otoritenin nasıl algılandığı üzerine güçlü bir etkide bulunmaktadır. Entelektüelleri 'yeni bir sınıf' olarak resmedenler, profesyonelizmin, şimdilerde yönetici seçkinlerin otoritesini destekleyen bir ideolojiye hizmet ettiğini ileri sürerler. Bu açıdan bakıldığında, entelektüellerin geçmiş zamanlardan daha güçlü oldukları gibi bir sonuca varmak mümkündür. Bu yaklaşım, "profesyonelliğin sessizce, erdemli ve meşru bir otorite paradigması olarak teknik becerilerle iş gören ve kendisini geniş anlamda topluma adayan Yeni Sınıf'ı hazırladığını" ileri süren Gouldner tarafından sistematik bir şekilde ilerletilmiştir. [39]

Profesyonel otoritenin başa gelişinin, entelektüelin etkisini yüceltip yüceltmediği tartışmalıdır. Profesyonelin zihinsel uğraşı, düşüncenin ilerletilmesi değil hizmet verilmesine odaklıdır. Profesyonel çalışmalarda yer alan bir takım düşünceler ise bizatihi düşünce olmaktan kaynaklı olarak değil bazı amaçların gerçekleştirilebilmesi için birer araç olarak değerlidirler. Entelektüeli entelektüel yapan şey, entelektüel olarak ortaya konan emek veya herhangi bir özel ekonomik işlev değildir. Entelektüeller, toplumla olan ilişkileri ve düşünceyi geliştirmeleriyle oluşurlar. Ve

38 Bu husus, Jacoby (1987) tarafından gayet iyi vurgulanır.

39 Gouldner (1979), s.19.

meslekleri ne olursa olsun, entelektüel olarak üstlendikleri rol, yaptıkları işle doğrudan bağlantılı değildir.

Yeni sınıf tezinin tersine, profesyonelizmin yayılması, entelektüel etkinliğin önüne yeni engeller çıkarıcı olabilir. Profesyonellik, elbette ki entelektüelinki ile tutarlı bir takım davranış biçimlerini ve değerleri yüceltebilir. Ancak, statükoya eleştiri getirme, toplumun vicdani sorumluluğunu üstlenme veya sonucu ne olursa olsun gerçeğin peşinden gitme gibi etkinlikler, profesyonellerin işinin bir parçası değildir. Katrin Fridjonsdottir'in belirttiği gibi, profesyonel bir uzman, eleştirel bir entelektüel olabilir fakat 'uzmanlığının bir parçası olarak böyle davranması kesinlikle beklenemez'.[40] Gerçekten de profesyonel bir uzman ile ilişkili davranış biçimleri, entelektüel uğraş biçiminden oldukça farklıdır. Pek çok yazarın, entelektüelin karşısındaki en önemli tehditi profesyonelliğin oluşturduğuna inanmalarının sebebi de budur. Edward Said, profesyonelliğin dünya görüşü ile entelektüelinki arasındaki tutarsızlığı kelimesi kelimesine ortaya koyar:

> Profesyonellik derken ben, yaptığınız iş üzerinde tıpkı bir entelektüelin yaptığı gibi düşünerek, onu yaşamınızı sürdüreceğiniz bir şey olarak görüp, bir gözünüz saatte, dokuz beş arası çalışmayı ve bu süre içerisinde profesyonel davranış için uygun olduğu düşünülen gerekleri yerine getirmek için horoz gibi dikleşerek durmayı, kayığı batırmamayı, kabul edilmiş olan paradigmaların ve sınırların dışına çıkmamayı, hep piyasada alıcı bulabilecek ve onun da ötesinde kendini iyi satan olmayı ve tüm bunlarla birlikte uyuşmazlıkları olmayan, apolitik bir 'amacı' kastediyorum.[41]

---

40 Katrin Fridjonsdottir (1987), 'The Modern Intellectual: In Power or Disarmed? Reflections on the Sociology of Intellectuals and Intellectual Work', Eyerman içinde (1987), s.121.

41 Said (1994), s.55.

Entelektüel uğraş, bir kere profesyonelleşti mi bağımsızlığını ve topluma dair zor sorular sorma gücünü kaybeder. Onun yerine yönetsel veya teknokratik bir işleve bürünür. Çelişkili bir şekilde, entelektüel çalışmaya olan talebin artması, entelektüel etkinliğin önüne yeni bazı engeller çıkarmıştır. Düşünceye dair bir piyasanın gelişmesi, entelektüel uğraşın profesyonelleşmesini teşvik edici olmuştur. Ve Eyerman'ın kaydettiği gibi, entelektüel çabanın toplumun uzağında olmaktan çıkarak merkeze gelmesiyle piyasa, entelektüel yaşam üzerinde görülmemiş bir etkiye sahip olmuştur. Bu sürecin sonucuysa, entelektüel etkinlikle ilişkili pek çok işlevin kurumsallaşması olmuştur:

Geleneksel olarak, entelektüeller için biçimlendirici olan kurumlar ve süreçler –üniversite, özellikle kültürle ve sınıf çatışmasıyla ilgili olarak yazın ortamı ve siyasal atmosfer- modernleşmeyi geç yaşayan toplumlarda çok ama çok daha güçlü bir şekilde kurumsallaşmış, profesyonelleşmiş ve ticarileşmiştir. Entelektüeller için geleneksel olarak temel bir ideal olan sosyal eleştiricilik rolü o kadar kurumsal bir düzeye gelmiştir ki bugünkü 'entelektüel', televizyonların talk-şov programlarında ve daha ciddi bazı gazetelerin 'kültür' sayfalarında sürekli olarak gözükmesi gereken bir sima halini almıştır.[42]

O nedenle her ne kadar bu uğraş, geçmiş zamanlarda olduğundan çok daha görünür bir hal almış olsa da bu artık entelektüelden çok kurumların ve bu kurumlardaki profesyonellerin üstlendikleri bir işleve dönüşmüştür. Düşüncelerini yaymak için medyayı kullanma teşebbüsünde bulunan entelektüellerin bu çabası bir takım şovlara hizmet eder hale gelmiştir. Bu düşüncelere de çoğunlukla, tartış-

42 Eyerman (1994), s.191.

ma ve eğlence yaratacak şekildeki bir netlikle dile getirilmesi halinde katlanılabilmektedir.

Entelektüel uğraşın kurumsallaşması, düşüncelerin toplumla olan etkileşimi üzerinde önemli bir etki doğurmuştur. Tıpkı profesyoneller, uzmanlar ve hatta akademisyenlerde olduğu gibi entelektüel otorite de düşüncelerin kalitesine değil uzmanlık bilgisine dayanır olmuştur. Kullanılan dil, giderek daha teknik ve uzmanlık içerikli olmakta; halkın anlayamayacağı bir dil kullanılmaktadır. Akademik uzmanın yeni dili, dar bir uzmanlığa hasredilmiş bir yaşam biçimini yansıtmaktadır. Bu süreçle, entelektüel etkinliğin gerçek içeriği değişmektedir. Fridjonsdottir, "edebi eleştiri gibi faaliyetlerin, neredeyse akademik eğitimden geçmiş kişilere özgü, profesyonel bir etkinlik halini aldığına" dikkat çekmektedir. Ona göre bu durum, bu etkinliğin hem biçimini ve hem de içeriğini, kültürel eleştiri alanında tüm bu usullere ayak uyduramayan edebiyat eleştiricilerinin mesleğiyle ayakta kalamayacağı bir şekilde değiştirmiştir.[43]

Entelektüel yaşamın profesyonelleşmesine dönük açıkça görülen bu eğilim, konu üzerinde kafa yoran bazı yazarları, bağımsız entelektüelin rolünün yaşama kabiliyetini sorgulamaya götürmüştür. Piyasanın baskısının doğrudan doğruya düşünce alanını etkilediği sık sık belirtilmektedir. Yüksek bir uzmanlık düzeyi, entelektüelin toplumu bir bütün olarak kavrayıp ele alma kabiliyetini zayıflatacak şekilde bilginin gittikçe daha parçalı bir hal almasını teşvik etmektedir. Bu minvalde yazan Eyerman, "piyasa-

[43] Katrin Fridjonsdottir (1987), 'The Modern Intellectual: In Power or Disarmed? Reflections on the Sociology of Intellectuals and Intellectual Work', Eyerman içinde (1987), s.121

nın gücünün, kültürel üretimin içeriğini belirleyici bir zorlama yarattığını"na işaret etmektedir.[44]

Piyasa gücünün, kültürel üretimin içeriği üzerinde önemli bir etkisi olduğuna fazla şüphe yoktur. Fakat entelektüelin geriye çekilmesine sebep olan şey, piyasa değildir. Geçmiş zamanlarda entelektüeller, piyasaya karşı çıkmayı başarmışlardır, oysa bugün bunu kullanarak kendi amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Entelektüellerin, kendi kontrollerinde olmayan bir takım koşulların mağdurları oldukları fikri, onların entelektüel uğraşın kurumsallaşmasıyla gelen fırsatları yakalamaya çalışma eğiliminde oldukları gerçeğini görmezden gelmektedir. Entelektüeller, uzmanlıkların ve akademik disiplinlerin gelişmesinde anahtar bir role sahip olmuşlardır. Entelektüel idealizm, bugün yerini pragmatizme ve yaşama karşı belirgin bir şekilde işlevselci bir yaklaşıma bırakmıştır.

Entelektüel bağımsızlık duygusu bugün yerini kurumsal bir onanma ve tanınma ihtiyacına bırakmıştır. Bu gelişme, halk entelektüelinin yokluğu etrafını kuşatmış olan günümüzdeki tartışmalar düşünüldüğünde, özellikle çarpıcıdır. Bağımsız entelektüelin düşüşe geçmesini açıklamak için girişilen tartışmalarsa, bu tartışmalarda yer alan bazılarının kurumlar ve kamusal organlardan, halk entelektüelini yokolmaktan kurtarmayı talep etmesine dönüşmüştür. Bazı Amerikan üniversiteleri bu durumu bir piyasa fırsatı gibi algılamışlar ve halk entelektüeli yetiştiren lisans programları başlatmışlardır. Diğerleri, entelektüel etkinliğin arttırılması için kamu kurumlarına çağrıda bulunmuşlardır. Bu konuyu işleyen iki Amerikalı akademisyen şöyle demektedir:

---

44 Eyerman (1994), s.92.

Nihayet halk entelektüelinin çok değişik biçimlerdeki uğraşları için daha büyük bir kurumsal ve maddi karşılık isteyebilir hale geldik. Buna, halk için yapılan çalışmaların değerlenmesi ve teşvik edilmesi de dahil. Örneğin, hizmet vermeyi öğrenme peşinde olanlar için kurumlar, bütün fakülteler de dahil olmak üzere artık bunun için gerekli olan eğitimi ve sertifikayı veren yer anlamına gelmektedir ve bütün vakit ve dersler de ancak bu iş için gerekli olanlarla sınırlı tutulmaktadır.[45]

Halk entelektüeli uğraşının sertifikaya bağlanmasına olan ihtiyaç, aslında entelektüel bağımsızlığın nasıl da yerini profesyonelleşmenin dünya görüşüne bıraktığını göstermektedir. Entelektüel kimlik, kurumsal bir onanmaya bağlandığında, entelektüel özerkliğe dair hep varolmuş olan arzunun artık olmadığı açıkça kabul edilmiş olmaktadır.

Bugünün meziyetçi zihniyetinin profesyonel düşünürünü, piyasa güçlerinin doğrudan bir sonucu olarak açıklamak kolay değildir. Hiç kuşkusuz piyasanın büyümesi, profesyoneller ve uzmanlara etki eden gelişmeler doğurmuştur ancak bu durum, geleneksel entelektüelin rolüyle tutarsız bir şekilde bir kısım insanların bu duruma uygun yeni davranış biçimleri benimsemeye hazır olmalarını açıklayamamaktadır. Bunun neden böyle olduğunu anlamak için entelektüel uğraş biçimine etki eden yapısal değişikliklerin ötesine geçmek şarttır.

Entelektüel'in Rolündeki Değer Kaybı

Her ne kadar toplumun yapısında meydana gelen değişiklikler, entelektüelin sahneden çekilmesi üzerinde önemli etkilere sahipse de onun statüsünün neden değer kaybettiğini açıklamaya yetmemektedir. Daha özelde, eği-

[45] Brouwer ve Squires (2003), s.212.

tim, bilgi ve entelektüel çabanın yüksek bir talep gördüğü bir zamanda eleştirel bakan geleneksel entelektüelin varlığını sürdüremediğine dair neden pek çok soru sorulsun ki? Bu soruya verilecek cevap ne olursa olsun, bu alana katkı yapan pek çok kişi geleneksel, eleştirel entelektüel üzerine kafa yormayı bırakarak entelektüele yeni bir rol bulmakla meşguldürler.

Postmodern dönem olarak adlandırılan çağda, Aydınlanmanın temel direklerinin soru işaretleri doğurduğuna ve eleştirel entelektüel rolünün ciddi tavizler vermek zorunda kaldığına büyük ölçüde inanılmaktadır. Entelektüel otoritenin uygulanmasıyla ilgili pek çok ideal –bilginin arayışında olma, aklı hakim kılma - şüpheciliğin hedefi olmuştur; böylece, entelektüelin işi, kültürel çekiciliğini kaybetmiştir. Akılcılığın gücünün düşüşe geçtiğine olan inanç, entelektüelin statüsünü önemli ölçüde zayıflatmıştır. Klasik entelektüelin duruşunu etkilediği söylenen dünyayı her yönüyle kucaklayan görüş yerini, böylesine geniş bir alanın insan zihninin kapasitesinin ötesinde olduğu hükmüne bırakmıştır.

Bunun sonucu olarak entelektüele, geçmiştekinden çok daha sınırlı bir rol biçilmiştir. Eleştirel entelektüel derken olumlu bir anlam göndermesi yapmayı sürdürenler bile entelektüelin ancak ciddi bir değişimden geçerek yaşamını sürdürebileceğine inanır gözükmektedirler. Eyerman, "her ne kadar entelektüelin gözükmesi için gerekli olan bağlamlar daralmış ve bu sayede olasılık yelpazesi azalmış ise de entelektüeli oluşturan gelenekler, kaybolmaya yüz tutmuş hatıralardan daha fazla birşeydir" demektedir. Ne var ki 'kaybolmaya yüz tutmuş hatıradan fazla bir-

şey' diyerek entelektüeli var eden geleneklere dair güven tazeleme girişimlerine karşın Eyerman, entelektüelin işine dair daha mütevazi ve karamsar denebilecek bir sonuca ulaşır. "Her ne kadar postmodern şartlar denen dönem içerisinde anlamı neredeyse bütünüyle değişime uğramış olsa da, entelektüel kavramı hâlâ gelecek muhalif kuşaklar için bir dayanak olabilecek, canlı bir kaynak sunmaya devam etmektedir" der.[46]

'Postmodern şartların', entelektüel faaliyet alanını temelden dönüştürdüğü inancı, düşünürlerin kendileri ve etkinlikleri hakkındaki düşünme biçimleri üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmuştur. Evrenselcilik vizyonuna sahip olan Aydınlanmacı entelektüelden farklı olarak bugünün düşünürleri, daha ziyade yere-özelci bir kimliği benimser gözükmektedir. Bugün İngiliz entelektüellerinden, Zenci entelektüellerden, Feminist, Eşcinsel ve Yahudi entelektüellerden söz etmekteyiz. Bunun sonucu olarak entelektüel otorite, gerçeği yansıtma kabiliyetine değil belirli bir grubun veya uzmanlığın kimliği doğrultusunda hareket etme kapasitesine dayanmaktadır. Evrenselciden yere-özelciliğe olan kayma, salt bir ölçek değişikliği olarak görülmemelidir. Bunun içerisinde, belirli bir tecrübenin ötesine geçerek bunu onama teşebüsünde bulunma arzusunun olduğu entelektüel amacın temelden, yeniden tanımlanması da vardır.[47] Bu tür bir onama, toplumun eleştirel olarak sorgulanmasına düşman olan, yoğun bir muhafazakar zorlamanın baskısı altına girmiştir.

---

46 Eyerman (1994), ss.199 ve 200.

47 Bu noktalar, Furedi'de geliştirilmiştir (1992), 8.Bölüm.

Bauman, postmodernizmin sonuçlarından birinin entelektüelin rolünde yaşanan, yasa koyuculuktan yorumlayıcılığa şeklindeki temel değişim olduğunu ileri sürer. Entelektüeller, yasa koyuculuk rolüne sahipken kamu oyu üzerinde şekillendirici bir etki yapan otoriter görüşler dile getirirlerdi. Oysa postmodern bir yorumlayıcı olarak entelektüeller, iletişimi kolaylaştırma işine girmiş gibidirler –bu rolleri gereği bir geleneğin içinde üretilmiş olan bir görüşün bir başka gelenekte anlaşılmasını sağlamak için bilgi sistemi içerisinde bir tercümanlık yapmaktadırlar. [48]

Entelektüel otoritenin işinin elinden alınması, gerçek anlamda evrensel bir gerçek olmadığı için entelektüeller de evrensel gerçeği aktarma işinde daha fazla yer alamazlar görüşüne sahip olan Michel Foucault tarafından gayretli bir şekilde savunulmuştur. Ona göre, düşünürlerin evrensel değil 'özelleşmiş' birer entelektüel olmayı arzulamaları gerekmektedir. Özelleşmiş entelektüellerin dünyanın problemleri hakkında geniş kapsamlı bildiriler yayınlamaları beklenmemektedir –kendilerini daha çok, en çok uzmanlaşmış oldukları ve somut sonuçlar alabilecekleri alanlarda uğraş vermeye adamalıdırlar.

Bauman ve Foucault tarafından savunulan bu tür görüşler, Aydınlanma mirası çalışmalarına dair yaşanmış moral bozucu tecrübeleri göstermektedir. Fakat Bauman, 'aydınlanma süreci'nin ileriye taşınması açısından entelektüellerin öneminin farkındadır. Foucault ise evrenselci bir entelektüel olmaktan vazgeçtiği için memnundur. Postmodernizmin çekiciliğine kapılmış olan Foucault ve diğerleri için yaşadığımız çağdaki entelektüel yaşam, aslında geçmişe kı-

48 Bauman (1987), ss.4-5.

yasla büyük bir ilerleme göstermiştir.[49] Entelektüel enerjinin hüküm sürmesi, genellikle postmodern zamanların taleplerine sorumlu ve pragmatik bir evsahipliği olarak resmedilir ve yeni ortaya çıkan konformist postmodernist entelektüellerin aralarında bir uzlaşı olduğu net bir şekilde hissedilebilir.

Konformist Entelektüel

Geçmişte entelektüeller, sıklıkla peşinde oldukları etkinliklerinin zarar görmesinden kaygı duyarlardı. Entelektüel özerkliğe yönelik siyasal müdahale ve piyasanın ticari baskıları radikal entelijensiya tarafından sık sık eleştiriye tabi tutulurdu. Bugünse, radikal sesler ifade özgürlüğü, sansür ve düşünce uğruna o kadar kaygı duyuyormuş gibi gözükmüyor. Her ne kadar geleneksel, eleştirel entelektüelin eleştiriciliği, evvelce temel olarak siyasetin sağındaki polemikçilerce dillendiriliyor ise de bugün, bunun daha çok soldakilerce yapılma eğiliminde olduğu görülmektedir. O nedenledir ki yakın zamanlarda sol eğilimli bir akademisyen tarafından, entelektüel konusu üzerinde yayımlanmış olan makalelerin derlenmesinden oluşan eser, 'entelektüellere ilişkin daha eski ve daha az ahlakilik barındıran kavramsallaştırmayı' horgörüyle reddetmektedir.[50]

Geçmiş zamanlarda, radikal entelektüeller genellikle kültürel yaşama ilişkin bir değişim ve dönüşüm talep ettiklerinde geleneğin koruyuculuğunu üstlenmiş olanlar-

---

[49] Postmodernistler, tanımlamalar yapmaktan kaçınma eğiliminde olsalar da, postmodernizm, tanımlanması zor, akışkan ve kafa karıştırıcı bir kavramdır. Postmodernistler, nesnel bir gerçeğin olabileceği görüşüne düşmandırlar, bilimsel otoriteden şüphe duyarlar ve ilerleme fikrine karşı çıkarlar.

[50] Bkz. Bruce Robbins, 'Introduction: The Grounding of Intellectuals', Robbins içinde (1990), s.xiv.

la karşılaşırlardı. En sert entelektüel-karşıtı seslerin, geleneğin koruyuculuğu eğilimi göstermelerinin sebebi bu durumdur. Bugünse statükoyu kutlayan ve koruyuculuk arayışında olanlar artık kültürel muhafazakarlar olmaktan çıkmıştır. Tam tersine, sağdaki entelektüeller sıklıkla mevcut kültürel yaşamdan rahatsızlık duymakta ve temel kurumsal ve kültürel değişiklikler görmek istemektedirler. Geleneksel olarak siyasetin sağındakilerin işi olduğu varsayılan kültür ve eğitim kurumlarının savunusunu ise entelektüel alanda iş yapan profesyoneller ve uzmanlar üstlenmiş durumdadır.

Yeni muhafazakarlığa dair yaşanan derin değişim, entelektüelin rolüne ilişkin yapılan müzakereleri şekillendirmektedir. Modernizmin başlarından itibaren, düşüncelerle çalışan insanların kendi rollerinden memnun oldukları bir dönem hiç olmamıştır. Bu konformist atmosfer, özellikle profesyonel akademisyenler arasında görülür. Entelektüel yaşamın tükenmekte veya geçmişteki durumuna kıyasla daha kötü bir durumda olduğunu belirten her görüş, seçkinciliğin ilham verdiği, mitsel bir çağa dönmeyi amaçlayan gerici girişimler olarak formalite icabı reddedilmektedir. Bu türden bir açıklamaya göre, 'üniversitede süregiden hayat, küllerinin arasında uyguladığımız pedagoji, gerçeğin düşüşüne dair çeşitli göstergelere ve entelektüelin geri çekilmesinin bizi sürüklediği düşüncelere daha canlı ve daha ihtimamlı bakmaktan farklı olduğundan entelektüeller için yeise gerek yoktur'. Bu sözlerin yazarının söyledikleri, Aydınlanma geleneğinin marjinalleşmesinden kaygı duyanlara rahatlık önerecek bazı kırıntılara sahiptir. Nitekim şöyle devam eder: "bunu benimseyenler için, Ay-

dınlanma değerleri hala tuttuğumuz yolu aydınlatmaya devam etmektedir".[51] Entelektüelin geriye çekilmesinden kaçınmak için 'aydınlık yolun tutulması', probleme karşı verilen baskın cevaptır.

Foucault'u izlersek, pek çok kişi, Aydınlanmanın dayanaklarının artık ayakta olmadığından memnundur. Andrew Ross, gündeme daha fazla evrenselci bir görüşün hakim olmamasından hoşnuttur. Ross için "evrensel entelektüelin, gücünü yitirmesi", ileriye dönük bir adımı yansıtmaktadır. O hala geçmiş çağlardaki entelektüel kültürün özleminde olanlara ilişkin horgörüsünü saklı tutar ve bu durumu, "sağın ve solun tepkisel uzlaşısının düşüşlerine dair azimli bir bağlılık" olarak itham eder. Ross, 'altmışlar-sonrası parçalanmaya ve soldaki yapılanmamış seslerin *akademifikasyonuna* ve sağdaki Cassandralar'dan gelen ahlaki bozulma ve çürüme uyarıları'na katılmaz.[52] Bu görüşe göre, olan biten herşey güzeldir –durumu tek bozanlarsa akademik yaşamın profesyonelleşmesini eleştiren huzursuz eleştirmenlerdir.

Klasik entelektüel otoritenin daha fazla sürdürülebilir olmadığı varsayımı bize, bugünün konformist kültürel görünüşü hakkında bilgi vermektedir. 'The Public Intellectual' adıyla, makalelerden oluşan derleme çalışmanın editörü , "Batı demokrasilerindeki halkın yaşamının daha fazla genel anlamda bir entelektüel otorite doğurmaya, reddediş e veya siyasi bir renge izin vermeyeceği saptamasını ciddiye alanlar için bu, bir cevaptan çok vaziyetin apaçık anlatımıdır" demektedir.[53] Entelektüel yaşamın sıkıntısından du-

[51] Michael (2000), ss.174-5.

[52] Small (2002), s.5.

[53] Small (2002), s.5.

yulan ciddi kaygı, çoğu zaman akademik dünyada fazlasıyla varolan bir kendini beğenmişliğe davetiye çıkarır. Günümüz entelektüelinin ve pedagojik uygulamaların sorgulanması, çoğunlukla geçmişte kalmış bir altın çağın hayıflanması olarak reddedişle karşılaşır. Statükonun bu şekilde neredeyse kayıtsızca savunusunun, modernizmin entelektüel tarihinde benzeri görülmemiştir. On dokuzuncu yüzyılda, entelijensiyanın en muhafazakar kesimi bile hakim olan kültürel iklime eleştirel yaklaşmış ve her çizgiden entelektüel, yüzyüze oldukları dünyayı değiştirmek, iyileştirmek, dönüştürmek ve hatta devirmek arayışında olmuşlardır. Bu entelektüel mayanın geleneği ile bugün sergilenen kayıtsız tavır arasındaki zıtlık, yirminci yüzyılın başlarındaki entelektüel yaşamın kendine özgü özelliklerini ortaya koymaktadır.

Entelektüel konformizme dair en sistemli destek, Rutgers Üniversitesi Profesörü Bruce Robbins'in yazılarında yer alır. Robbins, bütün kalbiyle akademik profesyonelleşmeden yana gözükür çünkü bu gelişmenin, yeni azınlıktan seslere kucak açacak bir çevre oluşturacağına inanmaktadır.[54] Robbins, akademik profesyonelleşmeye, kültürel solun bu ortam içerisinde serpileceği ve karlı çıkacağı temelinde kucak açmaktadır. "Reagancı politikaların geri tepişine bağlı olarak halkın çoğunluğu, iyi ya da kötü, Amerika'da güçlü bir kültürel sol olduğunu öğrenmiş bulunmaktadır" der, övünerek. Robbins ayrıca solun kendi 'kültürel ve kurumsal başarılarıyla' övünür ve üniversitelerdeki 'entelektüellerin ayaklarının yere bastığını' yazar.[55] Robbins, yalnızca '1960'lardan itibaren Amerikan eğitim

---

54 Robbins (1993), I. Bölüm.

55 Bkz. Bruce Robbins, 'Introduction: The Grounding of Intellectuals', Robbins içinde (1990), ss.x ve xi.

ve kültür kurumlarının ayaklarının yere basması' başarısını alkışlamakla kalmaz aynı zamanda bilinçli bir şekilde, 'eski' entelektüellerin mirasına ve onların 'kara cahil' davranışlarına da şiddetle karşı çıkar.[56]

Her ne kadar Robbins sürekli olarak kültürel solun varsayılan zaferinden bahsetse de onun aslında betimlediği şey, entelektüelin mesleğinin, akademik profesyonellerce elinden alınmış olduğudur. Onun, entelektüelin bağımsızlığı ve özerkliğinin ortadan kaybolmasına dair herhangi bir kaygı duymaması, akademik kurumsallaşmanın taleplerine olan pragmatik uyumlaşmayla üstüste gelmektedir. Bu duruş noktasından, entelektüelin özerk rolündeki değer kaybı, eski-moda seçkinciliğe karşı olumlu bir dalga olarak yansımaktadır. Yeni entelektüel, otoritesini, bağlı olduğu kurumdan almaktadır ve özerkliğe ihtiyaç duymamaktadır. Elbette bütün akademisyenler, entelektüel yaşamın kurumsallaşmasına dair bu görüşte değillerdir ve evine-kapanmış bir düşünür gibi konformist bir kimliği benimsememektedirler. Ve pek çok kurumsallaşmış entelektüel de kurumsal baskıdan sıyrılıp belirli bir özerklik kazanmaya can atmaktadırlar. Çoğunluk akademisyenler, ne yazık ki kültürel olarak halk entelektüeli rolü oynayacak donanıma sahip olmayan 'entelektüel profesyonel' ve 'mahir bir uzman' olma eğilimindedirler. Bunlar, kurumlarına bağlıdırlar ve halkın dünyasına küskün kalmayı sürdürmektedirler.

---

56 Bkz. Bruce Robbins, 'Introduction: the Grounding of Intellectuals' Robbins içinde (1990), s.xiii.

Önemsiz Görülen Arayışlar

Günümüz Batı toplumunun bilgiyle bir tür aşk-nefret ilişkisi vardır. Bir taraftan, piyasa koşullarını, halkın durumunu veya üç yaşındaki çocuğumuzun neden öyle davrandığını anlamak için pek çok insan çalıştırmak suretiyle bilginin peşinden koşmaktayızdır ve onu yüceltmekteyizdir. 11 Eylül'den bu yana, kanaat-belirleyiciler sık sık terörizmin nasıl olup da küresel bir tehdit haline geldiğine veya Müslümanların Batıya karşı neden garazkar gözükdüklerine dair yeterli bilgiye sahip olmadığımızdan şikayet etmektedirler. Öyle görünüyor ki Orta Doğu dillerini bilen yeterli sayıda insan yok. Belki kaba bir şekilde söylersek, bilgi eksikliğimizden dolayı kaygı duymaktayız ve dünyanın geniş kitlelerinde neler olup bittiği hakkındaki istihbaratımız bu kaygıyı azaltacak düzeyde değil. 'Bilgi güçtür' ifadesinin de gösterdiği gibi bilgiyi çok ama çok ciddiye alıyoruz.

Bununla birlikte diğer taraftan, toplum bu kadar bilgi peşinden koşulmasından rahatsız gözükmektedir ve durmadan birşeyler bildiğini iddia edenlere karşı da güvensizdir. Bilimsel otoriteye karşı yaygın bir şüphe vardır ve bilimin sınırlarını genişletmeye çalışan insanlar da kendilerini,

'Tanrı'nın işine karışma' ile suçlanır bulmaktadırlar. Bu tür suçlamalar sadece genetik araştırmalar veya nanoteknoloji alanlarında çalışma yapan bireyler düzeyinde olmakla kalmamakta fakat genel anlamda insan sağlığıyla ilgili daha iyi bir anlama düzeyine erişmek isteyenler için de geçerli olmaktadır. Büyük B harfiyle yazılan bilginin arayışında olan sosyal bilimciler, genellikle genetik araştırmalara yöneltilen hücumlara yakın bir şekilde, 'aşkın-söylemleri' nedeniyle kötülenirler. Geçmişte, genellikle 'az bilgi, tehlikeli birşeydir' denirdi. Bugünse toplum, derinden derine 'fazla bilginin, tehlikeli olduğuna' dair güçlü bir düşünceye sahiptir.

Daha fazla bilgi için varolan doymak bilmez iştah ile onun daha fazla gelişiminden duyulan yoğun kuşkunun yanyana ilerlemesi, bugünkü Batı kültürünün çelişkilerinden biridir. Bilimsel kanıta duyulan sürekli talep, labaratuvardaki bilim adamıyla ilgili hissedilen kuruntularla birarada bulunmaktadır. Eğitime, üniversitelere ve özel araştırmalara yapılan muazzam yatırım, halktaki bilimsel, kültürel ve entelektüel söylemin gelişmesine götürmemiştir. Genç kuşaklar artık matematiğe ve bilime ilgi duymamaktadırlar ve bu konular üzerindeki tartışmaları ateşlendiren şey de artık entelektüel merak değil düşmanlık ve kuşku olmuştur. Aynı şekilde deneyciliğe ve ilerleme fikrine karşı halkın gösterdiği tepki, entelektüel merakın gelişimi için alternatif, yeni çıkışlar getirebilmiştir. Geçmiş zamanlarda, genç insanlar bilimden soğuduklarında, insan bilimlerine ve özgürlükçü sanatlara yönelirlerdi. Bugünkü öğrenci kuşakları ise belirgin bir şekilde pragmatik bir yaklaşım benimsemiş görünmekte ve bilimsel olmadığı gerekçesiyle tarih, sosyal teori ve felsefeden bile geri durmaktadırlar. ABD'de 1970 ile 1995 yıl-

ları arasında kolej ve üniversitelerin tarih bölümünden mezun olanların sayısı yüzde 39, yabancı dil mezunları yüzde 37 ve İngiliz dili ve edebiyatı mezunları da yüzde 10 oranında öğrenci kaybetmiştir.[57] Ve bu düşüş, üniversitelerde okuyan sayısının düzenli olarak artış gösterdiği bir zamanda yaşanmıştır. Varolan bilimsel bilgiye karşı halktaki huzursuzluk, onun daha fazla geliştirilmesine karşı gösterilen açık kayıtsızlık duygusu ile tamamlanmıştır.

Bununla birlikte, bilginin gelişimine dair halkın duyduğu huzursuzluk onun, dünyanın nasıl işlediği hakkındaki merakını kaybetmesi anlamına gelmez. Popüler bilim kitaplarına karşı muazzam bir ilgi ve iştah durumu vardır. Çoksatar listelerinde, tarihsel biyografiler sıkça yer almaktayken, tarihsel ve bilimsel konulara ayrılmış televizyon programları da her zaman meraklı bireylerden oluşan, hatırı sayılır bir kitleyi ekrana çekebilmektedir. Pek çok insan, dünya hakkında gerçekten birşeyler öğrenmeyi istemektedir. Fakat bilginin peşinden gitmenin güçlü bir kültürel karşılık bulamadığı bir dünyada, insanların onunla ilişkisi pasif bir karakter taşımaktadır. Evet, insanlar popüler bilim kitapları almaktadırlar ancak bu kitaplarda yer alan konuları görüşmek ve tartışmak için nadiren bir araya gelip, kafa yormaktadırlar. Pek çok birey, Internet'in getirdiği yeni fırsatlardan, kendi fikirlerini yaymak veya ilgisini çeken konularda bilgi sahibi olmak anlamında nasıl faydalanabileceğinin derdindedir. Fakat bu hoşgeldin gelişmesi, büyük ölçüde, yeni düşüncelerin keşfedilmesi saikiyle resmi bilgi kaynaklarınca tetiklenmektedir.

---

57 Russell Berman ve Stephen Haber, 'Whatever Happened to the Academic Left?', *Hoover Digest*, 2002, no.2.

Toplumun bilgiyle olan huzursuz ilişkisi, entelektüelin değişen statüsünden sorumlu aynı kuvvetler tarafından etkilenmektedir. Modernitenin, geleneksel olarak bilgiyle özdeş tutulmaktan gelen otoriter statüsü, çeşitli kaynaklardan yöneltilen meydan okumalarla karşı karşıyadır: Aydınlanma ve Modernitenin vaadettiklerine karşı yaşanan hayal kırıklığı; geleceği bilebilme becerisinde yaşanan güçsüzlük duygusu; bilgiye yönelik göreceli yaklaşımın etkisinin sürekli olarak artması; ve Bilginin arayışında olmanın yerini özelleşmiş mikro-bilgiler üzerine olan pragmatik odaklanmanın alması.

Aydınlanma Geleneğinden Kopuş

İlk ortaya çıkışından itibaren Aydınlanma, her zaman düşmanca tutumlara ve eleştirilere maruz kalmıştır. Aydınlanma muhalifleri, insanın akli kapasitesinin sürekli bir ilerleme içerisinde, hayatın koşullarını iyileştireceğinden derin bir kuşku duymuşlardır. Başlangıçtan itibaren Aydınlanma savunucuları Tanrı'nın işine karışmakla suçlanmışlardır. Bilme kapasitesine dair iyimserci hümanist yüceltme, kutsal alana zarar verecek şekilde tasarlanmış şeytani bir proje olduğu gerekçesiyle, dini ve muhafazakar felsefecilerce reddedilmiştir. Aydınlanma muhalifleri, rasyonalitenin, insanları Tanrı'ya bağlayan bağlantılara, geleneklere ve cemaatlere zarar verici olduğuna inanmışlardır. Rasyonel değişiklik getiren herhangi bir stratejinin, varolan nazik dengeyi bozacağını ve kaçınılmaz olarak işleri daha da zor kılacağını hissetmişlerdir.

Rasyonalizm ayrıca insan ruhunun gelişim göstermesinin karşısında olduğu hissiyle de horgörülmüştür. Aydınlanma-karşıtı eleştiriciler, akla verilen ayrıcalıklı statü-

nün yaşamın ruhsal ve ahlaki boyutunu marjinalleştirdiğini ileri sürmüşlerdir. Dinin düşüşe geçmesi ve bunun sonucu olarak ruhsal ve duygusal bir boşluk oluşmasından, aklın ve bilimsel bilginin öne çıkarılması sorumlu tutulmuştur. Hatta, fanatizmin ve totalitarizmin gelişmesine, daha önceden varolan ruhsal gerçekliğin kayboluşunun sebep olduğu belirtilmiştir. Conor Cruise O'Brien'e göre, Aydınlanma, daha sonradan milliyetçiliğin dolduracağı 'duygusal bir boşluk' getirmiştir. Bu nedenle, Avrupa'nın her yerinde patlak veren savaşı. Aydınlanma'nın dolaylı bir sonucu gibi göstermiş ve 'sorumluluğun, dolaylı olsa bile, kozmik bir duygusal boşluk yaratarak gerçek olduğunu'nda ısrarcı olmuştur.[58]

Bilginin ve aklın peşinde olmaya dönük olarak varolan kaygı. bu durumun toplumun farklı grupları arasındaki hassas dengeleri bozacağı hükmüyle canlanmıştır. Aydınlanma-karşıtı düşünürler, irrasyonel kitlelerin toplumdan kopuşlarını engelleyen düşünce ve inançları zayıflatıcı bir tehdit olarak gördükleri için bilginin gerçekten tehlikeli olduğuna inanmışlardır. Kitleleri kontrolde tutan şeyin din ve otoriteye saygı olduğuna inanıldığından, çok fazla eğitim ve bilginin, istikrarsızlığın artmasına katkı yapacağı düşünülmüştür. Pek çok gelenek yanlısının aklın öne çıkmasından korkmasının sebebi de budur. Muhafazakar düşünür Joseph de Maistre'nin açıkladığı gibi:

İnsan beşiğinden itibaren, dogmalarla sarılmıştır ve ne zaman aklı uyanışa geçse, sahip olduğu bütün görüşlerinin, en azından sosyal davranışıyla ilgili olanların evvelce belirlendiğini görecektir. İnsan için önyargıdan daha önemli hiçbirşey yoktur.[59]

---

58 C. Cruise O'Brien, 'Paradise Lost', *New York Review of Books*, 25 Nisan 1991, s.58.

59 Giner'de alıntılanmıştır (1976), s.40.

Modernizm-karşıtı tahayyülde, önyargı ve dogma, doğrudan doğruya düzenin kurulması ve dayanışmanın sürdürülmesiyle ilişkilendirilmiştir. Bunun zıttına olarak, bilgi ve akıl, belirsizlik, karışıklık ve istikrarsızlık habercisi olarak görülmüştür.

On dokuzuncu yüzyıldaki Aydınlanma-karşıtı tepkinin yaygın dinamizm ve ilerleme duygusuna kıyasla ikincil olduğunu yeniden hatırlamakta yarar vardır. Genel anlamda, bilime yönelik halkın arzusu ve bilime ve akla yönelik kuvvetli inanç, bilgiye dair olumlu bir kültürel değer vermeyi teşvik etmiştir. Bu şartlar altında, deneycilik, değişme ve hatta devrimler bile sık sık tarihsel ilerlemeye dair belirtiler olarak yorumlanmıştır. Fransız Devrimi'ni yüceltici bir yazısında William Wordsworth'un yazdığı gibi:

> Kesinlik, canlılığın tanyerindedir,
> Genç olmak tam bir cennettir.

Bugün Wordsworth'un duyguları, değişime karşı sosyal tutumlarla uyuşmazlık göstermektedir. Değişim korkusu, sosyal düşüncenin her yönünden bir filtre görevi görmektedir. Bu duygunun yaygın olarak varoluşu, sosyal dönüşüm için geçmişte yapılan girişimlerin başarısızlığına dair kuvvetli algı ile sağlamlaşmıştır. Çoğunluk yorumcular tarafından buradan çıkarılan sonuç, toplumu değiştirme girşiminin aslında daha önce varolandan daha kötü bir durumun oluşmasına yol açtığıdır. Rasyonalizmle ayrılmaz olarak bağlanmış kamu politikaları da aslında bu durumu daha da kötüleştirmiştir. Aydınlanma ile ilişkili bilgi, düşünce ve özellikle de ideolojiler, yirminci yüzyıl insanının içine düştüğü yıkımdan sorumlu olduğu temelinde itham edilmiştir. Siyasi konularda yazan, İngiliz bir köşe ya-

zarı, "dönüşümcü ideolojiler, içinde yaşadığımız çağa pek çok bela musallat etmiş ve milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan bir maliyet oluşturmuştur," demektedir.[60] Bu gözlem, Aydınlanma mirasından yaygın bir kopuş olduğu düşüncesini çağrıştırmaktadır.

Aklın egemen kılınmasının sınırlanması eğilimi, Batı entelektüel yaşamının baskın bir özelliği haline gelmiştir. Tanınmış Amerikalı sosyolog Jeffrey Alexander, yakınlarda yaptığı bir tarama çalışmasında, 'irrasyonallliğin heryerdeliği' hakkında yazmıştır. Alexander'e göre, akıl 'içi boş bir kabuk, makul olmayan bir ilerleme ve sıklıkla da aslında arzulanmayan birşey olarak' deneyimlenmiştir.[61] Aydınlanma düşüncesine taraftar olanlar bile aklın değerli olduğu ve ilerleme fikrine dayanan sağlam bir dünya görüşü kurmanın zor olduğunu düşünmektedirler. Morris Berman'ın, *The Twilight of American Culture*'ında öne sürebildiği en iyi durum senaryosunda, "bizim bir rönesansımız, Aydınlanma kültürünü aktarma ve saklama imkanımız vardır ancak bu sadece seçilmiş bir azınlık için söz konusudur ve onların, kültürün geri kalanı üzerindeki etkisi tutarsızdır" ifadesi yer alır.[62] Bugün akla karşı gösterilen tepki, kapitalizmin gelişiminden bu yana hiç olmadığı kadar güçlüdür. On dokuzuncu yüzyılda, akla karşı ortaya konulan romantik devrim, bilme olasılığını sorgulamıyordu: o sadece olası bir bilme biçimine –ki bu da rasyonel biçimdi- karşı meydan okumaydı. Bugünse, bilme-

60 Peter Jenkins, 'New Dreams of Liberty', Independent içinde, 14 Mayıs 1991.

61 Alexander, 'Between progress...' Alexander ve Sztompka içinde (1990), s.26.

62 Berman (2001).

nin gerçek olasılığı, dünyanın anlaşılmak için fazla karmaşık bir yer haline geldiğini ileri süren insanların kafasında soru işareti doğurmaktadır.

Aydınlanma'ya gösterilen tepki ayrıca bilginin otoritesinin reddi olarak da anlaşılabilir. İnsanın bilgisinin sınırlı olduğu savı devamlı olarak, kamu politikaları ve bilimsel ilerleme aracılığıyla sosyal koşulların iyileştirilmesi girişimlerinin gözden düşürülmesi için kullanılmıştır. Aklın ve anlamanın aşınması, entelektüel otoriteye, bilime ve Bilgiye dönük şüphecilik siyasetini meşrulaştırdı. Geçtiğimiz on yıllarda bu tavır, siyasi yelpazenin sağında yer alan bireyler tarafından azimle, en çok yüceltilen tavırdı. Nietzsche ve Schopenhauer gibi on dokuzuncu yüzyılın irrasyonalist düşünürleri, insanın durumunu karakterize edenin, bilgiden çok bilgisizlik olduğunu ileri sürdüler. Onlara göre kaosun ve şansın, anlamdan çok daha önemli olduğu bir tarih söz konusuydu. Aklın ve mantığın potansiyeline ilişkin bu huzursuzluk, yeni sosyal bilimlerin pek çok kurucu babası ve yolu aydınlatanları arasında da açıkça görülmekteydi. Bugüne kadar en etkili sosyologlardan biri olma konumunu koruyan Max Weber, aklın hakim kılınmasının önünde önemli engeller olduğuna inanmıştır. Ona göre değerlerin anlaşılmasında aklın fazlaca bir yeri yoktur. Weber, sanatın kalıcılığına zıt olarak, bilimi geçici birşey olarak gördü. "Bilimde hepimiz biliriz ki bugün bir başarı olan önümüzdeki on, yirmi veya elli yıl sonra antika haline gelir" diye yazmıştır.[63] Weber'in aklın işlevine yüklediği sınırlı rol, bilme olasılığı hakkındaki şüphelerden beslenmiştir. Bugün, rasyonaliteye getirilen baskın eleştiri, daha çok bilgi *korku*sundan etkilenir gözükmektedir. İnsanlık tarihinin

63 Furedi'de alıntılanmıştır (1992), s.206.

en yıkıcı epizotlarının bazılarından Aydınlanma rasyonalitesinin sorumlu olduğunu iddia eden etkili bir düşünce birikimi varken modernleşme tecrübesinin, mantıksal olarak Yahudi Soykırımıyla sonuçlanan yıkıcı bir sonla bittiği genellikle reddedilir. Bir açıklamaya göre, Yahudilerin imha edilmesi girişimi, 'toplumun rasyonel bir şekilde yönetilmesi uygulamasıdır'.[64] Bu tez, 'rasyonelliğin yüceltilmesini' yaşamın kutsallığına kayıtsız bir kalpsizlik ve ahlaksızlık olarak alır ve bu nedenle de 'Yahudi Soykırımı-benzeri bir çözüm üretecek' bir kapasite kazanır. [65]

Bugün Aydınlanma'ya en sert yergiler sağdan değil bilim, teknoloji ve yeniliklerle gerçek anlamda bilginin arayışında olmanın dünyayı tehdit ettiğine inanan radikal kesimlerden gelmektedir. Bu kesimler, Yahudi Soykırımı gibi trajik olaylara, tek-yanlı bir kafayla rasyonalite ve bilginin peşinde olmanın bir sonucu olarak işaret etmektedirler. Soykırımı, irrasyonalitenin ilişkiselliği ve Aydınlanma geleneğinin potansiyelini gerçekleştirme konusundaki başarısızlığı ile ilişkilendirme açısından aslında çok daha kabul edilebilir olan fikir ne yazık ki göz ardı edilmiştir. Onun yerine, yıkıcı gücü salıverme potansiyeli, çağdaş tahayyüle galip gelmektedir. Bugünün halkının hayal dünyasını şekillendiren, bilginin yaratıcı değil yıkıcı potansiyelidir.

Belirsizlik Karşısında Güçsüzlük Duygusu

Aydınlanma'nın vaatlerine karşı yaşanan hayal kırıklığı, toplumun, geleceği bilme, anlama ve son tahlilde kontrol etme becerisine dair özgüvenini kırmıştır. Modernite-

64 Bauman (1991), s.72.

65 Bauman (1991), ss.28 ve 29.

nin radikal eleştirilerince bilme iddiasını anlamsız kılacak kadar karmaşık bir dünyada yaşadığımız görüşü, sistemli bir şekilde yayılmıştır. Eleştiriciler ayrıca bilginin artmasının yeni sorunlar getirmesinden de kaygı duymaktadırlar çünkü bu durum, sonuçları önceden kestirilemez etkinlik ve davranışların cesaretlendirilmesine bir tehdit oluşturmaktadır. Bu tavır, en güçlü şekilde bilimin ve bilginin ortaya çıkardığı sonuçlardan birinin risk olduğu görüşüyle ifade edilir.

Önde gelen sosyologlardan Ulrich Beck ve Anthony Giddens, bilginin artmasıyla risk duygusu arasında yakın bir ilişki olduğunu güçlü bir şekilde ileri sürerler. Giddens, "günümüzde yüzyüze olduğumuz pek çok belirsizliğe, aslında bilgi artışı neden olmuştur" diye yazar ve Beck de "tehlikenin kaynağı artık bilgisizlik değil bilgidir" diyerek katılır.[66] Bu senaryoda, bilginin egemenlik kurması, hem yeni tehlikeler ve hem de bu tehlikelerin barındırdığı risklerin farkındalığı durumunu doğurmaktadır. Asıl sorunun bilgisizlik değil bilgi olduğu iddiası, bilimin otoritesini temelden sorgulamaktadır. İma yollu olarak bilgisizliğin bilgiye tercih edilmesi, on dokuzuncu yüzyıldaki önyargıların muhafazakar kucaklanışının çağdaş bir türüdür. Her iki durumda da bilgi, yıkıcı ve yoldan çıkarıcı etkisi nedeniyle arzu edilmeyen birşey olarak algılanır.

Bilginin riskle ilişkilendirilmesi, değişim ve belirsizlikten rahatsızlık duyan ve sürekli olarak teknolojik gelişmenin tehditi altında olduğunu hisseden bir toplum modeline dayanır. Bu tür bir toplum, bilgi artışı ve teknolojik ge-

---

66 A. Giddens, 'Risk, Trust, Reflexivity', Beck v.d. içinde (1994), s.85 ve Beck (1992), s.183.

lişmenin istenmeyen sonuçlarını kaygı ve karışıklık kaynağı olarak yaşar. Bugünlerde bilgi ile riski ilişkilendiren savlar örtük bir biçimde insanın bilme potansiyelini de sorgulamaktadır. İnsanın bilgisinin küresel kapitalizmle belirli bir seyirle hep yaşanan olayların kaotik kalıplarını yakalayamayacağı iddia edilmekte ve teknolojinin ve insanın hareketlerinin sonuçlarının bilinmesi ve hesaplanmasının imkansızlığı da yaygın bir şekilde ısrarla vurgulanmaktadır. Bu görüş, küresel bir ortamda teknolojik gelişmenin, geleceği anlamanın temelini tahrip edecek kadar karmaşık bir hal aldığı savıyla meşrulaştırılır. Bunun bir sonucu olarak, Alman sosyolog Nikolas Luhmann "hiç kimsenin geleceğin bilgisine veya onu değiştirme potansiyeline sahip olmadığını" iddia eder.[67] Luhman için bilgi, daha önce olanlar hakkında içgörüler ve daha çok da kısıtlı içgörüler sağlamakla sınırlıdır.

Risk, çoğunlukla bizim birşeyleri bilemememizle ilişkili olarak kavramsallaştırılır. Söz konusu olan, çoğu zaman sadece bilememe değil bilmenin imkansızlığıdır. Bilgiyle potansiyel tehlikenin ilişkisi, derin bir antihümanist entelektüel manzaraya dayanır. Bu modelde, bilgi ve bilim, hem gerçeği yakalama anlamında sınırlıdır; çünkü bir takım istenmeyen etkileri olan yenilikleri sahneye koymaktadır ki bu da ayrıca sorun doğurmaktadır. Böylesi bir genel görünüşün şekillenmesinde elbette ki yirminci yüzyılda yaşanmış olumsuz siyasi değişimin payı büyüktür. Sovyetler birliği ve Çin'deki siyasal denemenin başarısızlıkla sonuçlanması, Sosyal Devlet konusunda yaşanan hayal kırıklıkları ve Aydınlanma düşüncesinden kopuş, doğrudan

67 Luhman (1993), s.48.

doğruya idealist siyasal programların işlemediğine dair bir delil olarak yorumlanmaktadır; ve, geçmişe dönük olarak bu tür olumsuz tecrübeler, yalın bir biçimde nasıl bilebileceğimizi bilmediğimizi teyit etmiştir. Böylelikle de bilginin otoritesi, biraz daha değer kaybetmiştir.

Belirsizlik ve risk konusundaki meşguliyet doğruca bilginin reddine götürmez. Daha çok bilgiye özü itibariyle savunmacı bir rol yükleyen bir durumun desteklenmesine yardım eder. Bu temkinli açıdan bakıldığında yaygın olan belirsizlik ve kaygı ikliminin devamı için bilgiye ihtiyaç vardır. Değişimin, insanların kafasında bir sonraki adımda neler olacağını bilme ihtimaline olan inancı zayıflatan birşey olarak algılanmasından kaynaklanan güçsüzlük duygusu, 'bilimin, halkın kanaatlerinin önünden koşmamasını' ve bilginin gelişim hızını dikte edecek temkinli bir görüşe olan ihtiyacı sergilemektedir. Bilginin gelişmesi her zaman için pragmatik düşüncelere konu olmuştur ancak bugün bu tür kaygılar belirgin bir şekilde savunmasız bir odağa sahiptir. Ve bilginin otoritesi tecrübeye bağlı olarak tavizler verdiğinden, bilginin bilgi için peşinde olma savı, geçmiş zamanlarda olduğundan daha az bir inancı barındırmaktadır.

Rölativizm: İhtilaflı Bilgi İddiaları

Belirsizlik karşısındaki güçsüzlük duygusu, gerçeğin ve anlamın, bazı şeyleri gözden kaçırdığımız hissi doğurmasıyla desteklenmektedir. Arka arkaya, belirsizliğin beslediği kaygı ve uyumsuzluk hali, bilgi ve gerçeğin sürekli olarak sorgulanmasına uygun bir ortam hazırlanmasına yardım eden belirsizlikten beslenir. Bu tür tepkiler, derhal evren-

sel gerçekler fikrinden uzaklaşan Aydınlanma-karşıtlığı ile yakınlaşır. On dokuzuncu yüzyıldaki bilginin göreceleştirilmesi projesi, evrenselcilik iddialarına karşı geleneği muhafaza altına almak için geliştirildi. Kültürel görecelik, bilimden, nesnel gerçeklerden ve evrensel değerlerden algılanan tehditlere karşı dini, geleneksel ahlakı ve değerleri koruma arayışında oldu. Aydınlanma muhaliflerine göre farklı toplumların dünyayı anlamlandırma biçimleri kendilerine özgüydü ve sahip oldukları değerler de kendi özgül koşullarının bir ürünüydü. Dolayısıyla tüm bu özgül bakış açılarının, Aydınlanma ile gelen soyut, evrenselcilik kadar geçerliliğe sahip olduğu ve farklı dünyalara dair daha fazla içgörü sağlayabildiği ileri sürüldü.

1960'lardan itibaren kültürel görecelik, güçlü bir entelektüel kuvvet haline geldi. Aydınlanma geleneğinden kopuş, pek çok düşünürü ve halktan kesimleri kendi yaşamlarını özgülcü bakış açılarına göre anlamlandırmaya teşvik etti. Batı toplumunun kurumlarınca hala desteklenen karikatürize evrenselciliğin, yirminci yüzyılın ikinci yarısında hakim olan güçlü ruhsal kopuşu karşılamadığı net bir şekilde ortaya çıkmıştır.[68] Bu sürecin bir sonucu, nesnel gerçeğin otoritesini savunmacı bir çizgiye getirmek ve böylelikle de bütün gerçek iddialarına soru işaretiyle yaklaşmak olmuştur.

Her ne kadar geçmişte evrenselciliğe dair en sistemli eleştiri sağdan gelmekte idiyse de günümüzde tam tersine, bunun en saldırgan muhalifleri, kültürel soldur. On sekizinci yüzyılın sonlarından itibaren, akıl, ilerleme ve evrenselcilik gibi kavramlar, genellikle solla ilişkilendirilmiştir. Ancak 1960'lardan sonra Yeni Sol, aklı, ilerleme-

68 Bu sav, Furedi'de (1992) geniş şekilde geliştirilmiştir.

yi ve evrenselciliği sorgulayarak tüm bu değerleri sistemli bir şekilde yıkmaya başlamıştır. Yeni felsefi hal, çeşitlilik ve evrenselci karşıtı değerlere alkış tutan siyasal yaklaşımda görülmektedir.[69] Aydınlanma'nın on dokuzuncu yüzyıldaki eleştiricilerinden farklı olarak, Yeni Sol, kökeni itibariyle geleneği savunan. muhafazakar bir saikten hareket almıştır. Fakat Batı kapitalizmi kendi değerlerini evrensel olarak yansıttığından Yeni Sol, sadece genel anlamda evrenselciliği reddetmekle kalmamış aynı zamanda kimlik siyasetine dair özgülcü bir dünya görüşü de benimsemiştir. Yeni Sol, bilinç-dışı olarak Batı kapitalizmine karşı çıkarken Aydınlanma'ya karşı getirilen muhafazakar tepkilerin savlarını ve yöntemlerini içselleştirmiştir.

1960'lar boyunca solun görecelilik sevdası, hep kararsız ve yarı-bilinçliyken 1970'lerin sonlarına gelindiğinde radikal entelektüeller ve daha çok da eski-radikaller, Nietzsche'nin diliyle konuşur olmuşlardır. Alan Bloom tarafından yerinde bir betimlemeyle, 'Solun Nietzscheleşmesi' sürecinde sol, modernleşme ile püskürtülmüş ve özgülcülüğü, heterojenliği ve farklılığı kucaklayan kültürel bir dönüş yaşamıştır. Bu noktada, farklılığa yönelme yönteminin kökeninin aristokrat ve yönetici sınıfın ayrıcalıklarına karşı bir savunma olarak doğduğunu hatırlamakta yarar vardır. Ahlaki ve zihinsel kapasitelerdeki farklılıklar, sosyal hiyerarşiyi getirir ve meşrulaştırır. On dokuzuncu yüzyılın ortasına gelindiğinde bu bakış açısı, radikal farklılıklarla birleşmiş ve insanlar arasında küresel bir hiyerarşi olduğu fikrinin meşrulaşmasına yardım etmiştir. Kültürel soldakiler, Sosyal Darwinciler gibi radikal üstünlük için entelektüel malzeme sağlamaya kalkışmamışlardır. Fakat, özgül-

69 Bu konuda bir tartışma için bkz. Furedi (1992), 8.Bölüm.

cü öğretinin muhafazakar potansiyeli, kültürel solun, kozmopolit ve küresel eğilimlerden duyduğu kuşkuda billurlaşmıştır. Evrenselci söyleme karşı oluşan isyan, farklılıkların kutlanmasına dönüşürken, entelektüel radikalleşme karşıtlığı süreci de kaçınılmaz olmuştur. Bu da postmodernizm denen sürecin ve onun nesnel bilgiyi sistemli olarak gözden düşürüşünün üstünlüğü ile sonuçlanmıştır.

Bugünün postmodernistleri, on dokuzuncu yüzyıldaki Aydınlanma-karşıtlarınca tutulan yolu izlemektedirler. Onlar, bütün bilginin sosyal bir inşa olduğunu ileri sürerler; bu nedenle, bütün bilgi, karşılaştırılamazdır ve bütün bilgiler ilkesel olarak eşit derecede geçerliliğe sahiptir. Gerçek, bütünüyle, benimsenen bakış açısına bağlıdır. Postmodernistler sık sık anlamanın tek bir yolunun olmadığını iddia ederler. Farklılık üzerindeki bu ısrar ayrıca metodolojiye de sirayet eder –gerçekler, farklı farklı yöntemlerle gün ışığına çıkar. Metodolojinin görecelileşmesinin olgunlaşması, postmodernizmin ayırdedici karakteristiklerinden biridir. Bu düşünce, anlamanın yolunun öznellikten ve özellikle de sezgiden geçtiği yönündeki romantik inanca dayanır. Postmodernistler, pek çok gerçek ve bu gerçeklere ulaşmanın da pek çok yolu olduğunu göstermek için bu fikri olgunlaştırmışlardır. Bunun yanı sıra özgül bir durumu anlamak için en iyi yolun onu tecrübe etmek olduğu fikrini savunmuşlardır. Hatta bazıları, bir tecrübenin yalnızca onu yaşayan tarafından yorumlanabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Metodolojik göreceliliğin olgunlaşma süreci, nadiren açıktan yapılır. Genel olarak, kültürel emperyalizm ve kültürmerkezcilik suçlamasının polemik yaratıcı bir biçimi olarak seyir gösterir. Örneğin ABD'de siyahların ta-

rihini yazma hakkının sadece siyahlarda olduğu güçlü bir biçimde dile getirilmiştir. Geçtiğimiz otuz yıl boyunca, bazı gruplar sahip oldukları bilginin kendi özgün bilme yollarına ve kendi ruhlarına bağlı olduğu gibi bir yol tutmuşlardır. Bütün gruplar içerisinde feminist akademisyenler, en olgun özgülcü epistemolojiye sahip gruptur. Erkek-merkezli olduğu açıkça görülen dünya görüşüne tepki olarak bazı kültürel feministler, kadın-merkezli bir alternatif oluşturma projesini işleme koymuştur. Carole Gilligan'ın, *A Woman's Way of Knowing* çalışması, öznel tecrübe ve bilginin evliliğine dönük süreci açıkça ortaya koymaktadır. Dahası, Novick'in yazdığı gibi, "pek çok feminist için 'farklılık' ideolojisi, zihinsel tarz ve epistemolojik değerlere dair temel sorulara kadar uzanır".[70]

Kadının bakış açısını, incelikle ortaya koymak için belirli dişi nitelikler, feminist kuramcılar tarafından soyutlanır. Böylesine inhisarcı bir bakış açısının, kadınlara kadın propagandası yapmak olduğunu, söylemeye bile gerek yoktur. Novick, "1970'lerin sonunda, kadınların tarihinin meşru bir şekilde ancak feminist bir duruşla yazılabileceği savının arkasının gelmediğini; bunun, savdan öte, dibe çökmüş bir soru olarak kaldığını" hatırlatır. [71]

'Batı rasyonalitesi'nin veya 'erkek mantığı'nın yerilmesinde, kuram kurma ve bilmenin, tecrübe etmeye eşdeğer olduğu varsayımı vardır. Bu bakış açısı, gerçeğe giden yolun herşeyden öte kuramlama veya düşünmeden çok öznel tecrübeden geçtiği düşüncesi ile bir çekişme içerisindedir. Ve tecrübe bilgisine erişme anlamında siyah ya da beyaz, erkek ya da kadın, özürlü veya bir Ja-

70 Bkz. Novick (1988), s.494.

71 Bkz. Novick (1988), s.496.

pon olmanın, ayrıcalıklı bir konum bahşetmediği bilinmektedir. Mattick'in gayet ikna edici olarak ileri sürdüğü gibi bir kültürün parçası olmak bireye, o kültüre dair dışardan bir kimseden daha büyük bir anlama imkanı vermez. Mattick, "bir kültürün içindekiler, velev ki o kültür içerisinde sosyal davranışı düzenleyen kurallar ve kıstasları bilebilse (ki gerçekten de bilmek bir zorunluluktur) bile içerisinde yer aldığı sosyal yaşamın parçalarının nasıl bir ilişki içerisinde olduğuna dair oldukça bulanık bir nosyona sahip olabilmektedir" der. Mattick bu noktayı güçlendirmek için Fritz Machlup'tan, borsayı gözlemleyen ve oradakilerle mülakatlar yapan Marslı bir uzaylı antropologun anlatılarını alıntılar:

Muhtemelen, borsada yer alan 1000 kişiden 999'u borsanın nasıl birşey olduğunu ve nasıl işlediğini gerçekten bilmediğinden en gayretli gözlemci-ve-mülakatçı, bile büyük ölçüde bilgisiz kalacaktır. Ne çare ki, ekonomi, ekonomik etkinliklerde yer alan insanları izleyerek veya onlarla görüşmeler yaparak öğrenilmez. Karmaşık bir ekonomik sistemdeki karşılıklı etkileşimleri yakalamadan önce ciddi bir kuramlama süreci gerekir.[72]

Gözlem, tecrübe gibi kuramın dışındaki bir çerçeve içerisinde anlamsız kalacaktır. Borsanın nasıl işlediğine dair makul bir açıklamaya ulaşmanın önkoşulu bizzat kendi içinde açık seçik bulunmamaktadır. Ekonomik yaşama dair belli bir derecede kuramsal bilgiye sahip olan bir kimse, borsanın girift işleyişlerini yakalamaya daha yakındır.

İnsanın parçalı tecrübelerinden edindiği içgörülerle bilgiyi eşdeğer görme eğilimi, ortaya atılan bilgileri değerlendirmek için ortak bir standarta sahip olmayı imkansız-

72 Mattick (1986), s.32.

laştırmaktadır. Bilginin, bilgilere dönüşmesiyle, entelektüelin rolünden taviz verilmiş olur. Entelektüelin sahip olduğu bilgi, toplum için özellikle bir önem taşımayan salt bir bakış açısı olarak yorumlanabilir. Bu gidişattan tek etkilenen, entelektüelin rolü değildir. Bilginin göreceleştirilmesine dönük artan eğilim, pedagojik kuramlar ve uygulamalar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Şimdilerde pek çok eğitimci, deneyerek öğrenmeyi, kuramsal bilgiyle karşılaştırılabilir bir statü saymaktadır.

Kültürel görecelik öğretisi bilgiye yönelik *philistin*i bir tavrı teşvik edici olan pedagojik teorilerin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Günümüzde, eğitim teorisi üzerindeki postmodern etki, yaygınlaşmıştır. Onun evrensel standartlara dönük şüphesi ortak bir standart temelindeki değerlendirme sisteminin eleştirilmesiyle okullarda dolaşıma sokulmuştur. Bazı postmodern eğitimciler, kendi başına bilginin, rasyonalitenin ve nesnelliğin salt bir erkek önyargısı olduğunu ileri sürerler. Dale Spender ve Elizabeth Sarah, erkek uzmanların, kimin geçip kimin kaldığını kontrol etmek için 'eğitimsel bilgiyi' inşa ettiklerini ileri sürerler. Tüm bu etkili eleştiriler, 'eğitimsel bilgi' yerine 'kişisel bilgiyi' önerirler. Onlara göre 'herkes, geçerli ve herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutulamayacak olan kişisel bilgiye sahiptir'.[73] Okullarda, çocukların öznel tecrübeleri, hatırı sayılır bir otorite kazanmıştır. Buradan hareketle öğretmenlere verilen rol, bu tecrübenin dışında kalan bilgi öğretimi değil çocuğun evvelce ulaştığı içgörüleri işlemek ve ortaya çıkarmaktır. Bu gelişmeyi eleştiren birinin ileri sürdüğü gibi: 'bilginin, çocuğun öznel tecrübesi olarak yeni-

73 Spender ve Sarah (1992), s.42.

den tanımlanması, ağırlık noktasının öğreticiden öğrenene kaymasını gerektirmiştir'.[74] Çocukların özgül tecrübelerinin kutlanması, alakalı olma üzerine olan bakışın egemenliği altındaki okul kitaplarında sistemli olarak işlenmektedir. Öyle gözüküyor ki çocuklar, kendi tecrübelerine yabancı imge ve fikirler ile yüzyüze gelmemelidirler. Tarih ve edebiyat gibi alanlarda, klasik hikayelerin çocukların anlayacağı şekilde 'güncelleştirilmeleri' işe yarar birşey olarak görülür.

Fakat kişisel bilgi denen şey tam olarak nedir? Çocukların kendi tecrübeleriyle öğrendikleri. Çocuklar için kişisel bilgi, evde, akranlarıyla olan ilişkilerinde ve medyadan aldıklarıyla öğrendikleri şeylerle oluşur. Bu tür bir kişisel bilgi, çocuklara belki dünya hakkında ihtiyaç duydukları önemli içgörüler sağlar fakat onların sorgulamalarına, kavramsallaştırmalarına, problem-çözmelerine ve entelektüel olarak gelişmelerine imkan verecek bir eğitim sağlamaz. 'Kişisel bilgi' ile 'eğitimsel bilgi' meselesi, çocuğa bağlı tecrübeyle potansiyelini geliştirecek sistemli çabayı birbirinden ayırmakta başarısız olmuştur. Fakat bilgi ile gündelik içgörüyü birbirinden ayıran çizginin en çok bulanıklaştığı yer, üniversite sistemidir.

Daha fazla katılımı savunanlar genellikle yüksek eğitime erişimi kolaylaştırmak amacıyla entelektüel bilginin otoritesini zayıflatmaya çalışmaktadırlar. Bu yaklaşım, öğrenmeye dair konu-temelli yerine öğrenci-temelli bir yaklaşım temelinde meşrulaştırılmaktadır. Bu politika savunucularının amaçlarını gerçekleştirebilmek için başvurdukları yollardan biri, öğrencilerin, üniversiteye gitmeden önceki

74 Philips (1998), ss.48-9.

yaşam tecrübelerine dair öğrendiklerinin etkili bir biçimde ödüllendirildiği, önceki öğrenme sürecinin olumlu bir karşılık görmesidir. Bu sayede, gündelik varoluşun adiyattan rutinlerine bağlı olarak edinilen içgörüler, niteliksel olarak sistemli bir çalışma ile edinilen bilgiyle özdeşleştirilmiş olur.

'Kişisel bilginin' dikkate alınmasına destek verilmesi sadece postmodernist kuramcılarla sınırlı değildir. Devlet birimlerinin sınav kurulları ve pek çok üniversite de artık önceki bilgiyi kullanışlı bir değerlendirme aracı olarak kabul etmektedir. Kişisel tecrübeye akademik bir güven atfedilmekte, bütçe planlamasına dair yaşam tecrübeleri, organizasyon yapma ve iletişim kurma becerileri gibi nedenlerle ev kadınları kurslara alınmakta ve bu insanlar, İletişim Fakültesi öğrencileriyle bir tutulabilmektedir. Geçmişteki öğrenilenlerin onanmasını savunanlardan biri kendi yaklaşımını şöyle ifade etmektedir:

> Deneyimsel (ampirik) öğrenmenin normalde meşru görülmesinin temelinde yer alan varsayım, insanların, yaşamları boyunca ve çalışma tecrübeleri süresince sürekli olarak öğrenmeye devam etmeleridir. Bu öğrendiklerini, kendileriyle birlikte üniversiteye taşırlar ve bu nedenle, bu birikim, uygun bir değerlendirmeyle işeyarar kılınabilir. Buna, özel bazı bilgi ve yeteneklerin sistematize edilmesi de dahildir. Bu sayede, öznel bilgiden oluşan hammadde, öğrenim sonuçlarına dair 'nesnel' ifadelere dönüştürülmüş olur.[75]

Hayat okulundan öğrenilenler, idari birtakım süreçlerle bilgiye dönüştürülmüş olur. Eğer bu süreç, yalın bir şekilde küçük dozda bir başka liyakat göstergesi daha sağ-

---

[75] Robin Usher, 'Qualification, Paradigms ve Experimental Learning, Higher Education', Fultın içinde (1989), s.65.

larsa o takdirde herhangi bir soru işareti de kalmamış olur. Fakat önceki öğrenilenlere otorite kazandırma süreci, gerçek bilginin otoritesinin değer kaybetmesine neden olur. Yaşamdan öğrenilen dersler, ilginç ve kişinin kafasındakiler için açıklayıcı olabilir ancak en iyi halde bile bireysel tecrübeye dayalı yansıtımlar, toplum içerisindeki insanların durumunu anlamlı kılabilmek ve olan biteni anlayabilmek için fazla kişiye-özgü, özel ve kişiseldir. Özel koşulların ötesine geçebilmek için bilgi, genellikle insanların ilk tecrübelerinden biraz uzaklaşmayla üretilen birşeydir ve bu mesafeli konum sayesinde bir bütün olarak toplum tarafından ortaya konulan içgörüleri elde etme imkanı sağlar.

Bilginin otoritesinde yaşanan değer kaybı, önceki öğrenilenlerin onanması furyasının kazara oluşan bir yan etkisi değildir. 'Erişim hareketi'nin destekçileri, sistemli çalışma, araştırma ve deneysellikle elde edilen bilgiye yüksek bir saygı göstermemektedirler. Onlar sadece tüm bu bilginin sosyal bir inşa olduğuna inanmakla kalmaz fakat bunu ayrıca seçkinci bir ayrıcalık olarak görerek olumsuz bir imajı pekiştirici davranırlar. Bu görüş, saf araştırmanın otoritesine özellikle düşmandır çünkü, 'ayrıcalıklı bir konumda bulunmakta ve statü belirlenmesi, kaynakların bölüşümü, genel tutum ve yönelimler anlamında önemli bir belirleyici olmaktadır'. Buna ek olarak, "en yüksek araştırma 'standartlarını' sürdürme ve öğrenci odaklı yaklaşıma düşük bir öncelik vermekten vazgeçme ihtiyacına katkıda bulunur".[76] Katıksız araştırma sonuçlarına kolayca ulaşmak çoğunluk insanlar açısından kolay olmadığı için eri-

[76] Robin Usher, 'Qualification, Paradigms ve Experimental Learning, Higher Education', Fultın içinde (1989), s.75.

şim dogmasını sevinçle karşılayanlar, bunu, salt kendi isteklerini gerçekleştirmek için kullandıkları bir seçkinci engel olarak görmektedirler. İşte, insanlığın oldukça zor elde ettiği entelektüel kazanımlarının kolaylıkla reddedilmesinin ve sürekli olarak 'standartlar'ı seçkinci bir güven oyunu olarak horgörmenin sebebi de burada yatmaktadır.

Yüksek eğitim sistemi, entelektüel bilgiye, sınırlı bir statü vermeyi kabul etmiştir. Bunu, her türlü öğretici tecrübenin sonucunu bilgi sayarak yapmıştır. Akademi, önceden öğrenilenler, yaşam becerilerini akademik nitelikler ve mesleki eğitim ve uzmanlaşmayı da bilim sayarken, öznel duygusal içgörüler ve yetenek-temelli eğitimin de 'farklı bilgiler' olarak görülmesi gerektiğini kabul etmiştir. Ron Barnett'in *Realizing the University* adlı kitabında ileri sürdüğü gibi, "süreçsel bilgi, örtük bilgi, eylemli öğrenme, deneyle öğrenme: bütün bu terimler, modern dünyadaki öğrenme yollarının çokluğuna işaret etmektedir" der. Pek çok farklı bilme yolunun olması, entelektüel bilgiye ayrı bir önem verilmesini engelleyicidir. Eğer bara gittiğinizde başınıza gelenlerden belirli bir deneyimsel bilgi edinebiliyor ve bunu da resmi makamlara kabul ettirebiliyorsanız daha fazla öğrenmek için neden daha çok çalışarak kendinizi sıkıntıya sokasınız ki?

Öteki biçimleri gibi öğrenci-merkezli bakış açısı da göreceli dünya görüşünü sürekli olarak bilgiyi belirli bir tecrübeden süzülüp gelen verilerle sınırlamaya çalışmaktadır. Özgüllüğü aşan entelektüel bilgiye olan düşmanlığı, kendi statü ve otoritesinin büyük B ile yazılan bilginin inandırıcılığını sarmasına bağlı olduğunun farkında olmasından beslenmektedir. Onun başarısı, eğitim kurum ve sistemle-

ri üzerinde elde ettiği etkiden gelir. Bütün bu kurumların içinde ya da dışında nesnel bilginin güçlü bir kültürel geçerliliği yoktur.

İşlevselci Taviz

Bilginin otoritesini sınırlama girişimlerinin yoğunlaşma eğilimi göstermesine rağmen toplum, belirsizliklerle dolu dünyamızda başbaşa olduğu karmaşık problemlerle başa çıkmak için içgörülere ihtiyaç duymaya devam etmektedir. Halkın teknolojik yenilikleri ve deneyleri kavramasında etkili olan korku kültürü, doğal dünyanın işleyişine dair daha fazla bilgi ve daha fazla bilim ile yanyana bulunmaktadır. Benzer şekilde, kültürel görecelik, kampüslerde, sanatta ve medyada hükmünü sürmeye devam edebilir ancak kamu kurumları ve iş çevresi sürekli olarak toplumun karşı karşıya olduğu pek çok anlaşmazlığı çözüme kavuşturmak amacıyla nesnel bilginin arayışındadır.

On dokuzuncu yüzyılda, liberal üniversiteye dair klasik olmuş savunu eseri olan, *The Idea of a University*'de kardinal Newman, "Bilgi'nin, kendiyle nihayetlenen bir amaca sahip olma potansiyeli taşıdığını" yazar. Oysa gerçekte kendine yeten bilgi pek az karşılaşılan birşeydir. Üniversiteler ve diğer kurumlar sürekli olarak uyuşmazlık içerisindeki çıkarların ve pratik konuların baskısına maruz kalmak zorundadırlar. Her ne kadar burada gergin bir ilişki söz konusuysa da bilgiye değer verilmesi ve hakim kılınmasına ilgi gösterilmesi, yanyana barınabilir. Saf ve uygulanan araştırma ve soyut ve deneyimsel kuram, toplumda bilginin otoritesi kabul gördüğü sürece hüküm sürer. Bugünkü problem, bilgiye duyulan faydacı talep değildir.

Daha geniş bir anlama içerisinde bilginin üretilmesine dair işlevselci bir baskının olmadığı durumlar çok nadirdir.

Bilgi üretimi üzerindeki işlevselci baskı, yukarıda ele alınan geriletici eğilimlerle gayet güzel bir şekilde yanyana barınabilmektedir. Özel sektör, hükümet, medya ve üniversite, aydınlanma mirasına karşı şüpheci bir tavrı içselleştirmiş durumdadır. Bunlar, bilginin geliştirilmesi ve göreceliğin özellikle siyaset ve kültür üzerindeki etkisine yol açılması konusunda temkinli bir tutum takınmışlardır. Pratik olarak gerekli olduğu zaman bilginin üretilebileceğine dair gayriresmi bir uzlaşma tesis edilmiştir. Bu durum, birbiriyle rekabet halindeki bilgi iddialarına dair huzursuz bir yanyana bulunma haline götürmüştür. Bunun bir sonucu olarak da bilgi üreticileri, kültürel otoriteyi aklın ve bilimin gelişmesini sınırlı tutma işinde olan gruplarla paylaşmaya ihtiyaç duymaktadırlar.

Elbette insanlar hala bilginin gelişimine katkı vermeye devam etmektedirler. Fakat bilgi üretimini, tamamen faydacı düşüncelerin yönlendirdiği bir dünyada, hep birlikte, bilgiye nasıl ve neden değer vereceğimize karar verme becerisinden yoksun bir hale geldiğimiz açık. Anlam olmaksızın bilgi, halktan daha çok uzmanların, disiplinlerin ve özel kimselerin malı olur. Uzmanlıkların artışına yol açacak şekilde, entelektüel yaşamın parçalanması, sadece karmaşık dünyaya verilen bir tepkiden ibaret değildir. Uzmanlaşmanın artışı, entelektüellerin büyük resme bakmaktan caydırıldıkları ve kendi uzmanlık alanlarıyla ilgili anlamların peşinden gitmelerinin özendirildiği bir kültürden beslenmektedir. Tartışmalar, giderek kendine gönderme yapar ve belirli bir uzmanlık alanındaki insanları dışarıda bı-

rakır tarzda tasarlanmaktadır. Bu türden koşullar altında, nesnel bilgi, teknik bir karaktere sahip gibi görünmektedir ve uzmanlar ve teknisyenler, daha derin içgörülerin arayışında olanların yerine geçmişlerdir. Bilgi yerine bugün biz, mikro-bilgiler geliştirme eğilimi oluşturmuş durumdayız.

Bu yeni uzman, özel kimseler ve bilgi aracıları grubuyla ilgili bir problem, bunların içgörülerinin kendi uzmanlıklarıyla sınırlı oluşudur. Dahası, bu içgörüleri daha geniş bir halk söylemi haline getirme projesine kültürel bir destek söz konusu değildir. Realite, çok boyutludur, o nedenle ona dair bilgi de bizden, disiplinler ve uzmanlıklar arası konuşabilir ve çalışabilir olmamızı talep etmektedir. Ne yazık ki üniversitede bile, uzmanlaşma zorunluluğu, gerçek anlamda bilgi-yönelimli bir toplumun işler olması için bir öngereklilik olan genel bilgiyi kazanma aleyhine kabul görmektedir. Son tahlilde, büyük B ile yazılan bilginin erozyonu, toplumun daha geniş bir ortak anlam zemininden yoksun kalmasına hizmet etmektedir.

Günümüzde yaygın olarak takatsiz bir bilgi türünü yücelten güçlü kültürel baskılar, zihinsel bir yaşama karşı *philistin*i bir tavrı teşvik etmektedir. Bilginin kullanımına dair varolan pragmatizm, yukarıda ele aldığım eğilimlerin sebep olduğu zararı azaltıcı bir etki yapabilir. Fakat kendi başına pragmatizm, dar alandaki bir uzmanlaşmayı takıntı haline getirdiğinden entelektüel enerjiyi, halkın yaşamı üzerinde önemli bir etki etmeyi gerçekleştirmekten alıkoymaktadır.

3

İçeriğin Yokolması

Entelektüelin statüsünde ve bilginin otoritesinde yaşanan değer kaybının, halkın yaşamına yansıyan tarafları olmuştur. Yirmi birinci yüzyılın başlarındaki entelektüellerin, halkla ilgili tartışmalara önemli bir katkılarının olduğunu ve halkın da fikir tartışmalarıyla yakından ilgilendiğini söylemek zordur. Dahası, bilginin pragmatik hedefler karşısındaki ikincil durumu, deneycilik ve güçlü fikirlerin geliştirilmesine kucak açmayan entelektüel bir ruhhalinin yaygınlaşmasına yardım etmiştir. Düşünürün yerine uzmanın geçmesi de ayrıca büyük meselelerin tartışılmasında halkın ilgisinin düşmesine sebep olmuştur. Böylesi bir iklimde entelektüeller, hem kendi seslerinin duyulmasının ve hem de bu sese kulak verecek insan bulmanın zor olduğunu görmüşlerdir. Pierre Hassner'in dile getirdiği gibi, "Doğu'da olduğu gibi Batı'da da, halk entelektüellerinin, sadece seslerinin duyulması değil aynı zamanda bunların söyleyecek söz bulmaları da zordur."[77]

Kültür alanındaki *philistinizm*, kamuoyundaki tartışmaları ve siyasal yaşamı etkileyen benzer eğilimlerle paralel git-

[77] Pierre Hassner, 'The Public Intellectual and the Experience of Totalitarianism', Melzer v.d. (2003), s.138.

miştir. Bu sürecin en açık göründüğü yerlerden biri, siyasal tartışmaların standartlarında yaşanan düşüştür. Halkın nabzına göre şerbet vermek oldukça önemsenen bir siyasal beceri haline gelmiştir. Siyasilerin konuşmalarını hazırlayan profesyoneller, halkı kolayca çeldirilebilecek bir kitle olarak varsaymakta ve hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde siyasal tartışmalar, yüzeysel, kısa-soluklu ve düşünceden yoksun olma eğilimi göstermektedir. İngiltere için konuşacak olursak, içinde yaşadığımız dönem, en azından siyasetin kendisini apolitik bir yönetimcilik (managerialism), teknokrasi ve iş çevrelerinin diliyle yansıttığı bir 'mikro-siyasetler' çağıdır. Siyasetçiler, kendi politikalarının bir 'değer' kattığı veya 'parasal bir değer' ürettiği vaadinde bulunmaktadırlar. Politikalar artık iyi ya da kötü değil, 'delile-dayanan' birşey haline gelmiştir. Politikalar, nadiren bir dünya görüşüne bağlı olarak üretilirler – artık en iyi uygulamalardan süzülüp gelmektedirler. Yeni İşçi Partisi'nin Üçüncü Yolu, kendisini, bütünüyle 'şeffaflık' ve 'hesap-verebilirlik' vaadeden yönetimsel süreçlere adamıştır.

ABD'de siyasal söylem düzeyi gerçekten de zihinsel kapasiteleri çocuklarınkine denk olduğu düşünülen yetişkinler için tasarlanmaktadır. Başkanlık tartışmalarına dair, *The Princeton Review* tarafından yürütülen sarsıcı bir çalışmada, Gore-Bush, 1992'deki Clinton-Bush-Perot, 1960'daki Kennedy-Nixon ve 1958'deki Lincoln-Douglas atışmalarının metinleri analiz edilmiştir. Bu metinler, okuyucuların onları anlayabilmesi için standart bir kelime dağarcığı kullanılarak incelenmiştir. Yapılan bu analize göre, 2000'li yıllardaki tartışmalarda, Bush'un konuşmaları altıncı (6.7) dereceye denk gelirken Gore'unki yedinin üst-

lerindedir (7.9). 1992'de Clinton, yediye çıkmayı başarmıştır (7.6), Bush yine altının üstlerinde (6.8) yer almış ve Perot, (6.3)'te kalmıştır. Onların bu düzeyleri, her iki adayın kullandıkları dilin onuncu derecelere karşılık geldiği Kennedy-Nixon alışverişiyle kıyaslandığında oldukça cılız kalmaktadır. Ve aynı şekilde onların bu başarıları da skorları sırasıyla 11.2 ve 12.0 çıkan Abraham Lincoln ve Stephen Douglas'la kıyaslandığında zayıf kalmaktadır.[78] Hiç kuşkusuz, bugünün kültürel seçkinleri arasında on dokuzuncu yüzyıldan bu tarafa, hitabette yaşanan bu düşüşü olumlu bir gelişme olarak görenler çıkacaktır. Bugünün siyasal söyleminde George W. Bush'un altıncı-derecedeki konuşmalarının çok daha 'kapsayıcı' ve Abraham Lincoln'ünkinden daha az 'seçkinci' olduğu açıktır. Fakat bu kapsayıcı dil, genel olarak halka, sanki vaktinden önce gelişmiş on yaşındaki bir çocuğun bazı şeyleri anlayıp anlamadığına dair zihinsel kapasitesini deniyormuş gibi davranma eğiliminin bir göstergesidir. İngiltere'de, siyasal belagat artık kaybolmakta olan bir sanat haline gelmektedir. 2003'teki parti seminerleri döneminde, belli başlı partilerin liderleri konuşmalarında yeni bir düşük içerik bulmuşlardır. Muhafazakar Parti lideri Iain Duncan Smith, oyun sırasında arkadaşlarıyla kavgaya tutuşan on üç yaşındaki bir çocuğu taklit eder gibi davranmıştır. Tekrar tekrar yaptığı konuşmaların ana odağı, Tony Blair'i bir 'yalancı' ilan etmekten öteye geçmemiştir. Tony Blair'in söyleviyse o kadar amaçsızdır ki bu konuşmaları dinleyen pek çok kişi bana, onun söylediklerinden hiçbir şey hatırlayamadıklarını söylemişlerdir.

---

78 Bkz. Diane Ravitch, 'Dumbing Down the Public: Why It Matters' Reason içinde, Nisan 2001.

Halkın üzerinde baskı kurma eğilimi, zaman zaman insanları karmaşık fikirleri anlamak için gerekli olan eğitimden yoksun kişiler olarak görme şeklinde görülebilmektedir. Bununla birlikte, bu sav, sanatın, kültürün ve eğitimin ilerletilmesinden sorumlu kurumlarda da açıkça bu tür eğilimlerin neden olduğunu açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Siyasetin bilinçli olarak içinin boşaltılmasının arkasında ne tür karmaşık sebepler yatıyor olursa olsun, bu durumun halk üzerindeki bütün etkisi açıkça görülmektedir. Sürekli olarak bebek gibi beslenen halk, siyasal tartışma alanına yabancılaşmakta gibidir. Bu gelişme özellikle, öğrencilerin sürekli olarak 'siyasetin sıkıcı' olduğunu söyleyip durdukları üniversite kampüslerinde çok çarpıcı bir biçimde gözükmektedir. Kampüslerde kullanılan dil, düşünce ve sebepler konusunda yoğun bir alaycı tutumun olduğunu ve herhangi bir konuda güçlü bir görüşe sahip olmanın eksikliğini göstermektedir. *New York Times*'tan gazeteci Michiko Kakutani'nin, Amerika'daki üniversite öğrencilerinin kullandıkları dil üzerine olan düşünceleri, bu tür bir kopuşu ortaya koyucu niteliktedir. Kakutani, "öğrencilerden yükselen aşina olduğumuz nidalar, onların bügünkü zihin durumları hakkında çok şey söylemektedir" diye kaydeder. "Ve aynı şekilde, 'problem yok', 'hiçte bile' ve 'o kadar ileri gitme' gibi ifadeler de buna örnektir" diye ekler.[79] Düşünceye verilen önemin bu kadar düşük olması aynı zamanda entelektüel savların da zaman içerisinde olumsuz çağrışımlar edinmesine sebep olmuştur. Çalıştıkları konulara gayretle sarılan bilimciler, bugün 'akademik efelik'le suçlanabilmektedir. İngiliz üniversiteleri akademis-

79 Michiko Kakutani, 'Debate? Discussions? Oh, Don't Go There!', *New York Times*, 23 Mart 2002.

yenleri, 'mahkeme salonu'ndaki gibi bir tartışma ortamına son verme ve öğrenciler için 'destek verici bir ortam' oluşturma konusunda teşvik edici davranmaktadırlar. Zihinsel bir gözdağı biçimi olarak ortalıkta dolaşan bir sav, yeniden tanımlanmaktadır. Bu tür tavırlar özellikle Amerikan üniversitelerinde çok daha açık olarak görülmektedir. Princeton Üniversitesi'nde, İngiliz Dili ve Edebiyatı profesörü olan Jeff Nunokawa, "bizim kültürümüzde tartışma, oldukça kötü bir ün kazanmıştır." demektedir. "Müzakereye dayalı demokrasi için bir fırsat olmaktan çok bazı entelektüelliğin tam karşıtı efeliklerle aynı anlama gelir bir hal almıştır".[80]

Bilginin sahip olduğu otoritede yaşanan değer kaybının derecesi düşünüldüğünde, görüş uyuşmazlığı ve hararetli tartışmaların olumsuz çağrışımlar kazanmış olması bütünüyle anlaşılır birşeydir. Kaybedecek çok birşey yoksa, tartışmanın anlamı nedir ki? Düşüncenin doğurabileceği sonuç çok küçük olmasına rağmen, bir kimsenin kendi görüşlerinde ısrarcı olması, keçi-inadı ve kötü bir tutum olarak gözükebilmektedir. Bir başkasının düşüncelerini eleştirmek derhal egosuna-kapılma veya duyarsızlık olarak yorumlanırken bir kimsenin görüşlerini gerçek manasıyla sorgulama, kişisel bir hakaret gibi anlaşılabilmektedir. John Hopkins Üniversitesi, İngiliz Dili Profesörü Amanda Anderson, "Sanki, kişi ile görüşü arasında bir ayrım kalmamış ya da bir görüşü eleştirmenin kişinin kendisine zarar vermek gibi bir hal aldığını" gözlemlemiştir.[81] Bir önceki bölümde ele alın-

---

80 Michiko Kakutani, 'Debate? Dissent? Discussions? Oh, Don't Go There!" içinde, 23 Mart 2002.

81 Michiko kakutani, 'Debate?Dissent?Discussions? Oh, Don't Go There!' içinde, 23 mart 2002.

mış olan görecelilik hali, bir düşüncenin geçerliliğinde ısrarcı olmanın kötü bir tavır olduğu inancını güçlendirmektedir. Eğer bütün bakış açıları geçerliyse o halde farklılıkların tartışarak çözüme kavuşturulması mümkün değildir. Yapılan eleştirilere karşı, 'Bu sizin görüşünüz' demek kabul edilebilir mükemmel bir cevap –ve daha fazla tartışmanın gereksizliğini tasdikleyen bir ifadedir.

Rölativist akımların güçlü etkisi, esas meselelerin tartışılmasını zorlaştırmıştır. Russell Berman ve Stephen Haber'in ileri sürdüğü gibi, "tartışma yapılabilmesine zemin hazırlayan ortak inançlar artık kalmamıştır". [82] Ortak bir entelektüel dil ve standartlar üzerinde asgari bir uzlaşma olmaksızın gerçek bir tartışma sürdürmek çok zorlaşmıştır.

Akademinin, sonuç doğuran yoğun ve yaratıcı tartışma tecrübesine yabancılaşması, entelektüel kopuşu kutlayan bir kültürel tarzı teşvik edici olmuştur. Bir zamanlar akademik yaşamın temel özelliklerinden olarak görülen kamuoyu tartışmaları, görüş ayrılıkları ve belli bir açıdan düşüncenin peşinde olma uğraşları artık insanların kendilerini savunmak için hazır oldukları dokunulmaz bir hak olmaktan çıkmıştır. Geleneksel olarak akademisyenler, özellikle de sosyal bilimciler, ifade özgürlüğünü beyan etme anlamında ön saflarda olmuşlardır. Bugünlerdeyse akademisyenler, meslektaşlarının özgürce konuşma haklarına karşı çıkmaktadırlar. Anti-semitist olduğu gerekçesiyle Tom Paulin'in Harvard'da konuşmasını engelleme kampanyası ve sırf İsrailli oldukları gerekçesiyle Manchester merkezli olarak yayın yapan bir dergi editörünün, İsra-

82 Russell Berman ve Stephen Haber, 'Whatever happened to the Academic Left?', Hoover Digest, 2002, no.2.

illi akademisyenlere sansür uygulaması akademik çevrelerde yaygın olan özgürlük-karşıtı eğilimlere birer örnektir.

Akademik özgürlük, tartışma konusu edilir hale gelmiştir. ABD'de üniversitelerde 'saldırganca' olduğu düşünülen konuşmaların yapılmasına engel olmaya karşı çok küçük bir itiraz yükselmektedir. İngiltere'deki akademisyenlerden, özgürce araştırma yapma ve bilginin peşinden koşmadan taviz verilmesini gerektiren düzenleme ve süreçlerin getirilmesine karşı çıkma anlamında çok cılız itirazlar duyulmaktadır. Ders verenlerin artık içerik olarak bürokrasi tarafından tasarlanan ve dışardan dayatılan kıyaslama kıstaslarının gereklerini karşılayan, 'öğrenilecek sonuçları' garanti etmesi gerekmektedir. Ders hocaları artık, öğretilmesine gerek olduğunu düşündükleri şeyi öğretememekte ve öğrenilecek sonuçları önceden ortaya koyamayan bir ders materyali kullanma hakkına da sahip bulunmamaktadırlar. Bereket versin ki bütün bu formalitelere rağmen hocalar hala öğretmeleri gerektiğini düşündükleri şeyleri de öğretmektedirler ancak tüm bu bürokratik gereklerin kabul edilmiş olması akademik özgürlüğün kırılgan bir temele dayandığını göstermektedir.

Elbette kelimelerle saldırıda bulunulabilir. Ancak üniversitenin rollerinden birisi, geçmişten gelen gerçekleri sorgulamasıdır. Düşüncelerin peşinden gitmek her zaman için entelektüellerin, kutsalı sorgulamalarını ve konuşulamayanları konuşmalarını gerektirmiştir. Uygar bir entelektüel kurum, mensuplarına, kişiselleştirmeden eleştiri yapmayı ve kendisini rahatsız eden düşünceleri bir saldırı olarak almamayı öğretir. Ayrıca bir saldırıya maruz kaldığında bununla nasıl baş edeceğini de. Özgür ve dizginsiz tar-

tışmalara dönük şövalyece tavırlar ve uyuşmazlığa düşmeme arzusu geniş olarak varolan, siyasal olarak sıkıntılı duruma katkıda bulunur. Bu tür tutumlar, halkın kopuşuna karşılık gelmek yerine bunun kültürel anlamda teyidine sebep olur. Tartışmaya karşı kültürel bir bağlılığın olmayışı, halkın siyasal süreçlerden kopmasına sebep olmamaktadır fakat bu iki şey, ayrılmaz bir biçimde birbiriyle bağlantılıdır. Daha da önemlisi, tartışmanın önemsizleşen statüsü, toplumun entelektüel izahlara duyduğu saygı eksikliğini pekiştirmektedir.

Kopuş Yaşayan Halk

Siyasetçiler, seçmenleriyle olan siyasal, ideolojik ve ahlaki bağlarının kırılgan olduğunun farkına varmışlardır. Parti politikalarının geleneksel uygulanış şekilleri, siyasal değerler ve kimlikler, açıkça hayal kırıklığına uğramış olan halk üzerinde ciddi bir etki yapamamaktadır. Yetkililere olan yaygın güvensizlik, insanların giderek artan şekilde seçim sistemine yabancılaşmalarıyla bir kez daha teyit edilmektedir. Oy verme konusundaki Amerikan-tarzı ilgisizlik, önemli bir seçmen kitlesinin oy vermeyi zaman kaybı olarak gördüğü Yeni Avrupa'nın yaşamının da bir parçası haline gelmiştir. Seçimlere olan düşük katılım, meşruluklarının erozyona uğramasına oldukça duyarlı olan hükümetlerin otoritesini etkilemektedir. Ne yazık ki siyasetçilerde baskın olan tepki halkla yeniden bütünleşmenin yollarını aramak değil günü kurtarıcı çözümlerle problemli durumdan sıyrılmaktır.

Her seçim giderek daha fazla içinde yaşadığımız siyasal kuraklığa dair utandırıcı bir hatırlatıcı gibi olmak-

tadır. ABD'deki halkın, siyasal yaşama olan katılımlarındaki düzenli erozyon için ilgisizlik daha fazla duruma uygun bir kavram olamamaktadır. 1960'dan itibaren neredeyse her başkanlık seçiminde, seçmen katılımı düzenli olarak -1960'da % 62.5'ten 1988'te %50.1'e- düşmüştür. 1996'daki seçimlerde oy verme hakkına sahip seçmenin ancak %49'u bu zahmete katlanmıştır ki o seçim 1924'ten beri katılım oranının en düşük olduğu seçim olmuştur. 2000'de yapılan seçim de aynı kalıbı bozmamış ve seçmen katılım oranı %50'de kalmıştır. Halkın siyasal sürece olan yabancılaşması, 2000 seçimlerinde özellikle öne çıkmıştır. Sonucun önceden belli olduğu 1996 seçiminden farklı olarak 2000 seçimi onyıllar sonra en çekişmeli yarışa sahne olmuştur. Amerikalıların oy verme oranı hala kabaca 1996 rakamları civarında seyretmektedir. Amerikan Seçmen Çalışmaları Kurulu'na göre, geçtiğimiz 30 yıl boyunca yaşanan seçmen kopuşunun toplam etkisini açıklarken, 'daha önce oy veren 25 milyonluk bir kitlenin artık oy kullanmaması' şeklinde açıklamaktadır. Ancak hala başkanlık seçimlerine katılanların oranı, Temsilciler Meclisi için yarışan adayların seçimine olan katılımdan, olumlu bir şekilde daha yüksektir. Bu oran 1990'larda ortalama olarak %35 civarındadır.

11 Eylül'ün hemen sonrasında medyanın önde gelenleri, bu trajik olay ve onun yükselttiği milliyetçi duyguların, siyasal katılımı arttıracağını düşünmüşlerdir. Oysa, kısa sürede ortaya çıkmıştır ki böylesi büyük bir olay bile yaşanan kopuşun önüne geçememiştir. 5 Temmuz 2002 öncesinde ilk 18 önseçim, 'sadece düşük bir katılıma değil aynı zamanda düşük katılım kayıtlarına da sahne olmuştur –De-

mokratların sadece %8'i ve Cumhuriyetçilerin de sadece %7'si seçime katılmıştır'.[83]

Avrupalı yorumcular da Amerikan seçmeninin siyasal geriliği üzerinden pek fazla böbürlenememişlerdir. Nitekim, İngiltere'de gerçekler gün gibi aşikardır. Yeniden 1997'leri hatırlamakta fayda vardır, o tarihte Yeni İşçi Partisi geçerli oyların ancak %31'lik bir detseğini alabilmiştir. Bu seçime olan katılım, 1945'lerden beri en düşük düzeydedir. İskoçya ve Galler'deki gerilemeyi önlemek için yapılan kampanyalar bile halkın ilgisini canlandırmayı başaramamıştır. 1999'daki 'tarih-değiştirici' bu seçimlere olan katılım, halkın bu gerilemeyi ayrı bir devlet-güdümlü durum olarak gördüklerini göstermiştir. İskoçya'da katılım oranı, yapılan yüksek-profilli kampanyayla, yüzde 59'a yani tam olarak üçte ikisine bile denk gelmeyen bir orana çıkartılabilirken Galler'de bu oran ancak yüzde 46 olmuştur. Aynı gün, İngiltere'deki seçim sandıkları bomboş kalmıştır çünkü 6 Mayıs'taki yerel seçimlere katılım kayıtlı seçmenin yüzde 29'udur. Avrupa Parlementosu için 1999'da İngiltere'de yapılan seçimlere katılım oranı yüzde 23'tür ve Sunderland seçim bölgesinde 1000 seçmenden sadece 15'i sandık başına gitmiştir. 2001 Genel Seçimlerinde en çok tartışılan konu seçime olan ilgisizliktir –katılım ise o zamana kadarki en düşük oranla yüzde 59 olmuştur. Tony Blair, oyların ancak yüzde 24'lük kısmı ile yeniden ofisine dönmüştür.

2001 Eylül'ünde yapılan Brent East ara-seçimi, siyasal kopuşla ilgili olarak önemli bir gösterge niteliğinde-

[83] Bkz. Seth Gitell, 'Apathy at the Polls', The Boston Phoenix, 4 December 2002.

dir. Geleneksel olarak İşçilerin kazandıkları sandalyelerin Liberal Demokratlara geçmesiyle, seçim sonuçları 'siyasal bir deprem' olarak nitelendirilmiş ve bu durum 'Tony Blair'in siyasal kariyerindeki en büyük çekiç darbesi' olmuştur. Bu olaya daha yakından bir inceleme, deprem denen bu durumun aslında düşük katılım ve seçmenlerin hükümete olan alaycı tutumlarının kombinasyonundan oluştuğunu göstermektedir. Yüzde 36'lık katılım oranıyla bu ara-seçim, İngiltere siyaset tarihindeki en büyük kopuştur.

İlgisizlik ve uzaklaşma, hem siyaset-karşıtı ve hem de apolitik tepkileri beslemektedir. Siyaset sınıfı bu durumun farkındadır: fakat, seçmenleri oy kullanmaya çekebilecek sarsıcı siyasal idealler geliştirerek içten içe varolan bu sıkıntıyı ve hayal kırıklığını ele almak yerine içerik kaybını kabullenici bir tepki vermektedir. Vali Gray Davis ve en sonunda seçimi kazanarak 2003'te Kaliforniya Valiliği'ne gelen Arnold Schwarzenegger, Anglo-Amerikan dünyadaki siyasal cehaletin geldiği noktaya dair birer göstergedir. Bu olay, sadece kişiliğin siyasete galip gelmesi değil aynı zamanda ideallerin otoritesinin geri dönülmez bir şekilde düşüşe uğramasının da bir sonucudur. Arnie bu durumu, hiç bir konuda bir duruşu olmayan siyasetçinin kişilik kazanması olarak niteler. Bu seçimin hatırlattığı şey belki, Avrupa'da olamayacağı düşünülen tipik bir Kaliforniya vakası gibi gözükebilir ancak Fransız gazetesi *Le Figaro*'nun okuyucularına hatırlattığı gibi: 'Bunun için Arnold Schwarzenegger'le alay etmemelisiniz çünkü Kaliforniyalıların icat ettikleri şey, Amerikalıların benimsedikleri ve Avrupalıların da taklit etmekten zararlı çıktıkları şeydir'.[84]

---

84 Le Figaro, 7 Ekim 2003.

Seçmen katılımında yaşanan düzenli düşüş, doğrudan doğruya çok daha geniş bir süreçle bağlantılıdır. Katılım eksikliği, varolan siyasal sisteme dair mevcut hayal kırıklığı ve halktaki güvensizliğe dair açık bir tablo sunmaktadır. Amerikan halkının tutumu üzerine yapılan tarama çalışmaları, son onyıllarda hükümete verilen desteğin sürekli bir düşüş yaşadığını göstermektedir. 1958'de, Amerikan halkının yüzde 75'inin üzerindeki bir kesim, hükümetlerinin yaptıklarını doğru bulurken; 1990'lara gelindiğinde ancak yüzde 28.2'lik bir kesim benzer görüşlere sahiptir. İçinde bulunduğumuz on yılın başlangıcından beri siyasetçilere olan güven, düşüş yaşamaya devam etmiştir. 1996'da Gallup tarafından yapılan 'In a State of Disunion' başlıklı anket çalışması, katılımcıların yüzde 64'ünün, hükümet görevlilerinin gerçeği söylediklerine dair çok az bir güvene sahip oldukları ya da hiç güven duymadıklarını ortaya çıkarmıştır.

Mayıs 2002'de Brookings Institution tarafından yürütülen büyük bir çalışma, 11 Eylül sonrasında artan milliyetçi dalgaya rağmen ABD hükümetine olan güvenin kalıcı bir seyre dönüşemediğini ortaya koymuştur. Bu anket, 2001 Temmuz'unda Amerikalıların yüzde 29'u hükümetle ilgili olumlu düşünceler taşırken bu oranın, 11 Eylül sonrasında neredeyse ikiye katlanarak yüzde 57 olduğunu göstermiştir. Buna karşın, 2002 Mayıs'ına gelindiğinde, federal hükümete duyulan güven, yeniden yüzde 40'a düşmüş ve uzmanlar bir kez daha, bir güven ilişkisi geliştirme fırsatının belki de kaçırıldığı duygusunu ifade etmişlerdir.[85]

Avrupa'da yapılan anket çalışmaları da benzer kalıplara işaret etmektedir. Avrupa Birliği içerisinde yürütü-

[85] Mackenzie ve Labiner (2001), ss.2-3.

len çalışmalar, halkın yüzde 45 civarında bir kesiminin, 'demokrasinin işleyiş biçiminden' memnun olmadıklarını göstermektedir. İngiltere'deki çalışmalar siyasetçilere karşı halk arasında oldukça yüksek bir alaycı tutum olduğunu ortaya koymaktadır. 1995 Nisan'ında Gallup tarafından yürütülen bir anket, Parlemento üyelerine dair çoğunluk insanların 'düşük' veya 'çok düşük' bir kanaate sahip olduğu sonucuna varmıştır. Oysa, bu çalışmadan onyıl önce sadece üçte birlik bir kesim bu tür görüşlere sahipti. 1994'te yapılan bir başka ankete göre, halkın sadece yüzde 24'ü, İngiliz hükümetinin ulusal çıkarları, parti çıkarlarının önünde tuttuğuna inanmaktadır.[86] Bu durumla tutarlı olarak siyasetçiler, en çok güven duyulan meslekler sıralamasında en altta yer almışlardır. 1999 Haziran'ında ICM tarafından basılan bir anket çalışmasında, katılımcıların sadece yüzde 10'luk bir oranı siyasetçilere çok güvendiklerini belirtmiş, yüzde 65 çok az ve yüzde 25 de hiç güvenmediklerini söylemiştir.[87] 2002 Şubat ayında BBC tarafından yapılan benzer bir çalışma, 45 yaşın altındaki pek çok insanın, siyasetçileri, 'sahtekar', 'yalancı' ve 'zaman kaybı' olarak niteledikleri ni ortaya koymuştur.[88]

1990'lar boyunca halkın güveninde yaşanan erozyon, siyasal sistemin kendisine karşı ulusal bir kuşku hali olarak ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu ise Wesminster ve Washington'da kaypak ve rüşvet işlerine dair takıntılı bir durum ve seçilmiş siyasetçilere karşı da alaylı bir redde-

---

86 J.Curtice ve R.Jowell, 'The Sceptical electorate' içinde Jowell, Curtice, Park, Brook ve Ahrendt (1995), ss.141 ve 148.

87 8 Haziran 1999'da Guardian'da yer alan anket sonuçları.

88 28 Şubat 2002 BBC News, "Politics a 'turn-off' for under 45s".

diş olarak siyaset-karşıtlığı olmuştur. Clinton iktidarı sürekli skandallarla anılmıştır; ve Bush'un seçilişi, etrafında hep şaibeler bırakmıştır; aynı dönemde bir dizi şirketle ilgili skandallar en sonunda Enron'un iflasıyla sonuçlanmıştır. Yeni İşçi Partisi'nin 1997'de kazandığı seçim başarısında, Muhafazakarları kirlenmiş bir parti olarak resmetmeyi başarmış olmaları kritik bir rol oynamıştır –fakat Yeni İşçi Partisi İktidarı, çok kısa bir süre içerisinde kendisinin de siyasal skandallara karşı çok korunaklı olmadığını anlamıştır. Nitekim 1997 seçim başarısının arkasından birçok milletvekili ve bakanla ilgili küçük skandallar seli yaşanmış ve birbiri ardına istifa eden bakanlarla birlikte kirlenme konusu hükümetle anılır olmuştur. 2002 Aralık'ında Cheriegate etrafında kopan fırtına –kaldı ki Başbakan'ın yasadışı birşey yaptığına dair herhangi bir suçlama ortada bile yoktur– hükümete yönelik sinisizmin aslında yaşamın kalıcı bir özelliği olduğunu göstermektedir.

Siyasal yaşamın tükenişinin, siyasette yaşanan yolsuzluklar, beceriksiz siyasal liderler ya da duyarsız bürokratlarla çok fazla bir ilgisi yoktur. Son yirmi yılda asıl değişen şey, siyasetin anlamıdır. Yirminci yüzyılın başında, siyasal yaşam birbirinden radikal farklılıklar gösteren alternatiflerle doluydu. Birbiriyle yarışan siyasal felsefeler iyi bir toplumla dair birbirine zıt görüşler sunuyordu. Bu ideolojiler arasında, uyuşmazlık çoğu zaman sertti ve bazen şiddetli çatışmaları kışkırtır ve hatta devrimler doğurucu olurdu. 'Sağ' ve 'sol', salt birer etiket değildi. Temel anlamda insanların kendi yaşamlarını nasıl gördüklerine dair oldukça önemli birşey ifade eden bir kimlik verirdi. Devrimsel değişmenin ateşli savunucuları, kapitalist sistemin he-

yecanlı taraftarlarıyla çatışır ve gündelik siyaset, tüm bu karşıt görüşlerin mücadelesiyle şekillenirdi.

Yüzyılın sonu ise radikal bir farklılık gösteren yeni bir siyasal manzara sunmaktadır. Bugün siyaset, geçtiğimiz yüzyıl boyunca insanların bağlılıklarını ve kızgınlıklarını şekillendiren tutku ve çatışmalarla ortak birşey barındırmamaktadır. Artık, serbest piyasanın ateşli savunucuları ya da devrimsel bir dönüşümün dinamik taraflarlarından söz etmek mümkün değildir. Ancak buradan, siyasetin daha ılımlı bir hal aldığı sonucunu çıkarmak doğru değildir. Siyaset, erken bir emeklilik dönemine girmiştir. Zamanımızın büyük meseleleri –yaklaşan çevresel felaket, sağlığımızı tehdit eden unsurlar, öldürücü mikroplar, kitle imha silahları vb gibi– siyaset üstü birer tehlike gibi gösterilmektedir. Dünyanın kontrölden çıktığına ve insanların bu durum karşısında birşey yapamayacaklarına, kaderlerini değiştiremeyeceklerine dair yaygın bir inanış hali hüküm sürmektedir. Tercihte bulunma ve seçim yapabilme iktidarından yoksun olan insanlık, Margaret Thatcher'in gayet güzel betimlediği TINA –There Is No Alternative (başka alternatif yok)– dünya görüşünü benimsemeye zorlanmaktadır.

Eğer gerçekten bir alternatif kalmamışsa, siyasetçilerin de pek bir anlamı kalmamış demektir. Alternatiflerin olmadığı bir yerde, tartışma, önemsiz konulardaki boş işlerle uğraşma halini alır. Siyasetçiler görece bayağı önerileri büyük politika yenilikleri olarak sanal bir değer artışı yaratmaya zorlanmaktadırlar. Yaşadığımız dönem, siyasetin, teknokrasi'nin dilini benimsemeye ve kendisini siyasetten-arınmış bir yönetimcilik diliyle sunmaya zorlandığı 'mikro-siyasetler' çağıdır. Yönetimsel siyasal tarzın

yaygınlaşması, kişiselleşmeyle elele ilerlemektedir. Protesto eylemleri bile, oldukça bireyselci ve kişisel bir siyasal dili içselleştirmiş durumdadır. 2003'te Irak savaşına karşı çıkanların meşhur sloganı, kişisel bir tercih ifadesi olan, 'Not In My Name (benim adıma değil)'di. Başka insanları dahil etmek ve hatta onları ikna etmek gibi bir niyet taşımıyordu. 'Not in my name' demek bu konu, seninle değil benimle ilgili bir mesele demekti.

Günümüz siyasetine egemen olan, kişilikler ve bireysel davranışlardır. Halkın yaşamı içerikten yoksunlaştıkça, özel ve kişisel uğraşlar, kamusal alanı tutar olmuştur. Bunun sonucunda, bir zamanlar ideolojik farklılıkların ateşlediği tutkular, bireysel yanlış davranışlarla, özel sıkıntılarla ve kişilik uyuşmazlıklarıyla alakalı hale gelmiştir. Siyasetçilerin özel yaşamları, yüklendikleri sorumluluklardan çok daha büyük bir heyecan uyandırmaktadır. İngiltere'de, *Big Brother* adlı TV şovunun, 'tutkuları harekete geçirmede siyasetçilerin yapamadığını yaptığını' kaydetmek gerekir.[89] ABD'de, *The American Candidate* adlı TV programı, programa katılan yarışmacılar arasından halkın adayının belirlenmesi üzerine kuruludur. Bu format, İngiltere'de de benimsenmiştir ve bir sonraki genel seçim öncesinde kullanılacak gibi görünmektedir. Yönetimsel siyasetten uzaklaşan insanın sürekli arttığı bir dönemde siyasetçilerin ilgisiz halkı nasıl çekebileceklerini öğrenmek için reality-şov programı yapımcılarına başvurmaları sizce şaşırtıcı mı peki?

89 Bkz. Alice Thomson, 'Politics doesn't have to be like the Big Brother House', *Daily Telegraph*, 4 Aralık 2002.

Ortak Paydada Yeniden Buluşma

Günümüz siyasal yaşamının tanımlayıcı özelliği, insanların, toplumun kurumlarından uzaklaşmasıdır. Bu ayrıca, siyasal kurumların ve kültürel seçkinlerin enerjisini alan temel bir problemdir. Ne yazık ki bu gruplar, isteksizliğin ve sinikliğin, sıradan insanlar için fazla sofistike ve meydan okuyucu bir siyasal kültüre karşı gösterilen tepkiler olduğu sonucunu çıkarmışlardır. Bu bakış açısından hareketle, siyasal seçkinler, yeniden dahil olma biçiminin daha az talepkar ve meydan okuyucu olduğu sonucunu çıkarmışlardır. Genellikle *katılım siyaseti* denen şey, çok az insana gerek duyulan ve siyasal depresif hal için günü kurtaran teknik çözümler arayan, asıl problemi es geçer tarzda tasarlanan bir projedir.

Kültürel seçkinler, günümüz siyasetinde esas mesele eksikliğiyle ilgilenmektense, halkla yeniden irtibat kurma yolunun, içeriğin daha da hafifletilmesiyle mümkün olduğuna inanmaktalar. Bu tavır, düşük seçmen katılımı problemini de içerecek şekilde tasarlanan çeşitli projeler hakkında bilgi verici niteliktedir. Siyasetçiler ve diğer yetkililer, siyasal söylemin standartlarını yükseltmeye kalkışmak veya tartışmalarla katılımı teşvik etmek yerine oy kullanma işleminin olabildiğince kolay ve çabasız olabilmesiyle ilgilenmekteler. Bu proje, insanların oy kullanmamalarının nedenini, çok yoğun olmaları veya bu işlemi çaba sarfedici bulmaları ile açıklayan şüpheli bir varsayıma dayanılarak meşrulaştırılır. Oy vermenin pek çok insan için faydasız bir uğraş olduğu gerçeğini görmektense seçmen katılımının özellikle zor ve yük getirici bir iş olduğunu belirterek işleri karmaşıklaştırmaya dönük bir eğilim vardır. Öyle gözüküyor ki oy kullanma odacıklarına giderek, seçmen pu-

sulasını doldurup, sandığa atmak günümüz yetişkinlerinin zihinsel ve ahlaki kapasitesini ölçen, meydan okuyucu bir teste dönüşmüştür. Buradan hareketle, 2001 Aralık'ındaki Londra belediye seçimleri için Lewisham Konsey'i tarafından hazırlanan reklam bröşürlerinde, rahat bir koltuk ve banyo yapan bir adam figürü kullanılarak seçmenlerin evden oy kullanıp, postalamaları özendirilmeye çalışılmıştır. Konsey'in icra kurulu başkanı Barry Quirk, insanlara "koltuklarınıza kurulun, oylarınızı kullanın" tavsiyesinde bulunmuş ve 'işte bu kadar kolay, artık karda kışta seçim yerine gitmek gibi bir zahmete gerek yok' diye eklemiştir.

Demokratik idealler açısından bakıldığında oy kullanma, bir sorumluluğu ve bir fark yaratmak için kararlı bir niyeti barındırır. Bugün, demokratik süreçlere olan bir tür bağlılığı imleyen oy kullanma, bunun olabildiğince çabasız bir etkinlik haline getirilmesi yönündeki pragmatik düşünceyle birlikte ikincil bir konuma itilmiş durumdadır. Mümkünse seçmenden anlamsız bir butona basma veya oturduğu yerden bir pusulaya çarpı işareti koyma işleminden başka birşey yapmaması istenmektedir. Açıkça görülmektedir ki oy kullanma sürecine dair bu sistematik önemsizleştirme, seçim sürecinin olabildiğince katılımcı olması temelinde meşrulaştırılmaktadır. Bu sürece kayıtsız olan insanlar bile asgari bir çabayla demokratik katılıma dair bu karikatüre dahil edilebilmektedir. Faal ve ilgili vatandaş, giderek artan şekilde, geride kalmış bir seçkinci dönemin sembolü olarak resmedilmektedir.

Çeşitli zamanlarda, seçmenle yeniden irtibat kurmak için seçim sandıklarını süpermarketlere ve bu tür diğer uygun yerlere koymak ya da Internet üzerinden, telefonla veya posta yoluyla oy kullanmayı sağlamak gibi öneriler

yapıldığı olur. İngiltere'de, elektronik oy kullanma sistemi, siyasal hayatı canlandırıcı bir araç olarak öne sürülmüştür. 2003'te, İngiltere yerel seçimlerinde e-oylama, pilot bölgelerde denendi. Hiç kuşkusuz bu uygulama, *katılımcılık* anlamında, ileriye dönük bir adım olarak ortaya konuldu. Yerel yönetimler bakanı Nick Raynsford, bu adımı şu cümlelerle değerlendirdi:

Eloktronik oy kullanma pilot uygulaması, özellikle diğer türlü dışarıda kalacak olan, mesela oy kullanma bölgesinden uzakta çalışanlar, gençler, yaşlılar ve hareket etme imkanı olmayanlar gibi kilit grupların katılımında bir artışı amaçlamaktadır.[90]

Yerel seçimlerde oy kullanmanın bir fark yaratacağına çok az sayıda insanın inandığı bir zamanda, içinde bulundukları koşullar nedeniyle hatırı sayılır bir insan grubunun 'dışarıda kaldığı' fikri, tam bir kültürel seçkinlerimizin üretken hayal gücünün ürünüdür.

Tarihsel tecrübe, 'dışarıda kalmışlar'ın 'dahil olmak' istediklerinde önlerindeki engelleri kaldırmak adına çok iyi iş çıkardıklarını göstermektedir. Oy kullanma hakkına dair varolan kısıtlamalar kitlesel işçi, kadın ve azınlık gruplarının hareketleriyle yerle bir edilmiştir. İnsanlar oy kullanmanın bir değişim yaratacağına inandıklarında bir anda siyasal bir toplum haline gelmişlerdir. Bunun için oy kullanmayı anlamsız bir bireysel beden hareketine dönüştüren elektronik çözümlere ihtiyaç yoktur. Katılımcılığı arttırmak için tasarlanan pek çok girişimde olduğu gibi katılım konusu baskı altına alınmaktadır. Tıpkı katılımcılığı özendirenlerin 'seçkinci' buldukları müzeleri, klasik eğitimi ve kitaplara odaklı kütüphaneleri horgörmelerinde olduğu gibi,

90 Simon Parker içinde, 'Cross Culture', *Guardian*, 30 Nisan 2003.

e-oylamacılar da geleneksel oy kullanma yöntemlerini küçümserler. Raynsford bu durumu, "İnsanlara kilise hollerinde veya bu iş için kullanılan okullara konulmuş uyduruk oy verme bölmelerine giderek, küt bir kalemle oy vermelerini söylemeyi düşünemeyiz", diye ifade etmiştir. [91]

Raynsford, geleneksel diye adlandırılan oy verme şeklini, İngiliz halkı için can sıkıcı olarak resmetmek suretiyle, demokratik yaşamın temel bir özelliğini duyarlı hiç kimsenin kabul edemeyeceği şekilde bir yük olarak gördüğünü kabul etmiş olmaktadır. Böylelikle, seçmenlerin ilgisizliğinden, tepeden inmeci çözümler üreten siyasal yaşamın içerikten yoksunlaşmasından çok kiliselerin soğuk holleri sorumlu tutulmuş olmaktadır.

Oy verme konusunda katılımcılık özleminde olanlarca yapılan sayısız girişim, aslında aktif bir demokratik halkın yeniden oluşturulacağına olan inancın artık taşınmadığını göstermektedir. Katılım siyaseti, toplumun geniş kesimlerinden çok bireylere yönelmiştir. Kullandığı çeşitli cihazlar –interaktiflik, posta yoluyla oy verme, telefonla oy kullanma– insanlarla eğitimli bir kitleden çok atomize bireyler olarak bağlantı kurmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, oy verme işleminin tam anlamıyla bireyselleşmesi, onda herhangi bir anlam bırakmamaktadır. Vatandaşlık görevi düşüncesi veya toplumsal sorumluluğun yerini bireysel rahatlığa olan vurgu almıştır. Bu tür uygulamalar, ancak etkinsizleştirici, motivasyon kırıcı ve toplumu daha da bireyselleştirici olmaktadır. 2000 Mayıs'ındaki yerel seçimlerde, Hertfordshire'deki Watford bölgesinde, seçim sandıkları çok az insanın işte olduğu hafta sonları oy verebilecekleri

91 Simon Parker içinde, 'Cross Culture', *Guardian*, 30 Nisan 2003.

şekilde marketlere konulmuştur. Peki sonuç? Katılım yüzde 10'lar civarına yığılmış ve seçmen sayısı da yüzde 27'lerde kalmıştır.[92] İsteğe bağlı bireysel bir eylem olarak oy kullanma, bu edimin ötesindeki anlamını kaybetmiştir.

Oy kullanmanın hızla anlamını yitirmesi şaşırtıcı mı? Yirmi birinci yüzyıldaki batı siyasal kültürünün tanımlayıcı özelliğinin halkın uzaklaşması olduğu bir zamanda, insanların 'seslerini duyurabilmeleri' için gittikçe daha fazla fırsat sunuluyor. Radyo ve televizyon programları sürekli olarak yeni anketler yapıyorlar. İnsanlar, en beğendikleri klasik bir plak veya bir pop şarkıcısı için oy kullanabiliyorlar. İnteraktif televizyon ve İnternet, düzenli olarak bir sürü konuda sesimizi duyurmamızı istiyor. Oy kullanma, anlamını ve amacını kaybettikçe insanların 'seslerini duyurabilmesi' için yapılan umutsuz girişimlerin sayısı da artıyor.

İngiliz yorumcuların kaydettiğine göre, *Big Brother* Tv programında beğendikleri kişilik için oy kullanan gençlerin sayısı gerçek seçimlerde oy verenlerin sayısından daha fazla. Bu konu üzerinde, *The Hansard Society* tarafından basılan bir raporda, raporu kaleme alan Oxford'lu akademisyen Stephen Coleman, insanların siyasal süreçleri görme biçimleri üzerinde daha fazla kontrole sahip olabilmeleri için teknolojiden yararlanma adına siyasetçilerin yeni heyecan verici yollar bulmaya ihtiyaçları olduğu gözleminde bulunur. Coleman, "siyasal demokrasiyi, şu an içinde bulunduğu kültürel gettodan bağımsızlaştırmak için çift-taraflı bir sorumluluğa dayalı yeni bir anlayış gerekmektedir; etkileşime açık yaratıcı ve heyecan verici yeni teknolojilerin

92 Simon Parker içinde, 'Cross Culture', *Guardian*, 30 Nisan 2003.

kullanımı", görüşünü ileri sürer.[93] Bu teknolojik-çözüm fikri, interaktifliğin bir anlamda katılım ve siyasal dahil etme ile benzer birşey olduğunu ima eder. Bu açıdan bakıldığında, çocuklar, katılımı en kolay olanlardır zira onlar sürekli olarak tuttukları takım veya sevdikleri pop şarkıcısı hakkında seslerini duyurmak isterler. İngiltere'de, oy verme yaşının 16'ya çekilmesi için kampanya yapan sayısız kesim bulunmaktadır.

Seçkinci Popülizm

Yaygın olan 'sesinizi duyurun' ifadesini kullanarak demokratik katılımı yeniden tanımlama eğilimi, katılıma dair siyasal ajandayla ilişkilidir. Bu ajanda, insanları pohpohlayarak çocuklaştırmak ile bir arada ilerleyen popülist programla yaşanan uzaklaşma ile başetmeyi amaçlamaktadır. Katılımı özendiren bir projenin, katılım pozu verdirmekten başkaca bir anlama ihtiyacı yoktur. Günümüzün seçkinci popülizmi tarafından katılım için en ideal alan olarak İnternet'in görülmesinin sebebi de budur. İngiliz yazar George Walden, "gerçekte, insanların dile getirdikleri şikayetlere partililerce, kerhen, göstermelik cevaplar verilirken ve Başbakan'ın ağzından çıkanlar makinaya dönüştürülürken, 1998'te olduğu gibi Başbakan'ın insanlarla aracısız konuşup görüşmesinin demokrasi adına faydası nedir ki?" derken, katılımın anlamsız karakterine işaret eder.[94]

Geçmişte, popülizm, daha geniş bir ajandayla ilişkiliydi. Bugünse, insanlarla irtibat kurmaktan başka bir rolü yok gibidir. İrtibat kurma veya etkileşime geçme, söyleye-

[93] *Big Brother* Gives Politics Lesson', içinde *BBC News*, 3 Haziran 2003.

[94] Walden (2001), s.151.

cek birşeyi olmanın yerine geçmiştir. Neyin katıldığı önemli olmaksızın katılım, kendi başına önemli addedilmektedir. 5.Bölüm'de de öne sürdüğüm gibi, katılım ayrıca yüksek eğitime, sanata ve kültüre de daha geniş bir erişim yönündeki politikaları da belirleyicidir. Özellikle siyasetçiler, insanlarla 'yeniden bağlantıya geçmek' için tasarlanmış, yeni çocukça girişimlere dahil olmaktadırlar. İngiltere'de, genç seçmenle nasıl bağlantıya geçecekleri konusunda siyasetçiler, *Big Brother* TV şovunun yapımcısı Peter Bazalgette'ye bile danışmışlardır.

Katılıyormuş pozlarıyla yetinilmesi, kültürel seçkinlerin halktan beklentilerinin ne kadar düşük olduğunu göstermektedir. The Hansard Society'den Stephen Coleman, "siyasetin pek çok insan için fazla kapalı ve bilinmezliklerle dolu" olduğuna ve "insanların, kelimenin tam anlamıyla neler olup bittiğinden birşey anlamadıklarına" inanmaktadır. Katılımcılığa dair popülist ajandanın arkasında gizli halde, halkı önemsiz gören elitist bir yaklaşım bulunmaktadır. Bu önemsiz görme daha çok bu işleri daha iyi bilmesi gereken liberal ya da sol-kanat siyasi eylemciler arasında yaygındır. Katılımın daha kolay hale getirilmesi fikrini savunan koro, insanlardan aslında çok şey beklememektedir. Siyasal düşüncelerin kıtlığındansa halkın safdil olarak görülmesi yeğlenmektedir. ABD'de, bazı Demokrat parti eylemcilerini, 2000 seçimlerindeki başkan adaylarının seçilmeyişine insanların aptallığının sebep olduğu düşüncesine götüren de bu *paternalist* saiktir. Liberal bir eylemci olan Michael Gronewalter, "kibarlık ve akıllıca diyaloglar, akıllı insanlar arasında kullanışlı araçlardır fakat halkın katılımını artırmak için o kadar uygun değildir" der. Ve savına şöyle eder:

Aslında problem şu ki biz Liberaller, genel anlamda daha akıllı, mantıklı ve daha eğitimliyiz ve ileri sürdüğümüz görüşlerimizi insanlara anlatmak için daha bütüncül ve ayakları yere basar tarzda garip sayılabilecek bir çabayla anlatırız. Dikkat gösterse bile alıcı kitle, bunu her zaman algılayamayabilir! Öyle sanıyorum ki problem, anlatanda değil –çoğunluk alıcılardadır.[95]

Gronewalter'in meslektaşlarından birine göre, Amerikan halkı bir tür 'Fast Food Seçmeni' haline gelmiştir ve 'Amerikalılar, hep birlikte Dikkat Eksikliği belasından çekmektedir'. Amerikan seçmeninine dair bu olumsuz değerlendirme, demokratik mesajın içeriksizleşmesinin meşrulaştırılmasına hizmet eder: 'liberallerin sloganlarını ve özlü sözlerini kullanmaları, Bush'la ve onun idaresiyle ve onunla birlikte yoldan çıkmış olan kafadarlarıyla yanyana görüntü vermelerinin zamanının geldiğine işaret eder'.[96]

Amerikan liberallerinin, halkın yüksek-düşünce ürünü ve incelikli idealleri kavramak için biraz fazla geri oldukları görüşü, insanlık için derin bir horgörüyü ifade eder. Dahası, günümüz siyasal yaşamındaki sıkıntılı halle ilgili sorumluluğu, herhangi bir süzgeçten geçirmeksizin eğitimsiz seçmene yükler. Yukarıda alıntılanan eylemciler tarafından ortaya konulan insanların zihinsel kapasitelerine yönelik doğrudan ve açık yergi, en azından görüntüde, seçkinci olmayan bir kültürde nadir görülen bir durumdur. Genellikle, bu tür bir horgörü çeşitli imalarla, 'Daily Mail okuyucusu', 'beyaz kafalı adam', 'mondeo adam', 'tabloid okuru', 'moloz yığınları' ve 'Worcesterli çıtkırıldımlar' gibi ni-

95 Michael Gronewalter, 'Don't Get Smart, Get stupid', *Democratic Underground.Com*, 13 Nisan 2002.

96 Christian Dewar, 'Dumbing Down: America's Fast Food Electorate', *Democratic Underground.Com*, 24 Nisan 2002.

telemelerle aktarılır. ABD'de, seçkin-karşıtlarının ahlaki üstünlükleri, 'Nascar babaları', 'Vadi kızları', 'bizim çocuklar', 'kavruk köylüler', 'bizim kafadakiler' veya 'bizim piknik tipler' gibi terimlerle ifade edilir. Buna karşın, bugünkü kültürel seçkinlerin insanlar hakkında gerçekten ne düşündükleri en canlı biçimde yüksek eğitimde, kültürde ve katılım politikalarının diğer hedef kitlelerine olan tutumlarında görülür. Tüm bu konular, sonraki bölümlerde ele alınacaktır.

4

Sosyal Mühendislik

Günümüzün popülizm anlayışı, insanlarla bağlantı kurmadan ibaret bir hale gelmiştir. Bunun sonucunda, seçimlere katılımı arttırmak için tasarlanmış girişimler, bütünüyle oy kullanma eyleminin içeriğinde varolan anlama kayıtsız kalabilmektedir. Katılımın gösterilmesi için salt bir düğmeye basmak yeterli gelebilmekte ve eğer halk, oy verme yerlerine gidip seçimde bulunmadan yana olmazsa, siyasal seçkinler için oy vermenin değişen anlamı, seçmen katılım oranının korunması için ödenen küçük bir bedel gibi görünmektedir.

Demokratik oy kullanma eyleminin insanlarla irtibatı sürdürme amacına kıyasla ikincilleşmesi, kültürel yaşamla paralel bir şekilde ilerlemektedir. Hiçbirşey, özünde varolanlar nedeniyle kayda değer görünmemektedir. Bilgi, eğitim, yüksek eğitim, sanat ve kültür, sahip oldukları içsel nitelikler nedeniyle yüceltiliyor değildir. Kültüre yönelik işlevselci yönelim, daha önce görülmemiş birşey değildir: kültürel ürünlerin ticarileşmesi, entelektüel ve sanat yaşamına dönük olarak her zaman işlevselci bir dünya görüşünü cesaretlendirici olagelmiştir. Şimdilerde farklı olansa, kültürün salt bir ekonomik meta olarak kullanılması de-

ğil aynı zamanda ateşli bir şekilde sosyal katılım politikasının etkili olması uğruna bir propaganda aracına dönüştürülmesidir. Oy verme konusunda olduğu gibi kültür, bugüne kadar hep dahil etme, katılım ve erişim gibi konulardaki popülist gündeme hizmet edici olduğu için değerli görülmüştür. Giderek kültürün her yönü, bu gündem açısından ele alınır olmuştur. Sorulan soru belirli bir kurum veya kültürel ürünün iyi ya da kötü, güzel ya da çirkin, ilham verici ya da vermeyici olup olmadığıyla değil; alakalı, erişilebilir veya dahil edici olup olmadığıyla ilgilidir. Halkla bağlantı kurmayı vaadeden çalışmalar, içeriğine bakılmaksızın kültürel seçkinlerden kabul ve destek görmektedir.

Tıpkı, oy vermenin anlamını değiştirme yönündeki sosyal mühendislik zorlamalarında olduğu gibi şimdi de sıra sanatın, kültürün, bilginin ve üniversitenin yeniden tanımlanmasına gelmiştir. 'Bağlantıya geçme' zorlaması, kültür ve eğitim kurumlarının giderek daha az içsel kriterlere ve daha çok ise geniş kitlelerle olan alakalarına ve erişilebilirliklerine göre değerlendirilmelerine sebep olmaktadır. Geçmiş zamanlarda, Yüksek Kültür denen nitelendirmeyle, bazı şeylerin küçük bir oligarşik azınlığın tekelinde olması ve sıradan halkın belirli kazanımlardan yararlanamaması sık sık itham edilirdi. Bugünse, Yüksek Kültür düzeyine yönelen eleştiri, popüler olmayı fazla talepkar olduğu yani insanların yaşamlarından uzaklaşıldığı ve ona yabancılaşıldığı gerçeğini istisna kabul etmeme yanlısıdır.

İrtibat kurmak, günümüz sosyal mühendislik dünya görüşünün anahtar bir kavramı haline gelmiştir. Tarihsel olarak, büyük düşünürler, halkın ihtiyaçlarına temas etmedikleri gerekçesiyle entelektüel-karşıtı popülistlerce eleş-

tiriye tabi tuttulmuşlardır. Bu temas etmeyen entelektüel ve sanatçı, geçmiş üç yüzyıl boyunca popülist alay konusu olmuştur. Bugün, bu *philistini* eleştiri, insanlarla doğrudan alaka kurulamadığı düşüncesiyle –yani uygulamaya bakarsak politika-yapıcılarca böyle görüldüğü için– kültürel yaşamın bütün yönlerini kapsayacak şekilde genişlemiştir. Sosyal mühendisliğin zorlamasına büyük bağlılık gösteren politika-yapıcılar veya siyasetçiler, büyük müzelere ve üniversitelere, fazla ağır bir havaya sahip ve seçkinci olmaları nedeniyle hücüm etmekten büyük memnuniyet duymaktadırlar. İngiliz Hükümeti'nin müzeler konusundaki danışmanlık birimi olan Resource'un başına atanan Matthew Evans (ki artık Lord'dur), 2000 yılında yaptığı ilk önemli konuşmasında, müzelerin bünyelerinde bulunan eserleri marketlerde ve barlarda sergileyerek, 'yerel toplumla irtibatlarını' göstermeleri gerektiğini ifade etmiştir.[97] İngiltere'de, Oxford ve Cambridge'li seçkinler hakkındaki tatmin olmuşluk hissi, popülist siyasete dair diyetin başlıca hammaddelerinden biri haline gelmiştir. Bir barda segilenen bir eserin övgü alması, bir Ulusal Galeri'de değil de bizzat bir barda sergilenmesinden kaynaklanır bir hal almıştır.

İrtibat ve erişilebilirlik gibi değerler bir kere temel bir öneme sahip hale geldiklerinde eğitim ve kültür yaşamının yargıçları haline gelirler. Bu açıdan bakıldığında, sosyolojik bir kavramın, bir operanın veya Shakespeare oyunlarının değeri, bu irtibata ve erişilebilir olmasına göre belirlenir. Ve eğer irtibat kurmada veya erişilebilir olmada başarısızlık gösterirse, kullanışlı hale gelmesi için sosyal mühen-

97 Nigel Reynolds içinde, 'Art elitisit? I never meant to say that', *Daily Telegraph*, 16 Ekim 2003. Müzeler konusunda yeni philistine eğilimlere dair bir tartışma için Bkz Appleton (2001).

dislik projesi kapsamında popülizme uygun hale getirilir. 2003 Eylül'ünde, Los Angeles'taki Klasik Tiyatro Lab'ında izleyiciye uygun Shakespeare eserleri dizisine başlandığı duyurulmuştu. 'Kim Korkar William Shakespare'den?' adlı bu diziyle, halkın gözünü korkutmayan eserler gösterilmesi amaçlanmıştı. Oyuncular, oynadıkları sırada oyunla ilgili açıklamalar yapıyor, pek çok zor metni kendi ifadeleriyle yeniden anlatıyor ve oyun oynandığı sırada izleyicilerden gelen bir soru olursa o an durup buna cevap veriyorlardı.[98]

Klasik Tiyatro Lab'ınca Shakespeare'in basitleştirilmesinin arkasında yatan amaç, eski ustaların eserlerinin yeniden yorumlanması ihtiyacıyla yapılmış sanatsal içgörüler değildi. Ki zaten değişen estetik duyarlıktan hareket alarak dramanın yeniden yorumlanması, tiyatronun değerlendirilmesinin bir parçası ve temelinde yer alan bir unsurudur. Ancak buradaki yeniden yorumlama, estetik bir yargılamanın sonucunda değil izleyiciyle irtibat kurma dücüncesiyle gerçekleştirilmiştir. Tıpkı e-oylamada olduğu gibi halkla ilişki kurma arzusu kurulan bu ilişkinin niteliğinin önüne geçmiş ve bu durum, Shakespeare'i daha kolay sindirilebilir kılma amacının arkasındaki itki olmuştur.

Kültürel pratiklerin belirli biçimlerinin basitleştirilmesi ve daha irtibatlı hale getirilmesi mümkün değildir. Örneğin karmaşık bir müzik senfonisini, ailece-dinlenebilecek, eğlenceli bir forma dönüştürmek zordur. Bu nedenle, popülist bir kaygıyla uygun hale getirmektense, küçümsemenin veya dudak bükmenin ortadan kalkmasına ihtiyaç vardır.

---

98 John Weeks, 'At last, art for idiots!', in *U-Daily News*, 29 Ekim 2003.

Makale yazdırmaya dönük olarak günümüzdeki eleştiriler buna açık bir örnektir. Kolay erişim hareketinin bazı savunucularına göre, makale yazmak, sıradan üniversite öğrencilerinden istenilmeyecek kadar seçkinci bir iştir. Anglia Polytechnic Üniversitesi'nde Eğitim Profesörü olan Richard Winter'e göre, makale yazmak "özellikle, uzun bir aradan sonra resmi eğitimine başlamış ve yüksek eğitimin ilk kuşaklarından olan kişiler için zor ve yabancı oldukları bir iştir". Winter, makalenin, "başka tarzlarda ve biçimlerde[99] anlama kabiliyeti çok daha yüksek olan öğrencileri bundan yoksun bırakmakta fakat ne olursa olsun makale konusuna gereğinden fazla önem verildiğine ve öğrenciler için daha iyi başka yolların olduğuna" inanmaktadır. Winter 'parçalı çalışma' dediği metin ödevlerini yeğlemektedir: öğrencilerin rahat ve özgüvenli hissedebilecekleri küçük-ölçekli yazma ödevleri.

Winter'in parçalı-çalışma lehine makaleyi reddetmesi, eğitimin ve kültürün sosyal katılıma kıyasla ikincilleştirilme eğilimini yansıtmaktadır. Açıkça görülmektedir ki bu yaklaşımın arkasında yatan, eğitim isteği veya zihinlerin işlenmesi değil dışsal bazı düşünceler, yani katılım siyasetidir. Makalenin yerine, parçalı-çalışma metin ödevlerini koymak, öğrenci ile üniversite eğitimi arasında 'yabancı' hiçbir şeyin olmaması inancından beslenir. Bu beyanların, makalenin kendisiyle bir ilgisi yoktur. Fakat parçalı-çalışma metinlerinin özendirildiği bir sırada, Winter'ın makalenin değer kaybetmesi karşısında birşey yapması da beklenemez zaten. Bu örnekten de anlaşıldığı gibi, içeri-

---

99 Bkz. richard Winter, 'Regular writing tasks would aid learning far better than last-minute essay', *Guardian*, 10 Haziran 2003.

ğin yokolması aslında yüksek eğitime daha geniş bir erişim sağlanması kampanyasının tesadüfi bir ürünü değil eğitimin amacını eğitimin dışında bir şey olarak gören anlayışın kaçınılmaz bir sonucudur. Şu durumda, erişim ve dahil etme de bu amacın bir aracıdır.

Bu eğilime ilişkin bir başka örnek de halk kütüphaneleri etrafında dönen tartışmalardır. Kültür, Medya ve Spor Dairesi (KMSD), insanların kütüphanelere gitmemesinin sebebinin belki de buraların çok fazla kütüphane gibi olmasından kaynaklanabileceğine inanmaktadır. KMSD raporu, kütüphanecilerin 'kötü tavır ve davranışları', 'uygun olmayan kurallar ve düzenlemeler' veya 'toplumun ihtiyaçlarını yansıtmayan kitap alma politikaları' gibi nedenlerle belirli insanların veya toplumun bazı kesimlerinin kütüphane kullanımlarının sınırlandığını düşündürmektedir. 2003 Ağustos'unda Mimari ve Yapı Çevresi Komisyonu tarafından yayınlanan *Better Public Libraries* başlıklı rapor, kütüphanelere gidiş oranlarında yaşanan yüzde 17'lik düşüş için 'ödünç-verme merkezlerinin geleneksel uygulamalarını' suçlamıştır. Kütüphanelerin, 'şehrin oturma odası' olmasına ihtiyaç olduğu görüşü hakimdir:

> Yeni kütüphanelerin giderek daha fazla öğrencilerin çok daha uzun kaldığı, çocuklar için güvenli bir liman ve hatta binalar içinde bir ev olması gerekmektedir. İçlerinde kafeteryalar, kanepelerin olduğu dinlenme alanları ve gençlerin MTV izleyip, dergi karıştırabilecekleri ve CD dinleyebilecekleri bir yer haline gelmelidir. [100]

Diğer bir deyişle, kütüphaneler kitap ödünç verme gibi sıkıcı işlerin dışındaki her türlü hizmeti sağlayan yer-

[100] Martin Wainwright, 'Libraries Blamed for Their Own Decline', Guardian, 18 Ağustos 2003.

ler olabilirler. Kütüphanenin kapısından içeri olabildiğince çok adım atan insan olması temel amaçtır, müşterilerin ilgisini çekmeyen hiçbirşeyin önemi yoktur. Kütüphaneden alınan kitaplar da tıpkı öğrencilerin yazdıkları makaleler gibi ortadan kaybolmaktadır.

Better Public Libraries ve erişim politikasının arkasında yatan düşünce, kültürel yaşam tarafından, insanların dahil olmaları önüne çıkartılan her engel, ortadan kaldırılması gereken bir problemdir. Daha geniş anlamda, halkın kendiliğinden kucak açmadığı her türlü eğitimsel ve kültürel uygulama, seçkinci olarak damgalanabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, kültür, en iyi haliyle bebeğe verilen mama gibi her zaman herkes tarafından tüketilebilir birşey olmaktadır. Fakat tıpkı kültürel bir uygulama gibi bir üniversite disiplini de kendine ait bir bütünlüğe sahiptir. Ve bu durum, bir kitaba veya bir resme kendine has bir kimlik verdiği için kaçınılmaz olarak kendiliğinden bir kabul önüne engel koyucudur. İngiliz kültür eleştirmeni Josie Appleton'un ileri sürdüğü gibi, "kendine has kimliği olan herşey 'engeller' koyucudur çünkü bu, sizden, bağımsız bir nesne ve kendi zihninizden farklı bir yerde demektir ki bu da onu kendileştirmenize karşı koyucudur". Appleton devam eder, "bir resim, onu izleyene karşı koyar çünkü kandine ait bir mantığa sahiptir" ve uyarır, "ona baktığınızda bir anda 'kendileştiremezsiniz', bir anda yutmak mümkün değildir"[101]

Appleton'un savı, ayrıca kurumlara da uzanır. Gözlemlerinden hareketle, "kütüphane ya da müze gibi atmosferlere sahip olan kurumların hepsi bir tür 'engel' ko-

101 *The Missing Plinth* olarak basılacak olan özel manuskribe'den.

yucu olacak ve sizi, evinizin oturma odasındaymışsınız gibi hissetmekten alıkoyacaklardır" der. Bu neden böyledir? Çünkü, kültürel bir kurum, kendine özgü birşey olma halini yaşatır, kendi koleksiyonu, kendine ait bir hikayesi ve bütünlüğü vardır. Ortaya koyduğu engeller, kültürel yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır ve aslında bu durum tam da insanlara çekici gelen şeydir. Üniversite gibi kurumlar ayrıca entelektüel gelişimlerini sürdürebilmek için üstesinden gelinmesi gereken engeller doğurucudurlar. Elbette bu engeller kaldırılabilir fakat bunun bedeli yüksek eğitimin bütüncül yapısının yokolması demektir.

Sanatta ve eğitimde katılım değerli görülür çünkü, bunun insanların toplumsal kurumlara dahil olmalarına hizmet ettiği düşünülür. Sosyal katılım ajandasının savunucularından birine göre:

> Yeni bir özgüven ve beceriler; yeni arkadaşlıklar ve sosyal fırsatlar: kazanımlara dönük işbirliği; danışma anlamında katılım ve yerel demokrasi; kimliğin onanması ve sorgulanması; bir yere olan bağlılığın güçlenmesi; karşılıklı bağlantılar, olumlu risk-almalar – tüm bunlar...sosyal olarak dışarıda bırakmayla mücadelede kritik araçlardır. Sanatta katılım bunu kısmen, bireyi ve toplumsal yeterliliği inşa ederek ama daha da önemlisi, olumlu bir sosyal değişimin olabileceğine dair bir inanç inşa ederek yapar.[102]

Tarih boyunca hükümetler, bir takım siyasal sonuçlar elde etmek için sanatı harekete geçirmişlerdir. Eskiden milli onur için kullanılırdı; şimdilerdeyse, atomize olmuş ve çoğu zaman da marijinalleşmiş bireyler ile bir irtibat noktası tesis etmek için kullanılmakdır ve bu strateji, sistematik ve oldukça bireyselleştirilmiş bir şekilde konumlandırılmıştır.

---

102 F. Matarosso, 'Use or Ornament? The Social İmpact of Participation in the Art', *Comedia*, 1997.

Sosyal mühendislik çalışmalarıyla yapılan zorlamaların, sosyal eşitsizlik ya da fakirlik gibi problemlere ne demokratik ve ne de eşitlikçi bir cevap olmadığının farkında olmak önemlidir. Bir önceki bölümde kaydettiğim gibi, bu gittikçe parçalanmakta olan toplumu yeniden dahil etmeyi amaçlayan bir projedir. Sosyal dahil etme, erişilebilirlik ve katılım, kültürel seçkinler ve aksi halde yabancılaşacak olan halk arasında temas noktaları oluşturmayı amaçlayan bir ajandanın parçalarıdır. Baskın amacı temas noktaları oluşturduğundan, dışarıda kalanların dahil edilmesinin tam olarak ne demek olduğu nadiren farkedilir. İnsanların katıldıkları şeyi, buna değer bir şey haline getirmektense katılımın yaygınlaştırılması elbette daha kolaydır.

Çelişik bir şekilde, sosyal mühendislik politikaları, genellikle radikal bir reform programının bölümleri gibi sunulur. Bu, hiç kuşkusuz yüksek eğitime katılımın yaygınlaştırılma biçimiyle de aynı yoldur. Üniversitenin bir reform programına tabi tutulması aslında oldukça tuhaf birşeydir. Yaşamın diğer alanlarındaki reformlar, yeni kurulacak olan bir kurumun bir öncekine kıyasla daha kötü olacağı gibi bir varsayım üzerine bina edilmezler. Savaş sonrası dönemde, Ulusal Sağlık Hizmetleri (USH)'nin kurulmasıyla sağlık hizmetlerine evrensel bir erişimin olması, hastanelerin, üniversitenin daha ileri bir eğitim koleji olarak yeniden düzenlenmesi gibi birer ilk-yardım istasyonuna dönüştürülmesi demek değildi.

Kültür ve eğitimin bir sosyal mühendislik ajandasına konu edilmesinde de yeni birşey yoktur. Geçmiş dönemlerdeki eleştiriciler, sanatı sanat için kutlamışlar ve gerçeğin peşinde olmamaya kötü gözle bakmışlardır. Şimdi yaşanan farklılık, bu tür tavırların sistemli bir şekilde aktarıl-

ması ve sosyal yaşamın her alanında egemen kılınması ve herhangi bir kurumsal değer ve standartın yukarıya çıkarılması konusuna isteksiz yaklaşılmasıdır. Buna bağlı olarak bugün, kurumsal değerler ve standartlar gerçek doğası itibariyle, erişimin yaygınlaştırılması önünde bir engel ve dışarıda bırakılmışların gururlarının seçkinlerce kırılma nedenidirler.

İlkesel olarak, herkes için eşit fırsatlar yaratma, hedeflemeye değer bir amaçtır. Entelektüel ve kültürel yaşama halkın katılımının artması, aynı zamanda, demokrasi isteyen herkesin güçlü bir şekilde destekleyebileceği bir amaçtır. Muhafazakar kültürel seçkinlerin sık sık ileri sürdükleri, popüler katılımın mutlaka standartlara zarar vereceği düşüncesi doğru değildir. 'Daha çok demek daha kötü demektir' inancı örneğin, Kingsley Amis'in, 1960'larda üniversitelere alınan öğrenci sayısının arttırılmasına karşı çıkmasının temel dayanağıdır.[103] Eğer, katılımın yayılması üniversitenin ideallerini yaşatma konusunda çok az bir kaygı taşırsa o taktirde yüksek eğitimin yaygınlaştırılması ancak standartların düşmesine yol açacak demektir. Eğitime ve kültüre dışardan ajandalar musallat olursa o zaman gerçekten de çokluk, düşüklük demek olur.

Sosyal dışlama ajandası popülist söylemine karşın, gerçek popüler kültüre karşı derin bir düşmalık içerisindedir. Gerçek popüler kültür, halkı dahil etmeyi amaçlayan politikaların ürünü olmaktan çok kendi başına buyruktur. Buna zıt olarak sosyal dışlama, halkın zevkini şekillendirmek, onu standartlaştırmak ve son tahlilde kontrol etmek ister.

---

[103] Amis, Shils'de alıntılanmıştır (1972).

Özerkliğe Yapılan Hücumlar

Eğitimde olduğu gibi kültür ve sanat politikası da sosyal dışlanmayla mücadele işine koyulmuştur. Kültür politikasındaki bu işlevsel konumlanma, kültürün özerk bir yere sahip olduğu düşüncesiyle çarpıcı bir karşıtlık oluşturur ki gerçekten de kültürün kendi yasalarına göre geliştiği müstakil bir alanı olmalıdır. Şimdilerde sosyal mühendislik, kültüre dair kamu politikalarını şekillendirme işiyle meşguldür. Kültür, Medya ve Spor Dairesi, kültürel kaynakları 'sadece bir kesime değil çoğunluğa' erişilebilir kılma ve kültürel kurumları yeni bir kılığa sokarak 'sosyal değişimin merkezleri' haline getirme arayışındadır.[104] Siyasal kurumlarla halkı bağlantılı hale getirmek için kültürel kurumların kullanılması, bu organların asıl varlık nedenleri olan konularla çok az bir ilgilerinin kalması gibi bir amaca yöneltmektedir ve bu haliyle de kurumsal bağımsızlığına doğrudan bir tehdit sergilemektedir.

Sosyal mühendislik teşvikçileri, uygulamada nadiren görüldüğü için kurumsal özerkliğin o kadar büyük bir öneminin olmadığını ileri sürerler. Bazan özerklik arayışında olmanın kazanılmış haklar politikasının bir yansıması olduğunu iddia eder ve kendi başına bilgi gibi, kurumsal bağımsızlık düşüncesinin de, kültürel kurumların yönetici seçkinlerin emrine amade olduğu gerçeğini görmemezlikten gelen bir danışıklı-dövüş olduğunu belirtirler. Onlara göre, üniversitenin geleneksel talebi olan kurumsal özerklik, ayrıcalıklı bir kesimin bu ayrıcalıklarını koruma endişesinden kaynaklanmaktadır. O nedenledir ki üniversitenin özerkliğini zayıflatmak erişimin yaygınlaşması projesini kolaylaştıracağından,

104 Bkz. KMSD (2000).

doğru yönde atılmış bir adım olacaktır. Kurumsal bağımsızlığını ortadan kaldırmadan üniversitenin dışardan dayatılacak sosyal mühendislik çalışmalarına konu edilir hale gelmesi mümkün değildir. Erişim hareketindekilerin, üniversite yaşamını, diğer eğitim kademelerinden ayırdeden özelliklerinden kurtulmak konusunda çok arzulu olmalarının altında da bu yatmaktadır. Bu yaklaşımın savunucularından birine göre, yüksek eğitimi diğer eğitim biçimlerinden ayıran sınırlardan kurtulmak erişilebilirliği artırmak adına şarttır. Buradan hareketle, yüksek ve diğer eğitim türleri arasındaki sınırlara dair 'güçlü yanlar, kalıcılık ve netlik' değişik noktalarda ve daha geniş bir 'yüksek' eğitim amacı ve yeni bir hedef kitle beklentisinde olan çeşitli derecelerdeki alternatif rotalarla sorgulanmaya tabi tutulmuştur.[105]

Üniversiteyi toplumun geri kalanından ayıran sınırlara dair 'güçlülük, kalıcılık ve netlik'in ortadan kaldırılması, üniversitenin kurumsal özerklik arzusunu engellemeye dönük bilinçli bir girişimi yansıtmaktadır. İngiltere'de, bu akım, üniversitenin gücü elinde bulunduran, dar bir seçkin kesime hizmet ettiği; ABD'de üniversitenin hiçbir zaman kendisini, fayda sağlamayan bilginin peşinde olmaya adamadığı ve adamayacağı temellerinde meşrulaştırılır. Özerklik taleplerini yeren eleştirilerin arkasında güçlü bir kültürel siniklik söz konusudur. Stanford Üniversitesi İnsan Bilimleri Profesörü Russell Berman'ın da yazdığı gibi, bugünün kültürel sinikleri, 'iktidar ile suç ortaklığı etmeyen bir bilgi, Pentagon'a ayarlı olmayan bir bilim veya salt kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeyen bir öğ-

[105] Gareth Parry, 'Marking and Mediating the Higher-Education Boundary', Fulton içinde (1989), s.24.

retmen tipi' düşünemezler.[106] Hiç kuşkusuz bu eleştirilerde haklılık payı vardır. Diğer kültürel kurumlar gibi üniversiteler de, çıkar sağlamayan bilginin dışında pek çok şey yapmıştır. Zaman zaman da tartışmalı bazı ekonomik ve siyasal amaçlara hizmet ettikleri de olmuştur. Bununla birlikte Berman'ın da belirttiği gibi, 'zihinsel yaşamın gelişim olanaklarını hiçe sayan üniversitelere dair getirilen eleştiriler, son tahlilde bir entelektüelizm-karşıtlığından başka birşey değildir'.[107]

Üniversiteye dair gerçek bilgiye ulaşma olasılıklarını saf dışı bırakan bir eleştiri, sürekli entelektüel durgunluk ortamıyla bir uzlaşımı yansıtmaktadır. Kurumsal bağımsızlığın takatsiz temelleri, özerklik düzeyine ulaşma çabası aleyhine bir sav oluşturmaz. Bütün bunlar sadece entelektüel ve kültürel özerklik *idealine* ulaşmanın zor olduğuna işaret eder: ve bu idealin savunulması, sağlıklı bir toplum oluşmasının merkezinde yer alır. Özerkliğe destek veren en ikna edici savlardan biri, yakınlarda hayatını kaybeden sol görüşlü Fransız sosyolog, Pierre Bourdieu'dan gelmiştir. Bourdieu, kurumsal özerklik isteklerinin ayrıcalıklı bir statü talebini yansıttığının farkındadır. Fakat kendi tabiriyle, 'kültür üreticileri'nin, " bir bütün halinde, kendilerini savunurken aslında evrenseli savunduklarından bunu, herhangi bir pişmanlık ya da tereddüt duymaksızın yapabildiklerini" ileri sürer. Bourdieu, "farklı alanlardaki kültürel üretimin özerkliği için gerekli olan ekonomik ve sosyal koşulların" savunusuna girişir çünkü bu tür bir özerklik, top-

106 Russell A. Berman, 'Perestroika for the University!', *Telos*, 81 (Fall 1989), s.115.

107 Russell A. Berman, 'Perestroika for the University!', *Telos*, 81 (Fall 1989), s.115.

lumun üretebileceği genel çıkarlarını ifade eden fikirlerden oluşan zemini sağlamaktadır.[108]

Bourdieu'nun özerklik konusundaki güçlü savunusu, üniversiteyi bir fildişi kuleye çevirerek toplumdan koparmak arzusundan kaynaklanmıyordu. Bu değerlidir çünkü özerklik, kültür üreticilerinin herhangi bir dışsal çıkara ikincil kılınmadan hareket edebilme ortamı sağlamaktadır. Bununla birlikte, bu iş, topluma havale edilmiştir ve özerklik değer görmüştür çünkü bu sayede toplumun ihtiyaçlarına cevap veren bir kültürel ve entelektüel yaşamın kalıcı temelleri sağlanmış olmaktadır.

Özerklik konusunda daha zayıf bir savunu da İskoç filozof Gordon Graham'dan gelmektedir. Graham da akademik özerkliği değerli görür. Ancak o, bunun kendi başına nihai bir hedef olması durumunda ve bunun üzerinden üretilen fikirlerin toplum üzerine etki etmekte başarısızlığa düşmesi halinde taşıdığı değerin de sorgulanır hale geleceğine inanır. "Eğer koruma altına aldığı düşünceler, toplumsal fikirlerin şekillenmesi üzerinde çok az ya da hiç bir etkiye sahip olmazsa, kritik bir şekilde, düşünce özgürlüğünü ve sorgulamayı içeren akademik özerklik, olabileceğinden daha az değer görür" diye yazar.[109] Graham elbette toplumun, değer vermediği birşeyi korumayacağını söylerken haklıdır. Hem Bourdieu'nun ve hem de Graham'ın farkında olduğu gibi, entelektüeller ve sanatçılar son kertede toplumun geniş kesimi için fikirler üretmek ve ürünler vermek zorundadırlar. Fakat bunu, talebe bağlı ola-

---

108 Pierre Bourdieu, 'The Corporatism of the Universal: The Role of Intellectuals in the Modern World', *Telos* 81 (Fall 1989), s.103.

109 Graham (2002), s.122.

rak veya dışsal baskıların etkisinde değil iç dinamiğe ve dış dünyadaki belirli kültürel alanlarla olan etkileşimlerine göre yaparlar.

Yaygın olan *philistinizm* haline rağmen, sosyal mühendislik ajandasına destek verenlerin zaman zaman kültürü sırf kendi başına değerli görme idealine sahte bir bağlılık göstermeye zorlandıkları olmaktadır. KMSD'nin 2003 Yıllık Planı'nda, "spor ve kültür etkinliklerine nihai bir amaç olarak katılındığını ve insanların yaşamlarının her gününü zenginleştirdikleri gerçeğini gözden kaçırmamalıyız." yer almaktadır. Bununla birlikte, bu tür ifadeler, sanat söz konusu olduğunda bir anda daha işlevselci bir yaklaşıma tabi tutulmaktadır. Öyle görünüyor ki sanat etkinlikleri, '[eğitimsel] kazanımları ve davranışları artırmak ve yaşam boyu öğrenmeyi teşvik etmek; suçla mücadele etmek ve güvenli, aktif ve kaynaşmış bir toplum oluşturmak, [ve]...ekonomiye önemli bir katkıda bulunmak' için önemsenmektedir.[110] Sanata ilişkin bu tür işlevselci bir takdir, onu kendi niteliklerinden kaynaklanmayan bir değerlendirme biçimi için bir takım kıstaslar getirmektedir. Sanatın çok çeşitli sosyal konulara olan etkisine odaklanılmak suretiyle onun kendi içsel standartlarına göre değerlendirilmesine son verilir ve böylelikle kendi doğrultusunu belirleme kabiliyeti kaybedilmiş olur.

Bourdieu, entelektüeller için başlıca mücadele alanlarından birinin, ortaya koydukları çalışmalarının niteliğinin neye göre değerlendirileceği alanında yaşandığını dü-

[110] Adrian Ellis'te alıntılanmıştır, 'Valuing Culture; A Background Note', DEMOS tarafından düzenlenen 'Agenda for Valuing Culture' konferansında sunulan Tebliğ, Londra, 17 Haziran 2003.

şünmektedir. Bununla birlikte, "en ciddi tehlikenin, kendi kriterlerine göre üretmeleri ve kendilerini yine kendilerinin değerlendirebilmesi için entelektüellerin yetkilerinin ellerinden alınması eğilimi olduğu" uyarısında bulunur.[111] Entelektüel ve kültürel çalışmaların değeri, bir kere kültürel üretim alanında dışardaki kurumlarca belirlenmeye başlandığında, konformizmi ve bürokratikleşmeyi teşvik eden etkilere açık hale gelmektedir. Bu üzücü olaylar döngüsünün belirtilerinden biri, kültür ve eğitimin giderek değer verilen olmaktan çıkıp ölçülen ve nicelik olarak değerlendirilen birşey haline gelmesidir.

Sanatçı ve entelektüeller, geleneksel olarak yaptıkları etkinliklerle ilgili ticari beklentilere karşı hep bir duyarlılık taşımışlardır. Bunun bir sonucu olarak, çalışmaları üzerindeki kontrol alanını korumak için yaptıkları işle bu tür baskıları birbirinden ayırmışlardır. Ne yazık ki iş, siyasal baskılara geldiğinde bu bilinçli tepki, nispeten daha zayıf kalmaktadır ve bugün çalışmalarını değerlendirmek üzere ayyuka çıkmış olan bürokratik ve piyasa-güdümlü değerlendirmelerin yaygınlaşmasını engelleme yönünde, günümüz entelektüel ve sanatçılarından gelen karşı çıkışlar, çok cılız kalmaktadır. Buna bağlı olarak, entelektüel ve kültürel uğraşın dışındaki bir takım kıstaslara göre yapılan değerlendirmeler, alarm verici bir hızla yoluna devam etmiştir. Müzelerin ve sanat galerilerinin müdürleri de, politikayapıcıların, kültürel kurumları entelektüel ve sanatsal gelişimle ilgisi olmayan bir ajandaya göre değerlendirme girişimlerini kabul etme ve buna kucak açma eğiliminde ol-

111 Pierre Bourdieu, 'The Corporatism of the Universal: The Role of Intellectuals in the Modern World', Telos 81 (Fall 1989), p. 106

muşlardır. Kültüre yönelik bu işlevselci yaklaşıma bir örnek, Ohio, Cleveland'da, sanatın, çocukların uyuşturucudan ve riskli davranışlardan alıkonulması için kullanılıp kullanılmayacağını görmeyi amaçlayan bir topluluğu ve çeşitli sanat dallarını içerecek şekilde yakın zamanlarda beyan edilen bir şemadır. Yerel sanat gruplarına, sanat dallarına dahil olmanın, 'katılımcıların, özgüvenini, ifade gücünü ve HIV ya da AIDS gibi diğer bulaşıcı hastalıklardan korunmaya yardım' edip etmediğini görmek için 300 Afrikalı-Amerikalı genç için çeşitli sanat uğraşları oluşturma görevi verilmiştir.[112]

ABD'de sanat dalları ayrıca, uyuşmazlıkların yumuşatılarak toplumun bir arada yaşamasına yardım etmesi için de kullanılmaktadır. 11 Eylül sonrasında sanat eleştirmenlerinden birinin gözlediği gibi, "kültür'ün, baskı altındaki bir toplumu sadece beslemekle kalmadığı fakat ayrıca iyileştirdiği ve önemli bir istikrar sağlayıcı olduğu her zamankinden daha açık bir şekilde ortaya çıkmıştır". Ve der, "savunma için Amerikan çelik sanayisinin canlılığının sürdürülmesi neyse kültürel temellerin canlı tutulması da ülkenin ruhu için öyle gereklidir". Sanatın terapi rolüne sahip olduğu fikri, kültürel kurum mensuplarınca sık sık dile getirilen birşeydir. 11 Eylül'den sonra, New York Metropolitan Müzesi müdürü Philippe de Montebello, bu kurumu bir hastaneyle kıyaslar. Hastaneler, "vücudu onarmak için" vardır der ve ekler: "biz de ruhu onarmak için varız". [113]

---

112 *The Plain Dealer*, 23 Ekim 2003.

113 Mary Thomas'da alıntılanmıştır, 'For a shared expression of emotions, we turn to the arts', *Pittsburg Post-Gazette*, 11 November 2001.

İngiliz Devlet adamları'nın, 'sanat, sağlığınız için iyidir', 'içinde yaşadığımız toplumun daha iyi hale gelmesinde sanat anahtar bir role sahiptir'; veya 'sanat dalları, suçla mücadeleye yardım edebilir' gibi iddialarına sanatçı ve kültür adamlarından güçlü bir itiraz yükselmemiştir.[114] Sanat Konsey'i ve yerel kültür hizmeti veren birimler, sosyal katılım ajandasını derhal benimsemişlerdir. Buradan hareketle, Wigan Konsey'indeki Sosyal ve Kültür Hizmetler müdürü, spor, sanat ve oyun gibi etkinliklerin, 'bilişsel ve sosyal becerileri geliştirdiği; cahil cesaretini ve riskli davranışları azalttığı; özgüveni ve özsaygıyı arttırdığı ve eğitim ve istihdam imkanlarını iyileştirdiği'ni ileri sürmektedir.[115] Hükümet, dışarıda bırakılmışların, özsaygısını arttırarak sosyal dışlanmışlıklarını ortadan kaldırma politikaları üzerinde uzmanlaşmış PEE (Politikalar Eylem Ekibi) adıyla özel bir danışmanlar ekibi oluşturmuştur. Politikalar Eylem Ekibi'nin, KMSD'ye sosyal katılım konusunda sunduğu 10. Rapor, kültürel hizmetlerin terapik bir role tabi kılınmasının doğuracağı problemleri kabul etmektedir. Raporda, 'her sanatçı ya da spor adamının bir başka isimle sosyal bir işçi olmasına veya spordaki mükemmeliyetin toplumun kendi kendini yenilemesine kıyasla illa ikincil bir yere sahip olmasına inanmıyoruz' ifadesi yer alır.[116] Bununla birlikte, sanatsal mükemmelliğe, raporun öne çıkardığı en iyi uygulamalar arasındaki örnekler içerisinde dikkat çekici bir şekilde yer verilmemiştir. PEE 10 nolu raporda öv-

---

114 Sara Selwood'da alıntılanmıştır 'Measuring Culture', *Spiked-online*, 30 December 2002.

115 Bkz. 'Realising the potential for cultural services', Wigan Council, 17 December 2001.

116 *Building on* PAT 10 –Progress Report on Social Inclusion, February 2001, s.5.

güyle söz edilen bir uygulama olarak, Manchester'deki bir merkez'de zihinsel rahatsızlıklarından kurtulan insanlar, 'sanatın sadece yalnızlığa karşı güçlü bir antikor değil aynı zamanda önemli bir kendiyle-barışma ve insanları hoşnut etme aracı olduğunu görmüşlerdir'.[117] İngiltere'deki kültürel kurumları, dışlanmış insanlarla terapik bir ilişkiye sokma merkezlerine dönüştürme amacı, buraları sosyal politikaların istediği doğrultuda yeniden yapılandırma projesinin açıkça görüldüğü bir yansımadır. Bu politikaya karşı halktan bir muhalefetin olmayışı, bu sektörde çalışan pek çok insanın yeni kültürel bürokrasinin içine çekilir hale gelmekten pek bir sıkıntı duymadığını göstermektedir.

KMSD, tüm bu amaçlara ulaşılmasını temin etmek için uyguladığı politikaların etkisini değerlendirme konusunda çok isteklidir. Kültür kuramcısı Sara Selwood'un ileri sürdüğü gibi: "sanat dallarının etkisi hakkındaki kanıtları toplamak kültürel politikada çok önemli bir yer edinmiştir".[118] Benzer şekilde, üniversite, toplumda en yoğun olarak denetlenen kurumlardan biri haline gelmiştir. Öğretimden öğrencilerde kaydedilen gelişmelere, ölçme biçimlerine ve araştırmaya kadar üniversite yaşamının her yönü sistematik olarak denetlenmektedir. Bu sürecin doğrudan sonuçlarından biri, üniversitenin özerkliğinde yaşanan erezyondur. Akademisyenlerin, şu anda dışardan denetleyicilerin, kamu görevlilerinin ve siyasetçilerin ortaya koydukları kriterlere göre çalışmaları beklenmektedir. Denetleyiciler sadece ölçmekle kalmamakta: aynı zamanda üniversitenin çalışma biçimini değiştirmekte ve son kertede, dönüştür-

117 A.g.e. s.22.

118 Sara Selwood, 'Measuring Culture', Spiked-online, 30 December 2002.

mektedir. Bu gelişme, Shore ve Wright tarafından şu ifadelerle betimlenmektedir:

Denetim, akademik özerklik ilkesinde yaşanan önemli bir kırılmanın habercisidir. Hükümet, açıktan üniversitenin özerkliğine saldırmak yerine bir takım aracı kurumlar tutarak ve bu süreç içerisinde akademisyenleri yönetici profesyoneller ve faal işbirlikçiler haline getirerek müdahalesinin derecesini gizlemektedir. [119]

Denetleme, yüksek eğitimin, eğitim bürokrasisinin boyunduruğuna girmesine yol açmaktadır. Boyunduruk altına alma en iyi işbirlikçiler ve denetleme süreci üzerinde bir polis gözetimi görevi üstlenen uzman bir zümre oluşturularak yapılır. Shore ve Wright'ın kaydettiği gibi: "yüksek eğitimde yeni siyaset teknolojilerinin gelişiminin merkezinde 'eğitim geliştirme danışmanları', 'kalite güvence memurları', 'insan kaynakları eğiticileri' ve 'öğretim kalite değerlendiricileri' de dahil olmak üzere yeni bir takım uzmanlar kategorisi oluşturulması yer alır". [120]

Eğitim ve kültür kurumları içerisindeki yeni denetleyiciler grubu, peşinde olunan entelektüel etkinliğin bütünlüğünü zayıflatan aktif bir rol oynamaktadır. Pierre Bourdieu'nun kaydettiği gibi, bunların bağlılığı kuruma değil dışardaki denetleme sisteminedir: "faaliyetlerine bağlı olarak hariçten bir takım kurallar, belirli bir kültürel üretim alanındakilerin yerine geçer."[121] Denetlemenin dünya görüşü, bireyleri, kendi çabalarını nicel olarak değerlen-

119 Bkz. Chris Shore ve Susan Wright, 'Coercive accountability; the rise of audit culture in higher education', içinde Strahern (2000), s.68.

120 Bkz. Chris Shore ve Susan Wright, 'Coercive accountability; the rise of audit culture in higher education', içinde Strahern (2000), s.62.

121 Pierre Bourdieu, 'The Corporatism of the Universal. The Role of Intellectuals in the Modern World', Telos 81 (Fall 1989), s.105.

diren ve teftiş eden, küçük küçük parçalar halinde öne çıkartan, kolayca ölçülebilmesi için kolaylıkla standartlaştırılan bir çaba haline getiren, çocuklaştırılan bir halka hizmet edecek hale getiren ve ağırlık kazandırılan bir rejime tabi olmaya zorlamaktadır.

Sosyal Mühendislik ve Piyasa

Bir üniversiteye yöneltilebilecek en büyük aşağılama nasıl olabilir? Muhtemelen, gerçek dünyaya temas etmeyen seçkinci bir fildişi kule nitelemesidir. Gerçi bunun tam tersi bir suçlamanın çok daha yaralayıcı olduğu bir zaman olmuştur. 30 yıl önce, radikal tarihçi E.P. Thompson, kendi kurumunun Warwick University Ltd. ismiyle anılmasından daha kötü bir aşağılama biçimi düşünemediğini dile getirmiştir. Thompson'un, Warwick'le ilgili memnun olmadığı konular –şirketsel yapısı, iş dünyasıyla olan içiçe ilişkisi, ve öğrencilere verilen eğitimi iş pazarına göre ayarlama takıntısı– bugün, bütünüyle arzulanır şeyler haline gelmiştir. Modern üniversitenin, iş dünyasına uzak durmaktan gurur duyacak hali yoktur ancak bu nedenle üniversite, yeni buluşlara lisans verme, şirketlere danışmanlık etme ve yüksek-teknoloji şirketlerinin bir uydusu haline gelmeye saplanıp kalmıştır.

Geleneksel olarak piyasanın gücü, akademik özerklik ve sanatsal bütünlük önündeki en büyük engel olarak görülmüştür. Entelektüel dünya ile iş dünyası arasındaki gerilim üzerine geniş değerlendirmeler yapılmıştır. Örneğin, entelektüeller arasındaki fikir ayrılıkları, Fransız siyaset kuramcısı Bertrand de Jouvenal tarafından iş çevreleri ve yaratıcı sanatçıların değerleri arasındaki kaçınılmaz uyuş-

mazlığın bir sonucu olarak açıklanmıştır. İş çevresi, kurumsal olarak müşterileri ne istiyorsa onu sunmaya ayarlıdır. Buna karşın yaratıcı sanatçılar, eserlerinin değerini iş dünyasının değerlerinden bağımsız olarak değerlendirmektedirler. De Jouvenal'ın ifade ettiği gibi: "işadamı, halkın talep ettiği 'şeyleri (goods)' sunar; fakat entelektüel, 'iyi şeyleri (good)' öğretme peşindedir ve onun için bazı ürünlerin hiçbir değeri olmadığı için halkın bunları istemekten caydırılması gerekmektedir".[122]

Tarihsel olarak üniversitede yapılan çalışmalar, iş ve ticaret dünyası ile akademik çalışma peşinde olma arasında genellikle bir uyuşmazlık olduğunun farkındadır. İş açısından bakıldığında, müşteri her zaman haklıdır. Tacirin, potansiyel müşterilerin zevklerini ve değerlerini sorgulamak ve eleştirmek gibi bir işi yoktur. Oysa akademisyenler, çoğu zaman öğrencilerinin zevklerini belirlerler ve onları kendi değer yargılarını sorgulamak konusunda teşvik edici davranırlar. Gerçekten de akademik ve entelektüel etkinliğin en önemli ve ayırdedici özelliklerinden biri, kelimenin tam anlamıyla işlevselci dünya görüşünün hakimiyeti altında olmamadır. Akademik pedagoji –bir dil okulunun sağladığı hizmetten farklı olarak– müşterinin istediğini verme arayışında değil öğrencinin ihtiyaç duyduğunu sunma peşindedir. Büyük eserler ortaya koyan sanatçılar, 'halk ne istiyor?' sorusunu sorarlar. Bu insanlar, salt paraya çevirebilecekleri bir nesne üretmeye çalışmaktan çok sanatlarıyla birşey ifade etmeye çalışırlar.

İş çevrelerinin değerleriyle yaratıcı sanatçılar arasındaki bu gerilim, pek çok entelektüeli, piyasanın etkisinden

122 De G.B. Huszar içinde alıntılanmıştır (1960), s.395.

bezmiş bir hale getirmiştir. Ticari ve iş çevrelerinin baskısı, her zaman için akademik ve sanatsal bütünlüğün işlemesi önünde potansiyel bir tehdit olarak görülmüştür. Piyasa, kültürel bir ürünün kendi içindeki yetkinliğiyle ilgilenmez –onun ilgilendiği tek şey parasal karşılıktır. Ticari değerlendirmeler, sanat biçimleri ve fikirlerin popülerleştirilmesine dönük olarak güçlü baskılar oluşturur. Sosyal katılım savunucularının sıkça kendi projelerini öne sürerken güçlerinden yararlanmaya kalkışmalarının nedeni de budur– piyasa güçleri, eğitim ve kültür kurumlarının içini boşaltmak suretiyle bunları dışardan gelen sosyal mühendislik ajandasına göre belirlenen amaçlar doğrultusunda yönlendirebilmektedir.

Piyasanın, üniversitenin özerkliğini ve bütünlüğünü ortadan kaldıran kapasitesi, The Times'ın Yüksek Eğitim Eki'nin bir önceki editörü olan Peter Scott'ın yaptığı, üniversiteye yönelik geçmiş zamanlardaki ile 1990'larda yaygın olan tavırları karşılaştıran şu değerlendirmelerinde yer almaktadır:

> Gitgide yüksek eğitim, layık olunan, arzulanan birşey olarak görülür oldu; oysa şimdi giderek daha varlıklı ve öngörülü olanlar tarafından, satın alınan birşey olmaya başladı. Artık yüksek eğitimin bir kamu hizmeti olarak görülmemesi fikri yönünde güçlü bir hareket söz konusudur. Ve artık, içerisinde entelektüel otorite nosyonunun anahtar bir rol oynadığı kültürel ve hatta ahlaki bir kurum olarak değil, içerisinde öğrenciler ya da öteki müşterilerin hizmet alma imkanı buldukları ekonomik bir işletme olarak görülmektedir.[123]

[123] Peter Scott, 'Post-binary access and learning', içinde Parry ve Wake (1990), ss.30-1.

Yaşanan bu odak kayması, gerçekten de daha geniş bir katılım önündeki engelleri azaltmıştır. Fakat eğer yüksek eğitim, daha derin bir kültürel önemden arındırılır ve sıradan işlevselci terimlerle değerlendirilirse o takdirde bu sisteme olan katılımın düzenlenmesine de daha az bir ihtiyaç kalacaktır. Bu nokta, piyasa güçlerini, kurumsal özerkliğe karşı kullanışlı bir denge unsuru olarak gören katılım hareketinden çeşitli kesimlerce gayet net olarak anlaşılmıştır. Kitlesel üretim piyasası, üniversiteyi popülist sosyal mühendislik taleplerine boyun eğmeye zorlayan güçlerle işbirliği halindedir.[124]

Tüketimci dünya görüşü ile katılım ajandası arasındaki bu uyum, kültür ve eğitim kurumları üzerinde sürekli olarak müthiş bir güç uygulanmasına yardım etmektedir. Bu tüketim ve popülizm sentezi, sosyal mühendislik ajandasına meşruluk kazandırmaktadır. Müşteri tercihi ve bireysel katılım kültürü ve eğitimi, 'Bön Kitle' (Joe public) için bebek maması olabilecek küçük küçük ürünler olarak gören popülist dünya görüşü içerisinde eriyip karışmaktadır.

Her ne kadar kültürün piyasalaştırılması savunucuları hükümetin önderlik ettiği sosyal mühendislik politikalarına kuşkuyla yaklaşma eğilimi gösterseler de, kültürel ve akademik özerklikte yaşanan erozyonu olumlu bir gelişme ve bir denge unsuru olarak görmekten geri duramamaktadırlar. Onların bu duruş noktasına göre, kültürel kurumların piyasa içerisindeki bu asimilasyonu sanatsal ve ente-

---

[124] Bu sav, Peter Wright'ın şu makalesinde daha ileri bir noktaya taşınmıştır, Putting learning at the Centre of Higher Education' içinde Fulton (1989).

lektüel bir rönesansa götürecektir. Katılım ajandası taraflarları gibi kültürün piyasalaştırılması savunucuları da bir *philistinizm* döneminden geçtiğimiz fikrini reddetmektedirler. Bunu bir gerileyişten çok toplumun gerçekleri görmesi olarak görmektedirler. Bu tez, *In Praise of Commercial Culture* adlı kitabında serbest piyasanın kültürel mükemmelliği öne çıkartmada en iyi aracı olduğunu savunan Tyler Cowen tarafından güçlü bir şekilde ileri sürülür. Ona göre kapitalist piyasanın işleyişinin bir sonucu olarak Birleşik Devletler, "başarılı ve çeşitlilik gösteren kültürel ürünlerin geçit töreni'ne sahne olacak kültürel bir rönesans yaşayacaktır".[125]

Cowen gibi piyasayı savunanlar ABD'deki kültürel yaşamda meydana gelen nicel artışa işaret ederek tezlerini savunmayı sürdürmektedirler. Ona destek verenlerden biri, "geçtiğimiz *bir kaç onyıl boyunca, kelimenin tam anlamıyla* 'kültürel patlama' denebilecek bir durumu yaşıyoruz: müzikte, sanatta, edebiyatta, videoda ve yaratıcı sanatın diğer formlarında muazzam bir artış", savında bulunur.[126] Refah seviyesiyle bağlantılı olarak kültürel ürünlerin tüketiminde yaşanan bu artış günümüzde yaşanan kültürel patlamanın açık kanıtı olarak görülmektedir. Kültür tüketiminin, çağdaş toplumun dinamik bir özelliği haline geldiğinden pek fazla kuşku duyulmamaktadır –buna karşın, artan kültür tüketimi, bu tüketimin niteliği hakkında çok az şey söylemektedir. Tüketim üzerine bu odaklanma, halkın eğlence arzusuyla fikir ve sanatın geli-

125 Cowen (2000).

126 Nick Gillespie, 'All Culture, All the Time', *Reason* içinde, Nisan 1999.

şimiyle ilgilenmeme halini birbiriyle karıştırmaktadır. Hannah Arendt, daha altmışlarda, yaşadığımız şeyin, bir kitle kültürü değil, "dünyadaki kültürel nesnelerden beslenen bir kitlesel eğlence" olduğunu söylemiştir.

Arendt, kültürel ürünlerin piyasalaşmasının aynı zamanda bozulmaya yol açtığı görüşünü benimser ve "eğlence uğruna kültürün tahrip edildiği" konusunda uyarır. Ve şunu ekler:

> Bunun sonucu bir kopuş değil çürümedir ve bunu özendirenler, Tin Pan Alley'li yapımcılar değil genellikle bilgili, okumuş ve belki de eğitimli, tek işlevi, kitleleri *Hamlet*'in de *My Fair Lady* kadar eğlenceli olabileceğine ikna etmek amacıyla kültürel nesneleri düzenlemek, yaymak ve değiştirmek olan özel bir entelektüel türüdür. Geçmişten günümüze unutulmaya ve ilgisizliğe karşı dayanmış pek çok büyük yazar vardır ancak bunların gelecekte yaşamalarının ve söylemek zorunda olduklarını ifade edebilmelerinin eğlendirici bir biçimde yer almalarına bağlı olup olmadığı hala ucu açık bir sorudur.[127]

Arendt'in *Hamlet*'i bir eğlence ürünü gibi pazarlayan 'özel bir entelektüel türü'ne dair yaptığı uyarının bir önsezi olduğu ortaya çıkmıştır. Sanata ve eğitime dönük işlevselci yönelim, günümüz kültürel yaşamını hakimiyeti altına almıştır. Bununla birlikte bugünkü temel problem, eğlence endüstrisinin büyümesi değil sosyal katılım ajandasının halkı mamayla-besleme kültürü akımlarına yol açmasıdır.

Her ne kadar Arendt'in, kültürün eğlence endüstrisi tarafından yakalanmış olması hakkındaki endişelerinin ciddiye alınması gerekiyorsa da, onun kötümserliğini, en-

---

[127] Arendt (1993); ilk olarak 'The Crisis in Culture' olarak 1961'de yazılmıştır.

telektüel ve sanatsal yaşamın kitle eğlencesinin yanısıra ve onunla etkileşim içerisinde gelişmesinden kaynaklandığını düşünmek doğru olmaz. Kültürel yaşam, piyasa ile huzursuz bir ilişki içerisinde varolur ve ticaretin baskılarına rağmen entelektüeller ve sanatçılar, düşünce üretip, geliştirebilmişlerdir. Bugün, geçmişte olduğu gibi bilginin ve sanatın metaalaştırılmasına dönük ticari zorlamalar olduğuna kuşku yoktur. Gene de piyasa ayrıca yaratıcılık için fırsatlar doğurmakta ve mükemmellik arayışı için, sınırlı da olsa belirli bir alan sağlamaktadır. Bugünkü problem, sersemletici bir eğlence kültürünün artması değil entelektüel ve sanatsal standartların ileri taşınmasına yönelik bir niyetin olmayışıdır. Ticaret, müzelerde ne tür eserlerin sergilenmesi veya üniversite öğrencilerine makale yazdırılıp yazdırılmaması gerektiği konularında bir fikre sahip değildir. Bununla birlikte, sosyal katılım ajandası, amacına ulaşmak için hem siyasal etkiyi ve hem de piyasa güçlerini kullanmaya hazırdır. Piyasadan çok sosyal mühendisliğin dayattığı zorlamalar, bugün entelektüel ve kültürel üretimin bütünlüğü önündeki en büyük tehditi yansıtmaktadır. Katılım siyasetiyle karşılaştırıldığında, eğlence endüstrisi tarafından ortaya konulan problemler, önemsiz kalmaktadır.

5

Pohpohlama Kültürü

Bugün, erişim ve sosyal katılımın, kültür kurumlarının misyonlarının merkezinde yer alması gerekliliğine dair tartışmalı da olsa iyi kötü bir uzlaşma olduğu söylenebilir. Konferanslarda, yetkililerden ve idarecilerden, rutin olarak üniversitelerin, kütüphanelerin, müzelerin ve galerilerin, katılım konusunu, etkinliklerinin merkezine oturtma talepleri gelmektedir. Eğitim ya da kültür endüstrisinde kariyer hedefleyenler, sık sık kendi kurumlarında erişimin önündeki engelleri kaldırdıklarından, övgüyle sözetmektedirler. Onların kafalarında engel olarak gördükleri şey, sadece özürlülerin erişimini engelleyen fiziksel bir nesne veya giriş ücreti veremeyen fakirlerin önündeki engel değil insanların eğitim ve kültür etkinliklerine katılmaları önündeki entelektüel karşı koymadır. San Francisco'da, müzelerdeki etkileşim üzerine yayınlanan bir incelemede, 'bir zamanlar müze olarak adlandırılan yerler şimdilerde, daha çok eğlence parkı görünümündedirler' ifadesi yer almaktadır.[128]

İngiltere'de, kültürel kurumları, ciddi konuları ele almaktan uzaklaştırıp, doğrudan doğruya halkın katılabile-

[128] Bkz. Steven Winn, 'Interactive Museums', *San Francisco Chronicle*, 19 Temmuz 2003.

ceği sergiler tertip etmeye yönlendiren sistematik bir çaba söz konusudur. Tyne ve Wear Müzeleri tarafından yayınlanan bir raporda, 'çok çeşitli nedenlerle, insanların galerileri fazla dayatmacı veya kendi yaşamlarıyla ilgisiz, seçkinci ya da sıkıcı' buldukları, yer almaktadır. Bu Müze'nin önerdiği çözüm, halka, kültürel seçkinlerin onun alabileceğini düşündüğü kadarını sağlamaktır. Söz konusu müze, 'koleksiyonlardan illa meşhur olmasına veya büyük saygı görüp görmemesine bakmaksızın, salt halkın seveceği veya belirli duyguları yaşatacağı ya da hatıraları canlandıracağı yönünde üyelerinin seçimde bulunduğu' erişim politikaları benimsemiştir.[129] Bu yaklaşım, KMSD tarafından gayretli bir şekilde takip edilmiş ve desteklenen bütün projelerin, 'katılımı, yaşlılar, sosyal sınıflar ve etnik gruplar gibi daha geniş kitlelere yayması' için gerekli tedbirleri almış olması ve böylesi bir amaç taşıması şartı aranmıştır.[130] Bunun üzerine, hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde kurumlar, işe yarayan her yöntemle katılımı arttırmaya çalışmışlardır. Kafeler, toplantı yerleri, bilgisayar ortamları, interaktif eğlenceler, daha çok insanın kapıdan içeri girmesini sağlamak için meşru etkinlikler olarak değerlendirilmektedir. Saatchi ve Saatchi'nin bir reklam kampanyası'nın sloganı, 'Klas Bir Kafeye Bitişik Bir Müze' idi. Sanırım bu, kültürel çevrelerin kendi kurumlarına karşı takındıkları tutumu özetliyor. Müzelerin artık bir takım maskelerin ardında, çatkapı girilen yerler veya müzeymiş gibi davranan halk merkezleri olup olmadıkları net değildir.

---

129 Bkz.www.culture.gov.uk/pdf/museums.pdf+%22museums+for+the+many %22&ieUTF-8.

130 *Museums for the Many*, KMSD, 1999.

Her ne kadar kültürel çevreler, müzeleri toplumsal birer anıta veya interaktif eğlence parklarına çevirmekten dolayı büyük bir gurur duysalar da yüksek eğitimi idare edenler hala az da olsa üniversiteleri liseye çevirme işine girişmiş olma gerçeğinin reklamını yapmaktan dolayı bir mahcubiyet hissetmekte gibiler. Üniversite öğrencilerine, giderek daha fazla müşteri muamelesi yapmak Amerikalı sosyolog George Ritzer'in, üniversitenin McDonaldizasyonu olarak adlandırdığı sürece götürmektedir. Tıpkı müşteriler gibi öğrenciler de örtük bir biçimde, yaptıkları çalışmalara aktif olarak katılmaktansa verilen hizmetleri pasif bir tavırla kabul etmeye teşvik edilmektedirler. Bunun sonucunda, üniversitede okumakla diğer basamaklardaki okullara gitme arasındaki kavramsal farklılık belirsizleşmiştir. Gordon Graham'ın kaydettiği gibi, bu etkinlikler arasında bir nitelik farkı vardır: "ilk-orta ve lise *öğrencileri* çoğunlukla başkaları tarafından yönlendirilirken *üniversitedekiler*den, kendi yönünü çizmesi beklenir".[131] Fakat ne yazık ki, pek çok kurumda üniversite eğitimi, nadiren, keşfetme hazzını yaşatacak şekilde kendi yönünü çizen bir çalışma biçimi öğretmektedir.

Birleşik Devletler'de üniversitenin McDonaldizasyonu, piyasa baskısı karşısında ölçüsüz bir gelişme göstermiştir. İngiltere'de ise bu gelişme, merkezi bir yüksek eğitim sistemi aracılığıyla çok daha sistematik bir şekilde uygulanmıştır. Yüksek Eğitim ve Öğretim Enstitüsü gibi denetleyici kurumlar, öğretimin standart hale geldiği bir iklimi beslemiş ve onu, öğrencilere, sindirimi kolay mama bilgiler sağlama rolüne indirgemiştir. Bu süreç en net biçimde yaygın hale gelen, 'elnotu kültürü'nde simgeleşmiştir. Ders

131 Graham (2002), s.36.

notları, web üzerinden dağıtılmakta ve öğretimde kullanılan sayısız başkaca yardımcılar ile birlikte pek çok üniversite öğrencisinin öğrenim tecrübesi için hazmı kolay bir diyet oluşturulmaktadır. Dahil edici pedagoji olarak adlandırılan bu uygulama, bazen öğrencilerin fazla ağır bilimsel monografiler okumak gibi gereksiz bir takım engellerin üstesinden gelmelerine yardımcı olduğu temelinde rasyonelleştirilmektedir. Bu tür içeriğin yokolmasına yol açan uygulamalar, yeni bir öğrenci-odaklı müfredatın bir parçası olarak yansıtılmaktadır.

Öğrencileri pohpohlamak, hızla önemli bir kurumsal kural haline gelmektedir. Öğrencilerden çoğunlukla kafa yormaları değil öğrenmeleri beklenmektedir. Çünkü karmaşık düşünceler gerçekte öğrenilmez, kafa yorulur ve çalışılır; öğrenenin entelektüel ufku, bilginin asimilasyonuyla ve bir takım becerilerin kazanılmasıyla sınırlıdır. İlkesel olarak her öğretim tekniği, denemeye değer. Fakat EÖE'nin öğrenci-odaklı teknikleri öne çıkaran tavrı, öğrencileri dahil olmuş hissettirmek ve mutlu tutmak gibi temel bir amaca sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin, ilköğretimdeki 'küme-çalışması'na benzer bir şekilde grup çalışması yöntemi kullanılmaktadır. Bu teknik belki beş yaşındaki çocuklar için uygulandığında anlamlı olabilir ancak üniversitede öğrencileri, entelektüel bir mücadele ve yoğun bir çalışmayla bilgiye ulaşmaktan alıkoyan bir etki yapmaktadır. Gerçekte, katılımcılık ajandası üniversite öğrencilerini çocuklaştırmaktadır. Bununla birlikte akademisyenlerin, lisans öğrencilerini dönüştürmekten çok 'desteklemek' gibi bir rol üstlendikleri görülmektedir. Akademisyenler, öğretmen gibi davranmaktan caydırılmaktadırlar: onlar da 'öğrenci-odaklı' kampüslerin yeni öğrenicileri konumundadırlar.

Eğitimde katılımın yaygınlaştırılması, yeni bir fikir değildir. Viktorya dönemi sosyal reformcularından John Ruskin örneğin, insanlığın entelektüel uğraşlarının sonucu olan güzelliklerden faydalanabilmeleri için işçi sınıfından gelen çocukların da eğitime dahil edilmeleri gerektiğini ileri sürmüştür. Bugünkü erişim hareketinde ayırdedici olan, bunun, bütünüyle eğitim tecrübesindeki entelektüel içeriğe son derece kayıtsız kalırken eğitim fırsatlarının herkese açılmasına odaklanmış olmasıdır. Erişim hareketi, entelektüel bir ideal arzusundaymış gibi görünmemektedir. Burada pedagoji, bilinçli bir şekilde eğitimden çok katılıma vurgu yaparak ve halkın gözündeki en düşük ortak paydayı bulmaya çalışarak insanlığın kültürel kazanımlarını işlemekten çekinmektedir. Erişim hareketi, üniversiteyi diğer tipteki eğitim kurumlarından ayıran pedagojik uygulamalara, standartlara ve beklentilere karşı derin bir hasmane tutum içerisindedir. 2001 Temmuz'unda Avrupa Erişim Ağı'na sunulan bir araştırma, 'toplum eğitimi, daha ileri eğitim ve yüksek eğitimdeki kültür ve yaklaşımlar arasında muazzam farklılıklar olduğu' eleştirisini getirmektedir.[132] Üniversiteyi, daha ileri bir eğitim yeri, toplumsal bir kolej olarak yeniden şekillendirme projesi, erişim hareketinin ulaştığı boyutları göstermektedir.

Katılımcı olma arzusu, politika-oluşturmada yeni bir odak noktası değildir. Daha önceki siyasal rejimler, eğitim ve kültür kurumlarını toplumun farklı kesimlerini sembolik bir topluluk içerisinde birbiriyle entegre etmek için kullanma arayışında olmuşlardı. Bununla birlikte, bu tür politikalar, halkın kültür düzeyinin yükselmesine yardımcı olduğu te-

[132] Claire Fox içinde, 'The Massification of Higher Education', içinde Hayes ve Wynyard (2002), s.139.

melinde meşrulaştırılmışlardır. Örneğin, ondokuzuncu yüzyıldaki İngiliz seçkini, sosyal entegrasyon işine yardım etmesi amacıyla yüksek estetik standartlara kurumsal bir ifade kazandırma arayışında oldu. Gladstone, "insanlık kültürünün en yüksek enstrumanları, aynı zamanda kamu düzeninin korunmasındaki en uç garantörlerdir" demiştir.[133] Gladstone ve takipçileri, halkın zevkinin incelmesi, görülmemiş sayıdaki kitlelerin sosyal düzene katılmasını kolaylaştıracak ahlaki bir gelişmeye götürecektir, görüşünü benimsemişlerdir. Onların motivasyonu, manipülatif ve işlevselci olmakla birlikte, onlara göre bu sayede hiç değilse halk, bazı nezih müzelere ve sanat galerilerine erişim hakkı kazanmış olacaktır. Bugün katılım politikası, halkın zevkini işlemek ve yukarıya çıkarmak için herhangi bir teşebbüste bulunmamaktadır. Hatta tam tersine, halkın varolan zevkini, pohpohlanacak ve kurumsallaştırılacak birşey olarak görmektedir. Sosyal bütünleşme yerine halkın kendi haline bırakılarak çözülme yaşamaması için interaktif bir eğlence ortamı sağlamaktadır. ABD genelindeki müzelerde interaktif sergiler düzenleyen Oakland-merkezli Gyroscope Ldt.'nin kurucularından olan Maeryta Medrano, "geçmişte insanlar, müzeleri, okul gibi görürlerdi" diyerek yergide bulunur. Medrano, müzelerin Disneyland haline gelmesi işine koyulmuş gibidir ve giderek daha çok müzenin 'insanların sosyal tecrübelerini paylaştıkları bir yer haline gelmesinden' memnun görünmektedir.[134] Aslında bu, 'bir çeşit sosyal tecrübe paylaşımı' lafı, Disneyland müzelerin müşterilerinin, bugünün

133 Minihan içinde (2001), s.36.

134 Steven Winn içinde, 'Interactive Museums', San Francisco Chronicle, 19 Temmuz 2003.

kültürel girişimcilerince desteklenen hünerbazlarla etkileşime girme deneyimini palaştıklarının dolaylı bir anlatımıdır.

On dokuzuncu yüzyılın kültürel siyaseti bugün çoğunlukla *paternalist* ve seçkinci bulunarak yerilmektedir. Bu doğrultuda İngiliz tarihçi Stefan Collini, "bu modelin paternalist bir tarafı vardır –eski kafalılar, neyin, insanların sahip olmak için yaygara kopardıkları daha çok şeye sahip olmaya değip değmeyeceğini bilirlerdi" der.[135] Gladstone ve meslektaşlarını harekete geçirenin, popüler talepler değil belirli kültürel biçimlerin halkın zevkini yukarıya çıkartabileceğine olan inanç olduğuna kuşku yoktur. Onlarınki büyük ölçüde, Viktorya seçkininde yaygın olan, kültürel kurallarla tutarlılık gösteren halkın tutumlarını tepeden inme bir şekilde işleme politikasına benzemektedir. Bununla birlikte, bugünün sosyal katılım politikasının on dokuzuncu yüzyıldaki öncülünden daha demokratik olmadığını da kaydetmek gerekir. Sosyal katılım ajandasının getirdiklerini benimseyen müzelere, üniversitelere ve sanat galerilerine katılan büyük kitlelerden bahsetmek zordur. Katılım politikalarının yapılandırıldığı dil –'öğrenilen sonuçlar', 'yaşamboyu öğrenme', 'özsaygının güçlendirilmesi' gibi– insanların çoğunluğu tarafından anlaşılmaz bulunmaktadır. Tüm bu kavramlar, kültürel hünerbazlarca, bürokratik dünyalarında kullanılmak için keşfedilen şeylerdir. Bilinçli popülist uygulamalarla başlayarak yakın zamanlarda kurulan kültürel kurumların çoğu halkın desteğini alma konusunda başarısız olmuştur. Milenyum Sergi Salonu, insanların ilgisini çekmek için onlara erişilebilir ol-

135 Bkz. Stefan Collini, 'HiEdBiz', London Review of Books, 6 November 2003.

maktan çok daha fazlasını yapmak gerektiğini göstermiştir. Bradford Katedral'inde, teknolojik olarak çok ileri fakat içeriğin boşaldığı sergiler, tıpkı Sheffield'deki popüler müziğin kutlanmasına ayrılması için inşa edilen pahalı müze örneğinde olduğu gibi bir çöküş yaşandığını göstermiştir.

Kültürel katılım ajandasının iki taraftarı şu soruyu gündeme getirmektedir: "Neden müzeler gibi belirli kurumları giderek artan bir oranda inşa etmeye devam ediyoruz?".[136] Müze endüstrisinin büyümesinde etkili olan bir dizi motif söz konusudur –şehrin yeniden şekillenmesi, turizmde yaşanan artış, yeni oluşan toplumsal sembollerin zorlaması ve sosyal mühendisliğin dayatmaları gibi. Fakat bu sektörün büyümesini harekete geçiren şey ne olursa olsun, bunun popüler taleplerden kaynaklanmadığı açıktır. Gerçekten de bu projelerin çoğu, varlıklarını katılım talebini arttırabilecekleri temelinde meşrulaştırmaktadırlar. Çoğunlukla katılım politikaları, katılım ajandasının getirdiklerine dahil olmakla kazanabileceklerine kayıtsız kalan insanlar için bir takım teşvikler oluşturmaya dönük olarak hazırlanır. Katılım talebini arttırmaya yönelik bu teşebbüs süreci, yüksek eğitimde özellikle çarpıcı bir biçimde görülür. Burada yetkiler yüksek öğretime dahil olma gibi bir niyetleri olmayanlar arasında katılım yönünde bir arzu uyandırmaya dair açık açık yazılar yazarlar. 2001 Haziran'ında, İngiltere üniversitelerince, katılımın yaygınlaştırılmasına dair yayınlanan bir beyannamede, 'sektör için anahtar konunun, üniversite ve kurslar gibi yüksek öğretimde okuyabilecek bir altyapıya (veya mevcut bir arzuya) sahip olmayan insanları buralara çekmek' olduğu gözlemine yer verilmiştir.

136 Bkz Pachter ve Landry (2001), s.37.

Diğer bir deyişle, katılımın yaygınlaştırılmasının gerçek bir taleple pek bir ilgisi ve dolayısıyla üniversite içinde bir karşılığı yoktur. Bu demektir ki burada, isteyip istemediğine bakılmaksızın insanları üniversiteli yapmak esastır.

Katılım, bürokratlar tarafından, eğitim ve kültürle pek fazla ilgili olmayan sebeplerle ısıtılan bir politikadır. Burada kullanılan yaklaşım, on dokuzuncu yüzyıldaki öncülünden daha az tepeden inmeci değildir. Bu politika, halkın kanaatleri doğrultusunda hareket ediyormuş gibi görünmeyi başararak onun neye ihtiyacı olduğunu en iyi bildiğini düşünen yetkililerce idare olunmaktadır. Fakat bu yaklaşımda ayırdedici olan hem halkın taleplerini ve hem de karakter itibariyle gerçek anlamda eğitimin ve kültürün gereklerini bütünüyle hiçe saymasıdır. Gerçi hiç değilse, Gladstone ve meslektaşları, zaman zaman halkın hayalgücüne ilham vermek ve onu işlemek arayışında olmuşlardır. Katılımcı ajandanın tek-boyutlu yaklaşımı, salt pohpohlama üzerine kuruludur.

Onanarak Katılmak

Sosyal katılım, şeffaflık, güvenilirlik gibi herkesçe sıkça kullanılan ancak nadiren tanımlanan moda kavramlardan biridir. Neredeyse her politika, katılımcı olma iddiasındadır ve sosyal katılımı kurumsallaştırmaya kalkışmayan bir otorite simasıyla karşılaşmak oldukça zordur. Bunun sonucu olarak, sosyal katılım genellikle kamu vicdanına uygun bir hale gelmiş olur. Daha önce de kaydedildiği gibi katılım siyaseti, siyasal seçkinlerin, aksi takdirde parçalanacak ve çözülme yaşayacak olan halkla bir temas noktası oluşturma ya da yeniden irtibatlanma arzusuyla yerini sağlamlaştırmıştır.

Bunda yanlış ya da karşı çıkılacak olan birşey yoktur. Yalnız problem şu ki bu politika, dikkati, nadiren insanların anahtar önemdeki pek çok toplumsal kuruma karşı yabancılaşmasının arkasındaki temel ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplere yöneltir. Katılımcılık daha çok, temel olarak insanların iyi hissetmeleri için itibarlı hale getiren psikolojik bir süreçtir. Bu ilke, eğitim ve kültürle ilgili olanlar da dahil olmak üzere kamu kurumları, insanları kötü hissettirebilecek veya iyi hissetmemelerine neden olabilecek herhangi bir girişimde bulunmama adına ne gerekiyorsa yapmalıdırlar, gibi bir gerekçeye dayanır. Bunun bir sonucu olarak, okullar kendilerini, öğrencilerinin hiçbir şekilde başarısızlık veya kabul görmeme gibi bir durum yaşamamalarını ve yüksek bir özsaygıya ulaşmalarını garanti etmek zorunda hissetmektedirler. Üniversite hocaları, olumlu değerlendirmeler yapma ve öğrencilerin gözünü korkutacak ya da incitecek bir eylemde bulunmama baskısı altındadırlar. Galeriler ve müzeler, ziyaretçileri kabul etmek ve yaşadıkları tecrübe sonucunda bunalmış ya da gözü korkmuş hissetmemelerini temin etmekle mükelleftirler.

2003 Haziran'ında Profesör Christopher Smout, İskoçya'daki Ulusal Müzelerin içinin boşaldığından şikayet etmiştir. Bu yorum, altı müzenin yayınladığı, tarihsel araştırmayı 11 maddelik öncelikler listesinin sonuna koyan bir politika belgesinin arkasından gelmiştir. İskoç Ulusal Müze Müdürü Gordon Rintoul'un misyonunun, müzenin öğretici yanını ve etkinlik programlarını arttırmak olduğuna vurgu yapan cevabı, çokbilmiş kültürel hünerbazların yaklaşımını özetlemektedir: "biz, üzerimize düşen eğitim rolünü ve ziyaretçilerimizin hoşça vakit geçirmelerini sağlamak-

la sorumluyuz".[137] O nedenle, herşeyi kabul etme yönündeki resmi politikanın sloganı: araştırmaya hayır, eğlenceye evettir.

Sosyal katılımcılığın arkasında yatan tedavi edici yan, Tyne ve Wear müzelerince kelimesi kelimesine şu ifadelerle anlatılmaktadır:

Çeşitli Tyne ve Wear müze ve galerileri, 1993'ten bu yana yerli halk tarafından seçilen ve düzenlenen toplumsal sergiler ortaya koydu. Bu projelerin beş temel ayağı vardır: insanlara sanattan anlama ve onu değerlendirme konusunda kendi kabiliyetlerini kullanmada daha özgüvenli olmalarını sağlamak, galerilerdeki koleksiyonlara daha geniş katılımlar olmasını sağlamak ve gelen ziyaretçilerin, sanat eserlerinin çok farklı biçimlerde yorumlanabileceklerinin ve tek bir doğru cevabın olmadığının farkına varmalarını sağlamak için bir galerinin nasıl işlediğine dair daha iyi bir anlama imkanı sunmak, hem katılımcılara ve hem de galeriyi ziyaret edenlere hoşça ve coşku verici bir tecrübe yaşatmak ve bir tür özgüveni ve özsaygıyı cesaretlendirme yolu olarak özellikle, özürlü ve dezavantajlı insanlara odaklanmak.[138]

Atlantik'in her iki yakasında, eğitim ve kültür kurumlarının misyon belgeleri, özgüveni ve özsaygıyı artırmayı amaçlayan sorumluluklara yapılan atıflarla doludur. Ne yazık ki insanların kendilerinden memnun olmalarını sağlama gibi saygıyadeğer bir amaç, otantik kültürel ve eğitimsel tecrübelerin, kişinin üzerine yüklediği gerçek taleplerle tutarlı değildir. Karmaşık düşünceleri ve sanat biçimlerini anlamlı kılmaya çalışmak zaman zaman keyifsiz bir iş olabilir. Bu tür bir tecrübe mutlaka bir keşfetme eylemi barındırır –ki bu eylem, yıldırıcı, ürkütücü ve kafa karıştırıcı olabilmektedir.

137 Daily Telegraph'da alıntılanmıştır, 21 temmuz 2003.

138 Bkz. www.culture.gov.uk/pdf/museums.pdf+%22museums+for+the+many%22&hl.

Hiç şüphesiz, karşımıza çıkan başetmesi zor durumlar karşısında kendimizi çoğu kez güçsüz, şaşakalmış ve savunmaya geçmiş hissederiz. Ve çoğu zaman kötü bir iş çıkardığımızda kendimizi kötü hissetmememize imkan yoktur.

Tam anlamıyla entelektüel bir serüven, sorgusuz bir onamada bulunma eylemine uymayan, beklenmedik testler ve meydan okumalar barındırır. Sosyal katılım ajandasınca dayatılan eğitimsel ve kültürel tecrübenin, keşif serüveniyle pek bir işinin olmamasının sebebi de budur –ve kurumların sosyal katılımcı politikalara olan bağlılığının öncüllerinden gelen meydan okuyucu tecrübeleri *dışlayarak* sonlanmasının da. Bu süreç özellikle ilköğretimde çarpıcı bir biçimde gözükmektedir. Eğitim sistemi, çocukları sarsarak ve kafa yormalarını sağlayarak ilham kaynağı oluşturmaya çalışmaktansa onların kendilerini iyi hissetmeleriyle ilgilenmektedir. Şu anki pedagojinin ana konusu başarılı olabilmek için sürekli bir onanmaya ihtiyaç duydukları düşünülen ve özellikle de dezavantajlı olan çocuklardır. Melaine Philips, "geçtiğimiz birkaç onyıl içerisinde, eğitim camiası temel önceliğinin, çocuklarının kendileriyle barışık olmalarını sağlamak olduğu konusunda hemfikir bir noktaya geldi: hiçbiri, bir diğerinden daha başarılı ya da başarısız hissetmemeliydi."[139] Philips'in kaydettiği gibi, çocukların yüksek bir özsaygı oluşturmalarını sağlamak, katılımcı ajandanın temel önceliği haline gelmiştir.

Çocukların özsaygılarını artırmak veya korumakla ilgili duyulan kaygılar, onların teste tabi tutulmak ve sarsılmalarla başetmek için fazla kırılgan oldukları varsayımına dayanır. Kalıcı bir duygusal hasar görmemeleri için başarısız tecrübelere maruz kalmamalarına ihtiyaç olduğu sık sık

139 Philips (1998), s.12.

vurgulanır. Bu nedenledir ki katılım ve onama, öğrencilerin kendi potansiyellerinin farkına varmaları için zorlanmalarına yönelik sarsıcı bir müfredatla taban tabana zıttır. ABD'li eleştirmen Maureen Stout bunu, "öğretmenlerin, araştırmalara göre bundan daha büyük bir zarara yol açamayacağımız bir şekilde öğrencilere dair beklentilerini, onların ne olursa olsun yerine getirebilecekleri bir düzeyde olması için daha aşağı çekmeleri" anlamına gelen İyi Hissettirme Müfredatı diye adlandırmaktadır.[140]

Çocukların özsaygı kazanmaları üzerinde bu kadar fazla durulması, onların duygusal ihtiyaçlarına olan duyarlılığı –ki bu genellikle entelektüel ihtiyaçları görmezden gelme pahasına olur- arttırmıştır. Okullar, yavaş yavaş birer klinik haline getirilmektedir. İngiltere-merkezli Zihin Sağlığı Vakfı'nın, zihin sağlığına müdahale anlamında birer merkez olarak değerlendirilmesi önerisi bu anlamda şaşırtıcı olmasa gerektir. Önde gelen eğitimciler, okulların entelektüel konuları özendirmek için çok fazla ve sosyal ve duygusal beceriler içinse çok az zaman harcadıklarını ileri sürmektedirler. İngiltere'nin vatandaşlık ve demokrasi eğitimi konusunda hükümete bağlı Danışma Kurulu, özsaygının önemli ve temel bir beceri olduğu değerlendirmesinde bulunmaktadır. Eğitim Dairesi'nin 'seks ve ilişki' eğitimi üzerine kılavuz niteliğindeki beyannamesi okullara öğrencilerin özsaygısını geliştirmelerini salık vermektedir. 'İyi-hissettirme müfredatı'nın artan etkisi, çocukların eğitiminin giderek, katılım yoluyla onama ajandasının dayatmalarına konu olduklarını göstermektedir.

. Çocukları, sancılı ve sarsıcı tecrübelerden uzak tutma teşebbüsü, genellikle onları yaşamın sert realitelerinden ko-

[140] Stout (2000), s.160.

rumak gibi anlaşılabilir bir arzudan hareket almaktadır. Fakat ne yazık ki bu duygu, çocukların duygularının ne pahasına olursa olsun korunmasını dayatan bir ideolojiye dönüşmüş durumdadır. Çocukların duygularının korunması kendi başına bir amaca dönüşünce övgüye ve onamaya dayanan pedagojik yaklaşım da okullardaki entelektüel kaygısızlık halini teşvik edici olmuştur. Başarısızlık algısını yoketmek için sistematik bir uğraş vardır ve çocuklar her türlü çabaları için bir övgü ve yaldızlı pekiyi beklentisi içine girebilmektedirler. Bu yolla onlara dolaylı bir şekilde verilen mesaj, biz, sizi elde ettiğiniz başarılara göre değil göstermiş olduğunuz çabalara göre değerlendiriyoruzdur. Stout'un kaydettiği gibi, "bu düşünce, bir hedef için çalışma fikrini yoketmiş ve dolayısıyla da mükemmellik fikrini zedelemiştir".[141]

Çocukların ortaya koydukları başarılar konusunda bir değer yargısında bulunma konusundaki isteksizlik hali, yetişkinlerin dünyasını da kapsar hale gelmiştir. Burada da insanların duygularını korumak, "gerçek yaratıcılığı harekete geçirmekten veya özel bir başarıya saygı gösterilmesi arzusundan daha önemli sayılır", olmuştur. John Tusa'nın 'Yaratıcılık Üzerine' adlı makalesinde kaydettiği gibi, "herkesin, yaptığı herşeyi değerli addetme sürecinde, yaratıcılığın tanımı, neredeyse içindeki gerçek anlamına dair her türlü düşünceyi zedeleyecek derecede geniş bir alana yayılmıştır".[142] Bunun sonucunda, onayarak dahil etme ajandasının sadece çocuklar üzerinde değil aynı zamanda genel olarak entelektüel ve kültürel yaşam üzerinde de olumsuz bir etkisi olmuştur.

---

141 Stout (2000), s.163.

142 John Tusa, 'On Creativity', Tusa içinde (2003), s.6.

Kabul Etmenin Kurumsallaşması

Sosyal katılımcılık ajandası, bireylere bir onanma duygusu vermek suretiyle, insanların yaşamlarını daha anlamlı kılmalarına dönük bir teşebbüs içerisindedir. Burada amaçlanan, bir zamanlar insanların başkalarıyla olan ilişkilerine göre belirledikleri kim oldukları ve nerede durduklarını anlamalarına imkan veren anlam dünyasını kaybettikleri koşullarda yeni çözüm sunmadır. Bununla birlikte, sosyal katılımcılık, *topluluklar* içerisindeki insanların yapıp ettiklerinin onaylanacağı ve yaşamlarını anlamlı kılacakları bir anlam dünyasının nasıl oluşturulacağı sorusundan uzak durur. Onun yerine katılım, parçalanmış bireye göre ayarlanmıştır ve bu tür muallaklı büyük soruları bir tarafa bırakmıştır.

Bugünkü toplum, kim olduğu sorusuna cevap verme kapasitesini yitirmiş gözükmektedir. Bu eğilimin bir belirtisi, kimliklerin siyasallaşmasıdır. Amerikalı sosyal yorumcu Jedediah Purdy'nin belirttiği gibi, "cinsiyete, türdeşliğe ve çoğunlukla da etnisiteye dayanan kimlik siyaseti, siyasetin eğitim ve meslek sağlamak gibi işlerden daha çok bir kabul ve tanınma sağlaması gerektiğini öne sürmektedir", demektedir.[143] Kimlik siyasetinin büyümesi ve sonrasında tanınma için gelen talep, günümüzün siyasal söylemi ve politika-hazırlama süreci üzerinde önemli bir etkide bulunmuştur. Sosyal katılım politikası, bu talebe bir cevap verme ve daha ileri taşıyarak işleme teşebbüsüdür.

Hükümetlerin kendilerini, insanların onanması projesine uydurmaları, toplumdaki insanlarla kalıcı bir ilişki kurma amacıyla bağlantılıdır. Bu gelişme, Batı dünyasında yet-

143 Purdy (1999), s.64.

kililerin yüzyüze oldukları meşruiyet problemini karşılamaya dönük bir teşebbüstür.[144] Devlet kurumlarınca tanınma, bireyi onayan ve geçerli kılma arayışında olan bir politikalar karışımını barındırmaktadır ve bu sürecin temel motiflerinden birini insanların kendilerini iyi hissetmeleri girişimi oluşturmaktadır. Halk arasında çeşitli terapi teknikleri kullanılır olmuştur: 1980'lerin başlarından itibaren, yönlendirme, işsizlerin yeniden entegre edilmelerine dönük bir hükümet politikası olarak ortaya çıktığında, terapik müdahale sosyal politikaların normal bir özelliği haline gelmiştir.[145] Dahası, klasik sosyal yardımcı anlayış, devleti daha bireyselci ve terapik bir tarzda politika oluşturmaya teşvik edici olmuştur. Hem ABD'de ve hem de İngiltere'de, politikalar giderek daha fazla, bireyler için 'tedavi edici' değilse bile 'destekleyici' ve 'güçlendirici' olarak yansıtılmaktadır.

1990'ların ortalarından itibaren geliştirilen politikalar, aksi halde güçsüz kalacak olan müşteriler ve hedef grupların problemlerini çözmekten çok destek vermekle ilgilenir. Bu aslında, sosyal dışlanmayı ele almak için oluşturulan politikalar için özellikle böyledir. Sosyal dışlanmışlık ve katılım konusunda oluşturulan politikalarda dilin kullanılma biçimi, dezavantajlı insanların bundan psikolojik bir varoluş durumu olarak muzdarip olduklarını belirten bir izlenim vermektedir. Dezavantajlı olma hali, çoğunlukla onanma eksikliğinin bir sonucu olarak resmedilmektedir: kendini değersiz bulmaktan kaynaklanan bir zihinsel hal. Norman Fairclough'nin Yeni İşçi Partisi'nin kullandığı dile dair çalışması, sosyal dışlanmanın, 'insanların başları-

144 Bu nokta, Furedi'de (2000) daha derinden irdelenmektedir.

145 Bkz. Furedi (2003), 4.Bölüm.

na gelen değil içinde oldukları bir durum' olarak kavramsallaştırıldığını ortaya koymaktadır. Sosyal dışlanmışlık, nadiren bir süreç olarak yansıtılmakta fakat daha çok insanların acı çektikleri bir hastalık gibi gösterilmektedir.'[146] Bu, çok fazla fakirlik ya da ekonomik dezavantajla ilgili birşey olmayıp, daha ziyade toplumun önemli kurumlarının bir parçası olamama duygusudur. Problemin bu yönünün üzerine bina edildiği öncül, insanların dışlanmışlığının sebebinin kendilerini toplumun kurumlarına dahil olmak için yeterli değerde bulmamalarıdır. Bu kişilerle aradaki engelleri kaldırarak kurumlar tarafından onanmalarının sebebi olarak da bu gösterilmektedir.

Sosyal dışlanmışlık tecrübesi çoğunlukla, öznel birşey olarak yansıtılmaktadır. Scottish Executive için 1999'da kaleme alınan bir raporun yazarları, "sosyal dışlanmışlık, 'öznel' olarak algılanmakta ve deneyimlenmektedir" diye yazmaktadırlar. Bu rapor, sosyal dışlanmışlığı, 'diğer insanlarla temas eksikliği, kapana kısılmışlık hissi, düşük bir özsaygı ve özgüven, güvensizlik duygusu, umutsuzluk ve depresyon'u kapsayan bir tür sosyal yalıtılmışlık biçimi olarak yansıtmaktadır.[147] Kütüphaneler ve Bilgi Komisyonu'nun *Kütüphaneler: dahil etmenin gerekliliği* başlıklı raporu da sosyal dışlanmışlığın öznel olarak yaşanan bir tecrübe olduğunu ve bu nedenle, 'özgül ve bireylere, gruba veya çevreye özgü' olduğunu göstererek

146 N. Fairclough, (2000), *New Labour, New Language?*, London:Routledge, ss.54-5.

147 William O'Connor ve Jane Lewis, 'Experiences of Social Exclusion in Scotland', Scottish Executive. Central Research Unit, Research Programme research Findings No.73, 1999.

aynı noktayı seslendirmektedir.[148] Burada toplumsal dayanışma erozyonu ve gayriresmi ilişkiler ağı, eğitimin ve kültürün bir antikor olarak sunulduğu, özünde psikolojik bir problem olarak yeniden şekillendirilmektedir. Yaşamboyu öğrenme politikası, çoğunlukla toplumların ve bireylerin özgüvenini arttırdığı temelinde meşrulaştırılmaktadır. Kathryn Ecclestone'un yaşamboyu öğrenme üzerine olan çalışmasında belirttiği gibi: "'güvenli alanlar' oluşturma hakkındaki düşünceler, 'öğrenicinin sesini ayrıcalıklı kılmakta' ve insanlara tanınma ve 'koşulsuz olarak olumlu bir saygı görme' vaadetmektedir ki bu durum, konu üzerindeki tartışmayı etkilemektedir. Bu durum, "'kırılgan bir öğrenici kimliğine' sahip olan insanların psikolojik ve duygusal hallerine, öğrenme hikayelerine ve anlatılarına odaklanmaya götürmüştür".[149] Verilen bu tanınma ve onanma üzerine olan vurgu, eğitim tecrübesini, -şu durumda yaşam için - tedavi olmaya ikincil kılma eğilimindedir.

Dışlanmışlığın yansıtımında psikolojik boyut belirleyicidir. Kütüphane ve Bilgi Komisyonu, doğrudan doğruya 'dışlanmışlık psikolojisi' diye adlandırdığı konu üzerine odaklanmakta ve "bireyler, bir yabancılaşma, yalıtılma, kimliksizlik hali, düşük bir özgüven ve özsaygı, pasiflik, bağımlılık, şaşakalmışlık, korku, öfke, isteksizlik, arzusuzluk ve umutsuzluk algılayarak veya deneyimleyerek dışlanmış hale gelirler", demektedir.[150] Bu dışlanmışlık psikolojisiy-

---

148 Library and Information Commission, *Libraries: the essence of* inclusion, 2000.

149 Kathryn Ecclestone, 'Lifelong learning: education or therapy?', *Spiked-online*, 28 Ocak 2003.

150 Kathryn Ecclestone, 'Lifelong learning: education or therapy?', *Spiked-online*, 28 Ocak 2003.

le başetmek salt bunun sosyal entegrasyona olan yararı temelinde değil bunun yanı sıra bu psikolojik acılı durumu yönetmenin eğitim ve kültür kurumlarının işlerinin ayrılmaz bir bölümünü oluşturduğu gerekçesiyle meşrulaştırılırlar. Böylelikle katılımcılık, hem politika oluşturma ve hem de kültür düzeyinde tanınma ve onanma için varolan talepleri karşılama girişimini yansıtmış olmaktadır.

Katılımcılık dünya görüşü, en aşırı biçimiyle sosyal ve kültürel politikaları, tanınmaya ve terapik bakışın zorunluklarına ikincil kılmaktadır. Kültür, Medya ve Spor Dairesi, kültür alanında insanların kendilerini iyi hissetmelerini sağlayan projelerle katılımcılık ajandasını gayritabi bir şekilde uygulamaktadır. Bu terapi kültürünün benimsenmesinde, tıpkı Sanat Konseyleri ve yerel düzeydeki kültüre hizmet birimleri gibi müzeler, galeriler ve kültürel organizasyonlar hedef olarak belirlenmiştir. KMSD tarafından *Sosyal Değişim Merkezleri: Herkes için Müze, Galeri ve Arşiv* adıyla basılan bir belgede, müzeler ve galerilerde görev yapan küratörlerin, 'sosyal dışlanmışlıkla mücadele' gibi bir amaç yüklenmeleri ve 'özgüven'i arttırmak ve 'bireylerin değersizlik duygusundan kurtularak değerli hissetmelerini ve motive olmalarını sağlamak taleplerine yer verilmektedir.[151] İngiltere'deki kültür kurumlarını dışlanmışlık hisseden insanlar için bir terapi merkezine çevirme hedefi, terapik bir dünya görüşünün işlenmesi için kamusal bir altyapı oluşturma projesinin en açık görünüş şekillerinden biridir. Bu proje, bugünkü kültür politikasının en ayırdedici özelliğini ortaya koymaktadır.

Her ne kadar sosyal katılım kavramı muğlaksa ve çok geniş bir yelpazedeki problemlere göndermede bulunu-

[151] Department of Culture, Media and Sports, Centres for Social Change: Museums, Galleries and Archives for All.

yorsa da, merkezindeki odak nokta, resmi kurumlar ile dışlanmışlar arasında bir dizi bağlantı noktaları sağlamaktır. Hükümet birimlerindeki politika belgeleri, sürekli olarak bir retorik benimsemektedir ve yakın zamanlarda spor, kültür ve sanat alanındaki politikaları katılımcılık açısından yansıtmaya dönük sistematik bir girişim söz konusudur.[152] Kuzey İrlanda Yürütmesi de bu yaklaşımı benimsemiştir. Yakın zamanlarda yayınladığı istişare belgelerinden biri, 'kültüre, sanata ve sosyal etkinliklere katılımla, sosyal katılımı arttırmaya ve özgüven oluşturmaya' yardım edilmesi ihtiyacını belirtmektedir.[153]

Hükümet politikası ve seçkinci çıkarlar, her zaman eğitim ve kültür kurumlarınca benimsenen doğrultuyu etkilemiştir. Bununla birlikte, totaliter rejimler istisna tutulursa, çoğunluk hükümetler, en azından eğitimi ve sanatı kendi başına değerli görüyorlarmış gibi görünme eğilimi göstermişlerdir. Bugün sosyal mühendisliğin zorlamaları, bu tür duygulara baskın gelmektedir. Kültürel politika alanında çalışan uzmanlar bile sosyal mühendisliğin kullandığı dili benimsemiş ve şu tür savları kabul etmiş görünmektedirler:

> Yeni bir güven ve beceriler; yeni dostluklar ve sosyal fırsatlar; başarı için işbirliği; istişare ve yerel demokrasi; onanma ve kimliğin sorgulanması; bir yere aidiyetin güçlendirilmesi; kültürlerarası bağlantılar, olumlu risk-alma –bütün bunlar...sosyal dışlanmışlıkla mücadelede kritik araçlardır. Sanatta katılım, bu kısmen bireysel ve toplumsal bir rekabet oluşturarak fakat daha da önemlisi, olumlu bir sosyal değişim olabileceğine dair bir inanç inşa ederek yapar.[154]

---

152 Sports Scotland (2000), *Social Inclusion*.

153 Northern Ireland Executive (2000), *Investing for Health*, Belfast, s.55.

154 F. Matarosso, 'Use or Ornament? The Social Impact of Participation in the Arts', *Comedia*, 1997.

Burada sanata katılmaya atfedilen sihirli güç, kültürün kutlanması olarak gözükmektedir. Fakat sanatın onunla hiçbir ilgisi olmayan savlar temelinde savunulması, onu terapik bir propagandanın aracı haline getirmektedir. 'Katılım' kavramı, tam anlamıyla söz konusu olanın salt bir katılma olduğunu belirtmektedir; ve katılım kendi başına bir amaç halini aldığından insanların katıldıkları şeyin ne olduğunun pek bir önemi kalmamıştır. Bu şeyin sanatla veya eğitimle hiç ilgisi olmadığı açıktır. Sanat, sanatçılar tarafından yaratılabilir ve başkaları tarafından değer verilir, çalışılır veya işlenir. Eğitim,öğrenmeyi, düşünmeyi, tahayyül etmeyi ve düşüncelere dalmayı barındıran bir süreçtir. Ne eğitim ve ne de sanat, kutlamalarda, gösterilerde veya seçimlerdekine benzer bir katılım tecrübesi değildir.

Katılımcılık kavramı, demokratik idealin ruhunu çağrıştırmaktadır. Fakat aynı zamanda temkinli yaklaşılması gereken bir kavramdır da. 3.Bölümde, katılımcılığın anlamının zaman zaman bozularak seçmenlerle etkileşimde olma şeklinde kullanıldığı belirtilmiştir. E-oylama, katılımcılık yanılsamasını sürdürmenin nasıl da öncelikli bir motif haline geldiğine çarpıcı bir örnektir. Popüler katılım, insanların kendi yaşamlarına etki eden konularda tercihte bulunma fırsatlarının olmasını temin etmek için bir önkoşuldur ve sanata ve eğitime ayrılan paranın nasıl kullanılacağının kararlaştırılması için insanların çeşitli forumlara katılım şanslarının olması doğru birşeydir. Bununla birlikte, bu fikri sanatın nasıl idare edilmesi gerektiği konusundaki karar-vermeye teşmil edince, katılımcılığın anlamı, boş bir ritüele dönüşüyor. Bu yaklaşımın savunucuları, 'Kültürel dahil etmenin, insanların yorumlarda bulunmalarına ve hatta müze veya benzeri yerlerde hakkımızda anlatılan

hikayeleri yeniden yazmalarına bile imkan verdiğini', ileri sürmektedirler.[155] İnsanların elbette istedikleri şeyleri yeniden yazmaya ve görüşlerini kültürel seçkinlere aktarmaya hakları vardır. Halkın, kültürel dünya üzerinde önemli bir katkısı olmuştur. Ancak bu katkının derecesi ne olursa olsun bunun sanata katılmayla bir ilgisi yoktur. Halk en fazla, en iyi ihtimalle eleştirel ve eğitimli kişilerden oluşan bir izleyici kitlesidir. Kültürel bir kurum ile izleyiciler arasındaki 'ilişkiselliğe' dair bütün konuşmalar, sadece sanatın sanatçılarca yaratıldığı ve üretildiği realitesini bulanıklaştırmaya yarar. Katılımcı sanat, insanların kültürel hünerbazlarca belirlenmiş bir etkinlik ile biraradalık kurmaları için tasarlanmış bir halk ritüelinden başka birşey değildir. Bu tür etkinlikler, dahil olmayı arttırır ve bir etkinliğe katılımdan kaynaklanan bir yanılsama oluşturmak için orada olmak aslında çoğumuzun kapasitesinin ötesindedir.

Sanata katılım yanılsamasını sürdürmek, sanatsal tecrübeyi önemsiz bir hale getirmekte ve zevkin ve değerlendirme yetisinin işlenmesini engellemektedir. Fakat entelektüel yaşama musallat olan katılımın özendirilmesinin verdiği zararla karşılaştırıldığında bu durumun olumsuz sonuçları hafif kalır. Üniversitelerde bu süreç, öğrenci ve öğretmen arasındaki çizgiyi zayıflatmıştır. Bu sahte-demokratik dünya görüşünün kurumsallaşmasıyla birlikte öğrenciler, kendi görüşlerinin de öğretmenlerininkiler kadar geçerli olduğuna inanmaları yönünde pohpohlanmaktadırlar. 'Öğretmen' kelimesine yukarıdan bakıldığı ve herkesin bir öğrenici olarak görüldüğü bir ortamda herhangi bir konuda sahip olunan bilginin de fazla bir anlamı yoktur. Öğrenci-

155 Pachter ve Landry (2001), s.97.

leri arasındaki eşitlik durumunun oluşturduğu karikatürize hal, bilginin aktarılabileceği temellerini zedelemektedir. Her ne kadar bu tür bir ortam üniversite eğitiminde herkesi bir öğrenici olduğuna inandırarak pohpohlasa da, bunun sonucu gerçek öğrenmenin elden gitmesidir.

Sıradanlığın Kutlanması

Kültürü ve eğitimi bir tanınma aracına dönüştürme projesinin kimseye bir zararının olmadığı söylenebilir. Geçmiş zamanlarda, iktidardaki yöneticiler insanların iyi hissetmeleri için arenaları, gösterileri, ritüelleri ve dini kullanmışlardır, o halde okulların, üniversitelerin ve müzelerin de böylesi bir amaç için kullanılmasında ne kötülük vardır? Eğitim ve kültür aracılığıyla tanınmanın kurumsallaştırılmasında birbiriyle ilişkili iki problem vardır. Birincisi bu durum, sanatsal ve entelektüel yaşamı kendi vizyonunu ve düşüncelerini geliştirmekten alıkoyar; ve ikincisi, halkı daha yüksek düzeyde bir kazanımı arzulamak için zorlamak yerine kültürel pohpohlamayı seven muhafazakar hisleri canlandırır.

Tanınma yoluyla katılım politikası, bilinçli bir şekilde insanların oldukları gibi kalmalarına geçerlilik kazandırır. Amerikalı popülist bir eğitimci olan Henry Giroux, "eğer söylediklerini memnuniyetle karşılamıyorsanız insanlarla nasıl konuşabileceğinizi anlamıyorum", der. [156] Ne yazık ki insanların söylediklerinden memnun olma, her zaman ciddi bir entelektüel veya estetik tecrübeyle tutarlılık göstermeyebilmektedir. Eğitim, insanların kendilerine dair olan algılarını sarsmayı, sağduyularını sorgulamaya tabi tut-

156 Giroux (1992), s.13.

malarını ve en iyisi de onlardan daha önce olduklarından başka biri olmalarını istemeyi, barındırır. Tanınmanın kurumsallaşması, insanlardan eğitim ve kültürle aktif bir ilişki kurmalarını talep etmez ve onları, sıradan ve istisnai olan arasında bir ayrıma gitmekten alıkoyar.

Uygulamada, insanların her söylediklerinden memnun olma sıradanlığın yüceltilmesine götürür. Halk, sıradanlığı, eğitim ve kültür kurumlarınca işlenmesi gereken sıradan bir insan kitlesinden oluşan birşey olarak algılar. İngiltere'de, sıradan bir lisans öğrencisine yabancı olmayan bir ortam hazırlamaya çalışırlar –burada öğrencilerin evinden uzakta ama evindeymiş gibi hissetmelerine uğraşılır. Siyah işçi sınıfından gençleri, Cambridge Universitesi'ne gitmekten alıkoyan sebeplerden birinin şehirde gece hayatının olmaması olduğu ileri sürülür –ve o nedenle de yeni geleceklere 'bir sürü *raga soca* ve hiphop müziği ve eğlencesi vaadedilir'.[157] Amerikan üniversitelerindeki çalışanlar tamamen, sıradan öğrencileri rahat hissettirmek üzere yetiştirilirler. Buradaki kampüs yaşamınına dair dünya görüşü, öğrencinin sesine kulak vermenin temel bir konu olduğu üzerine kuruludur.

Sıradanlığın kutlanması, bayağılığa ve gündelik tecrübelere kültürel bir önem atfetme arayışındadır. Yakın zamanlarda New York Tarih Topluluğu'ndaki, 'Yaşamdan Hikayeler' başlıklı sergide, saçları ağarmış üç kadın, hikayelerini anlatmaları için sıradan insanları 10'ar dakikalık sürelerle dinlemişti. Bu tamamlandıktan sonra, yaşlı kadınlardan da kamera önünde kendi hikayelerini anlatma-

[157] Claire Fox'da alıntılanmıştır, 'The Massification of Higher Education', içinde Hayes ve Wynyard (2002), s.138.

ları istenmişti. Bu sergi üzerine çıkan bir incelemeye göre, "Bu kadınlar ünlü filan değildi ama 'Yaşamdan Hikayeler'i çekici kılan tam da buydu". Bu şekilde kaydedilen hikayeler, kolay ve ucuz bir şekilde müzeler ve kütüphaneler için geniş bir arşiv belgesi oluşturmuş oldu.[158] Konuşmak sadece ucuz değil aynı zamanda derhal kültürel önemi olan bir nesneye dönüştürülebilir birşeydir.

Sıradanlığın tanınmasının otomatik bir şekilde bir hak olarak kurumsallaştırılmasıyla, işler daha da karmaşıklaşmaktadır. Bir kültürel-siyasal ve politika-güdümlü hak olarak tanınma, bireylere kişisel olmayan genel bir formüle göre davranma şeklindeki bürokratik zorlamalarla tutarlıdır. Bu durum, bireysel ihtiyaçları ve farklılıkları gözden kaçırır ve başarı ile başarısızlık ya da akıllı olma ile cehalet arasında bir ayrıma gidemez. Bireyin gerçek anlamda tanınması, bilgi ve kanaat ile saygı göstermeye değer olan ve olmayan katkılar arasındaki tercihler yapılmasını gerektirir.

Çoğu zaman insanların söylediklerine kulak verme çağrısı, dürüst olmayan bir pohpohlama için bir tür *euphemism* (kılıf) işlevi görmektedir. Bugünlerde 'yaratıcılık' kelimesi, insanların yaptığı hemen herşey için rutin şekilde kullanılır bir hal almıştır. Eğitim ve kültür projeleri, 'hepimizin yaratıcı' ve 'hepimizin özel' olduğuna dair potansiyel müşteriler nezdinde güven tazeleme arayışındadır. Yaratıcılığın doğuştan getirdiğimiz bir karakter özelliği olduğu gibi bir hava vardır. Creative Partnership'in müdürü Peter Jenkinson'un 2003 Ekim'inde, Müzeler Birliği'nin düzenlediği bir semi-

158 Leslie Kandell, 'Stories of the Things That Mattered to You', *New York Times*, 9 Kasım 2003.

nerde dile getirdiği gibi, "hepimiz yüzde 100'lük bir yaratıcılık potansiyeliyle doğarız" fikri hakimdir. Hiç şüphe yok ki övgü dolu ve cesaretlendirici sözler yeni bir takım tecrübeler yaşamaya başlayan insanların motive edilmesinde kullanışlıdır. Ancak bu övgü ve cesaretlendirmeler, kurumsallaştığında ve formüle edilmiş bir biçimde mama-beslenmesine dönüştüğünde, insanların kendisini görmesini engelleyici olmaktadır. Bireysel yaratıcılığın herkes tarafından kazanılabileceği fikrine açık olmak ile hepimizin yaratıcı olduğunu beyan etmek arasında temel bir fark vardır. 'Yaratıcı' tabirinin gelişigüzel kullanılmasında, birşeyi kazanmanın zor bir çalışmayı, sancılı bir mücadeleyi ve kişisel gelişmeyi barındırdığı gerçeği gözden kaçırılmaktadır. Yaratıcılık, kişisel bir karakteristik değil zorlu bir çalışmayla elde edilen esinlerin bir sonucudur. Pek çoğumuzun sadece özel olmamasının değil aynı zamanda özel biri olma gibi bir fırsatın veya bu yönde bir gidişatın olmamasının tek nedeni de budur. Tanınma siyasetinin temel nedenselliği, entelektüel ve estetik gelişim nosyonuna olan bağlılığıdır.

Tanınmanın kurumsallaşmasını savunanlar, önemsiz insanlar olarak verilen mücadelenin entelektüel veya sanatsal tecrübesinin değerli olduğunun anlaşılmasına ve bu fırsatın tanınmasına yönelik varolan talebin farkındadırlar. Bu açıdan, akademik standartları sürdürme girişimi dar bir ayrıcalıklı alana yapışıp kalmış seçkinlerin esneklikten uzak bir tavrı olarak reddedilmektedir. Bu duruş noktasına göre:

> Akademik standartların sulandırılması korkusu baskın olan bilgi-merkezli paradigmayla bağlantılıdır. Geleneksel olarak, yapılan iş, başlangıç seviyesindeki öğrencileri bir tür seçkinci bir akademik kültürün içine sokmak olarak görülmektedir. Bunun sonu-

cunda, yüksek öğretim kurumları, bütün halinde, hiçbir zaman için kendilerini öğrencilere göre ayarlama ihtiyacı hissetmemişlerdir. Tam tersine, öğrencilerin kendilerini ayarlayarak 'duruma uymaları veya terkedip gitmeleri' varsayımı kabul edilmiştir.[159]

Üniversitelerin kendilerini öğrencilere göre ayarlamaları talepleri kaçınılmaz olarak beklentilerin aşağıya çekilmesine yol açmaktadır. Bunu söylerken önümüzde duran 'ya sev ya terket' ultimatom'u da en büyük entelektüel meydan okumadır. Öğrencileri, böylesi bir meydan okumayla karşı karşıya kalmaktan koruma teşebbüsü, katılımcılık dogmasına hizmet edebilir ancak bu sadece entelektüel gelişim için kültürel desteğin zayıflaması bedeliyle mümkündür.

Akademik standartların tanınma siyasetine göre ayarlanması, politika-yapıcıların sık sık estetik değerlendirmelerin katılımcılığa ikincil kılınması yönünde harekete geçtikleri sanat alanıyla paralellik gösterir. Runnymede Trust, kültürel tanınma konusunun –kimin sesinin duyulacağı ve kimin yansıtımlarının sergileneceği– sanatsal değerlendirmelere baskın gelmesi gerektiği görüşünü ileri sürer. Burada estetik, kültürel baskıcılığın salt bir kılıfı olarak görülmektedir. *Trust, The Future of Multi-Ethnic Britain* başlıklı raporda, "fon sağlama ve kaynak temin politikalarının bilinçli olarak kültürel tanıma, kimlik ve aidiyet gibi konulara girdiğini ve böylece niteliğe ve estetik değere ilişkin pek çok geleneksel kriteri sorgulamaya tabi tuttuğu" sonucunu çıkarır.[160] Rapor, açıkça önerilen şeyin, 'büyük bir kül-

159 Robin Usher, 'Qualification, Paradigms and Experiential Learning in Higher Education', içinde Fulton (1989), s.79.

160 'Arts, media and sport', içinde *The Future of Multi-Ethnic Britain*, 2000, s.160.

tür değişikliği –gerçek bir kültürel devrim' olduğunu kabul eder.[161] Sanatsal standartların ve niteliğin bilinçli bir şekilde marjinalleştirilmesi, tanınma politikasının üzerine bina edildiği mecalsiz ve *philistin*i temeli gözler önüne sermektedir.

Tanıma siyaseti, insanların öznel ifadelerinden oluşan anlatıları geçerli kabul etmek demektir. İnsanların kendileri hakkındaki anlatılarını sorgulama konusundaki bu isteksizlik, kültürel görecelik ikliminin bir sonucu olarak ortaya çıkıyor. Bununla birlikte, ortak bir ahlaki gramerin olmayışı, yüzeysel ve durumsal bir karaktere tanınma sağlıyor. Herhangi bir diyalog veya eleştirel dahil olma söz konusu olmaksızın tanınma, isitikrarsız ve savunmacı kimlikleri özendirme eğilimi taşıyan bir kerameti kendinden menkul geçerlilik biçimini yansıtıyor. Rutin bir işleyiş olarak kurumlarca otomatik olarak verilen tanınma, insanların değer görme arzusunu karşılamakta başarısız oluyor. Fakat tanınmaya bir kurum aracılığıyla resmi olarak verilen bir hak gibi bakınca, bu durum, tanınma için çok daha fazla garanti talebi doğuruyor.

Katılımın kurumsallaşmasına ayarlı tanıma, pasif bir öznelliğe dair kültürel pohpohlamayı yansıtıyor. İronik bir şekilde, tanınma hakkının kurumsallaşması, kaçınılmaz olarak ahlaki içeriğin boşalmasına götürüyor. Birey için anlamlı birşey olarak tanınma, başarı duygusuyla bağlantılı birşey haline geliyor. Bu tür bir hak, hiç bir zaman varolan şiddetli tanınma arzusunu tatmin edemez –ancak bireyi daha çok saygı gösterilmesini talep etmeye kışkırtır. Fa-

161 'Arts, media and sport', içinde *The Future of Multi-Ethnic Britain*, 2000, s.166.

kat, bunu şiddetle arzulayan birilerine saygı gösterme eylemi işleri daha da içinden çıkılmaz bir hale sokabilir. Richard Sennett'in ileri sürdüğü gibi, zayıflar haklı olarak bu tür bir saygı gösterimini anlamsız bir beden hareketi veya daha kötüsü kendi aşağı durumlarını teyit eden bir ritüel olarak deneyimleyebilirler.[162] Sıradanın kutlanması, dinleyicisini nadiren bir coşturmaya götürür. Fakat pohpohlama kültürünün sorunu, sadece işe yaramaması değildir. Asıl sorun, sürekli olarak entelektüel ve kültürel yaşamın üzerinde gelişip boy atacağı temelleri çatırdatan güçlü sinyaller göndermesidir. Bu sayede, halkın düşünce dünyasıyla bağlantıya geçmesini özendirmek yerine insanların bu alana daha da yabacılaşmasını güçlendirici olmaktadır.

162 Sennett (2003).

İnsanlara Çocuk Muamelesi Yapmak

Sözlü tarih çalışmaları, bireysel hikayeler toplama projeleri, üniversite öğrencilerinin kendileriyle alakalı konuları dile getirebilmelerine ayrılmış seminerler ve insanların hoşuna giden objelerin sergilenmesi, hep, sıradanlık kültürünün coşkuyla karşıladığı deneyim türleridir. Sıradanlığın kutlanması çoğunlukla demokratik ve seçkinlik-karşıtlığının bir teyidi olarak yansıtılır. Bu bölüm, bütün bunların hiçbirinin doğru olmadığı üzerinedir. Bu durumun ortaya koyduğu şey, eğitim ve kültür kurumlarını yöneten seçkinlerin güdümleyici varsayımlarıdır. Bu türden duygular özellikle, sıradan halk kültürüne üçer saniyelik sürelerle de olsa mutlaka yer vermenin gerekliliğine inanan programların yapıldığı medyada göze çarpmaktadır. Atlantiğin her iki yakasında, haberlerin, elde tutulması zor bir genç kitle piyasasını ele geçirme arayışıyla düzenlenmesi, mevcut olaylarla ilgili programları, altı-yaş çocukları için hazırlanan birer eğlenceli gösteriye dönüştürmüştür. Bazı televizyon yayıncıları, ortaya koydukları ürünlerin kalitesizliğiyle ilgili alarm durumunu ifade etmişlerdir. Duayen habercilerden David Brinkley, 2003 yazındaki ölümünün hemen öncesinde, yayıncılığın, hayatı olduğunu söyledikten sonra: "televizyon haber-

leri son derece saçma bir hal almış ve içerikten yoksunlaşarak bir eğlence programından çok fazla bir farkı kalmamıştır", demiştir.

Meydanın tuttuğu yola dair getirilen eleştiriler, değişmez bir biçimde, derin mevzulara bağımlı olan seçkinci ve antidemokratik eski kafalıların duygusal tepkileri olarak, reddedilir. Fakat demokrasinin özünde barınan ruh, mamayla besleme kültürünü teşvik etmek değildir. Katılımcılık ve tanıma politikaları, nadiren arif bir halkın sahip olduğu hikmete, otantik bir saygıya dönüşür. Bu durum, kültürel seçkinler, insanların kendi kendilerini geliştirme kapasitelerine ve eğitimin ve kültürün önlerine çıkardıkları fırsatların getirdiği meydan okumalarla baş etme kabiliyetlerine gerçek anlamda bir saygı göstermedikleri için onlara, düşüncelerin birer alıcısından çok potansiyel birer hasta muamelesi yapmasından başka birşey değildir. Okul öğrencilerinin, üniversitede okuyanların veya müzeye-gidenlerin, gözlerinin korkmamasını sağlamak veya morallerinin bozulmasını ortadan kaldırmak, aydınlanmacı bir destekleme politikası olarak görülebilir. Bununla birlikte, insanlara entelektüel meydan okumalarla karşılaştıklarında tökezlemeye müsait zayıf ve kırılgan bireyler muamelesi yapınca bu tür kültürel tavırlar, düşük beklentilerin olduğu bir iklim oluşturmaktadır.

Düşük beklentiler, eğitim ve kültür kurumlarının hedef kitlesi olan sıradan insanlara dönük bir horgörüyü göstermektedir. Şair Nicholas Murray'ın sorusunda olduğu gibi: "seyirciye saygı, illa en düşük ortak paydada buluşmayı, yani en azı talep eden bir performansı ve en az vergi talep eden bir memnuniyeti gerektirmek zorunda mıdır? Ya

da genel okura seslenmek demek biraz zekası olan ve sanatsal tecrübelerle güçlenmek isteyen medeni vatandaşları veya konsere gidenleri gereğinden fazla önemsemek midir?".[163] Eğitim kurumlarının, öğrencilerine karşı benimsediği tutumla ilgili olarak da benzer bir soru yöneltilebilir. Harvard Üniversitesi gibi seçkinci okullar bile öğrencilere, entelektüel uyuşmazlık ve anlaşmazlıklardan kaynaklanan risklerden korunmaları gereken, kırılgan birer çocuk gibi davranan bir ortam oluşturmakla meşguldür. Dorothy Rabinowitz'e göre, 'birinci sınıftaki hukuk öğrencilerinin, şimdilerde tartışma veya uyuşmazlık iması taşıyan herşeye sinmiş olan resmi bir yılgınlık halini farketmemeleri çok zordur".[164] Birinci sınıf öğrencileri için tasarlanan 'Zorlu Konuşmalarla Başetme' adlı program, öğrencilere sözlü iletişim kurarken karşı tarafın duygularına önem vermeyi öğretme amacı taşımaktadır. Bu programın yazarlarınca kaleme alınmış bir yayında büyük harflerle, 'Zorlu Bir Konuşmadan Daha Zor Birşey Yoktur' açıklaması yer almaktadır. Bu program, yalnızca üniversite öğrencilerini çocuksulaştırmakla kalmamakta aynı zamanda entelektüel tartışmalarda aklın ve mantığın rolünü de asgari seviyeye indirgemektedir. Öğle görünüyor ki bir kimsenin başına gelebilecek en zor durum olan 'zorlu bir konuşma'da, 'akıl/mantık', 'duygularla ve kişisel tecrübelerle' birleştirilmek zorundadır. Eğer, Harvard gibi seçkinci bir üniversite bile gençlere duygu ve tecrübeleri hakkında nasıl konuşmaları gerektiğini öğretmek gibi bir misyon benimsemiş ise

---

163 Nicholas Murray, 'Culture and Accessibility', içinde Wallinger ve Warnock (2000), ss.58-9.

164 Bkz. Dorothy Rabinowitz, 'Difficult Conversations', *The Wall Street Journal*, 19 Kasım 2002.

çok daha sıradan olan üniversitelerin, öğrencilerine rutin olarak kafası karışık çocuk muamelesi yapması pek şaşırtıcı olmasa gerektir.

Çocuklaştırma Kültürü

Aslında hiç kimse, içeriğin yokolması gibi bir sürece açıktan destek vermemektedir. Kurumlar, standartlara yönelik şövalyece bir tutum takındıklarında bunu, halka yüksek bir eğitim vermek veya talepkar olmayan bir kültürel tecrübe yaşatmak için yapmazlar. Böyle yaparlar, çünkü insanların, kendi yaşamlarıyla doğrudan alakalı ve kişisel tecrübeleriyle de bağlantılı saydıkları tecrübelere dahil olmadıkları zaman yabancılaşacaklarına inanmaktadırlar. Fakat alakalı olma üzerine olan bu vurgu kaçınılmaz olarak nesnel bilginin edinilmesi ve sanatsal bir duyarlık durumu içerisinde bulunmaktadır. Güçlü fikirler, çoğu zaman soyut bir karakter taşır ve bir dizi uyuşmaz tecrübenin özümsenmesiyle gelişme gösterir. Bu düşüncelerin sıklıkla gündelik sağduyu ve kişisel tecrübelerle edinilen içgörüler ile karşı saflarda gözükmesinin nedeni de budur. Nesnel bilgiye ulaşılması, bir kişinin bireysel hayat hikayesi üzerinde kafa yorma süreciyle sınırlı tutulamaz. Bu durum ayrıca, öğrenciyi gündelik olana ve en yakındaki tecrübeye uzaklaştırarak, buradan hareketle diğer olasılıklara ulaşacak olan zihni harekete geçirememektedir. Kişisel duygulardan nesnel bilgiye ulaşmanın direkt bir güzergahı yoktur ve bu yolda öğrencilerin, kendi yaşamlarıyla 'alakasız' dünyalardan geçmeleri de gerekmektedir. Hatta bazen insanın, yaşam içerisinde edinilen bilginin, belirli bir konunun özünü anlamada oldukça yetersiz kaldığını anlaması da gerekir.

Harvard'daki hukuk öğrencileri belirli bir noktada, aldıkları eğitimle yaşadıkları duygusal ve kişisel tecrübenin aynı şey olmadığını anlarlar. Hukuk okumak, nesnel gerçeklikleri anlamayı ve bunların akıl yoluyla yorumlanmasını gerektirir ki bunun kişisel tecrübeyle pek fazla bir ilgisi yoktur. Harvard'lı öğrencilerin aldıkları terapik cesaretlendirmenin, onların harika birer hukuk bilimcisi olmalarına engel olmadığı ileri sürülebilir. Bununla birlikte, kişisel tecrübelere verilen ayrıcalıklı konum, öğrencilerin entelektüel ufuklarından ödünler doğurucudur. Bu süreç, öğrencilerin eğitimi düşünüldüğünde çok daha net olarak görülebilir. Yakın zamanlarda ABD'li yayıncılar tarafından okul kitabı yazarları için hazırlanan yönergeye dair yapılan bir çalışma, ürkütücü bir durum ortaya koymuştur. Alaka kurma zorunluluğunun rehberlik ettiği bu bilgiler, öğrencileri kendi yaşamlarına fazla uzak bir yere yapılan göndermelerden korumanın arayışındadır. Örneğin, dağda geçen bir hikaye düzde yaşayan öğrencilere karşı ayrımcı davranmış olacaktır; ve Kuzey Amerika'nın en yüksek zirvesi olan McKinley dağına tırmanan kör bir dağcı hikayesi, bölgesel bir önyargı taşıdığı gerekçesiyle konuyla ilgili yapılan bir panelde, 11'e karşı 12 oyla reddedilmiştir. Öyle anlaşılıyor ki çocuklardan aşina olunmayan bir yerde geçen hikayeleri okumaları veya kavramaları beklenmemektedir. Bu çalışmanın yazarı Diane Ravitch şöyle kaydetmektedir:

Şu tür varsayımlardan yayılan hayalgücündeki fakirleşmeyi bir düşünün: *bir testteki okuma parçalarının belirli bir coğrafi yeri olması gerekmeyebilir*: her olay, belirsiz bir mahalde geçmelidir. Bu varsayımlar altında, hiçbir çocuktan şu anda yaşadığı dışındaki veya *ayırdedici bir karakteristiği olmayan* bir yerde geçen bir hikayeyi anlaması beklenmez.[165]

---

165 Ravitch (2003), s.10.

Ravitch'in yazılarından süzülüp gelen kilit nokta, okul kitapları ne kadar çok alaka kurmaya çalışırsa, kültürel içeriklerin o derece yokolduğudur.

İsviçre'de yaşayan çocuklar, Newfoundland balıkçı köyünde geçen hikayelerden sınav yapılamaz veya Asyalı öğrenciler, New York'ta oturanların hikayeleriyle test edilemez bilgisi, aksi takdirde kültürel duyarlığa dair işe yarar bir politika olabilecekken garip bir karikatür olarak pek çok kişiye çarpıcı gelecektir. Bununla birlikte, erişim ve alaka, dünya görüşüyle ilişkili daha rutin politikaların çoğunluğu, çocuklara yönelik ders kitaplarının heyecanlı denetleyicilerince içselleştirilen aynı varsayımlar üzerine kurulmuştur. Kreşten üniversite eğitimine ve müzeye kadar halkın, sürekli olarak kendi yaşamından farklı bir kültürel yere girdiğinde, olan biteni kabul etmesi veya rıza göstermesi beklenmektedir. Üniversite öğrencilerine yönelik ders kitapları bile ortaokul düzeyindeki öğrencilere dönük olarak hazırlanmış yayınlara öykünmektedir: üniversite ders kitaplarının içeriği daha alakalı hale geldikçe, aynı zamanda daha az teorik ve daha az soyut da olmaktadır.

Harvard Üniversitesi'nde, Zorlu Konuşmalarla Başetme üzerine konan dersin veya okul ders kitaplarıyla ilgili yayıncıların çıkardığı yönergenin istenmeyen sonucu, entelektüel ve kültürel yaşamın çocuksulaşması olmuştur. Alakalı görünmeyle ilgili bu tür girişimlere önem atfedilmekte ve kişisel tecrübeler, entelektüel içerikten yoksunlaşmaya doğru götürmektedir. En kötü haliyle, alakalı olmayı harekete geçiren kurumlar, bu durumu, halkın eğitimini ve sanat dallarını öğretmekten veya harekete geçirmekten çok yalın bir şekilde kabul eden bireysel bir terapi bi-

çimine çevirmiştir. Bu tür girişimler çoğunlukla kültüre yönelik daha demokratik bir tutuma dönük bir kaymayı gösterir birşey olarak yansıtılmaktadır. Bu, 'katılımın', 'erişimin yaygınlığının', 'toplumun güçlendirilmesinin', 'engellerin kaldırılmasının' arttırılması ve insanlara 'sesleri'ni duyurmaları fırsatı verilmesi anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, bu tür teşebbüslerin demokratikleşme süreciyle pek bir ilgisi yoktur. Daha demokratik bir yönelime ayrılmış projeler, halkın yeni ve meydan okuyucu karşılaşmalara yönelik anlamasını geliştirmek için eğitmek arayışında olabilirdi. Oysa tüm bu teşebbüsler, insanların gözünün korkutulmaması amacıyla bu tür meydan okuyucu karşılaşmaları ortadan kaldırarak katılımın yaygınlaştırılması gibi bir umut taşımaktadır. Josie Appleton'un ileri sürdüğü gibi, "ne zaman ki kültürel seçkinler kültürün önündeki engelleri kaldırmaktan sözederlerse, uygulamada bu, kültürel tecrübenin geçici, duygusal bir bağlantıya indirgenmesi anlamına gelir. Kafa yorma ve hüküm verme, insanların bağlantı kurmalarının engellenmesi ve kapının yüzlerine kapanması anlamında ayrıcalık olarak görülmektedir".[166]

Kültürün çocuksulaştırılması, ayırdedici karakterinin, kişisel tecrübeyi yüceltmek olduğunu varsaymaktadır. Eğitim ve kültür, kişisel hissiyatın izdüşümü olarak algılandığında, düşünceler ve sanat eserleri, halka yansıttığı kazanımlar ve önemden çok birey için taşıdığı anlam nedeniyle değerli hale gelirler. İnsanlara yardım için varolan bir kültür, kendisini bir anda kişisele-takıntılı ve içselliğe ayarlı bir tarzı beslerken bulabilir. Appleton, bunun, "bana değerli gelen ile genel için değerli olan arasında bir ay-

166 Josie Appleton, 'Infantilising Art', basılacak.

rımın yapılmadığı, çocuksu bir hale gerilemeyi yansıttığını" kaydetmektedir.[167] Çocuklar, kendiliklerinden hoşlarına giden ve kendilerini işin içine dahil eden şeylere değer verme eğilimi gösterirler. Halkın arasında bu tür bir tavrın işlenmesi, insanları çocuksulaştırmaktadır. 'Bu benim de hikayem' düşüncesiyle, sıradan seslerin kutlanması, 'bu benim oyuncağım'ı seslendiren duygusal bir hissiyatın milyonlarca kilometre uzağında bir durum değildir.

Çocuksulaşan İnsanlar

Sosyal katılım ve erişimle ilişkili politikalar, son derece güçsüz bir insan tipi üzerine kuruludur. Kültür ve eğitim hünerbazlarının tahayyülünde halk, zorlu entelektüel veya sanatsal karşılaşmalara dahil olma kaynaklarından ve önüne çıkan engellerle başetme ve fırsat yaratma yeteneğinden yoksundur. Bu görüş, insanların, üniversite kampüslerinden veya bir müzenin ya da kütüphanenin kapısından içeri girerken ellerinden tutulması gereken çocuklar oldukları algısını yaymaktadır. Fakat entelektüel ve sanatsal bir meydan okumayla karşılaştıklarında insanların başedemeyecekleri fikrinin sistematik bir şekilde yayılması, halkın tahayyülü üzerinde tahrip edici bir etki yapabilmektedir. Henüz, Metropolitan Müzesi veya V&A'nın kapısından giren insanlara, sergilerin yapıldığı, insanın gözünü korkutan atmosferle ilgili bir danışmanlık hizmeti de söz konusu değildir –bununla birlikte, üniversite lisans veya lisans mezunu öğrencilerinin yararlanabileceği veya kampüs yaşamının travmalarıyla baş etmelerine yardımcı olacak bazı terapi hizmetleri vardır.

---

167 Josie Appleton, 'Infantilising Art', basılacak.

Yaşamın olağan sıkıntılarıyla karşılaşan öğrencilere rutin olarak profesyonel bir danışmanlık veya yardım almaları tavsiyesi yapılmaktadır. Bireysel koşullarda yaşanan bir değişiklik çoğunlukla profesyonel destek gerektiren bir soruna dönüştürülmektedir. Yaşamlarında yeni bir döneme giren bireylere, destek verme konusunda uzmanlaşmış bir 'geçiş durumları' danışmanları oluşmuş durumdadır. Bath Üniversitesi Danışmanlık Hizmetleri web sayfasında, 'Danışmanlık ekibi, geçiş durumlarının yönetilmesinin öneminin farkındadır ve önünüzde uzanan yolda size yardım etmek için vardır' yazmaktadır. Geçiş zamanlarında ihtiyaç duyulabilecek profesyonel destek türlerinde olduğu gibi, üniversite birinci sınıfa başlayan bir öğrenciye, ikinci sınıfa geldiğinde kampüsten ayrılarak eve çıkan bir öğrenciye, son sınıflarda staj tecrübelerinden sonra yeniden okula dönen öğrencilere ve yeni gelen lisans mezunu öğrencilere ayrı ayrı hizmetler söz konusudur. Bu hizmetler, 'özgüven duygusu, yeni çevrelerin ve yeni insanların oldukça tehditi altında kalmaktadır' uyarısında bulunmaktadır. Akademisyenlerden de öğrencilere genç beyler ve bayanlardan çok, çocuk muamelesi yapmaları beklenmektedir. Öğrenciler, taleplerini asgari seviyede tutma konusunda sürekli bir baskı altındadırlar. İngiltere ve ABD'de, üniversite öğrencilerinden, çoğu zaman gramer kurallarını doğru kullanmaları veya küçük bir makale yazmaları beklenmemektedir. Konuyla ilgili çalışan profesyonel öğretmenleri temsil eden organ olan The American Conference for College Composition and Communication, 'eğer bizler, öğrencilerimizi doğru telaffuz, noktalama ve kullanımın içerikten daha önemli olduğu konularında

ikna edebilirsek, onların yazı becerilerinin gelişmesi önündeki büyük bir engeli kaldırmış oluruz' ifadesine saklı olan görüşe inanmaktadır.[168] Telaffuz, noktalama ve kullanımın önündeki engellerin kaldırılması konusundaki istek, erişim ajandasının sıradan öğrencilere önerdiği eğitim türünü sergilemektedir. Bu, öğrencileri eğitmekten çok başarılı olma duygusu vermekle ilgilenen bir eğitim biçimidir.

Öğrencilerin bu şekilde güdümlenmesi çoğunlukla üniversitelerdeki 'en iyi uygulamalar' olarak tanımlanmaktadır. Öğretim üyelerinin öğrencilere, şansa çok az bir yer bırakan ders materyalleri sağlamaları gerekmektedir. Nispeten gayriresmi öğrenci-hoca ilişkisi sözleşmeye dayalı bir hale bürünmüştür. Dersin genel hatları ve okuma listesi, giderek artan biçimde, akademisyeni, ana hatlarıyla açıkça belirlenmiş, öğrenilen sonuçları sağlamasına zorlayan bir sözleşme halini almıştır. Habire öğrencilere, hocanın ne yaptığını anlatan el-notları dağıtılmaktadır. Öğrencilerin, soruları nasıl yanıtlamalarını açıklayan sınav benzeri çalışmalar veya ders notları ise nadiren sağlanmaktadır. Hocalar, öğrencilerin duygularını yaralamaktan kaçınma üzerine kurulu davranış biçimlerine dönük bir eğitimden geçirilmektedirler. Geri-beslemeler her zaman destekleyici bulunmakta, öğrencilere hiçbir zaman yanlış düşündükleri söylenmemekte ve sınav yapanlar, değerlendirirlerken öğrencilerin kağıtlarıyla ilgili mutlaka olumlu birşeyler yazmaktadırlar. Çocuk yetiştirirken anne-babalara tavsiye edilen onaylama tarzı, üniversiteler tarafından da

[168] Thomas F. Bertonneau (1996)'da alıntılanmıştır, *Declining Standards at Michigan Public University*. Midland, MI. Mackinac Center for Public Policy.

benimsenmiştir. Kaçınılmaz olarak akademisyenler, lisans öğrencilerinin duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için daha fazla enerji ayırdıkça onları ciddiyetle, potansiyel entelektüeller olarak görme düzeyleri düşmektedir.

Bu çocuksulaşma süreci, insanlara dair karamsar ve demokratik olmayan bir okuma yapmaktadır. Katılımcılık politikalarının hedef kitlesi, demokratik özne idealine hiç benzemeyen bireylerden oluşmaktadır. Demokratik katılım idealleri, aklıyla hareket eden, bağımsız hareket etme sorumluluğu duyan ve haklarını kullanan vatandaşlar öngörmektedir. Bu insanlar, eleştirebilmekte ve de eleştirilere açık olmaktadırlar. Belirli bir olgunluğa sahip, sorumluluk duygusu olan ve sadece kendilerini değil toplumun başka kesimlerini etkileyen konulara da ilgi göstermektedirler. Günümüzün eğitim ve kültürel kurumları, insanlardan, demokratik ideallere göre hareket etmelerinin beklenmediği sinyalleri vermektedir. Onun yerine, beklenen şey, alıcı kitlenin duygusal olması, yalnızca kendi kendileriyle ilgilenmeleri, meraklı ve olgun olmamalarıdır.

Tersine Dönmüş Kendini Beğenmişlik Hali

Bizim hünerbazların penceresinden bakıldığında, üniversitenin karşı karşıya olduğu entelektüel kriz hakkındaki kaygı, içeriğin yokolması süreci veya halkın çocuksulaşması meseleleri, bütünüyle yersizdir. Onlara göre bütün olan, eğitimin ve kültürün daha kapsayıcı olmasıdır ve onlar bu kitapta eleştirilen gelişmeleri, kültürün demokratikleştirilmesini teşvik eden politikaların birer sonucu olarak görmektedirler. Bir kavram olarak katılımcılık, seçkin-karşıtı ve dahil edici saiklerin bir ifadesi olarak yansıtılır. Şimdi-

lerde, kültürel seçkinlerin arasına girmeye çalışan herkesin, *seçkinliğe* karşı hasmane bir tutum takınması zorunludur. Ve seçkinci kavramının anlamı olarak, dil kullanımının, eğitim ve kültürel tecrübeyi betimleyecek şekilde genişletilmesinin, doğrudan doğruya sıradan insanlarla alakalı veya onların erişimine açık birşey olduğu düşünülmemektedir. Kültürel yaşamı ortaya koyan popülist dil, entelektüel ve sanatsal üstünlüğü siniklikle karşılayan iddialara duyarlıkla yaklaşan bir ortamdan beslenmektedir. Seçkinci bir kurumun betimlemesi, genellikle onaylamama ve kınama hissi verir. Oxford ve Cambridge, bu tür kavramlarla betimlendiğinde, bu kurumların sıradan halkın arzularıyla işi olmayan bir eskil grubun hakimiyeti altında ve ayrıcalıklı yerler olduğundan kimsenin şüphesi kalmamaktadır. Covent Bahçesindeki Opera Evi, seçkinci kurumlarla ilgili söylenen herşeyin yanlış olduğunu simgeler niteliktedir. Burası basık, pahalı, alaka kuramayan ve kendine ait bir yerdir ve buradaki ürünlerin Londra'nın merkezi bölgelerinde yaşayanların yaşamlarını karşılamayla bir ilgisi yoktur. Daha da kötüsü, gelen dinleyicilerden uzun süre kendi gündelik yaşamlarıyla ilgisi olmayan müzik parçalarını dinlemelerini ve buna yoğunlaşmalarını istemektedir.

Elbette insanların bir opera bileti alabilecek bir maddi güce sahip olduklarına dair akla yatar bir sav ileri sürülebilir. Ancak operayla ilgili eleştiriler, onun bilet parası politikasıyla ilgili değildir. Operaya karşı takınılan hasmane tavır, sadece ayrıcalıklı bir insan grubunun zevkine hitap eden bir sanat biçimi olmasıyla ilgilidir. Operaya ayrılan kaynakların bölgesel tiyatrolara ve sanat merkezlerine yönlendirilmesi çağrısı, çoğunlukla kültürel tercihlerle ilgili

ifadelerle bağlantılıdır. Toplum için interaktif bir tiyatronun çarpıcı ve yenilikçi olduğu düşünülen ürünleri, ayrıcalıklı bir seçkin grubu tarafından güdümlenen alakasız ve yaşama şansı olmadığı iddia edilen bir operayla olumlu bir karşıtlık ilişkisi içerisindedir. Bu tür tartışmalarda kullanılan *philistinizm* dili, bir yorumcuyu, 'bugünün seçkinleri, seçkin-karşıtıdırlar' demeye götürmüştür.[169]

Seçkin-karşıtlığı hissiyatının kurumsallaşması, aşağıdan yukarıya popüler kültürün kendini ifade ediş biçimine bir cevap değildir. Eğitimi ve kültürü, alakalı ve erişilebilir sayılan bir hale dönüştürme kampanyasının ön sıralarında yer alanlar, sıradan halktan kişiler değildir. Seçkin-karşıtları, seçkinlerin kendi içerisinden çıkmış olan bir gruptur. Bu durumu bir tür kendini beğenmişlik saymak doğru olacaktır –veya daha somut söylersek, tersine dönmüş kendini beğenmişlik hali.

Kendini beğenmiş bir kimse, geleneksel olarak, düşüncelerine ve yaşam tarzına kaba bir zengin olma ve sosyal statü kazanma arzusunun hakim olduğu kişi olarak tanımlanır. Tersine dönmüş kendini beğenmişlik hali ise motivasyonunu, sıradanlığa ve popülerliğe sorgusuz sualsiz kucak açmasından alır. Bu tür kendini beğenmişler, tartışmasız bir şekilde geçmişte değerli bulunan ve işlenmiş olan kültür biçimlerini eleştirirler. Onların karşı çıktıkları şey, belirli bir sanat biçiminin estetik içeriği değil, söz konusu olan eserlerin geçmişte, yanlış kişiler veya yanlış bir insan tipi tarafından beğenilmiş olmasıdır. Tersine dönmüş kendini beğenmişlerin hedefinde, hala bilincinde seçkinliği yaşatan seçkinler vardır ve bu insanların seçkinliği, affolunmaz

169 Walden (2001), s.43.

sonuçlar doğuran bir günah olarak addedilir. Bu, geçmişteki ilerlemeci hareketlerden gelen eleştirilerden oldukça farklı bir seçkinlik değerlendirmesidir. On dokuzuncu ve yirminci yüzyıl ilerlemeci hareketlerinin hedefi, seçkinci bir ayrıcalık ve toplumun kaynaklarının kontrolü ve tek elden idare edilmesinde, çoğunluğun yaşam kalitesinin düşmesi pahasına oligarşinin belirleyici olmasıydı. Bugünkü seçkin karşıtlığı ise nadiren ekonomik güç üzerine odaklanmaktadır. Daha çok, hararetı, çoğunlukla yanlış bir şekilde seçkinlerle ilişkilendirilen davranış, kültür ve eğitim biçimlerine yönlendirilmektedir. İncelikli bir dil kullanımı, karmaşık düşünceler, zorlayıcı bir eğitim ve talepkar sanat biçimleri bugün seçkinci olarak damgalanmakta ve bu nedenle, kötü bir şey sayılmaktadır. Mükemmellik iddiası taşıyan standartlar, seçkinci olarak gösterilebilmektedir çünkü imaen bunu karşılayacak bir kazanım sağlayamayanlara saygı duymadığı düşünülmektedir. Sıradan insanların özgüvenlerine bir tehdit olarak görüldüğünden insanları, seçkinci bir kültürden korumak bir zorunluluk olarak algılanmaktadır.

Seçkinlerin seçkin karşıtı duruşlarının, entelektüel yaşam üzerinde derin bir etkisi olmuştur. Bu tür tavırlar, entelektüelleri ve kültür üreticilerini, çalışmalarını gündelik rutinle doğrudan alakalı olmayan şekilde geliştirmekten alıkoymuştur. Her ne kadar entelektüeller ve sanatçılar çalışmalarını geliştirmek için ellerinden gelenin en iyisini yapmış olsalar da sürekli olarak mevcut politikalar doğrultusunda hareket etme konusunda bir baskıyla karşı karşıya kalmışlardır. Siyasal baskılar ve hesaplar her zaman gerçek entelektüel çalışmalar veya sanatsal uğraşların önünde bir

risk unsuru olmuştur. İçinde yaşadığımız dönem de bundan farklı değildir. Bugün akademisyenlerin, eğitimcilerin ve kültür üreticilerinin üzerinde, seçkin-karşıtı seçkinlerce inşa edilmiş olan popülist bir dogmaya dahil olma konusunda büyük bir baskı vardır. Bu popülist dönüşün taraftarlarından biri, "bilgi teknolojisinin diline dayanmayan ve popüler ticari kültürün imgelerini ve söylemlerini paylaşmayan entelektüel faaliyetler, öyle görünüyor ki bir etkiye sahip olamayacaktır" demiştir.[170]

Tersine dönmüş kendini beğenmişliğe dair farklı tezahürler çoğunlukla manipülatif seçkinler tarafından benimsenen bir eğilim olarak gözükmektedir. Seçkinlerin ayrıcalıklarına son verilmesi ve katılımın yayılması gibi talepler, güçlü ve zengin kültürel hünerbazlardan gelince ciddiye almak kolay değildir. Bazı yorumcular, seçkinlerin eğitim ve kültürle ilgili olarak aslında söyledikleri şeyleri kastetmedikleri görüşündedirler. Bu duruş noktası, 'popülizmin, seçkinlerin ana dili ve başlıca taktik silahı haline geldiğine' inanan, denizaşırı eleştirmen Christopher Hitchens tarafından etkili biçimde ileri sürülmektedir. Hitchens devam ederek şunu ekler, "kuşkusuz şu anki Amerikan kültürü ve Amerikan siyasetindeki en başarılı seçkinci kişi, en başarılı yenilikçi, manipülatör veya popülizm lideridir".[171]

Hitchens, günümüz kültüründeki popülist eğilimlerin, tepeden-inmeci karakterine karşı uyarıda bulunmakta haklıdır. Fakat kültürel seçkinlere dair seçkin-karşıtlığı, sadece halkın tüketimi amacıyla benimsenmiş bir eğilim-

170 Ross (1989), s.122.

171 Bkz. Christopher Hitchens, 'The Future of the Public Intellectual', The Nation, 12 Şubat 2001.

den ibaret değildir. Bu aynı zamanda kendi statüsü ve otoritesi hakkında bir hükme sahip olmayan bir seçkinin gerçek duygularını da yansıtmaktadır. Amerikan üniversitelerini idare eden ayrıcalıklı beyaz adamlar veya BBC'yi yöneten kültürel hünerbazlar, beyaz adamın itibarını sarsarak öldürdüğünde aslında yarı-bilinçli olarak kendi kişisel konumlarına karşı hissettikleri horgörüyü ifade etmiş olmaktadırlar. Harvard ve Oxford mezunları, seçkinci eğitim kurumlarını yerdiklerinde, aslında gençliklerinde içselleştirdikleri değerleri topluma aktarma konusunda duydukları derin rahatsızlığı da ortaya koymuş olmaktadırlar. Otoritelerini, kendi konumlarını güvence altına alan kurumlar ve uygulamalar üzerinde kullanmamaları nedeniyle alternatif bir meşruluk kaynağı arayışı işine soyunmuşlardır. Bir anlamda, kendi kariyerlerini üzerine bina ettikleri zemini sağlayan kurumlara ve değerlere karşı yabancılaşmış bir hale gelmişlerdir.

Seçkinlerin otoritelerinin eskisi kadar kabul görmeyişi, onların kendi misyonlarıyla ilgili güç toplamalarını zorlaştıran bir duruma yol açmıştır. Güçlü inançlar kalmamıştır ve bu nedenle, neyin değerli bulunup nelerin reddedileceği müzakereye açık bir hal almıştır. Hiçbir inancın, gerçek üzerinde tekel oluşturamayacağını beyan ederek kendi inanç krizinden kaynaklanan dilemmanın üstesinden gelme arayışındadır. Kültürel seçkinlerin, kültürel göreceliğin etkisine karşı çok korunaksız olmasının nedeni de budur. Bir misyona sahip olma duygusuna karşı yabancılaşması ve büyük G harfiyle yazılan gerçek hakkında net bir düşünceye sahip olmaması, değerler ve gerçeklerle ilgili esnek bir tutumu teşvik etmiştir. Seçkinler, evvelce kabul

gören bütün değerlerin ve kurumların sonuna bir soru işareti koyarak toplumun hangi inançlar ve uygulamaları değerli görmeleri ve yüceltmelerine karşı cevap verme zorunluluğundan kaçınmışlardır. Cevaplar getirme yerine, kabul etme ve durumu tanıma içerisine girmişlerdir. Katılımcılığa ve tanımaya dair popülist politikalar, seçkinlerin muğlaklık barındırmayan cevaplar verme konusunda yan çizmelerine yardım etmiştir.

Seçkinlerin kendi otoritelerine olan inançlarını yitirmeleri en çarpıcı biçimde siyaset alanında görülmektedir. Fakat bu durumun, eğitim ve kültür hayatı üzerinde de müthiş etkileri olmuştur. Bu durum, seçkinlerin kendi amaçlarıyla ilgili net bir vizyonu aktarma kapasitelerini zedeleyen bir kopuş sürecini alevlendirici olmuştur. Politika yapıcılar, müze müdürleri ve üniversite idarecileri de standartlar hakkında kararsız ve bunların sürdürülmesinin değeri hakkında da şüphelidir. Seçkinler, yalnızca kendi kültürel miraslarını üstlenmek konusunda isteksiz değil aynı zamanda gerçek bir entelektüel yeniliğin veya sanatsal yaratıcılığın ürünü olan popüler eğlencelerin, düşüncelerin ve çalışmaların kalitesi ve değeri arasında bir ayrımda bulunmayı zor bulmaktadırlar.

Geriye kalan, katı hükümleri olmayan ve toplumun geri kalanına tutarlı bir dünya resmi sunma konusunda kendisini aciz hisseden, kopuş sürecinde bir kültürel seçkinler topluluğudur. Seçkinler artık, bilinçli olarak bir seçkin gibi hareket etme düşüncesinden rahatsızlık duymaktadırlar. Bir topluluk olarak kendi içerisindeki tutarsızlığın farkında olarak ayırdedici ve üstünlük sağlayıcı özelliklere sahip olduğu iddialarına kalkışamamaktadırlar. Kendi-

sini kültürel bir seçkinler topluluğu olarak ifade edemeyince, insanları eğitmenin ve ileriye götürmeye çalışmanın hiçbir şekilde doğru olamayacağını beyan etmektedirler; ve bu noktada halka öğretecek birşeylerinin olmadığı ancak sıradanların folklöründen öğrenecek çok şeyleri olduğu düşüncesi devreye girmektedir. Seçkinler ile diğer insanlar arasında açıkça görülen bu tersine dönmüş durum, açık bir biçimde tersine dönmüş kendini beğenmişlik halinde ifade bulmaktadır. 'Açıkça görülen' ifadesinin altını çizmek gerekir çünkü insanlara şu an için kucak açması halkın entelektüel ve kültürel karşılaşmaları talep etmeye dahil olamadığı inancıyla örtüşmektedir. Bu yüzden, sıradanlığın kutlandığı çelişkili durum, halkın incelikli ve karmaşık düşüncelerle başetme kapasitesine sahip olmadığı inancıyla yanyana bulunmaktadır.

Toplumsal kurumların, halkla ilgili olarak düşük beklentilere sahip olması, içinde yaşadığımız zamana özgü bir durumdur. Tarihsel olarak, halka karşı seçkinlerin tavrı bir dizi önemli değişikliklere maruz kalmıştır.

Modern-öncesi zamanlarda seçkinler, halkın, Gerçeği anlama becerisine ve derinlikli içgörülere ulaşabilme kapasitesine sahip olmadığı görüşündelerdi. Sokrat'ın bir "çokluğun felsefi olması imkansızdır" görüşü, antik zamanların ve modern-öncesi dönemin entelektüellerince nadiren sorgulanmıştır. Aydınlanma'nın önemli miraslarından biri, halkın bu yansıtım şeklini sorgulamaya tabi tutmasıdır. Aydınlanma düşünürlerinin çoğunluğu, halkın, aklını kullanmak konusunda düşük bir entelektüel kapasiteye sahip ve bilimsel olarak düşünebilmenin seçkinlerle sınırlı bir beceri olduğuna inanmayı sürdürmüşlerdir. Bununla birlikte, tüm

bu düşünürler ayrıca kalabalıkların eğitilmesinin ve aşama aşama aydınlanmasının mümkün olduğu görüşünü de benimsemişlerdir. On dokuzuncu yüzyılın ortalarından sonra seçkinlerin, halkı aydınlatmak gibi bir görevlerinin olduğu inancı güç kazanmıştır. Bu, modern entelektüelin hemen kucak açtığı ve sonraki kültürel seçkinlerin de 1970'lere kadar motive olmaya devam ettiği bir proje idi.

Postmodern diye anılan, içinde yaşadığımız dönemin ayırdedici özelliklerinden biri, halkın aydınlanma becerisine sahip olduğu düşüncesine olan inancın kaybolmasıdır. Fakat halk aydınlanması projesi hakkındaki şüphecilik nadiren tutarlı ve açık bir biçimde ifade edilir. Katılım ve dahil olmanın yaşandığı bir dönemde, insanların kapasitesinden duyulan kuşkular, açık ve net bir tarzda dile getirilememektedir. İnsanların becerileri hakkındaki açık ifadelerin 'özel ihtiyaçlı öğrenciler', 'farklı becerilerdeki insanlar', 'geleneksel-olmayan öğrenciler' ve 'entelektüel meydan okuma' gibi ifadelerden oluşan bir kelime dağarcığı tarafından karartıldığı bir dönemde yaşıyoruz. Bu kafa karıştırıcı dil, herkesin özel ve yaratıcı olduğunu dile getiren bir pohpohlama retoriğiyle yanyana bulunuyor. Fakat normal üniversite öğrencilerinin rutin olarak korunaksız diye tanımlandıkları bir zamanda, halkın zihinsel kapasitesinin yüksek bir saygı görmeyeceği açıktır.

İnsanların pohpohlanması kültürel seçkinlerin, halka karşı geleneksel rollerini üstlenmekten kaçınmalarına imkan sağlamaktadır. Görünen o ki insanlar, oldukça yaratıcı olduklarından ve sıradan yaşamları pek çok önemli içgörü sağladığından, seçkinlerin halkı aydınlatmak gibi bir yükün altına girmeleri gereksiz ve kendini beğenmiş bir tavır halini almıştır. Kültürel seçkinlerin rolü, halkın hayalgücü-

nü işlemek yerine onu kutlamak ve geçerli hale getirmektir. Tanıma politikası da ayrıca insanlarla öylesine de olsa irtibat noktaları için Kurumlar kurulmasına izin vermekte ve ayrıca bu kurumlara yönelik bir meşruluk kriziyle karşı karşıya kalmaktan da kaçınmaktadır.

Bugünkü kültürel seçkinlerin halkla olan bu çelişkili ilişkisi, öğretmenin, bilgilendirmenin veya halkın zevkini işlemenin doğasında yanlış birşeyler olduğu savıyla çözüme kavuşturulmaktadır. Bu duygu, kanaat önderleri arasında, karşı çıkılamaz bir gerçek statüsü kazanmıştır. İngiliz Sanat Konsey'i için kaleme alınmış bir rapor, bu savı aşağıdaki kavramlarda ifade etmiştir:

> Geçmişte çok sık olarak sanat dalları, takipçilerine karşı güdümcü bir tavır takınmışlardır. Çok sık olarak sanatçılar ve göstericiler aynı beyaz, orta sınıf kesimle iş yapmayı sürdürmüşlerdir. Kafalarının arkasında, bir gün aydınlanmanın yarı-mucizevi bir şekilde geri kalan insanların üzerine bir ışık gibi ineceğine ve böylelikle içlerindeki bilgeliği açığa çıkaracaklarına dair belli belirsiz bir umut gizlidir.[172]

Rapor, seçkinliği yerme maskesi altında sanatçıların ve entelektüellerin insanları aydınlatmak gibi bir role sahip olup olamayacaklarını sorgulamaktadır. Bu sinik görüşe göre, halkın öğrenmesi gereken fazla birşey yoktur ve kültür kurumları bu gerçeği kabul etmek zorundadır.

Uslu Bir Halk İnşa Etmek

Tanıma politikasının toplamdaki etkisi, uslu ve rahatına düşkün bir halkın inşasıdır. Eğitim ve kültür kurumları insanlara, eğitimi ve kültürü mama gibi alan müşteri muame-

[172] Walden'de alıntılanmıştır (2001), s.108.

lesi yapmaktadır. Beklentilerin düşük tutulduğu kültürel rejim, kamusal bir tartışma ve müzakere başlatma anlamında çok az bir katkı sağlamaktadır. Ve ne olursa olsun düşüncenin azalan önemi ve bilginin konumuna gösterilen şüphecilik, bu tür tartışmaları fazla ciddiye alacak bir durum olmadığı anlamına gelmektedir. Kültürel olarak teyit edilmemiş standartlar, insanların halk olarak değer yargılarında bulunabilmeleri ve dayanışma oluşturmaları için ortak bir dilden yoksun bırakmaktadır. Günün canlı meseleleri üzerinde bir tartışma ve rasyonel bir sav ileri sürmek, kendini bireysel seslerin kutlanmasına adamış bir toplumda zordur.

Halkın aklı, entelektüel ve kültürel bir maya ve yoğun bir tartışma ortamının ürünüdür. Amerikalı sosyolog C. Wright Mills'in ileri sürdüğü gibi, halk, savlarını geliştirip bunları toplum içerisinde ifade ettikçe kabiliyetini inceltecektir. Wright Mills, "benim *halk* teriminden anladığım şeyin içerisinde, kanaat alan kadar, kanaatlarini ifade eden de vardır; halkın iletişimi o kadar düzenlidir ki kamusal alanda ifade edilen bir kanaate anında ve etkili bir cevap verme şansı vardır" gözleminde bulunur.[173] Wright Mills, sahip olduğu işlev nedeniyle halkın gelişmesi için önşartlardan biri olarak resmi kurumlardan bağımsız ve özerk olmaya özel bir vurgu yapar ve buna karşılık, 'eylemlerinde az veya çok bağımsız olan, *kitle* dediği bir halk ortaya koyar. Kitle içerisinde kanaat ifade edenlerin sayısı, kanaatlere maruz kalanlarınkinden çok daha azdır. İletişim biçimleri, insanların 'geri cevap vermeleri veya etkide bulunmaları'nın zor olduğu bir tarzda düzenlenmiştir. Bütün bunlardan da önemlisi, "kitle,

---

173 C. Wright Mills, 'Mass Society and Liberal Education', içinde Horowitz (1963), s.355.

kurumlardan bağımsız değildir; tam tersine, yetkili kurumların görevlileri, kitlenin içine sızarak tartışmalarla oluşturulabilecek olan bir kanaatteki özerkliği azaltmaya çalışırlar".[174]

Bugünün kültürel iklimi, halktan çok kitlenin gelişimine elverişlidir. İleri sürülen savlar ve yapılan tartışmalar çoğu zaman tahrip edici ve zıtlaşma doğurucu olarak yansıtılır. Şüpheciliğin ve kültürel göreceliğin büyümesi, düşünceler üzerindeki çarpışmaların değerini sorgulanır kılmıştır. Kaybedecek çok az şey olduğunda, tartışma gereksiz görülebilir. Fakat muhtemelen halkın durumunu zedeleyici en önemli gelişme, resmi ve yarı-resmi kurumların entelektüel ve kültürel yaşama yayılmaları olmuştur. Üniversitenin muazzam yayılışı, kariyer beklentilerinin yükselişi ve devletin kültürel yaşama artan müdahalesi, halkın özerkliğini yaşayacağı alanı daraltmıştır. Dahil etme, erişim ve katılımcılık bayraklarını taşıyan politikalar, çoğu zaman resmi kurumların, insanların yaşamlarına nüfuz etmelerine yol açmıştır. Kültürel kurumların denetlenmesi ve akademisyenler ile öğrenciler arasındaki ilişki, gayri-resmi ve kendiliğinden bir etkileşimle uzlaşma eğilimindedir. Çok çeşitli bir dizi yolla –yaşam boyu öğrenme, yeterlilik sertifikaları, eğitim ve gelişme gibi– insanların entelektüel ve kültürel yaşamları, kurumsal beklentilere konu olur hale gelmiştir. Tüm bu eğilimler, beraberinde konformizm ve pasiflik hali getirmiştir.

Sosyal mühendislik zorlamaları, insanların gündelik yaşamlarının sömürgeleştirilmesine götürmektedir. Geçmiş öğrenimlerin akreditasyonu, insanların yaşadıkla-

---

[174] C. Wright Mills, 'Mass Society and Liberal Education', içinde Horowitz (1963), s.355.

rı toplumda ve çalışma hayatlarında, yaşadıkları karşılaşmalardan edindikleri önemli öğrenim tecrübelerinin onanması gibi gösterilmektedir. Ve pek çok insan, yaşadıkları, eğitimciler tarafından ciddiye alındığı için bu durumdan memnundur. Yakın zamanlardaki bir akademik konferansta, bir ev kadını, kendi geçmiş yaşamının akredite edilmesi ve işe yarar sayılmasından dolayı duyduğu memnuniyeti aktarmıştı. Fakat gerçekten yaşamlarımızın kurumlarca akredite edilmesini ve sertifikalandırılmasını istiyor olabilir miyiz? Kişisel tecrübelerin, kurumsal bir tanınmayla resmileştirilmesinin halk üzerinde çürütücü bir etkisi vardır ve bu durum kaçınılmaz olarak özerkliği zayıflatıcıdır. Akreditasyon, kişisel tecrübelerin dışardan bir kurum tarafından koyulan kıstaslara göre denetlenmesine yol açmaktadır. Bu durum her zaman için halkı denetleyicilere amade olmaya zorlama potansiyeli taşımaktadır.

Sosyal mühendislik ajandası, bilinçli olarak halkın yaşam-dünyasını sömürgeleştirme arayışındadır. Örneğin, 'küçük müzelerin yeterliliklerini meşrulaştırmak için yazılmış bir rapor, bu tür müzelerin gücünün, 'bireyler ve daha az bir dereceye kadar da bütün toplum üzerindeki etkisi (örn. Özgüvenin artırılması, becerilerin geliştirilmesi, kalkınma faydaları)'nde olduğunu ileri sürmektedir. Neden? Çünkü, bu tür yerler, 'toplumun üyeleriyle daha yakın bir ilişki kurabilmektedir' ve 'arkadaşlık bağları ve yaşlılar için çeşitli sosyal biraraya gelme imkanları oluşmasına' yardımcı olabilmektedir.[175] Bu projenin arzulanan sonuçlarından biri, gayriresmi ilişkiler alanının tutulmasıdır.

175 Bkz. www.resource.gov.uk/documents/lat325 v2.pdf.

Nihai Düşünceler

Halkın kültürel potansiyelinin önemsizleştirilmesinin, geleceğin entelektüel düşüncesi üzerinde önemli etkileri vardır. Entelektüeller, aklını kullanan bir halka; ve sanatçılar, esere katılan eleştirel bir alıcı kesime ihtiyaç duyarlar. Ne yazık ki kültürel pohpohlama siyaseti, insanları güçlendirme konusunda çok az şey yapmaktadır. Bunun sonucunda, toplumun yaratıcı enerjisi, tanınma taleplerinin oluşturulmasına ve karşılanmasına harcanmaktadır. Gerçek bir keşif serüvenine kalkışmakta ısrar edenler, seçkinci ve alakasız kişiler diye etiketlenmeyi göze almalıdırlar. Christopher Hitchens, "Giderek daha fazla, halkın entelektüel bir yorumlayıcısı veya mücadelecisi olabilmek için seçkincilik suçlamalarından korkmamasının şart olduğuna inanmaktayım." diye yazar.[176] Kültürel yaşamımızı kaplayan rahatsız edici etkilerle ilgili gerçekten kaygı duyan hiç kimsenin, Hitchens'in hissiyatını paylaşmaması düşünülemez.

Üniversitenin içinde ve dışındaki entelektüeller ve onların kültür ve sanat dünyasındaki meslektaşları, eğer şu anki kurumsal baskıların çalışmalarını hakimiyet altına almasına izin verirlerse, kendilerini alakasız kılacakları acı gerçeğiyle yüzleşmek zorundadırlar. Bazılarımız aktif bir şekilde, kültürel pohpohlama siyasetini içselleştirirken diğer bazıları, kurumsal taleplere boyun eğerek kolay bir yaşam peşinde olmuşlardır. Entelektüellerin, geçmiş zamanlardaki seleflerinin uğruna mücadele verdikleri özerkliği yeniden oluşturmaları ve elde etmeleri gerekmektedir. Bu tür bir özerklik, en iyi, halkın ciddiye alınma arzusuna kulak vererek ve bu arzularını işleyerek inşa edilebilir. Kültürün çocuksulaş-

[176] Bkz. Christopher Hitchens, 'The Future of the Public Intellectual', The Nation, 12 Şubat 2001.

tığı bir zamanda, insancıl bir entelektüelin en temel görevi, insanlara yetişkinler gibi muamele etmek haline gelmiştir.

Kültürel politikaların, özellikle de sosyal katılım üzerine olanların, günümüz entelektüel yaşamının kalitesi üzerinde yaptığı çürütücü etki hakkında çok şey söylendi. Fakat, bundan bütünüyle hükümetleri ve kültürel kurumları sorumlu tutmak yanlıştır. Zira siyasetçiler ve kamu kurumları, sürekli olarak kendi gündemlerini, eğitim ve kültür alanına dayatmaya çalışırlar ve seçilmiş temsilciler, halkın vergileriyle finanse edilen kurumların ortaya çıkardıkları çalışmalarla ilgilenme konusunda her türlü hakka sahiptirler. Burada kaygı veren, siyasetçi sınıfının, *philistin*i bir sosyal mühendislik ajandasının uygulamada olduğu eğitim ve sanat dünyasına uygun bir role sahip olması değildir. Ne de akademi veya sanat camiası dışından gelen, içeriğin boşalması üzerindeki her türlü baskı buna sebeptir. Pohpohlama kültürü, uzun süredir eğitimciler ve kültür üreticilerince içselleştirilmiştir. Akademik uygulayıcılarca, göreceli epistemolojilere ve standartların önemsizleştirilmesine entelektüel bir inandırıcılık bahşedilmiştir. Bu nedenle bu hikayeden, büyük kahramanlar çıkamamıştır.

Ne tür anlamlara gelirse gelsin, içeriğin boşalması tabirinin, halkın aklına gönderme yapmadığı kesindir. Daha çok, bu kültür hakkında bir ifadedir –daha spesifik olarak, kültürel düşüncelerin akışını etkileyen ve düzenleyen seçkinler hakkındadır. Seçkinleri, tuttukları bu işlevselci yoldan ve *philistin*i dünya görüşünden geri döndürmek için yapabileceğimiz çok fazla birşey yoktur. Ancak halkın kalbi ve zekasının ürünü olan düşünceler için bir mücadele başlatabiliriz. İşte bunu nasıl yapacağımız, içinde yaşadığımız zamanın kilit sorularından biridir.

Kaynakça

Alexander, J. C. and Sztompka, P. (eds) (1990) *Rethinking Progress.* Boston, MA: Unwin Hyman.

Appleton, J. (2001) *Museums for 'The People'?* London: Academy of Ideas.

Arendt, H. (1993) *Between Past and future.* New York: Penguin.

Barnett, R. (1990) *The Idea of Higher Education.* Buckingham: Open University Press.

Bauman, Z. (1987) *Legislators and Interpreters: On Modernity, Postmodernity and Intellectuals.* Cambridge: Polity Press.

Bauman, Z. (1991) *Modernity and the Holocaust.* Cambridge: Polity Press.

Beck, U. (1992) *Risk Society: Towards a New Modernity.* London: Sage.

Beck, U., Giddens, A. and Lash, S. (eds) (1994) *Reflexive Modernisation: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order.* Cambridge: Polity Press.

Benda, J. (1959) *The Betrayal of the Intellectuals.* Boston, MA: The Beacon Press.

Berman, M. (2001) *The Twilight of American Culture.* New York: Norton.

Berube, M. (1994) *Public Access: Literary Theory and American Cultural Politics.* London: Verso.

Bourdieu, P. (1988) *Homo Academicus.* Cambridge: Polity Press.

Coser, L. A. (1965) *Men of ideas: A Sociologist's View.* New York: The Free Press.

Cowen, T. (2000) *In Praise of Commercial Culture.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Debray, R. (1981) *Teachers, Writers, Celebrities, The Intellectuals of Modern France.* London: Verso.

Department of Culture, Media and Sport (2000) *Centres For Social* Change: Museums, Galleries and Archives for All, Policy guidance on *social inclusion for DCMS funded and local authority museums, galleries and archives in England.* London: DCMS.

Eyerman, R. (1994) *Between Culture and Politics; Intellectuals in Modern Society.* Cambridge: Polity Press.

Eyerman, R., Svensson, L. G. and Soderqvist, T. (eds) (1987) *Intellectuals, Universities, and the State in Western Modern Societies.* Berkeley, CA: University of California Press.

Fairclough, N. (2000) *New Labour; New Language?* London: Routledge.

Fink, L., Leonard, S. T. and Reid, D. M. (eds) (1996) *Intellectuals and Public Life; Between Radicalism and Reform.* Ithaca, NY: Cornell University Press.

Fulton, O. (ed.) (1989) *Access and Institutional Change.* Milton Keynes: Open University Press.

Furedi, F. (1992) *Mythical Past, Elusive Future; History and Society in an Anxious Age.* London: Pluto Press.

Furedi, F. (2003) *Therapy Culture: Cultivating Vulnerability in an Anxious Age.* London: Routledge.

Gagnon, A. G. (1987) *Intellectuals in Liberal Democracies; Political Influence and Social Involvement.* New York: Praeger.

Gerth, H. H. and Wright Mills, C. (1958) *From Max Weber: Essays in Sociology.* New York: Oxford University Press.

Giner, S. (1976) *Mass Society.* London: Martin Robertson.

Giroux, H. (1992) *Border Crossings: Cultural Workers and the Politics Of Education.* London: Routledge.

Gouldner, A. W. (1979) *The Future of Intellectuals and the Rise of the New Class.* London: Macmillan Press.

Graham, G. (2002) *Universities: The Recovery of an Idea.* Thorverton: Imprint Academic.

Halsey, A. H. (1992) *Decline of Donnish Dominion: The British Academic Professions in the Twentieth Century.* Oxford: Clarendon Press.

Hayek, F. A. (ed.) (1954) *Capitalism and the Historians.* London: Routledge & Kegan Paul.

Hayek, F. A. (1978) *Three Sources of Human Values.* London: London School of Economics.

Hayes, D. and Wynyard, R. (eds) (2002) *The McDonaldization of Higher Education,* Westport, CT: Bergin & Harvey.

Horowitz, I. L. (ed.) (1963) *Power, Politics and People: The Collected Essay of C. Wright Mills,* London: Oxford University Press.

Huszar, De G. B. (ed.) (1960) *The Intellectuals: A Controversial Portrait,* Glencoe: The Free Press.

Illich, L., Zola, K. L., McKnight, R., Caplan, J. and Shaiken, H. (1977) *Disabling Professions.* New York: Marion Boyars.

Jacoby, R. (1987) *The Last Intellectuals; American Culture in the Age Of Academe.* New York: Basic Books.

Jowell, R., Curtice, J., Park, A. *et al.* (eds) (1995) *British Social Attitudes, The 12th Report.* Dartmouth: SCPR.

Koestler, A. (1983) *The Yogi and the Commissar and Other Essays.* London: Hutchinson.

Lasch, C. (1966) *The New Radicalism In America [1889-1963]: The Intellectual as a Social Type.* London: Chatto & Windus.

Leavis, F. R. (1965) *Educations and the University: A Sketch for an English School.* London: Chatto & Windus.

Leavis, Q. D. (1968) *Fiction and the Reading Public.* London: Chatto & Windus.

Lipset, S. M. (1960) *Political Man.* London: Mercury Books.

Luhman, N. (1993) *Risk: A Sociological Theory.* New York: Walter de Gruyter.

Lyotard, J.-F. (1984) *The Postmodern Condition: A report on knowledge.* Minneapolis: University of Minnesota Press.

Mackenzie, G. and Labiner, J. (2002) *Opportunity Lost: The Decline of Trust and Confidence in Government after September 11.* Washington DC: Center for Public Services.

Matarosso, F. (1997) *The Social Impact of Participation in the* Arts. London: Comedia.

Mattick Jr, P. (1986) *Social Knowledge: An Essay on the Nature and Limits of Social Science.* London: Hutchinson.

Melzer, A. M., Weinberger, J. and Zinman, M. R. (2003) *The Public Intellectual: Between Philosophy and Politics.* Lanham, NJ: Rowman & Littlefield.

Michael, J. (2000) *Anxious Intellects: Academic Professionals, Public Intellectuals and Enlightenment Values.* Durham, NC: Duke University Press

Minihan, J. (2001) *The Nationalisation of Culture.* London: Hamish Hamilton.

Novick, P. (1988) *That Noble Dream: 'The Objectivity Question' and the American Historical Profession.* Cambridge: Cambridge University Press.

Orwell, G. (1941) *The Lion and the Unicorn.* London: Seeker & Warburg.

Pachter, M. and Landry, C. (2001) *Culture at the Crossroads; Culture and Cultural Institutions at the beginning of the 21st Century.* London: Comedia.

Parry, M. and Wake, C. (eds) (1990) *Access and Alternative Futures for Higher Education.* London: Hodder & Stoughton.

Parsons, T. (1954) *Essays in Sociological Theory.* New York: The Free Press of Glencoe.

Pells, R. H. (1985) *The Liberal Mind in a Conservative Age: American Intellectuals in the 1940s and 1950s.* New York: Harper & Row.

Phillips, M. (1998) *All Must Have Prizes.* London: Warner Books.

Purdy, J. (1999) *For Common Things: Irony, Trust and Commitment in America Today.* New York: Alfred A. Knopf.

Rahe, P. (2003) The Idea of the Public Intellectual in the Age of the Enlightenment', in Melzer, Weinberger and Zinman (2003).

Revitch, D. (2003) *Language Police: How Pressure Groups Restrict What Students Learn.* New York: Alfred A. Knopf.

Robbins, B. (ed.) (1990) *Intellectuals, Aesthetics, Politics, Academics.* Minneapolis: University of Minnesota Press.

Robbins, B. (1993) *Secular Vocations: Intellectuals, Professionalism, Culture.* London: Verso.

ROSS, A. (1989) *No Respect; Intellectuals and Popular Culture. New* York: Routledge.

Said, E. (1994) *Representations of the Intellectual.* London: Vintage.

Sennett, R. (2003) *Respect: The Formation of Character in an Age of Inequality.* New York: Norton.

Shils, E. (1972) *The Intellectuals and the Powers and Other Essays.* Chicago:University of Chicago Press.

Shorter Oxford English Dictionary, The (1965). Oxford: Clarendon Press.

Small, H. (ed.) (2002) *The Public Intellectual.* Oxford: Blackwell Publishing.

Spender, D. and Sarah, E. (1992) *Learning to Lose; Sexism and Education.* New York: Women's Press.

Stout, M. (2000) *The Feel-Good Curriculum; The Dumbing-Down of America's Kids in the Name of Self-Esteem.* Boston, MA: Perseus Books.

Strahern, M. (ed.) (2000) *Audit Cultures.* London: Routledge.

Tusa, J. (2003) *On Creativity; Interviews Exploring the Process.* London: Methuen.

Walden, G. (2001) *The New Elites: Making a Career in the Masses.* London: Penguin Books.

Wallinger, M. and Warnock, M. (eds) (2000) *Art for All? Their Policies and Our Culture.* London: Peer.

Young, M. (1961) *The Rise of the Meritocracy, 1870-2033: An Essay on Education and Equality.* Harmondsworth: Penguin Books.

Articles

Aronowitz, S. (2003) 'A Mills Revival?', *Logos* 2(3) (Summer 2003).

Berman, R. A. (1989) 'Perestroika for the University!', *Telos* 81 (Fall).

Bourdieu, P. (1989) 'The Corporatism of the Universal: The Role of Intellectuals in the Modern World', *Telos* 81 (Fall).

Brouwer, D. C. and Squires, C. R. (2003) 'Public Intellectuals, Public Life, And The University', *Argumentation and Advocacy* 39.

Gamson, W. A. (1999) 'Beyond the Science-versus-Advocacy Distinction', *Contemporary Sociology* 28(1).

Heinrich, K. (1989) 'The Spiritual Impoverishment of the German University', *Telos* 81 (Fall).

Karnoouh, C. (1989) 'Notes on the Crisis of the University', *Telos* 81 (Fall).

Luke, T. (1998) 'Miscast canons? The Future of Universities in an Era of Flexible Specialization', *Telos* 111 (Spring).

Pan, D. (1998) The Crisis of the Humanities and the End of the University', *Telos* 111 (Spring).

Piccone, P. (1989) 'The Reuniversalization of the University', *Telos* 81 (Fall).

Piccone, P. (1998) 'The End of Public Education?', *Telos* 111 (Spring).

Dizin

A
Akademik özgürlük 105
Alexander, Jeffrey 79
Amis, Kingsley 134
Anderson, Amanda 103
Appleton, Joshie 12, 127, 131, 189, 190
Arendt, Hannah 150
Aristo 17

B
Barnett, Ron 18, 94
Başarısızlık 39, 166
Bauman, Z. 52, 56, 67, 81
Bazalgette, Peter 121
BBC 20, 32, 111, 120, 198
Beck, Ulrich 82
Benda, Julien 46, 47
Benjamin, George 19
Berman, Morris 75, 79, 104, 136, 137
Berman, Russell 75, 79, 104, 136, 137
Bilgi 20, 21, 29, 73, 84, 95, 96, 97, 125, 169, 170
Blackstone, Tessa 30
Bloom, Alan 86
Bourdieu, Pierre 51, 54, 137, 138, 139, 140, 144
Brinkley, David 183
Brouwer, D.C. 64
Burke, Edmund 45, 46
Bush, George W. 100, 101, 112, 122

C
Cambridge Üniversitesi 23
Çin 83
Clarke, Charles 15, 17
Cleveland, Ohio 141
Clinton, Bill 100, 101, 112
Coleman, Stephen 119, 121
Collini, Stefan 23, 24, 159
Coser, Lewis 51, 53, 56
Cotton, John 45

D
Dahil etme 41, 204
Davis, Gray 109
Debray, Regis 55
Douglas, Stephen 101
Duncan Smith, Iain 101

E
Ecclestone, Kathrinn 170
Einstein, Albert 6, 17, 51
Entelektüel 5, 22, 24, 37, 38, 40, 44, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 134, 140, 145
Erişim hareketi 93, 157
Evans, Matthew 12, 21, 127
Evrenselcilik 54, 66
Eyerman, Ron 50, 51, 52, 58, 60, 61, 62, 63, 65, 66

F
Foucault 17, 67, 70
Fransız Devrimi 78
Fridjonsdottir, Katrin 58, 60, 62

G
Gallagher, Noel 19
Gilligan, Carole 88
Giroux, Harry 175
Gladstone, w.E. 158, 159, 161
Goethe, J.W.von 16
Gore, Al 100
Gouldner, Alvin 48, 49, 52, 59
Grafton, Anthony 25
Graham, Garden 138, 155
Gronewalter, Michael 121, 122

H
Haber, Stephen 75, 104
Halk entelektüeli 64
Harvard Üniversitesi 185, 188
Hassner, Pierre 99
Hofstadter, Richard 45

I
İnternet 119, 120

J
Jacoby, Russell 50, 59
Jenkins, Peter 12, 79
Jenkinson, Peter 177
Jouvenel, Bertrand 48

K
Katılım 110, 118, 119, 149, 151, 159, 160, 161, 173, 201
Klasik Tiyatro 128
KMSD 130, 135, 139, 142, 143, 154, 171
Koestler, Arthur 47
Kültür 19, 49, 99, 126, 130, 133, 135, 142, 143, 149, 171, 190
Kültürel yaşam 151

L
Lasch, Christopher 38, 39
Leavis, F.R. 30
Le Figaro 109
Lewis Coser 56, 169
Liberaller 122
Lincoln, Abraham 100, 101
Lipset, Seymour 56
Liyakat 34, 37
Liyakat ideali 34
Luhmann, Nikola 83

M
Marx, Karl 16
Michael Foucault 37, 70, 121, 122
Murray, Nicholas 184, 185

N
Nabar, Urinda 16
Nesnel bilgi 20
Nietzsche, Friedrich 16, 80, 86
Nixon, Richard 100, 101
Nunokawa, Jeff 103

O
Opera 194
Orwell, George 22, 54
Özerklik 136, 138

P
Parsons, Talcott 27
Paulin, Tom 104
Pells, R.H. 44
Perot, Ross 100, 101
Proust, Marcel 46
Purdy, Jededich 167

R
Robbins, Bruce 68, 71, 72
Ross, Andrew 70, 197
Ruskin, John 157

S
Said, Edward 54, 56, 60
Schopenhauer, Arthur 7, 80
Scott, Peter 147
Shakespeare, William 127, 128
Siyaset 109, 113
Smith, Chris 19, 101
Sosyal dışlama 134
Sosyal mühendislik 133, 135, 204, 205

T
Tüketim 149

U
Usher, Robin 92, 93, 179

W
Walden, George 120, 195, 202
Weber, Max 80
Wordsworth, William 78
Wright Mills, C. 57, 203, 204

Y
Yaratıcılık 166, 178
Yaşamboyu öğrenme 170
Yeni Sol 85, 86
Young, Michael 37